مکاتیب شریفیہ

حضرت شاہ غلام علی دہلوی رح

طابع و ناشر

حکیم عبد المجید احمد سیفی

بیڈن روڈ - لاہور

قیمت فی نسخہ کاغذ درجہ اول بلا جلد للعہ ؍ مجلد ۵ صر

" " " درجہ دوم " سے ؍ " للعہ ؍

طابع وناشر

حکیم عبدالمجید احمد سیفی

بیڈن روڈ - لاہور

کلمۂ تشکر

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم ۔ الحمد للہ رب العالمین والصلوٰۃ والسلام علیٰ سید المرسلین

شکرِ بے حد آں واہب العطایا را تعالیٰ شانہٗ کہ ایں فقیرِ بے بضاعت را توفیق کرامت فرمود کہ مکاتیبِ شریفہ حضرت شاہ غلام علی دہلوی رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ بطبع آورد ؂

الحق کتابے است کہ در تشریح و توضیح طریقہ علیہ نقشبندیہ مجددیہ ثانی ندارد عبارتش نہایت سلیس و عام فہم است ایں کتاب بار اوّل در سنہ ۱۳۳۴ھ در مطبع عزیزی مدارس بطبع آمدہ بود ۔ بمطابق آں نسخہ کہ مولانا محمد سعید خان صاحب مرحوم و مغفور مفتیٔ عدالتِ عالیہ حیدر آباد دکن در حدود سنہ ۱۲۹۶ھ از نسخہ مخطوطہ بخطِ جامع مکاتیب حضرت شاہ رؤف احمد مجددی رحمۃ اللہ علیہ از کتب خانہ مظہریہ بمدینہ طیبہ علیٰ ساکنہا الف الف تحیہ نقل بر داشتہ بودند ؂

اما از عرصۂ دراز آں مخطوط ناپدید و ایں مطبوعہ ہم نایاب گردیدہ بود ۔

بوجہ تعدد قلم ناسخین نسخۂ مطبوعہ مدراس از اغلاطِ کتابت پاک نبود ۔ و دیگر نسخہ قلمی کہ از کتب خانہ مولوی ازنی شریف بہم رسید ۔ آں ہم چنداں صحیح نبود ۔ تاہم غنیمت شمردہ در تصحیح و کتابت ایں اشاعت ہر دو نسخہ را پیش نظر داشتہ مساعی ممکنہ در صحت آں بجا آوردہ شد و مکتوباتے چند کہ در سبعہ سیارہ و کلماتِ طیبات و ہدایت الطالبین مندرج بودند ۔ آنہا را ہم بصحت بکار آوردہ شد ۔ تاہم در بعض مواقع سہوے و فروگذاشتے در کتابت و طباعت باقی باشد براہِ کرم درست کنند و ایں فقیر را معذور داشتہ معاف فرمایند و بدعائے خیر یاد دارند ؂

قطعہ تاریخیہ و مدحیہ

(از مولانا محبوب الٰہی صاحب وفائی سلمہٗ)

شاہِ عبداللہ غلام باعلی	۱	خاصۂ خاصان مولائے کریم
قطبِ عرفان، گوہرِ تاجِ ولا	۲	ہادیٔ عالم براہِ مستقیم
بُد مجددِ قرنِ ثالث العشر	۳	حُجَّةُ اللهِ فِي الدِّينِ الْقَوِيمِ
از مکاتیبش منور شرق و غرب	۴	از تجلی ہائے رحمان و رحیم

آں طریقِ خاصِ شاہِ نقشبندؒ	۵	اقرب و ہم موصل و ہم مستقیم
تخمِ آں زاد در زمینِ ہند کاشت	۶	خواجۂ ما باقی باللہؒ الکریم
گشت اصلش ثابت و فرعش بعرش	۷	از مجددِ الفِ ثانیؒ نعیم
شارحِ اخبارِ ختم المرسلین	۸	کاشفِ اسرارِ قرآنِ حکیم
گفت دین چہ؟ اتباعِ مصطفےٰ	۹	زاں طریقت شد شریعت را خدیم
دادہ آرایش بافزائش زِ حق	۱۰	آں امامؒ برحق و یارِ قسیم

قاسمِ آمد گنج آمد شاہِ ماؒ	۱۱	برملا گویم ندارم ہیچ بیم

باز از وے داده تجدیدِ جدید ۱۲ شیخ ما را داد آں ربِّ علیم

بحرِ عرفاں شیخ عبد اللہ[عـه] ما ۱۳ کیں زماں گردیده فیضانش عمیم
نائب بوسعد احمد رح آمدست ۱۴ کو بقیوم زماں بوده وسیم
اوست نورے از سراج دین رح حق ۱۵ وآں زِ عثمان رح گلشنِ عنبر شمیم
او زِ شیخ تندہاری نائب ست ۱۶ وآں لیشہ احمد سعید رح آمد ضمیم
گر بپرسی نسبت آں پاک ذات ۱۷ او زِ شاہ بوسعید رح آمد مقیم
او خلیفہ شاہ رح را ایں ایں چنیں ۱۸ شیخ ما سلّمہ با شاہ رح مے گردد ندیم
فیض عبد اللہ رح بعبد اللہ سلّمہ رسید ۱۹ شکر للہ العلیّ و العظیم

شیخ ما چوں ایں چمن را آب داد ۲۰ شد مشام طالباں پُر از نسیم
ہم بصحبت ہم بطبعش رنج برد ۲۱ تا بر آورد آب چوں دُرِّ یتیم
چوں وفائی فکر سالِ طبع کرد ۲۲ گفت ہاتف ایں بداند ہر فہیم
عظمت و عرفانِ حق را مظہر ست ۲۳ زاں بیاید سالِ او شانِ عظیم ۱۳۷۱ھ
لَا نُرِیْدُ غَیْرَ وَجْہِكَ یَا الٰہی ۲۴ قَدْ عَمِلْنَا رَبَّنَا اَنْتَ الْعَلِیْم

[عـه] دریں زماں حامل ایں اسرار و معارف و صاحب رشد و ہدایت ایں طریقہ شریفہ سیدنا و مرشدنا حضرت مولانا محمد عبد اللہ صاحب مدظلہم العالی اند کہ محرک طباعت ایں رسالہ شریفہ شدند۔ ایشاں خلیفہ اعظم و سجادہ نشین حضرت قیوم زمان محبوب رب العالمین سیدنا مولانا ابو السعد احمد قدس سرہ العزیز بانی خانقاہ سراجیہ مجددیہ اند۔ کہ نزد کندیاں ضلع میانوالی بفاصلہ ۳ میل بجنوب مائل بہ شرق واقع است۔

دریں اشعار قطعاً مبالغہ نیست۔ حضرت ممدوح دریں زمان پُر فتن ہم طریقہ علیہ نقشبندیہ مجددیہ را محافظ اند و ہم اہل راہ سلوک را ہادی و مرشد ؎

ہنوز آں ابر رحمت در خروش است خم و خمخانہ و ساقی بجوش است

ایں حقیقت بر ارباب نظر و بصیرت مخفی نیست۔

ایں فقیر از عہدۂ شکر پروردگار خود بر نیاید اگر ہم شکر مساعی و ذره نوازی شیخ خویش حضرت مولانا محمد عبد اللہ صاحب مدظلہم العالی ممدوح الصدر بجا نیارد۔ مَنْ لَّمْ یَشْکُرِ النَّاسَ لَمْ یَشْکُرِ اللّٰہَ۔ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا وَ اِسْرَافَنَا فِیْٓ اَمْرِنَا وَ ثَبِّتْ اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَی الْقَوْمِ الْکٰفِرِیْنَ۔ وَالسَّلَامُ عَلٰی مَنِ اتَّبَعَ الْھُدٰی وَالْتَزَمَ مُتَابَعَةَ الْمُصْطَفٰی عَلَیْهِ وَعَلٰی آلِهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ۔

الراقم بندہ عاجز فقیر عبد المجید احمد سیفی عفی عنہ

۲۱ شعبان المعظم ۱۳۷۱ھ

فہرست مکاتیب شریفہ مع حوالہ مضمون

مکاتیب شریفه

قطب الارشاد سیدنا و مولینا حضرت شاه عبدالله دهلوی

معروف به شاه غلام علی دهلوی قدس سره

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله الذی جعل التصوف صفاء لقلوب الاصفیاء و اعد التعرف جلاء لجنان العرفاء و الصلوة و السلام علی سیدنا امام الانبیاء و علی اله و اصحابه الاتقیاء

ترجمه حضرت مصنف ـ قطب فلک ارشاد غوث ابدال و اوتاد قدوة الواصلین امام العارفین زبدة الاولیاء الکاملین نائب سید المرسلین حضرت شاه عبدالله العلوی المشتهر بشاه غلام علی الدهلوی قدس الله سره و افاض علینا بره ولادت در سنه یکهزار و یک صد و پنجاه و هشت در قصبه بٹاله (پنجاب) بظهور آمد نسب شریف بحضرت علی مرتضی کرم الله وجهه میرسد بعد تحصیل علوم دینیه بعمر بست و دو سالگی اخذ طریقه شریفه از حضرت مرزا جانجانان مظهر شهید قدس الله سره نمودند و بکمال ریاضت و مجاهدات شاقه سرآمد اولیاء عارفین گشتند و فیض ارشاد و هدایت ربع مسکون را در گرفت هزاران علماء و صلحا از اقالیم بعیده بخدمت شریف شتافتند بعضی بحکم آن سرور صلی الله علیه و سلم بآستانه علیا رسیدند مثل مولانا خالد رومی و شیخ احمد کردی و سید اسمعیل مدنی و بعضی بدلالت بزرگان بیعت نمودند و برخے ذات مقدس را در خواب دیده مشرف شدند قبولیت تمام و مرجعیت خاص و عام پیدا شد چون عمر شریف بهشتاد و دو رسید در عین مرض بواسیر و خارش حضرت شاه ابوسعید قدس سره را که خلیفه اول ایشان بودند برای جانشینی خود بتاکید تمام طلب فرمودند و روبروے خود قائم مقام خویش ساختند و بتاریخ بست و دوم صفر سنه یکهزار و دو صد و چهل هجری بعد اشراق در هیئة احتبا در کمال استغراق مشاهده حق ازین دار پر ملال انتقال فرمودند خوش گفت ؎

سال تولید و حیات و فوت آن سلطان پاک

مظهر جود و امام و مظهر یزدان پاک

و مزار پر انوار در دهلی اندرون خانقاه شریف واقع است زیارت و تبرک رضی الله عنه و افاض علینا فیوضه و برکاته ـ

صنعت غیر منقوطه و توشیح

موسد اسرار علوم و حکم ؛ حاکم کل عالم علم امم ؛ مهر کرم ماه عطا، هدد او ؛ داد رس عالم اہل وداد ؛ صلی اللہ علیہ وعلی آلہ واصحابہ وسلم اما بعد امیدوار مغفرت ایزدی روٴف احمد مجددی عفی عنہ گذارش می نماید کہ بالقای غیبی بخاطر ریخت کہ مکتوبات متفرقات قدسی سمات حضرت پیر دستگیر من کاروان طریقت من سالکان حقیقت رب نخیل عرفان بر مرتبہ احسان سحر فیوض نبویہ حامی طریقت مصطفویہ قاف استقامت و تمکین امام ملت و دین حاکم شریعت خیر البشر مجدد مائۃ ثالثۃ و العشر دافع ظلمات و لہا والی ولایات اولیا بانی مبانی عرفان وارث کمالات مرسلان بشیر معارف و حقائق کتاب علوم و دقایق رحمت دل و جان والی انس و جان ہادی سالکان لاہوتی ماہی دریاے لاہوتی عالم علوم نبویہ مالک شریعت مصطفویہ رافت عالم و عالمیان عظمت آدم و آدمیان ثقہ گروہ اولیا مقبول جناب کبریا ادیب قاصدان ہدایت نقیب لشکریان ولایت واقف یقین حامی دین ید اللہ لاخذ بیعت المریدین دلیل قدرت رب العالمین راز دار فاینما تولوا فثم وجہ اللہ واقف نشیب و فراز رہ حاوی اسرار معیت و اقربیت سرور سریر محبیت و محبوبیت نایب جناب مصطفی الیسر فرمای عسر ہر دو سرا ناظم مناظم ولایت واقف مواقف ہدایت باعث تجدید دین تابع رضای سید المرسلین ولی خدا لعل سخا بیر عالم امیر الحرم کنز اسرار علماے امتی کانبیاء بنی اسرائیل خلیل رب جلیل وزیر سلطان لولاک شاہ ایوان فلک الافلاک دادرس مظلومان آیت رحمان رہبر امم دافع ظلم رہنماے انس و جان دار و امراض جان وسیلۂ مغفرت نیازمندان عارف معارف نقشبندان آفتاب آسمان ہدایت و ایقان لعل کان ولایت و احسان مروج شریعت و طریقت واقف حقیقت و معرفت دجلۂ سخا و عطا ہادی ما و شما عاشق خدا شیداے کبریا قیوم زمان خازن عرفان والہ رسول الثقلین و اور کونین مربای الطاف رب العالمین راکب توسن تمکین افضل فضلا اکمل عرفا نافع امت مصطفویہ مقبل ذات بنویہ ناصب لوای رہنمونی کاسب ضیای بیچونی شمس فلک احسان فخر زمین و آسمان حافظ امانت قاف استقامت یار و ناصر اہل ایمان قامع بدعت و بطلان توضیح اشکالات وحدانیت شارح متن احدیت رہ نورد دشت تجرید عابد بادیہ نشین تفرید رہبر اعظم سرور اکرم وارث کمالات انبیاء لولوی صدف اہتداء پیشواے انس و ملک آبروی زمین و فلک کتاب اسرار الہ شیخنا و امامنا و وسیلتنا الی اللہ مد اللہ تعالی ظلال را فتہم علی مفارق الطالبین الی یوم الدین آمین۔

مثنوی مشتمل بر صنعتیکہ از حروف سرہاے تمام مصاریع اولی وکذلک از سرہاے مصاریع اُخری ہر دو اسم مبارک آنجناب مشہور و غیرہ مشہور می برآید بہمین نہج نام بندہ لاشے از حروف پایہاے مصاریع اظہار قدمبوسی خود می نماید و تا بہ شعرے کہ ظہور این صنعتین مثنوی

هم ذو بحرین است حامی دین مالک هر بحر و بر ؛ حاکم کل نایب خیر البشر ؛ ضابط هر مرشد راه
و داد ؛ ضامن نور از پے اهل ولا ؛ رحمت حق قاطع هر آرزو ؛ رهبر دین دافع دبو عدو ؛ تارک
دنیا و دین را صدف ؛ ترک از وے یافته عز و شرف ؛ غلبهٔ حق والیِ هر دو سرا ؛ غرّهٔ پیشانی
اهل صفا ؛ لمعهٔ نور از پے ترویح روح ؛ لجهٔ فتح و دُرِ بحر فتوح ؛ اکرم عالم مهِ عز و کرم ؛ افضل آدم
شهِ اهل حکم ؛ مخزن اسرار و دُرِ بحر جود ؛ معدن انوار و دُرِ بحر جود ؛ عالم علمے که جلی و خفی است ؛ عارف
اسرار نبی و ولی است ؛ لؤلوئے عمان سخا و کرم ؛ لمعهٔ فیضان وجوب و قدم ؛ یار و مددگار محبان حق ؛
یسر کن عسر لفیضان حق ؛ عارف و عریف بعرفان ذات ؛ عالم علمی که گذشت از صفات
بانی ایوان صفا و رصفا ؛ باعث عنوان وفا و روفا ؛ دارو ئے اسقام جنان جهان ؛ دافع آلام تن
انس و جان ؛ آئینه چهرهٔ مقصود خلق ؛ آب ده مزرعه امید خلق ؛ لمعهٔ انوار کریم الرحیم ؛ لجهٔ اسرار
علیم الحکیم ؛ لیس کمثله ز وجودش نشان ؛ لامع و ساطع منزه بین و زمان ؛ هادی ما آنکه بها بهیت نشان
است ؛ هیبت حق است که رافت عیان است ؛ معماء اسم مبارک مشهور آنجناب
الکلیل خورشیت بسر آن ماه من پرداخته ؛ عین عنایت بهر من رافت ظهوری ساخته ؛ ایضاً
منع نظاره را مکن لطف تو انیقدر بس است ؛ بنده چشم خویش خوان بهر من این نظر بس است ؛
معماء اسم غیر مشهور نرگس تو بدست یافت جائے عصا قیامتی ؛ زین دو بلا گزیر نیست کاش
بجا او فتم ؛ بنده قامت و زلفین و دهان یارم ؛ غنچه و سنبل و سرو نیست که در دل دارم ؛
که هر یک مکتوبے از انها مشتمل بر حقائق شریعت و طریقت است و متضمن دقائق حقیقت و معرفت
بل هر سطرے از ان چون سلک لآلی منثوره صفا بخش دلهائے عارفان است و هر لفظے از ان برنگ
دُرر غرر منشوره ضیا افزائے تیره باطنان نے نے هر حرف ملاحت ظرفش چشمے است برائے نظاره یار و هر
نقطه فیض لفظه اش مردمکے است زیب دیده اولی الابصار جمع نمایم تا عالمے ازو متمتع گردد و جهانے ازو منتفع
شود مطالعه اش طالبان را براه راست هدایت نماید و خوانندگانش خواهندگان را بصراط مستقیم دلالت فرماید
صفائے صوفیان افزاید کدورات لا ابو فیان زداید مریدان را بمقام مرادان رساند و مرادان را واصل تر گرداند
ابرار را بمقام مقربان عطا فرماید و مقربان را بکمال محبوبان مستغرق نماید مثنوی عاید ازو عاشقان را حق کند ؛
عاشقان را واصل مطلق کند ؛ شوق افزاید محبان را ازو ؛ نور یابد دیده بینا ازو ؛ سالکان را می برد از راه
جذب ؛ هر مریدی را کند آگاه جذب ؛ مع هذا اخوت پناه کمالات دستگاه عالم علوم دینیه عارف معارف
یقینیه اخوی اعظمی که نام نامیش ازین بیت بطرز تعمیه پیداست معماء قدرت را بوی معطر چو دید ؛ کلاه
سعادت بپوشید عید ؛ و در میان ایشان و این تراب الاقدام درویشان از ایام طفولیت تا الآن اتحاد
بحدیست که در تحریر نمی آید و مودت بمرتبه ایست که در تسطیر نمی گنجد گویا یک جان و دو قالب ایم بل ازین هم

غالب بسلسلهٔ جنبان این امر جلیل القدر گردید تا بس سنه هجری که اعداد ش ازین قطعه می بر آیند با حسن التراکیب شروع در جمع این مکاتیب فیوض اسالیب نمودم قطعه تاریخ جمع آن نامها کز اظهار حرف قلب فرح ست هر نقطه البیت نکته الموضح غرایب ؛ داده چو انتظامش رافت بگفت هاتف ؛ در باب سال جمعش از مظهر عجایب ؛ والله الموفق لاتمام هذا الامر الصواب والیه المرجع والمآب ۔

مکتوب اوّل

در بیان عقیده در حق اصحاب کرام و تفضیل آنحضرات بر اولیاء امت و تفضیل حضرات شیخین و محبت ختنین علیهم الرضوان و فضل متقدمین مشایخ بر متاخرین و اثبات تجدید حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی الله تعالیٰ عنه و شمهٔ در دفع شبهات بعضے منکران که بر کلام آنجناب نموده اند و ما یناسب ذلک

بسم الله الرحمٰن الرحیم

الحمد لله حمداً کثیراً طیباً مبارکاً فیه مبارکاً علیه کما یحب ربنا و یرضی علی ما انعم علینا و من قبلنا و فضل شکر نعمتهائے متکاثره منعم برحق عم نواله مقدور بیان نیست که مارا از امت مرحومه محمدیه صلی الله علیه و آله وسلم ساخت و بعقاید اہل سنت و جماعت سرفراز گردانید و تفضیل شیخین بر سایر امت و محبت ختنین علیهم الرضوان و محبت و تعظیم اہل بیت عظام و احترام و اکرام اصحاب کرام و این محبت و تعظیم[2] دو رکن ایمان و نجات اند ممتاز فرمود رضی الله تعالیٰ عنهم و تفضیل انبیا علیهم السلام بر اولیاء رحمة الله علیهم عقیده کرامت فرمود ذوق و شوق و اسرار و علوم هیچ ولی بلطافت نسبتهائے عالیه هیچ نبی نمی رسد که آن از تجلی صفاتی صدور یافته و این از تجلیات ذاتیه ناشی گردیده اولیاء را تابع خود نموده بلکه اصحاب کرام را رضی الله تعالیٰ عنهم بر اولیا فضل ثابت است که بشرف صحبت مبارک خیر الانبیاء صلی الله علیه و آله وسلم عیون حکمت الٰهی در بنابیع فیوض نامتناهی گردیده بهدایت امت محمدیه پرداختند و بنظر عنایت آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم فیضے و نورے در دلها یافته صبر و قناعت و توکل و رضا و تسلیم سرمایهٔ حیات خود نموده تهجد و نوافل عبادات تسبیح ضمیمهٔ خود گردانیده اند

حاشیه متعلقه دیباچه (۱) از اول حروف سر هر فقره آغاز عبارت مدحیه که در وصف پیر دستگیر خود نوشته اند این عبارت می بر آید یا رب بحق احمد و بکر و هم عمر عثمان و حیدر حسنین و بتول پاک نوش دار در دو عالم و در عشق خود مرا کن منکشف حقیقت شرع رسول پاکم ۔

(۲) آنرا قدامل تشبیه الخ مراد داشته و چون بالا بانس شد المرشد و کلاه سعادت که معین است چون عبد را پوشانید سعید شد پس ابو سعید شد ۱۲

غلبۂ محبت خدا و رسول حرب اقربا را فلاح و صلاح دارین خود دانسته بجهادات و جان فشانیها رواج دین و
اسلام فرمودند تا مردم مسلمان شدند پس هیچ ولی بمرتبۂ ادنی صحابی نرسد رضی اللہ تعالیٰ عنہم و شکر اینها بر همه
مسلمانان لازم گشت جزاہم اللہ سبحانہ خیر الجزاء سبحان اللہ زہے تاثیر صحبت مبارک و مقدس آنحضرت صلی اللہ
علیہ و آلہ وسلم قدمائے مشائخ را فضل بر مشائخ متاخرین است لیقین می نمائیم کہ بیمن تربیت و تلقین آن اکابر احوال
و اسرار و معارف اینها را حاصل شد پیرما حضرت مجدد فرموده اند که حضرت شیخ ابن عربی رحمۃ اللہ علیہ امام
و مقتدا است در معارف و اسرار و ما و اپس ماندگان از خوان نعمت ایشان بهره یافته ایم بعضے جزئیات اسرار که
باقی مانده بود آنرا بیان کردیم چنانچه امام علم نحو سیبویہ و اخفش وغیرهما هستند ابن حاجب و رضی بعضے نحو دقائق عارض
نموده اند متاخران فقها جزئیات مسائل بسیار بیان کرده اند و همه از امام اعظم و امام محمد رحمۃ اللہ علیہما استفاده
دارند علوم و معارف و اصطلاحات طریقہ خود که حضرت مجدد بیان کرده اند همه بتربیت شیخ المشائخ حضرت
خواجه محمد باقی ایشان را رحمۃ اللہ علیہما حاصل شده ایشان بعد گرفتن طریقہ چشتیہ و قادریہ از والد ماجد خود
خلیفۂ حضرت شیخ عبد القدوس و شیخ رکن الدین خلیفہ و فرزند شیخ عبد القدوس رحمۃ اللہ علیہما و انتساب
بحضرات سهروردی و کبروی رحمۃ اللہ علیہم بالہام و القای الٰہی آن مقامات دریافته عالمے را بآن درجات
رسانیدند و در آن درجات مفصلہ ایشان اشتباہے نیست که باقرار علماء و فضلاء ثابت شده و طریقہ
جدیده ایشان مشتمل بر ده لطیفه است و در سیر هر لطیفه تجلیات و حالات و اسرار جدا جدا است و ورائے سیر این ده لطیفه سیرے
دیگر ارشاد فرموده اند لے خواجه درد نیست و گرنه طبیب هست و آیۃ شریفہ وَلَا یُحِیطُوْنَ بِهٖ عِلْمًا بر بے نہایتی این
راه گواه است لیکن همه منتسبان طریقۂ ایشان بآن اصطلاحات نرسیده اند لهذا اختلاف در حالات آنها راه یافته انکار منکران
آن مقامات از نارسائی و جہل است جہل حجت نیست مقصود از طریقہ صوفیہ عقیدۂ سلف صالح است یاوقت وران و توفیق
اعمال موافق حدیث و فقہ و اخلاق و صبر و قناعت و توکل و مقامات سلوک آنچه میسر شود و ورود احوال باطنی و دوام توجه
و حضور که مرتبۂ احسان است تا دین کامل شود و اجتناب از بدعت و مناهی تا دین تباه نگردد الحمد للہ که متوسلان طریقه
ایشان که به نسبت باطنی ایشان رسیده اند بواسطه جناب مبارک ایشان این حالات نقد وقت دارند
انکار و اعتراضات را مخلصان ایشان جوابها بطور علماء صوفیہ نوشته اند محمد هاشم کشمی کتابے مسمی به برکات احمدیه
(مجددیه) و ملا بدر الدین سهرندی رساله موسومه بحضرات القدس در احوال شریفه و احوال فرزندان گرامی و خلفاء
نامی ایشان نوشته اند و بفهم خود بیان علوم تازه و معارف جدیدۂ آنجناب نموده و دیگر عزیزان نیز این سعادت
حاصل کرده اند جزاہم اللہ خیر الجزاء ایشان مجدد الف ثانی اند و حقایق و دقائق و کثرت معارف الٰہیه و فیوض
و برکات ایشان و افادات کثیره که اصلاح عالم نموده و مقامات عالیه که در طریقۂ خود بالهامات حقه مقرر
فرموده اند و آن مقامات قرب الٰہی است سبحانه معلوم نیست که در کتب صوفیه این مقامات که ولایات ثلثه
و کمالات ثلثه و حقایق سبعه وغیره بیان نموده تجدید علوم صوفیه علیه فرموده اند مجدد شده باشند فلا تنکر چون

الممتن علیه دلیلی است واضح بر مجدد بودن ایشان چنانچه حضرت خواجه معروف کرخی و حضرت غوث الثقلین و حضرت خواجه
معین الدین و حضرت خواجه نقشبند و حضرت علاؤ الدوله سمنانی و حضرت امام غزالی رحمة الله علیهم مجددان طریقه صوفیه
بوده اند و انوار و علوم و معارف و فیوض اینها دلیل تجدید ایشان است تشددات و ریاضات صوریه را
توسط مقرر نمودن و اسرار توحید بے مجاهدات افاضه نمودن و دوام حضور در هر لطیفه از لطایف عشره داشتن
و مدار ترقی بر اتباع سنن حبیب خدا صلی الله علیه و آله و سلم مقرر ساختن از خصایص طریقه نقشبندیه
مجددیه است کثر الله اهلها رحمة الله علیهم رحمةً واسعةً و افاض علینا برکاتهم فی الدنیا والآخرة آمین آمین ایشان
از عقیده خود بجناب حضرت غوث الثقلین رضی الله عنه نوشته اند که حضرت غوث الثقلین واسطه
فیض ولایت اند و این مرتبه توسط اول بحضرت امیر المومنین علی مرتضی کرم الله وجهه تعلق داشت باز بحضرت
ائمه اثنا عشر رضی الله تعالے عنهم بترتیب قرار گرفته پس بحضرت غوث الثقلین منتقل شد و حضرت غوث
الاعظم در عداد اصحاب عظام و اهل بیت کرام اند رضی الله عنهم و این ضعیف را حضرت غوث محی الدین
توجهات نموده به ترقیات عالیه رسانیدند ایشان منیب و این فقیر نایب ایشان است و تحریر فرموده
اند که عروج حضرت غوث الاعظم از اکثر اولیا بلندتر واقع شده و تا بمقام روح فرود آمده اند لیکن نسبت
قصور نزول بحضرت غوث الثقلین در کلام ایشان نیست کذب و افترا است بے تحقیق مروج ساخته اند
جزاے کذب در قرآن مجید است معاذ الله حضرت خواجه قطب الدین مددگار این فقیر گردیده افاضتهای
فرموده اند و در باب حضرات مشایخ رحمة الله علیهم چنین تحریر کرده اند این فقیر خوشه چین و زله بردار
خوان نعمتهاے آن اکابر است که بانواع فیوض مرا تربیت فرموده اند و از غلبه دید قصور که پیدا از اهل
بیخودی و فنا است فرموده اند که کاتب شمال خود را در کار می بینم و کاتب یمین را بیکار خود را اگر بدتر از
کافر فرنگ نه بینم محبت خدا بر من حرام فلیعف از بزرگان دین سبحان الله و بحمده من تواضع لله رفعه
الله حدیث پیغمبر صادق و مصدوق است علیه و علی آله و اصحابه و اولیاء امته الف الف صلوة و سلام
و جزاهم الله خیر الجزاء ۔ من آنخاکم که ابر نوبهاری ؛ کند از لطف بر من قطره باری ؛ اگر بر روید از تن
صد زبانم ؛ چو سوسن شکر لطفش کے توانم ؛ رضی الله عنهم و عنا بهم آمین آمین آمین ۔ رو قیامت شو قیامت
را ببین ؛ دیدن هر چیز را شرط است این ؛ و نحمد الله سبحانه و نصلی و نسلم علی حبیب رب العالمین
و علی آله و اصحابه اجمعین یکے را بر دیگرے ترجیح نمودن بدون ثبوت از آیه شریفه یا از حدیث یا از
اجماع علما چگونه درست باشد نزدیک ارباب علم و معرفت عقیده تساوی و تفاضل یکدیگر از کجا ثابت
کرده اند عقل و شرع دیگر است و راه محبت و غلبه آن دیگر اللهم ارنا الحق کما هی آمین آمین آمین۔

مکتوب دوم

در بیان مشغولی بذکر حق سبحانہ با توجہ بلطائف سبعہ و مراقبہ احدیت و معیت و ما یناسب ذلک

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

طریق مشغولی بذکر حق سبحانہ با توجہ بلطائف سبعہ تا در ان حرکت ذکر پیدا شود اینست کہ اول بست و پنج بار استغفار بخواند باز بار وراح طیبہ بزرگان علیہم الرحمۃ فاتحہ بخواند و بواسطہ آنہا از جناب الٰہی التجا و طلب فیض محبت و معرفت کند و صورت شخصے کہ از و تلقین یافتہ رو بروئے دل حاضر نماید اول از لطیفہ قلب کہ زیر پستان چپ بہ فاصلہ دو انگشت مایل بہ پہلو است ذکر کند مفہوم اسم مبارک اللہ تعالیٰ کہ ذاتی است بیچون سبحانہ در لحاظ داشتہ و نگہداشت خواطر گذشتہ و آیندہ توجہ بقلب کردہ توجہ دل بہمان مفہوم مقدس داشتہ بزبان خیال اسم مبارک اللہ اللہ بگوید ہرگاہ حرکت در دل پیدا شود باز از لطیفہ روح کہ محل آن زیر پستان راست بفاصلہ دو انگشت است متوجہ شدہ بزبان خیال ذکر کند باز از لطیفہ سر کہ محل آن برابر پستان چپ بطرف سینہ بفاصلہ دو انگشت است باز از لطیفہ خفی کہ محل آن برابر پستان راست بفاصلہ دو انگشت است بطرف وسط سینہ باز از لطیفہ اخفیٰ کہ محل آن در عین وسط سینہ ست باز از لطیفہ نفس کہ محل آن در پیشانی است ذکر نماید باز از لطیفہ قالب توجہ بطرف تمام قالب نمودہ بزبان خیال اللہ اللہ بگوید تا کہ حرکت در لطیفہ قالب ظاہر گردد دوم ذکر نفی و اثبات است زبان بکام چسپانیدہ بزبان خیال کلمہ لا از ناف تا دماغ کلمہ الٰہ تا بدوش راست آوردہ کلمہ الا اللہ بر دل ضرب نماید بطوریکہ گذر این کلمہ بر لطایف خمسہ افتد و معنی کلمہ طیبہ نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک در لحاظ دارد در ذکر نفی و اثبات اگر حصر نفس نماید مفید باشد در گفتن ذکر نفی و اثبات رعایت عدد طاق کند و بعد چند مرتبہ بگوید محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و نفس بسیار بند نکند تا خفقان نشود بعد گفتن چند بار ذکر اسم ذات باشد یا نفی و اثبات در خیال خود بگوید بانکسار تمام خداوندا مقصود من توئی و رضائے تو محبت و معرفت خود دہ این ہر دو ذکر خفیہ معمول است ہرگاہ کیفیتے و جمعیتے پیدا نمود آن کیفیت را نگاہدارد و اگر مستور شود باز ذکر کند تا کہ کیفیت ملکہ شود گفتہ اند کہ طرق وصول الی اللہ سبحانہ سہ است یکے ذکر بشرائط آن دوم مراقبہ و آن توجہ بمبدء فیاض است و انتظار فیض و نگہداشت خواطر سیوم التزام صحبت شخصے کہ از صحبت او جمعیت و توجہ دست دہد جمعیتے و کیفیتے کہ از و رسیدہ است نگہداشتہ بر تصور او نگاہ باید داشت و گفتہ اند کہ ذکر و توجہ بمبدء فیاض و توجہ بقلب و

حق سبحانہ

نگہداشت صورت آن بزرگ ہر یک امر در ہر وقت وملحظہ باید نمود ہر گاہ جمعیت و بے خطرگی یا کم خطرگی تا بچہار گہڑی برسد مراقبہ معیت بکند وھو معکم اینما کنتم معیۃ اوتعالی در لحاظ داشتہ ذکر کردہ باشد اسم ذات بجذبہ اقرب است ونفی واثبات برائے نفی خواطر وآرزوہا مفید ومحض توجہ بدل وبحضرت حق سبحانہ استغراق وبیخودی وسکر می آرد ودر مراقبہ معیت اسرار توحید وجودی بمعنی ہمہ اوست وگرمی وذوق وشوق واستغراق وبیخودی ودیگر حالات پیدا می شود انشاء اللہ تعالے وتلاوت قرآن مجید ودرود واستغفار وکلمہ تمجید وکلمہ توحید وسبحان اللہ وبحمدہ ونماز تہجد واشراق وچاشت وبعد از نماز مغرب نوافل واین اوراد ممد جمعیت ونسبت باطن می شود وآن توجہ الی اللہ است بانکسار تمام وصبر وقناعت وشکر ورضا وتسلیم وتفویض وتوکل وعفو وصفح[۱] وسکوت[۲] ودوام ذکر وتوجہ از اسباب قرب الٰہی است مصرعہ تا یار کرا خواہد ومیلش بکہ باشد بعد حصول کیفیات نسبت قلبی مراقبہ اقربیت ومحبت ومراقبہ مسمی الباطن ومراقبہ ذات بحت معری عن جمیع الاعتبارات ودیگر مراقبات اگر ارادہ الٰہی باشد سبحانہ بیش خواہد آمد وطریقہ بزرگان احمدی مجددی ہمین مراقبات است والسلام ؎

مکتوب سوئم

بصاحبزادہ عالی النسب والاحسب شاہ ابوسعید صاحب سلمہ اللہ تعالے صدور یافتہ در بیان جواب کتابت ایشان مشتمل بعضے بشارات ومنع نمودن از تذکار حالات توحید وجودی وبیان مدح از گذشتن ازان مقام نسبت نقشبندیہ ویادداشت بنہایہ کہ موافق سنت سنیہ است علی مصدرہا الصلوات والتحیہ ومانیاسب ذلک من الاحوال ؎

بسم اللہ الرحمن الرحیم

مسند افروز ہدایت وارشاد اولیاء کرام سلامت بعد سلام نیاز واضح می نماید عنایت نامہ بورود مسعود مسرتہا بخشید ودعاہا دربارہ شما کردہ شد آثار ادعیہ بالفعل ہم ظاہر شدہ باشد امید است کہ آثار این ہمہ التجاہا بجناب الٰہی تمام عمر شمارا درگیرد درین پیری وضعف این ضعیف را بدوام توجہ وہمت مشکلشا بدوام عفو وعافیت وحسن خاتمہ یاد فرماباشند احسن اللہ جزاکم ع وللارض

---

[۱] عن ذنوب الاصحاب [۲] ای الاعراض عن العتاب ۱۲

من کاس الکرام نصیب ؛ بانیوقت شمارا صحبت ارباب توحید که ظاهر و باطن این بزرگان مخمور
این وحدت است که بریاضات و مجاهدات پیدا کرده باشند و از قال بحال آمده بسیار است و شمارا نیز
ازین مشرب حظی حاصل شده و آنچه مختار جناب مبارک حضرت امام ربانی است رضی الله تعالے عنهم
ازان حظی یافته اند ازان معارف پیران همیشه محظوظ باشند و ولها را محظوظ بکنند و احمد سعید را نیز
افیونیان که ترک افیون می نمایند باز به تذکار آن کیفیات افیونی می شوند معاذ الله من الحور بعد الکور اللهم
ثبتنا و جمیع اخواننا علی صراطک المستقیم و صلی الله علی سیدنا محمد و آله و اصحابه چه
نعمتی است همین وجه دولتی است ستی ظاهر را باتباع سنت آراسته که شارع را بران جای حرف نباشد
و دل از ماسوا پیراسته و جان بنور یادداشت حضرت خواجه بزرگ و خلفای ایشان استغراقی در شهود و مشاهده
حضرت حق یافته اینست نسبت عزیز الوجود حضرات اصحاب کرام رضی الله تعالے عنهم اجمعین۔

؎ تا یار کرا خواهد و میلش بکه باشد ؛ آنچه ارباب ریاضات و مجاهدات و ترک و تجرید و خلوت و
انزواء و کثرت اذکار اسرار توحید بحال خود دارند نه قال از غلبهٔ سکر محبت معذور اند اهل علم و قال در اتباع
آن معذوران طریقهٔ خود مقرر کنند معلوم نیست که عند الشرع و عقل جایز است یا نه و معارف پیران ما و شما
بوجدان صحیح تابعان ایشان می یابند و از تقلید بتحقیق رسیده اند و الحمد لله علی ذلک بودن شما همان جا
خوب است اگر آنجا مستفیضان آنجا بکثرت جمع شوند همانجا بسر برند و الا بعد استخاره در حضرت دهلی حاضر
شوند در این ضعف مفرط شمار البسیار یاد کردیم و دعا ها هم کردیم لیکن آنچه نزد یک خدا و رسول باشد بهتر همان است
مکرر می نویسیم که هیچ کار بی استخاره و نیت و انشراح صدر نباید کرد و جواب خط صاحبزاده عالی نسب حضرت
احمد سعید اینست که طریقه بزرگان خود را تا نقطهٔ آخر برسانند و تسلیک طالبان نمایند جواب خط حضرت
فضل امام جیو آنکه صحبت حضرت ابو سعید را لازم شناسند و در باطن ترقیات نمایند میر سید محمد هم استفاضه
صحبت مبارک شما لازم گیرند ؛

مکتوب چهارم

باین بنده الشی عفی عنه صدور یافته در جواب عریضه که متضمن بعضی از حالات
قلبی بود در بیان حضوری غیبت مبرا از جهت فوق که نسبت نقشبندیه
عبارت ازان است و استهلاک توجه و ما ینا سب ذلک

بسم الله الرحمن الرحیم

حضرت سلامت رقعهٔ شریفه رسید بمضامین مندرجه اش مسرور گردانید الله تعالے شمارا بمقامات

و علوم و معارف آباء کرام رساند در سیر قلبی تلوینات بسیار پیش می آید این همه از تلوینات است سعی فرمایند و بجناب الٰہی سبحانہ التجا نمایند کہ احوال باطن بہ تمکین رسد و حضوری کہ حضرت حق سبحانہ را بذات مبارک است بہ آن بر باطن شریف ظہور نماید حضور بے غیبت میسر از جہت فوق کہ متوہم می شود دوام پذیرد و شامل جمیع جہات ستہ گردد تا نسبت نقشبندی حاصل شود و از کیفیات و حالات گذشتہ بغیر توجہ تام نقد وقت بناشد بلکہ آنہم مستہلک گردد و این استہلاک علامت تمامی سیر لطیفۂ قلبی است والسلام ؛

مکتوب پنجم

بہ برخوردار احمد سعید طال عمرہ و رزقہ اللہ سبحانہ کمال آبائہ الکرام وسلمہ بعافیہ صدور یافتہ در بیان نصایح و شمہ از احوال لطایف عالم امر و عالم خلق و حقایق در جواب عریضۂ ایشان

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

مقبول بارگاہ الٰہی حافظ احمد سعید سلمہ اللہ تعالیٰ از جانب فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام و دعا معلوم نمایند کتابت شما رسید مسرور ساخت تکلف در خطاب و القاب نباید کرد و تعمیر اوقات بوظایف اعمال حسنہ و دوام پرداخت نسبت باطن و تحصیل علم و مطالعہ مکتوبات شریفہ بزرگان خود و کتب قدمائے صوفیہ عوارف و تعرف و آداب المریدین و رضائے الٰہی سبحانہ و اشتیاق لقا کسب نمایند و بدعاء خیر مرا نیز یاد دارند اللہ تعالیٰ از کمالات آباء کرام رحمۃ اللہ علیہم بہرہ وافر کرامت فرماید صحبت شریف والد ماجد خود سلمہ اللہ تعالیٰ لازم شناسند و در سیر لطایف عالم امر کیفیتہا و امرار ظاہر می شود و در سیر لطایف عالم خلق بی رنگیہا و لطافتہا و بداہت آنچہ نظری است دست دہد زیارت انبیاء علیہم السلام و حالات محبت ذاتیہ دران حقایق باید کہ ظہور کند و وسعت در انوار و علو پیدا شود والسلام ؛

مکتوب ششم

بخواجہ محمد حسن صاحب ہود و دکمہاری چشتی صدور یافتہ در بیان آنکہ آثار صوفیہ علیہ کہ بمقامات رسیدہ اند علوم نافع اند و ترک و تجرید و ریاضات بموہبت الٰہی سبحانہ و تعریض بر منکران حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ بتقریر واضح و تمثیل لائح و دفع بعضے شبہات معاندان کہ بر کلام آنجناب

نموده اند وما یناسب ذلک

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

بجناب صاحبزاده عالی نسب والا حسب سلمہم اللہ تعالیٰ از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد از سلام
نیاز میرساند از تحریر حافظ ابوسعید صاحب دریافت شد کہ ملفوظات شریفہ برائے استفاده مطالعہ
ایشان عنایت کرده بودند ایشان نوشتہ اند کہ تحریر آنجناب بسیار بجا و متضمن فواید ها اللہ تعالیٰ طالبان
را بآن منتفع فرماید حضرت سلامت ارشاد فرمایند کہ آثار صوفیہ عالیہ کہ بعنایت الٰہی بمقامات رسیده اند
چیست تا دلیل باشد بر کمال باطن ایشان و آن علوم نافع است و ترک و تجرید و ریاضات و ترک
مرغوبات و مالوفات چنانچہ از بزرگان دین همین مروی است آرے اگر موهبت الٰہی و دستگیری
فرماید در کسب کمالات ریاضت را دخلے نباشد مگر باز بر مجاہدہ بایہ آمد دیگر ارشاد فرمایند و انصاف
نمایند و اعتساف درمیان نباشد کہ اللہ تعالیٰ نبی آخر الزمان را صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ملت
حنیفہ عنایت فرموده و وحی نازل کرده و معجزات کرامت فرموده همہ عالم از علماء و عقلا بآن اقرار
کرده کہ دران اشتباہے نمانده اگر چندے از معاندان انکار حقیت آن نبی صادق مصدوق
نمایند اعتبارے ندارد پس اللہ تعالیٰ شیخ المشایخ حضرت مجدد الف ثانی را از مقامات عالیہ
تلقین کرده و فیوض و برکات تازه مرحمت فرموده و علماء و عقلا آن کمالات را حاصل کردند و اقرار
نمودند و دران شبہے نمانده اگر بعضے از علماء ظاہر بتعسف و حسد انکار نمایند کہ مارا چرا نمیشود
اعتبارے ندارد و ہر اعتراضے را جوابے معقول موافق علماء صوفیہ موجود است و رسائل بر
اعتراضات متعدد و شیوع یافتہ است انبیاء علیہم السلام را از اعمال امتیان ثواب حاصل
است الدال علی الخیر کفاعلہ مر بطلب صلوٰۃ ابراہیمی برائے همین صادر یافتہ کہ دران مرتبہ
ترقیات حاصل شود پس جمیع امت کہ مامور بطلب صلوٰۃ ابراہیمی اند درین درجہ حاصلہ فواید دست
داده و الا مامور نمی شدند مگر از بعضے کم و از بعضے زیاده و از ارباب ریاضت و مجاہده از کثرت
اذکار کہ بسبب غلبہ محبت اسرار توحید ظہور یافتہ بسبب غلبہ سکر معذور اند و بزرگانے کہ ازین مرتبہ
ترقی کرده بمعارف حقہ شرائع اسلامی رسیده اند علوم ایشان موافق نصوص کلام اللہ و حدیث
است و میتوانند کہ بعضے از کمالات الٰہی درمیان سیر و سلوک ظہور یافتہ بآن اسرار ممتاز فرموده
باشند و بعضے کمالات الٰہی درمیان راه پیش آمده آنچہ مقتضائے صحو و ہوشیاری است این اکابر را عطا فرموده بعضے آیات
الٰہی را تاویل کہ معنی دیگرے دارد موافق سکریات خود فرود آورده دور از عقل و شرع است صلی اللہ علی محمد وآلہ وسلم خیر خواہی
اینست کہ آنچہ در فہم نیاید از علمائے آن طریقہ تحقیق فرمایند نہ کہ زبان طعن کشایند این نصیحتے است کہ الدین النصیحۃ والسلام
عزیزان بے تامل و بے تحقیق اعتراضات کرده اند و آن موارد اختلاف همہ بیجا است ایشان می فرمایند کہ همہ

کمالات مرا بواسطه حضرت خواجه حاصل است و بجناب حضرت غوث الاعظم رضی الله عنه
نوشته اند ایشان واسطهٔ فیض ولایت اند نسبت نقصے بجناب حضرت غوث الثقلین از
مفتریات معترضان است و بجناب اولیا نوشته اند این کمینه زله بردار نعمتهاے ایشان است
اصحاب کرام را در اصول مقامات یافته اند و اولیاء را در ظلال آن و الا مساوات لازم آید
و آیهٔ شریفه وَمَا مِن حِسَابِكَ عَلَيْهِم مِّن شَيْءٍ مشعر بر رفع توسط است و آیهٔ شریفه یریدون
وجهه و ید الله فوق ایدیهم میفرماید که همه مریدان خدا اند و کمترین صحابی را از همه
اولیاء بهتر می دانند فاعتبروا یا اولی الابصار کمالات آلهیه را منحصر در ذکر الله دانستن
غافل از آیهٔ ولا یحیطون به علما شدن است والسلام ؛

مکتوب هفتم

بایں کمینهٔ درگاه جامع مکاتیب شریفه صادر یافته در نصایح و استفسار احوال باطن بنده و یاران طریقه و منع اندکور ملفوظات جناب خود بجهت کمال کسر نفسی و از غلبه دید قصور

بسم الله الرحمن الرحیم

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمة الله و برکاته مدتے شده که بار سال رقیمه مسرور
نفرموده اند و جهش معلوم نیست و طریقه که بشما تلقین کرده شده بران لازم باشند و احوال باطن
خود و احوال یاران نوشته باشند و انزوا گزیده و بگوشه خزیده بر طریقه آباء کرام خود ورزش
نمایند بترک آرزو و ترک ماسوی و اگر استخاره راه دهد قصد اینجا براے چندے بکنند و الا آنقدر
که بشما رسیده است کافی همت بران ثابت باشند و معلوم شده است که مزخرفات لفظ مرا جمع کرده اند بسیار بیجا
کرده اند و بیجا تر آنکه مذکور آن میکنند آن بشویند و پاره پاره بکنند نفحات و رشحات و مکتوبات حضرت مجدد
رضی الله عنه و کلام قدماء صوفیه مثل عوارف و تعرف و احیاء و کیمیا براے تهذیب و عبرت و عمل کافی اند و مذکور
حدیث و تفسیر کردن ضرورتر و اگر بالفرض بیایند پیرزادگی را گذاشته بخاکساری و فروتنی و ترک میری و
پیری و نعمت کنند و افعل کذا والسلام ؛

ارشاد

مکتوب هشتم

بشیخ قمر الدین پشوری صدور یافت در استفسار احوال ایشان و کیفیات ذکر

وشغل ومراقبات واحوال یاران ایشان وتاکید درستی اوقات بکثرت ذکر و احوال بیماری که لاحق حضرت ایشان شده بود واحوال خلفائے مخصوص خود و تاکید رجوع بجناب پیران کبار نقشبندی وقادریه بواسطه مشایخ از جناب الٰهی حل مشکلات نمودن

بواسطه

بواسطه

بسم الله الرحمن الرحیم۔ بخدمت شریف صاحب معارج بلند ومدارج ارجمند حضرت میاں
قمر الدین صاحب سلمه الله تعالیٰ واوصله الی غایة ما یتمناه۔ السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته مدت بسیار
گذشته که یا اخبار رسید خود در وطن شریف مسرور نفرموده اند دل نگران است امید که احوال صحت وسلامت
ذات شریف وکیفیات ذکر وشغل ومراقبات که بخدمت شریف بیان کرده شده ورود حالات هر مراقبه
وکسیکه برائے توجه می آید احوال اینها تفهیم نمایند که دل این فقیر انتظار دارد ودر خلوت تنها نشسته ودر بیشه
همه کس بهمه پرداخت نسبت باطن خود بکمال جهد درین مراقبات اوقات بگذرانند گاهے اسم ذات گاهے ذکر
تهلیل بلحاظ المعنی گاهے تلاوت بکمال توجه الی المقصود وگاهے درود بالتجا بجناب پیغمبر خدا صلی الله علیه و
آله وسلم وگاهے کلمات طیبات این است اسباب قرب الٰهی وبنده نیز در دعا ودر نظر حاضر دارند
احوال خود نوشته اند دلی من بسیار تردد دارد ودو نیم ماه بیمار بودم من مردم را سرپاس بهم نافع بود از دو روند
تخفیفے است مرض بواسیر بادی سخت شده بود الحمد لله که حالا افاقت است ضعف قوی دریافته است
از لکھنو حافظ ابو سعید صاحب را طلب داشته ام الله تعالیٰ آنچه می باید درین راه ایشان را کرامت کرده
است دیگر میاں مولوی بشارت الله صاحب ومیاں رؤف احمد صاحب ومولوی محمد عظیم ومولوی محمد جان
صاحب ومولوی بشیر محمد صاحب از ایشان نیز بروصف فایده میرسد شاید حضرت ابو سعید را امتیازے باشد
والعلم عند الله سبحانه صحبت حضرت ابو سعید ومولوی بشارت الله ان شاء الله نافع باشد هر که مرا خواهد ایشان را
ببیند پیر محمد وگل محمد صحبت ایشاں هم بسیار نافع است شما اگر مبادا فتوری راه یابد بروحانیت من توجه
نمایند یا بر مزار حضرت مرزا صاحب قبله بیایند از توجه ایشان ترقیات می شود ایشان بهتر از هزار زنده اند
گاهے بجناب حضرت غوث الثقلین مراقبه نمایند وگاهے بجناب حضرت خواجه نقشبند مراقبه کرده
باشند برائے حسن خاتمه مرا یاد بکنند دیدن دیدار برخوردار حافظ سعید الدین را دل بسیار میخواهد ان شاء الله اگر
حیات وفا می کند خواهم طلبید والا ایشان توجه کرده باشند وهمت باشاعت طریقه واحیائے سنت مصطفی داشته
باشند سعادت دارین است شجرهائے قادری ونقشبندی وچشتی خوانده باشند ودر هر امور بحضرت خواجه نقشبند
وحضرت غوث الثقلین توجه داشته باشند وبواسطه ایشان حل مشکلات خواسته باشند والسلام به جمیع دوستان

سلام خوانند؛

مکتوب نهم

در جواب عرضی ملا فقیر محمد کولابی صدور یافته در بیان معمور داشتن اوقات باذکار و مراقبات

حضرت سلامت دل ما هرگز نمیخواهد که کسے نور توجه و ذکر و حضور پیدا نموده از ما جدا شود ازین مردم طرا شرف ما حاصل است چون گرما آمده است و معمول است که هرگاه کیفیت و ملکه صبر و قناعت حاصل میشود از صحبت مرشدان دور رفته مراقبات و اذکار و اشغال میکنند تا در ان کیفیت قوتے پیدا شود و اگر معاذ الله فتور راه یابد تدارک آن کرده آید اول اسم ذات باز نفی و اثبات بلحاظ مذکور باز محض وقوف قلبی و گاہے صورت مرشد در نظر داشتن و در هر ذکر این صورت در نظر دارند مفید تر باشد و بتوجه قلب گاہے مراقبه احدیت و مراقبه معیت گاہے بلطیفه قوقانی مراقبه اقربیت و گاہے مراقبه محبت انیست طریقه این خاندان درود و استغفار و تلاوت و کلمات طیبات و نوافل موجب ترقیات میشود؛

ن: هرگاه کیفیت و ملکه صبر و قناعت

مکتوب دهم

بشاه گل محمد غزنوی صدور یافته در بیان احوال مرض که لاحق حضرت ایشان شده بود و بعضے مواعظ غفلت نرو ادترقیات طلبا

بخدمت شریف مقبول بارگاه الہی فروغ دیدهٔ آگاہی ملا گل محمد سلمه الله تعالے و بارک فیما اعطاه السلام علیکم و رحمة الله الحمد لله که اینجا خیریت است و خیریت شما در کار از سه ماه بیمار بودم الحمد لله که حالا صحت حاصل است الله تعالے بفضل خود عمرے که باقیست در یاد خود و اتباع پیغمبر خود صلی الله علیه و آله و سلم بگذراند صحائف شریف متواتر میرسد و بدریافت احوال شما دل بسیار خوش میشود الله تعالے و تبارک ترقیات کثیره در محبت و معرفت و اتباع پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم در ظاهر و باطن نصیب فرماید و خاتمه بخیر گرداناد بکاریکه شما را گفته ایم سرگرم باشند از بخارا شریف اگر طلب مردم آنجا بیاید البته بروند یا آنکه دل گواہی دهد استخاره بکنند باز بروند حاصل اگر اشتیاق مردم آنجا معلوم نمایند بروند سلام من بر آن مردم رسانند و جواب خطوط همه مردم انیست که با خدا باشند و بر ذکر و مراقبه مواظبت نمایند تا دل را حضورے پیدا شود کار انیست و بس ملا شیر غازی و خوجم مغل آفرید هما الله لما خلق له احوال ایشان معلوم نیست خلیفه بخیریت است و بترقیات عالی رسیده است از عجائب انیست که حضرت سید احمد از اولاد حضرت

غوث الثقلین و حضرت سید اسمٰعیل مدنی از سادات مدینۂ منوره وصف الیشان مقدور بیان نیست محض
برائے کسب نسبت مجددیہ این ہر دو بزرگ قدر سے استفاده از مولانا خالد سلمہ اللہ تعالےٰ نموده اینجا
آمده اند وصف این سید مدنی با دراک من مقدور بیان نیست والعلم عند اللہ سبحانہ مردم زیاده از صد
کس در کلبہ احزان من جمع آمده اند اللہ تعالےٰ ہمہ را کامیاب فرماید میان رؤف احمد صاحب و میاں عبد الرحمن
صاحب و میاں احمد سعید صاحب از صاحبزاده ہاے نسبت عالیہ کسب کرده اند بارے شما از یاران خود
بنویسند تا کجا رسیده اند ؛

مکتوب یازدہم

بہ صاحبزادۂ عالی نسب شاه ابو سعید سلمہ اللہ تعالےٰ در نصایح و وصایا در شدت مرض صدور یافتہ ؛

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمۃ اللہ امشب شب دوازدہم از مرض بتاریخ نوزدہم ربیع الثانی در
مرض تخفیفے حاصل است لیکن نشستن و برخاستن دشوار است حق تعالےٰ عاقبت بخیر فرماید توجہ و التجا
بجناب کبریا بواسطہ پیران کبار برائے حسن خاتمہ لازم شناسند و ختم کلام اللہ مجید و تہلیل مکرر بہ بخشند مردم
اینجا اشتیاق استفاده فیوض و برکات شما دارند حق تعالےٰ شما را آفتاب سعادت انوار طریقہ زیاده تر کند
و احمد سعید را نیز بودن شما ہمہ جا خوب است لیکن عیادت مریض اجرہا دارد کثرت عزیزان زیاده از حد
جائے اقامت نگذاشتہ است الا ان یشاء اللہ سبحانہ احوال تقدیر معلوم نیست کہ در ارادۂ الٰہی چیست
مردم اینجا نظر بظاہر شما را قابل آن میگویند کہ شما اینجا باشید و طریقۂ بزرگان را رواج بدہید امور دین و دنیا
و ظاہر و باطن بواسطۂ پیران کبار بجناب آلٰہی تفویض کردن و مجاری احوال را از تقدیر کریم کارساز دیدن بر تقلیع
لب چون و چرا نکشودن و با مردم معارضہ نکردن و از زلات اغماض نمودن و مساوی برروئے کسے نیاوردن و آنچہ
میسر شود بفقرا رسانیدن و حصہ عیال موافق معاش فقرا داشتن و از خود و از خلق و از ماسوا ناامید بودن
و بوعدہاے حقہ الٰہی دل قوی داشتن و بوسوسہا از جا نرفتن و صبر و قناعت و توکل و رضا و تسلیم و افتقار
و انکسار و خاکساری و تواضع طریقہ دوستان خدا است کتب صوفیہ و مکتوبات شریف در نظر داشتن
لازم است درین راه خود را و شما را و ہمہ دوستان را بخدا میسپارم اللہ تعالےٰ با این خاک ناچیز و شما عزیزان
معاملہ تفضل فرماید حسبنا اللہ و نعم الوکیل یا من لہ الدنیا و الاخرۃ ارحم لمن لیس لہ الدنیا و لا الآخرۃ
بتوسل پیران کبار رضی اللہ عنہم دوام ذکر و دوام توجہ الی اللہ با نکسار تمام از اسباب قبول بجناب آلٰہی است

ودرین تغافل نزدود وہر کہ تغافل کند از طریقہ می برآید العیاذ باللہ والسلام ؛

مکتوب دوازدہم

بہ شاہزادہ مرزا جہانگیر صدر یافتہ در تعبیر رؤیائے ایشان کہ معروض نمودند مع نصائح دیگر

بسم اللہ الرحمن الرحیم

تائیدات سبحانی و امدادات ربانی شامل حال خجستہ مآل شائستہ دیہیم سلطنت و شہریاری بودہ ہمہ جا مظفر و منصور و مقبول جناب خود دارد از جانب فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام سنت اسلام و دعائے کامیابی مطالب ارجمند و مآرب بلند گذارش مینماید شقہ خاص الطاف مضمون متضمن استفسار تعبیر منامے کہ دیدہ اند ورود فرمود باین ہمہ مکارم اخلاق سلامت باشند عالم خواب عجب عالم است کہ دران وہم و خیال را دخل بسیار است احوال گذشتہ و آیندہ نیز دران دیدہ میشود گاہے احوال بیگانہ می بیند و خیال میکند کہ احوال من انیست این ہمہ از وہم است گاہے محض القاد تصرف شیطان میشود چنانچہ یکے آمد و گفت یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم خواب دیدہ ام کہ سر من بریدہ شد فرمودند شیطان با تو بازی کردہ است گاہی خواب متوحش برائے بیدار کردن برائے نماز و ذکر می آید چنانچہ براء بن عازب صحابی رضی اللہ تعالےٰ عنہ در خواب دیدہ کہ گاوے او را شاخہا می زند در تہجد و خواندن سورۃ بقرہ کہ معمول داشت دیر کردہ بود بیدار شد تہجد خواندن سورہ بقرہ شروع کرد گاہے موافق غلبہ اخلاط خوابہا دیدہ میشود در غلبہ صفرا زردیہا و در غلبہ دم خون و چیزہائے سرخ بنظر می آید ہمچنین غذاے گرم و سرد تاثیرہا می کند خوابہائے پریشان اضغاث احلام است اعتبارے ندارد و دو خود را در موتی محل دیدہ اند بسیار مبارک است خدائے کریم قادر است و مجیب الدعوات کہ بکامیابی در موتی محل در شاہجہان آباد بہ بیارد تشریف ہا ظاہر انیست مقدمہ دیگر اثر غذا ہائے گرم و غلبہ بعضی اخلاط باشد حق انیست کہ این خواب موحش برائے بیدار ساختن برائے نماز است کہ از عنایت الٰہی تنبیہ و آگاہی برائے کار نیک میشود خاطر عاطر جمع دارند و اندیشہ نکنند صدقہ از گاؤ و یا از گاو میش بدہند بدل خود باین نیت و التجی برب عالم سبحانہ نمایند الٰہی موافق حدیث کہ صدقہ بلا دفع مینماید این صدقہ قبول فرما و ہر بلا را دفع کن بصدق حدیث پیغمبر کہ خدا صادق است و مصدوق صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم موسم سرما است آنچہ میسر شود در دادے کمبل بفقرا بدہند بنیت کہ بلاہا دفع شود اعظمکم اللہ سبحانہ و سلمکم صبح و شام وقت خواب آیۃ الکرسی یکبار و ہر ستہ قل سہ سہ بار و درود از ما محفوظ و محظوظ خواہند بود والسلام ؛

مکتوب سیزدہم

دربیان تعمیر اوقات جان بازان راہ محبت کہ اہل صحو و تمکین اند و اطوار

و اوضاع آنہا و ذکر اذکار و مراقبات این طریقہ شریفہ و مناسب آن

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

بعد حمد و صلوٰۃ بدانند در راہ محبّت الٰہی سبحانہ غفلت و بیکاری منع است بزرگان دین و جانبازان راہ حق زندگی در محبت خدا صرف کردہ اند بعضے ہزار رکعت نماز و یک ختم قرآن مجید ہر روز وظیفہ داشتند کم خوردن و کم خفتن و کم در خلق بودن و کم گفتن واجب می دانند مختار ما اینست کہ در ہر امر و عادت خود توسط لازم گیرد و اوقات بذکر معمور دارد تا جمعیت و حضور و توجہ صفت باطن گردد و باین حضور اعمال را قبولے و کیفیتے پیدا شود و ذوق و شوق و استغراق و غلبہ محبت نقد وقت گردد و دوام ذکر لازم گیرند توجہ بدل داشتن و توجہ دل بحق سبحانہ نمودن و خواطر گذشتہ و آیندہ از دل نگہداشتہ ذکر اسم ذات یا نفی و اثبات خفیہ بزبان خیال ہر وقت باید نمود و ذکر تہلیل زبانی نیز بتوجہ بجناب الٰہی و توجہ بدل بلحاظ معنے کہ نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک نافع است ؎ ذکر گو ذکر تا ترا جان است پاکیٔ دل ز ذکر رحمان است، نفی و اثبات با حبس دم نیز فواید می بخشد تلاوت قرآن مجید سیپارہ دو سیپارہ درود ہزار یا پانصد بار وقت خفتن یا ہر وقت میسر شود سبحان اللہ وبحمدہ سبحان اللہ العظیم وقت صبح و وقت شام و وقت خفتن صد صد بار سبحان اللہ والحمد للہ ولا الہ الا اللہ واللہ اکبر ولا حول ولا قوۃ الا باللہ العلی العظیم در روز صد بار کلمہ توحید لا الہ الا اللہ وحدہ لا شریک لہ لہ الملک ولہ الحمد یحیی و یمیت وھو حی لا یموت بیدہ الخیر وھو علی کل شیٔ قدیر در روز صد بار استغفار صد بار رب اغفر لی وارحمنی وعافنی وتب علی انک انت الغفور الرحیم اللھم اغفر لی ولوالدی ولمن توالد ولجمیع المومنین والمومنات بلبیت پنج بار اللھم مغفرتک اوسع من ذنوبی ورحمتک ارجی عندی من عملی سہ بار ازین استغفار گفتن مغفور شود سید الاستغفار در صبح و شام بلکہ ہر وقت خواہد بخواند بالیقین بیکبار خواندن این استغفار بہشتی میشود اللھم انت ربی لا الہ الا انت خلقتنی و انا عبدک وانا علی عھدک ووعدک ما استطعت ابوء لک بنعمتک علی وابوء بذنبی فاغفر لی فانہ لا یغفر الذنوب الا انت اعوذبک من شر ما صنعت و نماز شصت رکعت معمول است باطمانینت و تعدیل ارکان و قومہ و جلسہ ہفدہ رکعت فرض و سہ وتر و دوازدہ رکعت سنت و باقی نوافل تہجد دوازدہ رکعت یا دہ یا ہشت یا شش رکعات پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم خواندہ اند اشراق چہار رکعت چاشت چہار یا زیادہ بعد مغرب بست رکعت یا شش رکعت میخوانند بعد سنت عشا چہار نفل و بعد وتر دو رکعت نشستہ بقرأۃ سورہ اذا زلزلت و قل یا ایہا الکافرون ثواب تہجد دارد بعد زوال آفتاب اند کے چہار رکعت نیز آمدہ است بیک سلام بعضے سورہ اخلاص در نوافل و بعضے سورہ یس میخوانند بعد تہجد

استغفار و دُعا معمول است باز ذکر ملیما ید ازین اذکار و نماز ہا آنچہ مقدور باشد بخوانند راہ محبت
با خدا بودن است بیکسو نگریستن و یکسان زیستن نعمتہائے الٰہی در نظر داشتہ بزبان شکر بجا باید آورد
و در حاجات رجوع بجناب الٰہی بواسطہ پیران کبار خود باید نمود غیبت و سخن چینی و عیب بینی و دروغ
و تحقیر مردم حرام است ہمہ را بہ تعظیم پیش آمدن و خود را خاک ناچیز دیدن و حضرت حق را سبحانہ حاضر
داشتن و از عذاب خدا ترسیدن و گناہان خود را مانند کوہ بر سر خود یافتن و ترسان و لرزان بودن
کہ فردا چہ پیش خواہد آمد و با خلق خدا بتواضع و تعظیم پیش آمدن و حقوق خود بخشیدن و حقوق غیر ادا نمودن
این است طریق دوستان خدا سبحانہ یکدم غافل نبودن و با انکسار و شکست و خاکساری و درد و غم محبت
زیستن صبر و قناعت و توکل و رضا و تسلیم سے دل مردان دین پُر درد باید ؛ حسرت رنگ شان بہ زرد
باید ؛ ذکر جہر برائے گرمی دل و شنیدن اشعار محبت بآواز حزین بجہت غلبہ شوق گاہ گاہ و استماع قرآن مجید
بحسن صوت دل را برقت و گداز می آرد اللہ تعالےٰ این پیر ضعیف و ہمہ عزیزان را برین نوشتہ عمل
کرامت فرماید اول ذکر از دل باید نمود و محل لطیفہ قلب زیر پستان چپ بفاصلہء دو انگشت مایل بہ پہلو
است ہرگاہ حرکت ذکر در دل معلوم شود باز ذکر از لطیفہ روح کہ محل آن زیر پستان راست مقابل پستان چپ
بفاصلہء دو انگشت است ہرگاہ حرکت ذکر دریافت شود باز از لطیفہ سر کہ محل آن برابر پستان چپ بفاصلہء دو
انگشت بطرف وسط سینہ است باز از لطیفہ خفی کہ محلش برابر پستان راست بفاصلہ دو انگشت بطرف وسط سینہ است
باز از لطیفہ اخفی کہ محلش در عین وسط سینہ است باز از لطیفہ نفس کہ محلش وسط پیشانی است باز از لطیفہ قالب
کہ محل آن تمام بدن است ذکر می نمایند زبان بکام چسپانیدہ توجہ بدل و توجہ دل بہ حضرت حق سبحانہ نمودہ و اندیشہ ہائے گذشتہ
و آیندہ از دل نگہداشتہ بزبان خیال ذکر اسم ذات اللہ اللہ می کنند و بعد چند بار ذکر بخیال خود می گویند خداوندا مقصود من توئی
و رضائے تو محبت خود دہ و معرفت خود دہ ہرگاہ لطائف سبعہ ذاکر می شوند ذکر نفی و اثبات می نمایند طریقش آن است کہ زبان را بکام چسپانیدہ
و دم زیر ناف بند نمودہ کلمہ لا از ناف تا بدماغ رسانیدہ کلمہ الٰہ بر دوش راست می آرند و کلمہ الا اللہ بر دل
بخیال ضرب می نمایند گذر الا اللہ بر لطائف خمسہ در سینہ می افتد معنی نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک
و در یکدم رعایت عدد طاق باید نمود سہ بار یا پنج بار تا بست و یکبار باید گفت چندان کہ نفس تنگی نہ نماید
و ذکر بے حبس بخیال ن و بزبان بتوجہ دل و توجہ دل بحضرت حق سبحانہ بلحاظ معنی نیز مفید است حبس شرط
نیست وقوف قلبی در ذکر رکن است طریق مشغولی ن آنست کہ اول استغفار صد بار بکند باز فاتحہ بزرگان ت
بخواند و صورت مرشد روبروئے دل داشتہ ذکر بکند ہرگاہ کیفیتے و جمعیتے پیدا آید آن را نگاہدارد و اگر
مستور شود باز ذکر نماید گاہے اسم ذات و گاہے نفی و اثبات بعد چند بار محمد رسول اللہ گفتہ باشد ہر
گاہ جمعیت و کم خطرگی تا چہار گھڑی برسد مراقبہ معیت و ھو معکم اینما کنتم بکند اسرار توحید
دوام حضور و ذوق و شوق و بیخودی استغراق ظاہر خواہد شد ان شاء اللہ تعالےٰ مراقبہ اقربیت و مراقبہ محبت

ن: بخیال خود ذکر بزبان دل بحضرت ن: مشغول بذکر ت: باز دارد

و مراقبہ مسمی) الباطن و مراقبہ حضرت ذات بحت سبحانہ و دیگر مراقبات اللہ تعالیٰ ہر کہ را خواہد نصیب فرماید تا یار کرا خواہد و میلش بکہ باشد؛ والسلام؛

مکتوب چہاردہم

بصاحبزادہ ہائے عالی نسب صدور یافتہ در بیان آنکہ ہر کرا دوام حضور و آگاہی نیست از طریقہ می بر آید

صاحبزادہ والانسب ولایت حسب حضرت سیف الرحمن و حضرت عبد الرحمن در یاد خدا و معرض انما سوائے باشند بعد از سلام نیاز گذارش می نماید مدتے است کہ از احوال شریف اطلاع نیست تحریر آن رفع انتظار نمودہ ترفرمایند و میاں عبد الرحمن بجلدی بیایند ہر کرا دوام حضور و آگاہی نیست از طریقہ می بر آید پس مارا ترسان باید بود کہ طریقہ از دست نرود والسلام۔

مکتوب پانزدہم

باین کمینہ درگاہ صدور یافتہ در جواب عریضہ تقیید نوشتن احوال باطن و یاد فرمودن در حضور بعد از استخارہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بخدمت شریف صاحبزادہ عالی نسب حضرت رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ بعد سلام نیاز میرساند رقیمہ کریمہ رسید و رفع انتظار فرمود از احوال باطن شریف ہیچ نہ نوشتند باید نوشت تا تاثیر صحبت توجہ و مراقبہ چہ ظاہر می شود ارادہ این طرف بعد استخارہ نیک است اوقات و انفاس بوظائف اعمال و اذکار و توجہ معمور داشتن باید ساخت والسلام؛

مکتوب شانزدہم

بخواجہ حسن مودود کھہاری صدور یافتہ در بیان شرائط مرشدان و مسترشدان و منع از توحید قالی و جواز تکرار بیعت بر دست شیخ دیگر

بسم اللہ الرحمن الرحیم۔ بجناب مستطاب معلی القاب سلمہم اللہ تعالیٰ بعد سلام

نیاز گذارش می نماید الحمد لله که صحت و شفا حاصل است و سلامت و بقائے ذات والا صفات
مستدعی صاحب آداب المریدین رحمة الله علیهم آنچه لابد صوفیه است بوجه احسن بیان فرموده
الله تعالی این ضعیف را توفیق عمل عطا فرماید درین وقت که درهم قصور راه یافته و بدعت
و خلاف شیوع پیدا نموده در پیرا آنچه ضرور نیست علم عقاید و فقه و علم اخلاق صوفیه و اعمال
بتعمیر اوقات و ترک و انزوا و تاثیر صحبت او اگر چشتی است بذوق و شوق و گرمی و حرارت
دلها را گرم نماید و قادری از نسبت محبوبیت پرتوے تواند القا نمود و اگر نقشبندی است بحضور و
جمعیت و جذبات و واردات جانها را مستنیر گرداند و مجددی بعد القائے نسبت قیومی تکمیل
نسبت هائے عالم امر و عالم خلق تواند کرد لازم است و مرید را توفیقات می باید و ترک چون
و چرا و دیگر چیزها در کار است مرید را بعد علم ضروری ایمانیات و عملیات متابعت شیخ خود
اگر علم و عمل ضروری و احوال و ترک دنیا دارد واجب است و الا هر کهن سال شیخ است در امور
طریقت و باطن و در اعمال ظاهر آنچه موافق شرع باشد اتباع فرض راه است و کناره از اهل
غفلت و تقسیم اوقات بر وظایف اعمال نیک و دوام توجه و ذکر و شب خیزی و سحر خیزی و از
دیده محبت اشک ریزی می باید کم گفتن و کم خفتن و کم خوردن و در خلق کم بودن و صبر و قناعت
و توکل و تسلیم و رضا لازم حال طالبان خدا است سبحانه ظهور اسرار توحید از کثرت ذکر و
نوافل موجب غلبه محبت میشود و مشتاق بوهم و خیال راضی نیست وائے بر کسے که عمرش بآخر
رسید و آن چه می باید حاصل نکرد فوا اسفاه روزگار به بطالت بسر کرد فوا حسرتاه ع
وائے گر گریه نباید بمددگاری دل ؛ رب انی مسنی الضر و انت ارحم الراحمین -
ع چه تدبیر اے مسلمانان که من خود را نمیدانم ؛ غم ایمان اندوه افزائے وقت ماست اندیشه
گناهان در شکست خاطر نقد حال همت از بزرگان امید می دارد که بدعا و استغفار اللهم اغفر
و ارحم آلام را بسرور و راحت فرمایند جزاکم الله خیر الجزاء اگرچه سخن بدرازی کشید
لیک از تحریر تقریر و تطمیر چاره نیست تکرار بیعت اصل که در آمدن در طرق صوفیه است
حاجت نیست اگر ضرور باشد برائے استفاضه در صحبت پیرے دیگر چرا جائز نبود مقصود
حصول فیوض الهی فرموده اند نسبت باطن که سبب غلبه محبت و معرفت و توحید است اگر
از صحبتهائے متعدده دست دهد چرا حاصل نکنند بخدمت حضرت صاحبزادها سلمهم الله
تعالی بعرض سلام اشتیاق و التماس تاکیدات برائے تحصیل علوم و تعمیر اوقات بوظائف
عبادات و دوام ذکر متصدع میشود والسلام ؛

مکتوب ہفدہم

در بیان درویشی و طریق درویشان و نہج تسلیک حضرت ایشان مجدد الف ثانی رحمۃ اللہ و احوال دجال بدمآل بخواجہ حسن مودود چشتی صدور یافتہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بعد سلام نیاز و التماس دعا میرساند عنایت نامہ کرامت شمامہ ورود مسعود و امتیاز بخش فقیر حقیر گردید باین ہمہ الطاف عمیم سلامت باکرامت باشند کہ یاد فرمائی درویشان خاک نشینان می فرمایند عنایت نامہ متضمن مطالب اربعہ بود بیان مشرب اہل توحید و طریق سلوک و اذکار و آداب و اوضاع سالکان راہ درویشی عبارت از دوام ذکر و وظائف عبادات است و آن علوم ثمرۂ ریاضت اگرچہ مواہب حضرت وہاب است لیکن اکثر از معدات آن ناگزیر طالبان خدا را سبحانہ توفیق متابعت طریقۂ اولیا مساعدت باد بایں طریقہ رفتن و باین علوم ممارست نمودن بس غنیمت است کہ در ضمن اذکار و مراقبات حاصل میشود اللہ تعالیٰ ترقیات عالیہ فائز فرماید در طریقۂ صوفیہ کسے بذوق و شوق خرسند است و کسے بدیدن مقامات را کہ بسیر عالم مثال یافتہ مسرور و دیدن فرشتہ شاد کہ بعالم ملکوت رسیدہ اما آنکہ بتجلیات و تنور بانوار و روشنیہا یافتہ مناسبتے بعالم جبروت پیدا نمودہ ع ہنیئاً لارباب النعیم نعیمہا ۔ این بس ماندہ طریق دوری دل بچہ مسرور نماید مگر ہمت بزرگان مدد فرماید بزرگان این طریقہ بتوجہ و ہمت القائے ذکر در لطائف می نمایند باز القائے جمعیت می کنند کہ سبب بیخودی و بیخطرگی یا کم خطرگی گردد باز ہمت فرمایند کہ از توجہ آنکہ گاہی کہ پیش از آمدن در قالب روح داشتہ و از آمیزش جسم گم ساختہ نقد وقت شود باز انجذابی دست دہد لطائف را بس واردات ورود نماید و حضور حاصل آید پس بمراقبۂ معیت الحق تعالیٰ متخیل شود و متوجہ الیہ در مرایائے ممکنات جلوہ فرما شود و اسرار توحید انکشاف نماید و الا توجہ بسیط جمعیت و بیخودی و کیفیات لازم باطن باشد و ذوق و شوق و استغراق و آہ و نالہ دل را گرم و شورش انگیز دارد پس در توجہ جہت فوق کہ متخیل میشد نماند و حضور بے جہت گردد و انوار نسبت کہ عبارت از دوام آگاہی است بدن را احاطہ نماید نسبت نقشبندی عبارت ازین حضور است باذکار لطائف دیگر و لطیفۂ نفس افتد و اسرار و حالات متنوعہ ظہور گیرد و وجود و توابع وجود خود را ظل وجود و توابع وجود حضرت سبحانہ یابد و عدمی مانند جامد افعال را در سیر قلب کہ از یک فاعل دید و درین سیر صفات را پرتو صفات حق یافت و تسلیم و رضا و نماندن چون و چرا بر قضا و اسلام حقیقی دست داد و شرح صدر حاصل شد و اصطلاحات این طریقہ کہ بسیار بیان کردہ اند ہر کرا اللہ تعالیٰ خواہد بآن برساند ظاہر و باطن باتباع شرع و اخلاق نیک و نیات حسنہ آراستہ شد مقدمہ رابعہ مذکور دجال است در حدیث

است مذکور ابن صیاد آمد وصحابہ کرام رضی اللہ عنہم سوگند خوردند که ابن صیاد دجال است وقصۂ تمیم داری
در حدیث آمده که آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم آن را شنیده اند وسکوت فرموده بلکه ارشاد کرده اند
که آنچه من میگفتم در طابه داخل نخواهد شد بتمیم داری شخصے بصفت دجال دیده او گفته است که من در طابه
داخل نخواهم شد پس یکی ازین هردو ابن صیاد وآنکه تمیم داری دیده دجال باشد ودیگرے معاون او یا گوئیم
که صفت دجالی واغوا وتلبیس بالفعل در دو کس نمودار شد ودر قرب قیامت در یک کس ظهور کرده سبب
فتنه گردد ۔

مکتوب هژدهم

نیز بخواجه حسن مودود صدور یافته در بیان توحید وجودی وشهودی ومسئله تخییل اصبع ارجل وبعضے نصایح بفرزندان ایشان ومانیاسب ذلک

ازجانب فقیر غلام علی عفی عنه بعد اهدا هدایائے سلام السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته گذارش
مینماید الحمد لله که بنده بخیر وعافیت است وسلامت وخیریت ذات والاصفات مستدعی عنایت
نامۂ گرامی متضمن انواع کرم بورود مسعود مسرت هائے کثیره بخشید بے تکلف میگویم که دل ناتوان من بوصول
صحایف شرائف بسیار خوش میشود چه ازمجرد ورود وچه ازمطالعه فیض مورود وچه ازمضامین معرفت افزا
وچه ازعلوم مندرجه دران وسیلة الشرف بهر صورت بواسطه عنایتها نشاطها حاصل است وانبساطها
واصل است جزاکم الله سبحانه خیر الجزاء وسلمکم وابقاکم ارشاد کرده اند که معرفت توحید وجودی متفق
علیهائے جمیع عارفان است شک نیست که طریقه صوفیه علیه ازکثرت نوافل وعبادات وافکار موجب
غلبۂ محبت میشود وآن سبب اتحاد بامحبوب میگردد مجنون عامری در غلبه محبت مخلوقے ترک مالوفات
خود کرده بذکر وتصور مقصود وش پرداخته دعوی انا لیلی کرد صوفیه صافیه راکه ریاضات ومراقبات وتوجه
تام بحضرت ذات پاک دارند اگرچه آنجناب قدسی قباب در غایت تنزیه از غلبۂ محبت متخیل یا متیقن میگردد
این همه اوست غلبه محبت ودبدن کثیف رایکے گردانید اگر روح لطیف را بامرتبه مقدسۂ الٰهیه سبحانه
که معیت او از ایمانیات است متخیل باتحاد گرداند دور نیست پیران معانیذ باین معرفت اقرار دارند
لیکن علاء الدوله سمنانی ابوالمکارم حضرت رکن الدین رحمة الله علیه واتباع ایشان ازین معرفته تحاشا
دارند باحضرت عبدالرزاق کاشی رحمة الله علیه چه معارضه ها فرموده وآن ردوبدل در نفحات حضرت
ملاجامی رحمة الله علیه مذکور است وبندگان سهرندی بعد اثبات این مسئله معارف دیگر بیان کرده اند
آرے آیۀ شریف رب زدنی علما اشاره است بآنکه کمال انسانی منحصر در حصول یک نحو علم نیست

وجہ غیر مقرر است با آنکہ صوفیہ کہ این دید را کمال دانستہ اند و ہیچ بیش نیست علماء و عقلاء خلاف آن گفتہ اند و آن موافق است بشرع شریف کہ مبنائے آن بر غیریت است کفر و اسلام را یکے اعتقاد کردن نہ از عقل است غلبہ سکر است کہ باین اتحاد باعث شدہ و باین غلبہ معذور اند این عقیدہ را سبب حصول وصول دانستن معلوم نیست کہ از کجا آوردہ شد از حصول وصول بعد رفع حجب ظلمانی کہ رذائل نفسانی و وساوس شیطانی است و مستور شدن انوار صفات از نظر است مرتبہ احسان دست مے دہد کانک تراہ الا کمی عین و کنا نتوای اللہ سبحانہ ھہنا از صحابہ کرام مروی است کہ کمل عارفان اند رضی اللہ تعالٰی عنہم و از ائمہ ہدی کسے نسبت اتحاد و عینیت ثابت نکردہ و از جمیع اولیاء در علم و معرفت مرتبہ عالی دارند متاخران نقشبندیہ از طرف شیخ المشائخ حضرت خواجہ محمد باقی رحمۃ اللہ علیہم لطائف بسیار دریافتہ و در سیر ہر لطیفہ علوم و معارف جدیدہ بیان کردہ اند و در سیر لطیفہ قلبیہ اسرار توحید وجودی بیان نمودہ اند و در لطائف دیگر معارف دیگر یافتہ اند و علماے از اصحاب ایشان بآن اسرار اعتراف کردہ ہرگز متصور نمی شود کہ این قدر جماعۃ مسلمانان بر ضلالت و باطل اجماع نمایند و ارباب وحدت وجودی از لکہا گذشتہ اند معاذ اللہ کہ بر بطلان جمع شوند باطل از سایہ ایشان گریزان است رحمۃ اللہ علیہم و معارف توحید و اتحاد در کتب این اکابر موجود است ازین علوم برتر رفتہ باشند اگرچہ در کتب یافتہ نمی شود بجناب این کبری اعتقاد درست داریم پس مقتضائے سیر لطیفہ قلبی است کہ از سکر و غلبہ محبت باین چنیں اسرار تکلم فرمودہ اند این فقیر تابع این اکابر احمدیہ مجددیہ است ذوقاً و وجداناً و مقصود منحصر درین معرفت نیافتہ است و آنچہ بزرگان احمدی مجددی گفتہ ہمہ را حق دیدہ است ہر مقام این عزیزان انوار و علوم علیحدہ دارد و مقامات عالم خلق ایشان چہ انوار و وسعت قیدیت دارد چہ احوال ہائے لطیفہ بیرنگ می بخشد جزاہم اللہ خیر الجزاء تحریر این معانی اگر ذوقاً و وجداناً نمی یافت ہرگز نمیکرد و خدائے تعالٰی مرا بایں امر ز و در حدیث شریف آمدہ کہ حاصل آن اینست کہ تا کہ مردم در نظر مومن کمتر از پشک نباشد مومن نمی شود یعنی در نفع و ضرر النافع ہو اللہ سبحانہ و الضار ہو اللہ جل جلالہ موجودات اگر غیر حق نباشند پس رسول خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و کعبہ شریف و قرآن مجید و صلوٰۃ و صوم و امثال آن را چہ ظن توان کرد اشتغال باین ہا چگونہ درست آید و وجودات معتبر کہ آن را چگونہ چنین باید دید کہ سلطان المشائخ رحمۃ اللہ علیہ فرمودہ اند سلطان المشائخ قدس اللہ سرہ العزیز عدم تاثیر خلق را بیان فرمودہ اند نہ آنکہ رسول و کعبہ و قرآن مجید و صلوٰۃ و صوم را عین حق گفتہ اند و در کلام قدمائے حضرات چشتیہ رحمۃ اللہ علیہم جز زہد و تعبد و ترک دانزوا و زوال زانیت از اسرار توحید سخن نکردہ اند متاخران خصوصاً جناب مبارک ابن العربی رحمۃ اللہ علیہ درین باب بسیار غلو دارند حضرت شیخ ابن العربی سند متاخران و حجت متقدمان اند علم توحید را بتفصیل بیان فرمودہ جزاہم اللہ خیر الجزاء پیران ما از کلام ایشان استفادہ دارند چنانچہ استفادہ ابن حاجب و ملا جامی

و رضی در نحو از سیبویه ثابت است و جزئیات مسایل زیاده تر از سیبویه بیان کرده اند مسئله تخلیل اصابع ارجل را خوب نوشته اند و احادیث و اقاویل فقه تحریر فرموده اند از تحت القدم از خنصر قدم یمنی تخلیل اصابع تا تحت خنصر قدم یسری مسنون است چنانچه بیان کرده اند تخلیل اصابع دستها معمول نیست در حدیثے که تخلیل اصابع دستها وارد شده گفتگو کرده اند حاجت بتخلیل اصابع نیست مگر اصابع ارجل را تخلیل موکد است پنجاه سال در ادراک حالات باطن که چیست و از کجا است بسر برده ام خدا کند که لقائے معرفت افزا بکیفیات و انوار مکتسبه و متوارثه و موهوبه آنقدر دل را محظوظ سازد که این همه ادراکات در برابر آن بمثل لاشئی گردد کسے هست که ادراکشف عنایت شود کسے است که ادراک حالات مرحمت گردد بنده بسبب تیرگی استعداد کشفے ندارم وجدان و شوق و ذوق کرامت کرده اند نعمتهائے متواتره و متکاثره منعم حقیقی از شکر و حمد و مدح و ثنا افزون است شکر نعمتهائے حق چندان که نعمتهائے حق امیدوار است که بدعائے دوام عافیت و حسن خاتمه مدد فرمایا شند صاحبزاده ہائے عالی جناب سلمهم الله تعالے و جعل الله سبحانه کل فرد منهم قطباً و غوثاً و اماماً بعد قبول سلام نیاز احوال شریفه در کسب علوم و تعمیر اوقات باذکار بطریقه انیقه آبائے کرام خود رحمهم الله نگاه دارند و بنده را بدعا و یاد حق مسرور فرمایند و این عزیزان را تاکیدات بلیغه در کسب علوم و تعمیر اوقات بوظایف اعمال و اذکار نمایند اهمال درین باب تجویز ندارند قطب الاقطاب مودود رحمة الله علیه در عمر هفت سالگی قرآن مجید با ترجمه یاد کرده اند اتباع آبائے عظام ضرور و فرض است والسلام ملفوظات بزرگان در زهد و توکل و مقامات عشره و نوافل و عبادات معلوم نیست که ماخذ این قدر نماز ها از کجا دارند و حکایات الصالحین و کلام نقشبندیه در توجه و حضور و متابعت سنته سنیه شامل است معلوم نیست که ملفوظات آنجناب چه قسم است دو ورق نمونه آن افادات می تواند شد چنانچه رساله برهان البیعة اکثر آن متضمن کلام حضرت ابن عربی است و مذاق ایشان را شامل با یهم اقتدیتم اهتدیتم -

مکتوب نوزدهم

باین بنده لاشئی جامع این مکاتیب عفی عنه صدور یافته در جواب عریضه و بیان خوشنود گشتن از مطالعه رساله مراتب الوصول که تصنیف کرده ارسال حضور نموده بود با بعضے نصائح و طریقه تسلیک طالبان و تقیید بجا آوردن سجدات نیازمندے بجناب ایزد سبحان و معین کردن حصه فقرا در

فتوحات و مذکور حدیث و تفسیر و مکتوبات وغیرہ قبل از توجہ و حلقہ و ما یناسب ذلک

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بخدمت شریف صاحبزادۂ عالی مراتب والاشان حضرت شاہ رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالی بعد از السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ گذارش مینماید دو قطعہ عنایت نامہ مع رسالہ شریفیہ صادقہ مصدوقہ رسیدہ مسرتہا بخشید جزاکم اللہ خیر الجزاء از مندرجہ آن خیلے سرور حاصل شد حق تعالی و تبارک زیادہ تر برکت و اشاعت طریقہ شریفہ احمدیہ مجددیہ علی صاحبہا الصلوۃ والتحیۃ عنایت فرماید بر استقامت مردانہ باشند و از ہمہ کس بیگانہ و با خدا یگانہ و در محبتہا دیوانہ و ما از آن صاحبزادہ والا مناقب بسیار خوش ہستیم خدائے تعالی در ہر دو جہان خوش دارد و مشائخ کرام نیز رحمۃ اللہ علیہم از شما خوش باشند و ہرگاہ در دلہا توجہ و حضور و جمعیت و وسعت انوار پیدا شود بہتر آن است کہ آن توجہ مضمحل گردد باز توجہ بفوق بکنند خدا کند کہ تصفیہ قلب و تزکیہ نفس بطالبان خدا حاصل شود فقیر را از دعا فراموش نکنند و آنچہ از فتوحات عنایت شود حصہ فقرا معین باشد و فقراء کہ جلساء اللہ اند ہمراہ شما باشند و مذکور تفسیر و حدیث و مکتوبات شریفہ و عوارف و تعرف و نفحات و فقہ در حلقہ متبرکہ شدہ باشد و وقتے از اوقات سجدات محبت و نیاز مندی و تضرعات و گریہ و زاری بجناب حضرت باری کردہ باشند در خلوتے کہ خالی از غیر و شما باشد این فقیر حقیر لاشئ را بدعا یاد دارند و از مطالعہ رسالہ شریفہ بسیار خوش شدیم حق تعالی آنچنان کند کہ مضامین رسالہ شریفہ کمالاً و تکمیلاً علی احسن الوجوہ در شما و در یاران شما ظہور کند و طالبان خدا را بہرہ یاب کند و حق تعالی آنچہ آبا و اجداد کرام شما را عطا کردہ شما را عنایت کند والسلام علیکم و علی من لدیکم ؛

مکتوب بستم

بصاحبزادۂ عالی نسب حضرت حافظ ابو سعید صاحب و احمد سعید صاحب سلمہما اللہ تعالی صدور یافتہ در جواب عرائض ایشان و در بیان آنکہ در توجہ و ادراک حالات نیک نیک نظر باید نمود امر آسانے نیست کسب مقامات مجددیہ سالک را کہ سیر متوسط داشتہ باشد در دہ سال می شود ؛

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بخدمت شریف صاحبزادہ عالی نسب حضرت حافظ ابو سعید صاحب و احمد سعید صاحب سلمہما

اللہ تعالیٰ بعد سلام نیاز واضح باد دو قطعہ رقیمہ شریفہ بورود مسعود مسرت رسانید و مندرجہ دریافت شد از اوقات خود نوشتہ بودند اللہ تعالیٰ زیادہ تر توفیق کرامت فرماید و اتباع بزرگان خود در اعمال و نتائج آن عطا نماید در توجہ و ادراک حالات نیک بنیک نظر نمایند امر آسانے نیست بعد مدتہا تحقیق و تاصل انوار میشود و ثمرہ آن تہذیب اخلاق و برائے خدا بودن و بے توجیہ و تاویل راضی مرضی شدن کرامت میفرمایند و دل حزینے و سینۂ بے کینہ و نیت صالحہ بے قصد می باید حزن گذشتہ کہ عبث و بے اخلاق و بے نیت نیک بعمل آمد و حزن آیندہ معلوم نیست کہ در تقدیر چیست سینۂ بے کینہ بدون دیدن تقدیر یا فعل الٰہی سبحانہ کے بہم میرسد نظر بر اصل پیدائیم و لوث وجود خود از لوح ہستی پاک نمائیم اے برادر مصرع تو مباش اصلا کمال اینست و بس ؛ ذات و افعال و صفات خود را مستہلک دانیم و لب چون و چرا نکشائیم اگر معرفت معیت کہ باہمہ است عیان شود و آثار و صفات کہ فی انفسکم افلا تبصرون در ممکن مشہود گردد از اسرار علم باطن بہرہ حاصل شود معاذ اللہ این معرفت عزیزان چرا نوشتم من نادان معارف چہ دانم بے قصد و توجہ وقت شمار اضایع کردم معاف خواہند فرمود پیران فرمودند سالہا از پیران کبار کسب نسبت نمودہ مقامات حضرت مجدد رضی اللہ عنہ کسے کہ کبیر او متوسط باشد در دہ سال میشود و مولوی غلام یحییٰ در پنج سال بہ نصف طریقہ رسیدند غرض کہ احتیاط ضرور است منکر را دست آویز بدست نیاید و السلام ؛

مکتوب بست و یکم

بجناب خواجہ حسن صدر یافتہ در بیان آنکہ علوم صوفیہ وجدانی است و علم الٰہی در احاطہ ممکن نیست و ما یناسب ذلک

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

بجناب فیضمآب صاحبزادہ والا نسب عالی حسب حضرت خواجہ حسن صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز گذارش میلماید نوادر شنامہ محررہ دہم شعبان ہشر دہم آن بورود مسعود فرحت فراوان رسانید علوم صوفیہ از تصفیہ باطنیہ ہمہ وجدانی است حجت است بر ایشان کمالات حضرت حق سبحانہ بر انواع ظہور یافتہ بعضے را بکمالے مشرف ساخت و بعضے را بعلمے ممتاز فرمود موافق این آیت شریفہ علوم الٰہی در احاطہ ممکن نیست رب زدنی علما طالبان بر کمال بجد و جہد آں را دریافتہ اقرار و تصدیق آن کردہ اند حضرت حافظ ابو سعید پیرزادہ مجددی سلمہم اللہ تعالیٰ در آنجا آمدہ اند نوشتہ ام کہ بخدمت بر سند ایشان از حضرت شاہ درگاہی رنگے را از نسبت چشتی برداشتہ بودند و بتوحید چنانچہ رایج است گویا

بودند نزد این ناچیز برائے کسب نسبت مجددی آمدند آہ آہ من کجا و کمال و اکمال این نسبت عالیہ کجا بہ نمی از ان مدہا بار سیدہ ام ہائے ولے این بود در قسمت من ہر کہ بہ نمی رسیدہ سیرابی و شادابی دیگران از و معلوم بہر صورت از انوار این نسبتہا بہرہ دریافتہ اند بخدمت مشرف می شوند صحبت اہل باطن سکوت و انعکاس انوار باطن است و صحبت علماء بعلم و گفتگوئے ایشاں بوجدان و دریافت خود پر از معارف مجدد الف ثانی اند و نورے از ہر نسبت آن پیشوائے اہل تحقیق و باطن ایشان تافتہ است بسیار بزرگ اند احوال فقیر زبانی ایشان دریافت خواہد شد والسلام ؛

مکتوب بست و دوم

بمیان محمد حسن وکیل انگریز صدور یافتہ در ردّ دینارے کہ نواب امیر خان برائے خرچ خانقاہ عرش اشتباہ مقرر کردہ بود

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمۃ اللہ چہل سال یا زیادہ شدہ باشد کہ در خلوتے بدل از آرزو شکستہ و در بروئے خلق بستہ بصبر و قناعت بسر بردہ می شود و بے روز و روزینہ و بے تعین بعافیت و فراغت معاش بسر بردہ میشود الحمد للہ علی نعمائہٖ بنواب صاحب امیر الدولہ ازین امر مذکور شاید کرد قبول نیست مبادا در طریقہ فقر و قناعت و صبر و توکل عیبے و عارے دراین آخر عمر لاحق گردد ؎
ما آبروئے فقر و قناعت نمی بریم ؛ با میر خان بگوئے کہ روزی مقدر است ؛ درین عمر احتیاج بمحتاجان بردن خلاف استغنا و کبریائی درویشان است ؎ خاک نشینی است سلیمانیم ؛ عار بود افسر سلطانیم ؛
ہست چہل سال کہ می پوشمش ؛ کہنہ نشد خلعت عریانیم ؛ والسلام ؛

مکتوب بست و سیوم

بحضرت مولانا خالد رومی صدور یافتہ در بیان حب صرفہ ؛

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

پیران کبار رحمۃ اللہ علیہم فرمودہ اند کہ تعین اول حب ذاتی ست و این حب را چندین درجات و اعتبارات است محبوبیت ذات پاک خود را و این را حقیقت احمدی گفتہ اند و محبیت ذات پاک خود را با امتزاج محبوبیت این اعتبار را حقیقت محمدی فرمودہ اند صلی اللہ علے صاحبہا و بارک وسلم و محبیت ذات پاک خود را این را حقیقت موسوی فرمودہ اند و انس حضرت ذات پاک خود را مرتبہ

خلت فرمودہ اند و ایں خلت حقیقت ابراہیمی است علی نبینا وعلی جمیع الانبیاء الصلوٰۃ والسلام و ہمیں حب ذاتیہ منشاء و مبداءِ جمیع کمالات است چہ کمالات ذاتیہ و چہ کمالات اسمائیہ و صفاتیہ شما بلحاظ ہمیں حب ذاتیہ با جمیع درجات و اعتبارات آن کمالات مراقبہ کردہ باشید کہ فیوض این ہمہ درجات بر ہیئت وحدانی می آید وگاہے مراقبہ جدا جدا باین درجات باید نمود و بندہ مراقبہ بہمین ملاحظہ رؤف احمد و مولوی غلام محی الدین را تعلیم نمودم وسعت در نسبت باطن اینہا پیدا شد ذوق و شوق و گرمی و بیتابی مقتضائے قلب است و در اولیائے کرام شایع است و فیوض آن مراتب در اصحاب کرام شمولے داشت ایں است وجہ فضل اصحاب عظام بر اولیائے کرام رضی اللہ تعالےٰ عنہم والسلام ؛

مکتوب بست و چہارم

نیز بصاحبزادہ صدور یافتہ در جواب تکرار بیعت و آنکہ ورائے توحید وجودی و شہودی مقامات دیگر ہم پیش می آیند معہ انکار بعضے کسان و احوال دیگر عزیزان بہ بیان گوہر فشان

بخدمت شریف مسند افروز اولیاء کرام حضرت حافظ ابو سعید صاحب سلمہ اللہ تعالےٰ لاشاعۃ الطریقۃ الشریفۃ آمین از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز میرساند رقیمہ کریمہ بورود مسعود مسرت فراوان بخشید از ملاقات خواجہ محمد حسن صاحب مرقوم بود بسیار بجا شد ایشان در عدم جواز تکرار بیعت و مسئلہ توحید وجودی بسیار غلو دارند آں چہ نوشتہ اند کہ بیعت بر دست دو خلیفہ منع از ان جہت است کہ موجب فساد خواہد شد و تکرار بیعت صوفیہ مشتاقان کسب نسبت برائے اصلاح باطن است قیاس یکے بر دیگرے درست نباشد و پیران مجددی دریافتہ اند و بکشف صریح صحیح معلوم فرمودہ کہ بعد ظہور معرفت وحدت وجود توحیدے دیگر پیش می آید و بعد ازان سیر در مراتب دیگر است کہ این دو توحید را در آنجا ہیچ ظہورے نیست و این ہر دو توحید در راہ میماند حضرت خواجہ محمد حسن صاحب باین تحریر اعتبار نکردند مجادلہ نیست آں چہ وجدانی و مقرر بندہ بود نوشت ما علی الرسول الا البلاغ پیشینیان را بتصفیہ و ریاضت بغلبۂ محبت اسرار ظاہر میشد پسینیاں بمحبت و اعتقاد کہ بآن عزیزاں داشتند بتکلفات و تدقیقات موافق آں غلبہ حال از کتاب و حدیث آن معانی برآوردند و آن معنی حدیث نیست ؛

مکتوب بست و پنجم

بجناب خواجہ حسن مودود صدور یافتہ در کمال انکسار و دید قصور خود معہ بیان

جواز تکرار بیعت برائے اصلاح باطن نہ بجہت فساد و آنکہ ورائے علم توحید وجودی و شہودی مقامات دیگر اند کہ ہزاران متوسلان مجددیہ بآن سرفراز شدہ اند

بجناب مبارک مقدس صاحبزادہ عالی نسب والا حسب خواجہ حسن صاحب احسن اللہ سبحانہ الیہ بعطاء مرتبۃ الاحسان و دوام الرضوان از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز میرساند صحیفہ شریفہ محررہ ہم شعبان بورود سعادت توامان مسرت فراوان رسانید اللہ تعالےٰ آنجناب را تبحر در علوم شریعت و طریقت عطا فرماید در مقدمہ تکرار بیعت آنچہ تحریر فرمودہ اند بجا است لیکن تکرار بیعت بر دست دو خلیفہ مسلمانان در ظاہر موجب فساد میشود در صوفیہ تکرار بیعت چرا جائز نباشد برائے اصلاح و تصفیہ باطن نہ برائے فساد و در مسئلہ توحید آں چہ گویند مشرب ما مشرب جمیع انبیاء است علیہم السلام و بدون این عقیدہ محایدہ نیست شیخ عبدالرزاق و حضرت مولانا جامی رحمۃ اللہ علیہما از وجدانیات خود گفتہ اند حجت نیست ہزاران مجددیہ بعد حصول این مشرب برتر رفتہ اند و آنجا ازین خیالات مغلوبان محبت ہیچ نیافتہ و عالم و عاقل و متشرع و متورع بودند شہادت دو کس کافی است چہ جائے شہادت الوف صدیقان خدائے نہایت است و فیوض و علوم آلہی انتہا ندارد والسلام

مکتوب بست و ششم

دربیان آنکہ اعتقاد توحید وجودی از ایمانیات نیست و این احوال در قرن اوّل نبودہ این معارف در راہ پیش می آیند و نسبت حضور موافق قرن اوّل است

الحمد للہ والصلوٰۃ علیٰ رسول اللہ وعلیٰ آلہ واصحابہ اجمعین معنی قرآن مجید و احادیث شریفہ موافق محاورۂ عرب آنچہ علمائے اہل سنت و جماعت بے تاویل صوفیہ بیان فرمودہ اند بران ایمان واجب است و مدار شرع بر غیریت است صوفیہ وجودیہ بغلبہ محبت کہ بکثرت ذکر و نوافل و عبادات و ترک مالوفات می شود بتوحید وجودی قایل شدہ اند و کشف را دلیل آرند علما آنرا قبول ندارند مثل مجتہدان امت پس بر ظاہر نصوص ایمان می آریم و یاد داشت و آگاہی کہ پر توے است از مرتبہ احسان شب و روز دران شغل داریم پس غضب کردن و غصہ شدن برین فقیر نیز مشروع نیست و اتباع قایلان توحید وجودی کہ از مقاصد نیست و در قرن اوّل مشہود و معمول نبود بر کسے لازم نیست قایل آن حضرت شیخ ابن عربی باشد یا حضرت ملا جامی و حضرت شیخ محب اللہ الہ آبادی رحمۃ اللہ علیہم و حضرت علاؤ الدولہ سمنانی با حضرت عبد الرزاق کاشی درین امر مجادلہ دارند و حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ

می فرمایند و حضرت علاؤ الدولہ نیز ارشاد می نمایند کہ این معارف در راہ سلوک پیش می آیند اہل محبت و ریاضت آں چہ محض توہم پیدا کنند معتبر نیست والسلام علی من اتبع الہدیٰ اتباع ظاہر نصوص نمودن و تاویل اہل وہم و خیال گذاشتن و بہ نسبت حضور و یاد داشت مشغول بودن مشابہ است بحال اہل قرن اول رضی اللہ تعالیٰ عنہم ؛

مکتوب بست و ہفتم

بہ غلام محمد خاں صدور یافتہ در بیان استفسار حالات معہ امر متوجہ گرفتن ازین جامع مکاتیب نالائق کار و دیگر نوازشات در بارۂ ایں ناہنجار

خان صاحب عالی مراتب غلام محمد خان سلمہ اللہ تعالیٰ از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام اشتیاق معلوم نمایند دیر است کہ درود عنایت نامہ مسرت رسان نگردیدہ امید کہ بہ تحریر احوال خود شاد کام فرمودہ باشند درین ولا صاحب جامع کمالات حضرت رؤف احمد صاحب بعنایت الٰہی طریقہ از فقیر گرفتہ اجازت یافتہ اند مناسب آن نمود کہ ایشان دران ضلع الفت دارند و طریقہ را رواج بخشند و شمارا اگر فرصت باشد از ایشان توجہ بگیرند بس مناسب است اللہ تعالیٰ بہمین قدم ایشان دران ضلع برکت و آبادی کرامت فرماید والسلام ؛

مکتوب بست و ہشتم

نیز بخان مذکور صدور یافتہ در جواب عریضہ او معہ تقیید فاتحہ بزرگان خواندن

خان صاحب عالی مراتب والا مناقب غلام محمد خان صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ بعد از سلام اشتیاق واضح باد رقیمہ کریمہ ورود نمودہ مسرت رسانید و مندرجہ دریافت شد برائے دعا نوشتہ اند و التماس التجا بجناب مجیب الدعوات مرقوم بود دعا کردہ شد آیندہ نیز التماس و التجا بحضرت جود و عطا کہ وہاب بے منت و بخشندہ عطیات بے نہایت است کام بخشی دو جہان نمے از بحار عطائے او و مقصود رسانی دارین بوئے از گلستان نعمائے او نمودہ می شود امید کہ بصدق وعدۂ الٰہی نمایند مرتبہ پذیرائی یابد و جمعیت و کامیابی حاصل روزگار خان صاحب مہربان شود آمین ہر دو شجرہ فرستادہ شد یک وقت فاتحہ پیران نقشبندیہ رحمۃ اللہ علیہم و یک وقت فاتحہ پیران قادری علیہم الرحمۃ خواندہ مقاصد خود بواسطۂ آنہا طلب نمودہ باشند انشاء اللہ تعالیٰ تائیدہا خواہند یافت ؛

مکتوب بست و نہم

بجاکم سرونج صوبہ مالوہ در اشارہ طریقہ گرفتن ازین نالایق کار و ما یناسب ذلک

بخدمت شریف خان صاحب عالی مراتب منور خان صاحب سلمہم اللہ تعالے بعد سلام سنت الاسلام واضح باد سالہا شد کہ بتحریر احوال شریف مسرور نفرمودہ اند دوستی مقتضی ان است کہ احوال خود نوشتہ رفع انتظار فرمودہ باشند صاحبزادہ والانسب حضرت رؤف احمد صاحب کہ بشما ربط دوستی دارند ازین فقیر طریقہ گرفتہ و فیض حاصل نمودہ اجازت یافتہ بخدمت میرسند ہرکہ از ایشان طریقہ گیرد سعادت اوست بخدمت ایشان حاضر باشند والسلام بخدمت دوستان سلام رسانند۔

مکتوب سی ام

بجناب شاہ عبداللطیف در ترغیب افادہ نمودن ازین ہیچمدان کہ فی الحقیقت فیض حضرت ایشان است

بخدمت شریف شاہ صاحب والامناقب حضرت شاہ عبداللطیف صاحب معروف میاں ننھے صاحب سلمہم اللہ تعالے بعد سلام نیاز گذارش مینماید عنایت نامہ بورود مسعود مسرت بخشید باوین ہمہ الطاف سلامت باشند یاد آوری بزرگان خوردان را موجب سعادت ایشان است امید کہ بدعائے خیر حسن خاتمہ و دوام عافیت و سلامت ایمان و مغفرت مدد فرما باشند حضرت میاں رؤف احمد پیرزادہ سلمہم اللہ تعالے ازین فقیر طریقہ گرفتہ بشغل و مراقبہ فیض حاصل کردہ اجازت یافتہ اند تاثیر در صحبت و توجہ ایشان اللہ تعالے عنایت فرمودہ است فالحمد للہ علی ذلک ایشان را آنجا فرستادہ شدہ تا ہرکہ خواہد از ایشان استفادہ نماید اللہ تعالے آنچہ گمان بندہ در حق ایشان است صادق فرماید آمین والسلام

مکتوب سی و یکم

بہ صاحبزادہ شاہ ابوسعید صاحب صدور یافتہ در بیان آنکہ فقیر از ایشان ناخوش نیست و ما یناسب ذلک

بخدمت شریف صاحبزادہ والانسب عالی حسب حضرت حافظ ابوسعید صاحب سلمہم اللہ تعالے بعد سلام اشتیاق واضح باد دیروز ہژدہم محرم عنایت نامہ بورود مسعود رفع انتظار فرمود

قبل ازین خطے در ڈاک فرنگی ملفوف سه خط یکے در تعزیت حضرت سراج احمد صاحب بفرزندان ایشان دویم بخدمت شیخ فضل امام جیو سیوم بخدمت حضرت مولوی بشارت الله صاحب بخدمت شریف ارسال یافته امید که رسیده باشد کسے از نافهمی خود سخن بیجا نوشته بنده از آنجناب ناخوش نیستم وجه ناخوشی چیست معاذ الله نوشته بودم که در پاس خاطر متوسلان آنحضرت مغفرت پناه باشند دور آمدن و نیامدن و بودن در رام پور یا در لکھنؤ یا در دهلی آں چه دل شریف شهادت بدهد بعمل آرند مقصود یاد الٰهی است سبحانه والسلام ؛

مکتوب سی و دویم

نیز به صاحبزادهٔ موصوف صدور یافته در بیان شمهٔ از احوال مولانا خالد رومی که از خلفائے حضرت ایشان اند و مناسب ذلک

حضرت سلامت بعد سلام و نیاز واضح می نماید عنایت نامه بورود مسعود مسرت ها رسانید از احوال باطن شریف خود و تاثیرات قلوب طالبان مرقوم بود الحمد لله علیٰ ذالک بنهایات کمالات این طریقه و غایت اشاعت انوار نسبت شریفه با کمال استقامت فائز فرمایند و ذات شریف را مثل آبا و اجداد کرام آن حضرت واسطه هدایت امت مرحومه نماید آمین بمجرد آمدن عنایت نامه بجواب آن پرداخته می شود معلوم نیست که آنجا چرا نمی رسد عنقریب است که خطے مبشر از ترقیات نسبت باطن مولانا خالد سلمه الله تعالےٰ و شیوع طریقه شریفه بتوجهات ایشان و تاثیرات قویه نسبت شریفه ایشان در ملک روم و بغداد و گرفتن پانصد عالم متبحر طریقه از ایشان و کثرت خلفاء ایشان و ورع و تقویٰ و اخلاص ایشان باین طریقه از روئے خطے که فرستاده اند و حاجی حسن از آنجا آمده فرستاده ایشان در راه بغارت رفتن اسباب و هدایا مرسلهٔ ایشان بخدمت سامی نوشته شده بخبر استقامت مولانائے خالد سلمه الله تعالےٰ بر طریقه و فقر و قناعت و صبر و ورع و اشاعت انوار طریقه در آنجا دل بسیار بسیار خوش شده سبحان الله والحمد لله آن صاحب نیز شاد بها بکنند باین عنایت بے غایات حضرت حق سبحانه حاجی حسن مسهل گرفته اند بعد فراغت خواهند رفت خطے در احوال خود و سرور خاطر از احوال ایشان زود تر بفرستند بوعدهٔ اقامت تا دو ماه اینجا آمده اند بیضاوی و مدارک و خیر جاری و آں چه از شرح هم بدست آیند و نهایته قدرے نویسانیده و آں چه از کتب موجود است و هر چه بدست آید بباید فرستاد والسلام و بدعائے سلامت ایمان و عافیت دارین یاد این فقیر ضعیف البته نموده باشند رمضان المبارک بکمال ضعف دل و دماغ درین ایام نیز گذشت و می گذرد الله تعالےٰ

عاقبت بخیر فرماید طفلے کہ اینجا فرستادہ بودند ترغیب بخواندن و توجہ گرفتن نداشت آوارہ بود در آنجا باشد خوب است بخدمت بندگان سلام نیازانہ احمد سعید اسعدہ اللہ سبحانہ بکمالات ظاہر و باطن فائز باشد ؛

مکتوب سی و سوم

نیز بہ صاحبزادہ مسطور صدور یافتہ در بیان عمل برائے دفع وبا و احوال بیعت میر قمر الدین

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمۃ اللہ عنایت نامہ نوشتہ نوزدہم محرم بتاریخ نوزدہم صفر رسید مندرجہ اش واضح شد اثر تاثیر وبا در آنجا نوشتہ انما اللہ تعالےٰ ہمہ مسلمانان را ازیں بلیہ محفوظ دارد زندگی دنیا برائے کسب حسنات بسیار غنیمت است دعا برائے حفاظت کردہ میشود اللہ تعالےٰ قبول فرماید آیۃ الکرسی ہر سہ قل صبح و شام و وقت خواب سہ سہ مرتبہ مردم و ردِ نمایند محفوظ می مانند انشاء اللہ تعالےٰ و بست و سوم شدہ است کہ مولوی بشارت اللہ صاحب بست و ہفتم محرم روانہ آن طرف شدہ اند اللہ تعالےٰ بخیریت رسانند یکسال اینجا بودند یکبار بیمار شدند تا یکماہ و دوم بار بیمار شدند تا دو ماہ در ضعف و نقاہت بتاکید طلب اقربا تشریف بردند احسن اللہ عن جمیع الآفات والسلام و بجمیع دوستان حضرت احمد سعید صاحب و امین احمد و مولوی مراد اللہ صاحب سلام خواہند میاں قمر الدین یک ماہ و سہ روز شدہ است بہرۂ وافر حاصل کردہ بنسبت مجددیہ مناسبتے پیدا نمودہ در طریقہ مجددیہ بیعت نمودہ اجازت و خرقہ خلافت سرفراز یافتہ تشریف بشہود بردند عفاہ اللہ و جعلہ اللہ للمتقین اماما ایں خرق عادت و کرامت بود از پیران عظام منکران را کامیاب نمودن و بمقصد اقصیٰ رسانیدن سے اولیا را ہست قدرت از آلہ تیر جستہ باز گردانند راہ ؛

مکتوب سی و چہارم

باین نالائق صدور یافتہ در بیان آنکہ اگر قصد اینجا کنند استخارہ نمایند

بخدمت شریف صاحبزادہ اعلیٰ مرتبہ میاں رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالےٰ از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام واضح باد جواب خط شریف فرستادہ شد خدا کند کہ رسیدہ باشد عمارت مقدور خرید کتب نیست و اگر قصد آمدن اینجا کنند استخارہ مسنونہ بعمل باید آورد بعد ازاں عزیمت اینجا و باحال باشند

و معروض از ماسواء السلام و احوال باطن خود و تاثیر آن در مستفیدان نیز نویسند والسلام ؛

مکتوب سی و پنجم

به صاحبزاده ابوسعید صاحب صدور یافته در بیان آنکه بواسطهٔ شجرهٔ پیران کبار حل مشکلات خود از جناب واهب عطیات خواهند و بر طریقهٔ مستقیم باشند و معه حالات بعضے مریدان که حاضر شده اند و رخصت گرفته اند

بخدمت شریف صاحبزادهٔ والانسب حضرت حافظ ابوسعید صاحب سلمهم الله تعالیٰ از فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام نیاز واضح می نماید درین مدت سه قطعه عنایت نامه ورود فرموده مضمون مندرجهٔ آن مطلع فرمود. جواب یکے ازان بدست سید عمر که در شاه جهان پوری باشد ارسال خدمت ایشان داشته بفضل الٰہی رسیده باشد اقامت شریف چندے دیگر در پنجا ضرور است تا حضرت حق سبحانه چه خواسته است شجرهٔ طیبه هر روز خوانده بعد ازان بواسطهٔ آن اکابر عرض حاجات بجناب قاضی الحاجات ضرور است حضرت مجدد رضی الله عنهم در دفع جمیع مکروهات و اعادی توجه خواهند فرمود بعنایت الٰہی ترقی ظاهر و باطن می شود بر طریقه مستقیم باشند حضرت شیخ سیف الرحمن احمد از جالندهر درین ضعیفی و کبر سن تشریف آورده اند الله تعالیٰ بود ته کامیاب فیض باطن فرماید محض برائے طریقه آمده اند مولوی بشارت الله حیدر نو دهم ربیع الاول و قاضی جگیه رفتند و میاں جلیل الرحمن احمد به سهرند شریف رفتند دوازده کس در دو روز رفتند خدائے تعالیٰ حافظ هر کس باد بخدمت جمیع صاحبزادها والماجد خود عرض سلام نیاز برسانند ؛

مکتوب سی و ششم

به صاحبزاده میاں ابوسعید صدور یافته در امر ترک نمودن صحبت اغنیا و منع فرمودن از همنشینی ایشان

حضرت سلامت از فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام نیاز گذارش می نماید به بیان بشارت رقیمهٔ کریمه این نیاز را باخبار خیریت مسرت بخشید عجب که وطن خود را مهجور گذاشته اقامت متوسلان نصر الله خان و دربانی آنها اختیار کردند ایشان یکی اند نگیستند بدنامی مفت چه معنی دارد پاس خاطر والده کاهده یک دو روز که

رامپور مستفیدان بسیار بودند هیچ جائے پیران کبار است اگر تو ز باطن خود و تو دلہائے کسان منظور بود بہتر از ہیچ جائے نیست اللہ تعالےٰ ہر جا رزاق است صاحب فقر و فاقہ و قناعت و ریاضت خود اختیار کردہ و الا کاذب باشد این بندہ لاشے درین ویرانہ و شکران بسیار ہرگز نمردہ ام این صدق حضرت آلہی است سبحانہ والسلام ؛

مکتوب سی و ہفتم

نیز بہ صاحبزادہ مسطور صدور یافتہ در جواب عریضہ الیشان معہ دیگر حالات متفرقہ عزیزان

بخدمت شریف صاحبزادہ والا نسب حضرت ابو سعید و احمد سعید صاحب سلمہا اللہ تعالےٰ از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام و نیاز واضح نماید عنایت نامہ برسید و رفع انتظار نمود از ارادہ لکھنؤ مرقوم بود رسید شرح الجمعیت برنگاشتند و اوقات مرجوہ و التجا بجناب حق سبحانہ بواسطہ مشایخ کبار رحمۃ اللہ علیہم برائے سعت مکان و کشادگی و تنگی ہائے بستہ لازم گیرند قمر الدین نیز ملتفتی و چند ماہ حاصل کردہ و در مجددیہ بیعت نمودہ خلافت یافتہ از یک و نیم ماہ بوطن خود رفت پیر محمد خان ملقب بشاہ آدم در کشمیر بغلبہ کثیرہ قوت توجہی نمایند و توجہ تاثیر قوی پیدا شدہ سبحان اللہ الحمد للہ گل محمد در ملک خود مرجع و مآب طالبان گشت ؛

مکتوب سی و ہشتم

بمولانا خالد رومی در نصیحت صدور یافتہ

انتقام لائق عنوان ما و شما نیست صبر و عفو کمینہ خوئے نیک متخلقان باخلاق الٰہی است اللہ تعالےٰ عمل باین آیۂ کریمہ کہ ادفع بالتی ہی احسن کرامت فرماید عاقبت ہر امر را نیک ملاحظہ نمایند تا طائفہ بدنام نشود و نظر بارادہ یا بہ تقدیر الٰہی یا بالفعل حق سبحانہ یا سزائے اعمال بد خود باید کہ ملکہ راسخہ باشد والسلام ؛

مکتوب سی و نہم

باین بندۂ لاشے صدور یافتہ در استفسار احوال مستفیدان و آنکہ ہر کہ مصافحہ بیعت نماید توقف نکنند و استخارہ و شہادت قلبی ہر دو مساوی اند

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمۃ اللہ عنایت نامہ رسید مضمون دریافت شد در تحریر مطالب منشی گری

وشاعری بگذارند و بعبارت صاف احوال خود و احوال مستفیدان بنویسند و انوار دات و حالات باطن هر که مصافحه بیعت خواہد توقف نفرمایند استخاره ہم معمول است شهادت قلبی ہم کافی است بنده را نیز در دعا یاد دارند والسلام *

مکتوب چہلم

به صاحبزاده ابوسعید صاحب صدور یافته در تقید تعمیر اوقات باعمال و اذکار بکمال عبودیت و انکسار

حضرت سلامت از فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام اشتیاق واضح می نماید دو رقیمه شریفه پی در پی مسعود و مسرت بخشید و دریافت مندرجه آن هر دو که مخبر تعمیر اوقات بوظائف اعمال صالحه و طمعه تاثیرات توجه موجبه در دولها دل را بسیار محظوظ گرد و انید اللهم زد و فزد و با تباع پیران کبار رحمة الله علیهم مؤکد باشند و بانکسار تمام و عبودیت و عبدیت اوقات شریفه معمور دارند بنده را نیز در دعا یاد دارند والسلام بدوستان سلام برسانند برو ہم لاطائل خود ہیچ در دل مبارک نیابند الله تعالے خوش دارد *

مکتوب چہل و یکم

نیز به صاحبزاده مذکور صدور یافته در ممانعت مذکور در المعارف که ملفوظات حضرت ایشان است از جہت کمال انکسار خود

حضرت سلامت از فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام مسنون واضح نماید رقیمه کریمه در ود فرمود مضمون او دریافت شد الله تعالے زیاده تر توفیق کرامت فرماید خرافات و مزخرفات که حضرت رؤف احمد جمع کرده اند مذکور آن روا نیست بآب یا بغیر آن شسته پاره نمایند مذکور نفحات و رشحات و عوارف و کلام حضرت امام غزالی رحمة الله علیه بسیار مناسب است تاخیر تے و جبر تے دست دہد سستی و کسل رخصت بربندد در درویشی و مسکنت دانا ده و حضور لازم گردد بخدمت صاحبزادہا سلام نیازمندی احمد بگذارند سلام ہم یاد می کنند والسلام در تحریر مبالغه ننماید نمود خود را بخیر وسیله و بنده را ہمین قسم باید نوشت

مکتوب چہل و دویم

در جواب عرایض خوشدامن مولوی بشارت الله صاحب که در طلب

جناب مولوی مسطور ارسال حضور پُر نور نموده حلیه تحریر یافت

بخدمت شریف صاحبهٔ مشفقه مهربان سلمها الله تعالی از فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام نیازمندانه و التماس دعا که درین وقت ضعف پیری بدعا مدد فرما باشند گذارش می نماید دو قطعه عنایت نامه بورود مسعود مسرت بخشید در طلب حضرت مولوی بشارت الله صاحب سلمهم الله تعالی مرقوم بود انشاء الله تعالی عنقریب بخدمت میرسند اگرچه بنده بیکاره و مددگاری مانم مولوی حسن علی جیو پیشی ازین از رفتن ایشان بسیار ملامت کرده اند که ایشان را از خود چرا جدا کرده اند لیک خاطر عاطر مقدم است الله تعالی ایشان را همه جا خوش و خرم و مروج طریقه بزرگان و در ستی علوم دینی داراد آمین و در حق ایشان و این پیر عمر ضایع کرده دعا فرموده باشند بخدمت عزیزان و دوستان سلام برسد:

مکتوب چهل و سیوم

بجناب مولوی هادی احمد صدور یافته در ترغیب التزام صحبت جناب مولوی بشارت الله صاحب و تقیید اذکار و اشغال فرموده مولوی صاحب را مع بعضے از نصایح

بخدمت شریف مولوی صاحب عالی مراتب حضرت مولوی هادی احمد صاحب سلمهم الله تعالی از فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام نیاز میرساند عنایت نامهٔ سامی بورود مسعود مسرت بخشید از شوق ملاقات بنده مرقوم بود دیدن حضرت مولوی بشارت الله صاحب سلمهم الله تعالی بهتر از دیدن بنده است بالتزام صحبت شریف ایشان و آنچه از اشغال و اذکار فرموده اند مرتبه احسان کانک تراه بهم رسانند تا دین درست شود و بذرّه پایهٔ محبت که در دل جز محبت الٰهی هیچ نماند و معرفت نقد وقت سازند و واقعات را از تقدیر یا از فعل الٰهی دیده راضی بقضا باشند و در اشتیاق لقا و رضا عمر بسر بریم والسلام:

مکتوب چهل و چهارم

بقاضی صدور یافته در تقیید ذکر و دوام توجه و انکسار و تعمیر اوقات بمراقبات و اذکار

قاضی صاحب شمشیر خان صاحب سلمه الله تعالی از فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام نیاز واضح می نماید رقیمه کریمه رسید مسرت بخشید مندرجاتش واضح گردید دریاد حضرت حق سبحانه عمر دراز العاس معتبر که بگذرانند و ذکر و دوام توجه و نیاز و انکسار لازم گیرند و بمراقبه و تلاوت اوقات خود را معمور دارند مردمان که برائے توجه پیش ایشان

بیایند باید که باین فقیر متوجه شده توجه نمایند و خود را درمیان نه بینند ع از ما و شما بهانه برساخته اند ؛ والسلام و بدوستان سلام رسانند و تاکید نمایند که بر نماز و ذکر و استغفار و درود و تلاوت مواظبت کنند شعر بسیار دیده ام که یکے را دو کرد تیغ ؛ شمشیر عشق بین که دو کس را یکے کنند ؛ آن شمشیر الٰہی بشمشیر محبت خودی را بریده اتحادے پیدا می نماید ؛

مکتوب چہل و پنجم

به صاحبزاده میاں احمد سعید در تقید و تعمیر اوقات بوظائف و مراقبات و تحصیل علوم و مطالعہ کتب صوفیہ مثل عوارف و مکتوبات صدور یافتہ

برخوردار احمد سعید طال عمره و رزقه اللّٰه سبحانه کمال آبا یه و سلمه بالعافیت بعد دعا معلوم نمایند که کتاب شما رسید مسرور ساخت تکلف در خطاب والقاب نباید کرد و ہمیشه اوقات بوظایف و اعمال حسنه و دوام توجه نسبت باطن و تحصیل علوم و مطالعه مکتوبات شریفه بزرگان خود و کتب قدمائے صوفیه و عوارف المعارف و آداب المریدین رضائے الٰہی سبحانه و اشتیاق لقا کسب نمایند بدعائے خیر مرا نیز یاد دارند ؛

مکتوب چہل و ششم

بجناب شاه عبداللطیف صدور یافتہ در بیان کلمات بشارت افزا درباره این کمترین کناسان آن آستانه علیا

شاه صاحب عالی مراتب والا مناقب حضرت عبداللطیف عرف میاں ننھے شاه صاحب سلمہم اللّٰه تعالےٰ از فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام و نیاز گذارش می نماید عنایت نامه رسید و از مطالعه آن مسرت ہا حاصل گردید حق تعالےٰ آن والا مناقب را در ہر دو جہاں خوش و خورّم دارد و درود مسعود صاحبزاده عالی مراتب شاه رؤف احمد صاحب آں جا از مغتنمات است و شیوع طریقه انیقه عجیبه بواسطهٔ ایشان پیدا شده و زینهار از افواه این طریقه انیقه فخر بر آسمانیان نمایند والسلام ؛

مکتوب چہل و ہفتم

بمیاں رسول بخش گنگوہی صدور یافتہ در تعمیر اوقات بندگان فرموده اند که بمالا بد معاش

قانع نیست و اوقات بوظائف یکسر معمور ندارد و از حضرت حق سبحانه غیر حق می خواہد قبولے نخواہد یافت

از آخر شب تا به اشراق بذکر و شغل پرداختن بعد توجه و فاتحه بحضرات مشایخ رحمة الله علیهم بعد از اشراق شغل علم و قرآن یا آنچه مفید باشد نمودن تا چاشت و بعد چاشت طعام خوردن بعد زان بذکر و شغل مشغول بودن تا قیلوله به آگاهی نماید بعد از ان اول وقت ظهر خوانده تلاوت قرآن مجید نمودن بعد از ان شغل علم نمودن تا عصر و مغرب تهذیب قلب از خواطر ساختن بعد از ان مطالعه کتاب بچند مرتبه کردن بعد طعام نماز خوانده درود فرستادن بر حبیب خدا صلی الله علیه و آله وسلم و خواب بر صفائی دمیدن و آگاهی قلب و بخواب رفتن کم از دو پهر و در هر لحظه توجه بدل و حضرت حق و انتظار فیض داشتن و از صحبت فساق و غافلان پرهیز نمودن و در گفتگو نرمی سخن ورزیدن و بمعارضه و مباحثه نیفتادن و عداوت و کینه در سینه نداشتن و واقعات از تقدیر دانسته پرخاش نکردن و اخلاق حسنه کسب نمودن بهر چه میسر باشد بعمل آمده -

مکتوب چہل و ہشتم

حضرت سلامت بعد سلام نیاز می رساند الحمد لله که بنده بخیریت است و صحت و عافیت ذات مبارک مستدعی دعا است که باحوال ایشان اطلاعی نماید و بتحریر آن رفع انتظار فرمایند و احوال صحبت حافظ ابوسعید صاحب و حضرت رؤف احمد صاحب و دیگر صاحبزادها ارسال نمایند و امیدوار است که بدعائے حسن خاتمه و عافیت مدد فرما باشند والسلام ؛

مکتوب چہل و نہم

به صاحبزاده شاه ابوسعید صاحب در بیان آن که جلدی در مراقبات نباید کرد و قتیکه تحقیق و تاصل در یک مراقبه نشود مراقبه دیگر نباید گفت که بدنامی طریقه است و ما نیاسب ذلک

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمة الله رقیمه شریفه رسید مندرجاش واضح گردید دل بسیار خوش شد دعاها در حق ایشان کرده شد الله تعالی قبول فرماید اکثر مرا قبات در هر اصطلاح که ایشان را گفته شد در ان جلدی نباید نمود تا وقتیکه تحقیق و تاصل در یک مراقبه پیدا نشود مراقبهٔ دیگر نباید گفت تا بدنامی طریقه نشود الهامات که بر قلب و روح و نفس وارد می شوند منشاء آنها نیز در ان وقت معلوم می شود والسلام بخدمت میاں احمد سعید صاحب سلمه الله تعالی بعد سلام واضح باد رقیمه کریمه رسید مندرجاش واضح گردید احوال باطن خود نه نوشتند لازم که بشغل باطن و تو غل حدیث اوقات خود را مصروف دارند بدوستان سلام رسانند ؛

مکتوب پنجاہم

به صاحبزاده شاه ابوسعید صاحب و احمد سعید و بنده لاشئے رؤف احمد در نصایح ضروری صدور یافته

بخدمت شریف صاحبزاده عالی نسب حضرت حافظ ابوسعید صاحب و احمد سعید صاحب و رؤف احمد صاحب سلمهم الله تعالی از فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام نیاز گذارش می نماید رقیمه کریمه در رسید بخیریت دلدارام پور و رود یافت در رفع انتظار رشد بر طریقه آبائے کرام رحمة الله علیهم استقامت دارند و مشغول و مصیاد حق باشند والسلام حضرت رؤف احمد جیو کسے میگذرت الحمد دهلی دارند اگر استخاره راه دهد بیایند والا پرداخت نسبت باطن نمایند و بمردم طریقه بگویند؛

مکتوب پنجاه و یکم

بااین بنده لاشئے جامع مکاتیب رؤف احمد عفی عنه و استفسار احوال باطن و اخذ این طریقه صدور یافت

حضرت سلامت فقیر عبدالله معروف غلام علی عفی عنه بعد سلام نیاز می رساند عنایت نامه رنگین عبارت دقیق الاشارت رسید بر مندرجه آن مطلع فرمود شاعری و منشی گری باید گذاشت و صاف عام فهم باید نوشت احوال باطن خود و اگر کسے برائے توجه می آید چه حال پیدا کرده بنویسند و اوقات بذکر و فکر معمور دارند والسلام؛

مکتوب پنجاه و دوم

به صاحبزاده میاں ابوسعید صاحب صدور یافته در احوال مرض خود

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمة الله بیماری زکام و سرفه تا یک و نیم ماه لاحق شده ضعف قوی دریافت از ده دوازده روز بواسیر بادی لاحق است و درد مزیل روح در گهڑی ذبح می نماید نشستن و برخاستن و جمیع حرکات و اکل و شرب و تلاوت قران موقوف هیچ ورد بے خبر تا سف و انفعال از گذشته و خوف آینده در احوال نامه نیست خدائے کریم بواسطه پیران کبار که از پنجاه سال بر در ایشان برائے حصول سلامتی ایمان و دوام عافیت و مغفرت آشیان کرده ام گناهان

بیامرزند و هر مشکل آسان تر فرماید

مکتوب پنجاه و سوم

بایں بندہ لاشئے رؤف احمد عفی عنہ در کمال دید قصور خود

حضرت سلامت این بنده فقیر غلام علی عفی عنه ناچیز لیاقت ندارد که کسے برائے طلب طریقه شریفه تشریف فرما شود ستاری حضرت ستار است سبحانه و عیب پوشی عزیزان است که باین ناخلف توجه می فرمایند جزاهم الله خیر الجزاء این کمترین سگان کوئے مجددیه میخواهد که صاحبزاده ها برائے طلب این نسبت بیرنگ بے کیف بیایند آمدن آن حضرات را غنیمت میدانم لیکن کار آهسته آهسته میشود معذور دارند و بکار مشغول باشند و نسبت تمام طریقه را از حضرت واهب العطیات سبحانه طلب فرمایند

مکتوب پنجاه و چهارم

نیز باین کمینه خاکروبان خانقاه امجد رؤف احمد در استفسار احوال باطن و احوال یاران طریقه

صاحبزاده ولایت نسبت حضرت رؤف احمد سلمهم الله تعالے از فقیر عبد الله معروف غلام علی عفی عنه بعد سلام واضح باد پیش ازین چند رقیمه ایشان رسیده مسرور ساخته بودند و حالا از مدت صحیفه شریفه نرسیده لازم که احوال خود و احوال یاران خود نویسند که رفع تشویش گردد و بنده را بدعا یاد دارند با احمد خان جیو و غلام محمد خان سلام رسانند ؛

مکتوب پنجاه و پنجم

بجناب خواجه حسن مودود در جواب کتابت ایشان بکمال دید قصور خود صدور یافت

حضرت سلامت فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام نیاز معروض میدارد عنایت نامه مشتمل بر تفصیلات بے نهایت ورود فرمود اطلاع بر مضامین آنکه تمام لطف و کرم بود بغایت منفعل و متاسف ساخت که عنایت نامه حضور درباره این فقیر لاشئے باین مرتبه باشد خود را فراموش و ضمیر مبارک ساختند از آدمیت دور است بزرگان عطا و از خوردان خطا انشاء الله تعالے آینده مقصر نخواهد شد تقصیر تقصیر

مکتوب پنجاه و ششم

بایں بندۂ نالائق رؤف احمد عفی عنہ مشتمل بر بعضے کلمات عنایت آمیز شکایت انگیز کہ از رحمت و رأفت محرر شدہ اند صدور یافت

بخدمت شریف صاحبزادہ عالی مراتب والا مناقب حضرت عبد الرؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالےٰ
فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز گزارش می نماید الحمد للہ تا نوزدہم ربیع الاول خیریت حاصل است و
این ضعف مفرط لازم کبر سن و پیری اللھم انی اعوذ بک من ان اُرَدَّ الی ارذل العمر بدعاء
حسن خاتمہ و مغفرت گناہان گذشتہ و آیندہ و فریاد بالتجاء مغفرت و رحمت سابقہ بواسطہ مشایخ رہ نما ہمت
مشکل کشا نمایند و صحت و سلامت و عافیت و استقامت و توفیقات نیک برائے ہمہ عزیزان خصوصاً
حضرات شما مسالت می رود اللہ تعالےٰ باجابت رساناد از رامپور کہ رقیمہ شریفہ فرستادہ اند رسیدہ مسرور
فرمود و ازین راہ دور کہ باین نالائق رسد و کجا ہا دادہ احتراز نمودہ براہ راست بمطلب رسیدہ الحمد للہ
بکار مامور و یاس از خلق و امید از خدا عمر بگذرانند حسبنا اللہ و ایاکم و نعم الوکیل والسلام بدوستان
التماس دعا و سلام؛

مکتوب پنجاہ و ہفتم

بہ صاحبزادہ شاہ ابو سعید صدور یافتہ در بیان احوال رخصت شدن مولوی بشارت اللہ صاحب و آنکہ بودن یکے از شماہر دو صاحبان درینجا ضرور است

اللہ تعالےٰ بافاضات کاملہ جناب فیض مآب صاحبزادہ والا نسب حضرت حافظ ابو سعید صاحب سلمہ
ربہٗ طریقہ شریفہ احمدیہ مجددیہ را رواج کرامت فرماید و دلہا را از غیر او انی نمودہ منقطع و متبتل نماید فقیر غلام علی
عفی عنہ بعد سلام نیاز ہا اشتیاق واضح می گرداند رقیمہ کریمہ بورود مسعود فرحت فراوان رسانید تحریر
الفاظ اشتیاق بکثرت ضرور نے ندارد و این عبارت کفایت کند کہ این جا خیریت است اللہ تعالےٰ
ملاقات میسر آرد از روزیکہ عزیمت آنطرف کردہ اند ہمین یک خط رسید باید کہ در ہر ماہ اخبار خیریت
مرقوم بودہ باشد و سہ روز شدہ کہ خطے بدست برادرم میاں سید علی فرستادہ شد خدا کند کہ برسد بر طریقہ
شریفہ ظاہراً و باطناً بجد باشند از ماہ ذی الحجہ دو خط مولوی بشارت اللہ جیو رسیدہ اگر ملاقات شود
بعد سلام ظاہر نمایند خانہ میاں نقش علی جیو از اصحاب مولوی نعیم اللہ جیو معلوم خواہد شد سالہا است کہ خط

نفرستاده اند وجه آن معلوم به نقش علی جیو خواهد بود مولوی مرزا حسن علی جیو از رفتن مولوی بشارت اللہ صاحب بسیار ناخوش شده مرا ملامت کردند که تو ایشان را چرا از اینجا رخصت کردی نعوذ طلب باید نمود و حضرت رفیع الدین جیو فرموده اند که بودن یکے از شما صاحبان در اینجا ضرور است و السلام از دوستان سلام خوانند و بدوستان آنجا اسلام رسانند برخوردار احمد سعید طال عمرہٗ کسب طریقه و علم نمایند و سلام خوانند بخدمت شیخ فضل امام جیو بعد سلام بگویند کتب خود بطلبند ؛

مکتوب پنجاه و هشتم

بشاه پیر محمد صدور یافته در بیان آنکه در راه خدا کمر جان و همت محکم بسته اوقات بیاد حق و اتباع حضرت پیغمبر خدا صلی اللہ علیه و آله وسلم گذارند

بخدمت شریف صاحب والامناقب مقبول بارگاه آله سلمه اللہ تعالٰے و جعله للمتقین اماما از فقیر عبد اللہ معروف غلام علی عفی عنه بعد سلام نیاز واضح باد الحمد للہ که اینجا خیریت است و خیریت آنجا مطلوب خداوند کریم بمحض فضل عمیم بکارے که سرفراز و ممتاز فرموده است شکر و سپاس آن مقدور این خاکسار ناچیز نیست استدامت و استقامت بر آن بعذی باد صحیفه شریفه ورود نمود مسرتها رسانید و مندرجه اش واضح شد دور راه خدا کمر جان و همت محکم بسته اوقات بیاد حق و اتباع حبیب خدا صلی اللہ علیه و آله وسلم مستحکم دارند و بحال مستفیدان توجهات بلیغه بکنند اللہ تعالٰے شمارا بواسطۂ پیران کبار سبب افاده نسبت هائے این خاندان شریفه کند باید صبر و توکل و قناعت و رضا و تسلیم و دوام التجا بجناب کبریا و یاس از خود و ماسوا طریقه دوستان خداست بنده را نیز در دعا یاد دارند والسلام ؛

مکتوب پنجاه و نهم

به صاحبزاده میاں ابو سعید صاحب در بیان خرید کتب احادیث و بعضے نصائح

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمة اللہ صحیفه شریفه رسید مندرجه آن واضح شد اگرچه صحاح سته و مؤطا و کتاب لغت درکار است لیکن اللہ تعالٰے هرگاه قیمت آن میسر بسید گرفته خواهد شد و کتب تحصیلی نیز والسلام بخدمت احمد سعید جیو سلمه اللہ تعالٰے و دیگر دوستان سلام و طلب دعا به فکر آخرت و پرداخت نسبت باطن و دوام ذکر و ترک آنچه نه درکار است همه کس مواظبت دارند تا فردا حسرت نشود بخدمت شیخ فضل امام جیو سلام پیوسته در یاد حق باشند و بلغو و لایعنی عمر خود ضائع نکنند روز حساب در پیش است و بے ضرورت قصد حضرت دهلی نکنند ؛

مکتوب شصتم

بجناب بادشاه هندوستان محمد اکبر بادشاه در بیان دریافت نمودن سید اسمٰعیل مدنی که یکے از خلفاے حضرت ایشان اند ظلمت در جامع مسجد از راه کشف و آن تصاویر بودند که بادشاه نهاده بود و منع فرمودن از آن کار که بت پرستی است او ما نیاسب ذالک

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمة الله سبحان الله از عجائب حضرت او سبحانه چه نوشته شود این سید که از مدینه منوره بکسب نسبت حضرات مجددیه رضی الله عنهم نزد این لاشئے تشریف آورده امشب شب جمعه در مسجد جامع در آثار شریف رفت گفت اینجا ظلمت اصنام معلوم میشود و این گفتن او از محض نور ایمان است او چه داند که درین آثار چیست تحقیق شد که تصویر درینجا نهاده اند از بندگان و تصویر پیغمبر خدا علیه السلام و ائمه اهل بیت و اولیاء رضی الله عنهم که ساختن و پیش خود داشتن آن در شرع محمدی جائز نیست تصویر حضرت ابراهیم علیه السلام خود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم بدست مبارک شکسته اند تصویر پیر خود و تصویر پیغمبر خدا و تصویر جناب امیر المؤمنین علیهم السلام بتان اند ترک تعظیم آن بکنند که صنم پرستی است تا ب الله علیه و سنگے بران نقش قدم ساخته گویند که نقش قدم پیغمبر است صلی الله علیه و آله وسلم بت است هاے مسلمانی و توحید واے بادشاهی و متابعت اسلام کجا شد تدبیرے نمایند و این بت پرستی موقوف نمایند چه نالم و چه گریه کنم بر خرابی و مسلمانی و مداهنت و سستی مسلمانان غلبه کفر از ان است به تبان کافران محتاج اند الله تعالے هدایت فرماید در مسجد جامع و قلعه بادشاهی که هر دو جاے مسلمانان است بت نهادن چه معنی دارد والله اگر مرا قوتے بود مرا باید از شهر بت پرستان هجرت نمایم آمین

مکتوب شصت و یکم

بخواجه حسن مودود در بیان علم الیقین و عین الیقین و وجه انا الحق گفتن که از بعضے صوفیه صادر شده است و ما یناسب ذالک

بجناب مستطاب مستغنی عن الالقاب حضرت خواجه حسن صاحب سلمهم الله تعالے آنچه ارشاد

فرموده اند همه بجا و معقول و ضروری و تسلیم است که مشرب اولیائے کرام رحمة الله علیهم بیان کرده
آن اکابر بریاضات شاقه و جان بازیها حاصل نموده اند از کثرت اذکار و مراقبات و غلبه محبت
اسرار توحید واضح میشود بارک الله باین توضیح مسئله توحید ممنون ساختند جزاکم الله خیر الجزاء سخنے
اگر نگویم ترک حقوق کرده باشم و اگر گویم در حضور بزرگان ترک ادب میشود لیک برائے جواب امر کرده
اند و الامر فوق الادب آن سخن اینست مجددیه میفرمایند علم الیقین و عین الیقین و حق الیقین اگر
گفته شود برین معنی معقول میگردد و ظهور کیفیت و انوار در مراقبات ماذکار علم الیقین است حضور
و توجه که پرتو مرتبه احسان است فروغے دل را عطا نماید عین الیقین است حق الیقین تخلق باخلاق
الٰهی گفته اند گفتم من که از استغراق در مفهوم ذکر که بلحاظ آن مذکر ضرور است تنورے پیدا شود و
متخیل گردد که باین مفهوم حاصل شد اتحادے و یگانگی حق الیقین بود حضرت سلامت کیست که انکار
معرفت می نماید معنی بیان لیلی و ملا علی قاری رحمهما الله در بیان این معرفت اصرار کرده اند و بنده در جواب
گفتم و نوشتم مجنون عامری بغلبه محبت که از ترک مالوفات و کثرت ذکر لیلی انا لیلی گفت و دیده کشف
اتحاد پیدا کرد تصفیه بریاضات که اثرے از آثار جسم خلا کند و روح منزه میگردد اگر بغلبه ذکر اتحادی
بمرتبه تنزیه بهم رساند چنین ابن منصور رحمه الله انا الحق گوید میسزد و پس ما را پس ماندگان مشتغل باین
معرفت نتوانیم شد انا احمد بلا میم و عرب بلا عین از حدیث نیست موافق مقصود خود تا بیان
اهل توحید ساخته اند عفا الله عنهم خطب نهج بلاغت صحت ندارد و اسرار توحید بر قلوب ارباب ریاضت
و غلبه محبت فائز شده بمرتبه که انکار آن نمیرسد پس تابعان این مشرب نصوص قرآن مجید و حدیث
شریف را برائے تائید مشرب متبوعان خود چرا تاویل فرمایند درین معرفت تنگی نیست مگر نیکے همین دید را
مقصود داشته شود و آیه لا یحیطون به علما منع نمایند و علما از آن ابا میکنند در حق صوفیه
علیه نیز آنجناب ارشاد نکردند که بدون اعتقاد این معرفت وصول چرا نیست ارشاد موقوف علیه بودن البته
بقلم پر بابد فرمود که وصول چیست ؛

مکتوب شصت و دوم

بخواجه حسن مودود در بیان نسبت این طریقه شریفه و آنکه هر کسے میخواهد که از طریقه خود بهره بردارد و الا به محض انتساب چه فایده

زینت بخش مسند هدایت و ولایت خواجه حسن صاحب سلامت فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام نیاز
گذارش می نماید تفضل نامه بورود مسعود مسرتها بخشید شکر این الطاف بے غایت که قصه اهل تقصیر بنظر
چشم عفو ملحوظ نموده در خور بزرگی خویش سلوک می نمایند مقدور بیان نیست باین مهربانیها سلامت

باشند بدعای حسن خاتمہ وہمت مشکل کشاو حصول این مدعا کہ از نسبت عزیزان قرآن دوام توجہ والتجا بجناب کبریا است ونسبت ہائے احمدیہ مجددیہ کہ آن مشغول نور عضو است جمیع لطائف بلکہ زیادہ آنرا این خاکپائے درویشان را عنایت فرمایند ہرکسے میخواہد کہ از طریقہ خود بہرہ خیزد والا بمحض انتساب چہ فائدہ اقرار توحید وتصدیق پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم کفایت کند اللہ تعالی عاقبت بخیر فرماید رباعی منگر کہ دل ابن یمین پرخون شد ؛ بنگر کہ ازین سرائے فانی چون شد ؛ مصحف بکف و پابرہ و دیدہ بدوست ؛ با پیک اجل خندہ زنان بیرون شد ؛ اللہ تعالی این حالت بدعائے سامی نصیب فرماید والسلام ؛

مکتوب شصت وسیوم

بہ صاحبزادہ شاہ ابوسعید صاحب صدور یافتہ دربیان مکتوب صاحبزادہ مذکور در منع نمودن از سفر حج وعمل فرمودن باستخارہ کہ در حج نفل رضی حضرت امام ربانی نیست وبیان احوال خود ومایناسب ذلک

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بجناب فیض مآب صاحبزادہ ولایت نسب عالی حسب حضرت شاہ ابوسعید صاحب سلمہ اللہ تعالے علی مفارق الطالبین بعد سلام مسنون السلام علیکم ورحمۃ اللہ ودعائے عافیت وسلامت واستقامت جعلکم للمتقین اماما گذارش می نماید دیروز دویم رجب عنایت نامہ رسید مندرجہ واضح شد ارادہ حج نوشتہ اند استخارہ ہا نمایند اگر در اعمال فتورے شود حج نفل مرضی حضرت مجدد رضی اللہ عنہ نیست از ایشان استیذان کنند بعد ہفت استخارہ بلکہ زیادہ ازان آنچہ باستر ضائے حضرت مجدد رضی اللہ تعالے عنہ پیش آید مبارک خواہد بود ضعف قلب وضعف پیری برین فقیر مستولی است وشدت خارش آن قدر است می تواند مرض موت باشد بدعائے وہمت وتوجہ ختمہا مدد فرما باشند بسلامت ایمان حسن خاتمہ ودوام عفو وعافیت واشتیاق لقائے جان فزا این فقیر وہمہ را روزی باد آمین آمین ودیگر آنچہ احوال باطن خود وباطن مستفیدان نوشتہ اند بسیار مسرور وشاد کام فرمود حق تعالے زیادہ ازین رواج طریقہ کرامت فرماید وطریقہ از طرف شما تا قیامت باقی ومستدام بماند آمین واحمد سعید را دعا وسلام خوانند ؛

مکتوب شصت و چهارم

بخواجه حسن محمود در بیان مذهب ارباب توحید وجودی صدر یافته

حضرت سلامت ہمہ اوست گویان چہ میگویند ہرگاہ ممکن را عین حق لایموت سبحانہ یقین میکنند مرگ بر ممکن چرا طاری شدہ امر بعبادت و جہاد چرا صادر یافت مراتب وجود ثابت کردہ ازین اعتراض برآمدن معقول نیست عقل کے تجویز می نماید کہ شخص خود قاتل و خود مقتول گردد و خود را سجدہ کند ذابح و مذبوح یکے شود ممکن نیست حضرت سلامت آن مسئلہ مفصلاً نوشتہ میکنم کہ این شبہات زائل گردند در ذکر و دعا کہ انوار متموج میگردند ہمین نور بسیط است کہ محیط اشیاء است و آن انبساط حضرت وجود است در بینہا کل ممکنات را ازین نور وجود زمین و آسمان و ہیچ چیز بیرون نیست پس این نور وجود را لحاظ داشتہ ادراک آن می نمایند و خود را او اصل و موحد میدانند کہ حضرت حق سبحانہ محیط و ساری در ایشان معاذ اللہ سبحانہ لیس کمثلہ شیئ وھو السمیع العلیم حضرت سلامت بیعت خلفا و صحابہ کرام بر دست ہمدیگر محض برائے متابعت است و ترویج اسلام یا باین بیعت کسب فیوض ہم میکردند اگر نمیکردند فضل سابق بر لاحق چگونہ ثابت شود۔

مکتوب شصت و پنجم

بشاہ پیر محمد کشمیری در بیان آنکہ تاثیر کہ در مریدان شما ظاہر میشود از خود نہ فہمند این ہمہ از پیران کبار است و بعضے نصائح ضروری

بخدمت شریف شاہ صاحب حقائق و معارف دستگاہ حضرت پیر محمد شاہ صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ و جعلہم للمتقین اماما از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام سنت الاسلام و دعائے کمال استقامت و عافیت و سلامتی معلوم باد رقائم کرائم بیک مضمون دو سہ بار رسید بعنایت الٰہی سبحانہ تاثیر قوی در توجہ پیدا شدہ و مردم طالبان جمع آمدہ اند اجازت و خلافت ہم دادہ اند الحمد للہ اللہ تعالیٰ زیادہ تر ترقیات کرامت فرماید این تاثیر از جائے دیگر است شکر پیران کبار رحمۃ اللہ علیہم لازم شناسند و باین اجتماع غرہ نشوند مبادہ استدراجے باشد معاذ اللہ ہمیشہ خائف و ترسان باشند بذکر و مراقبہ و بمحافظت نسبت باطن یونی فی احوال اوقات خود معمور دارند و یاس و نا امیدی از ماسوی و توقع از فضل خدا سبحانہ و خلوت و انزوا اشعار خود و سرمایہ عزت و آبروے خود نمایند از انکار و اقرار پروا نکنند اقرار از نعمتہائے الٰہی و انکار از

شامت اعمال ماست مستغفر باشند و منفعل دل شکسته درستی این کار است ع این فتح جز شکست
میسر نمیشود ؛ و در اجازت تامل بسیار باید نمود و دوام حضور و جمعیت و ترک احوال و کثرت اعمال و
تاثیر ضرور است آنچه از غیب برسد حصهٔ فقرا مقرر دارند مساکین در صحبت شما جمع باشند بخورش خوارگی
خو نکنند و بهبیوده زندگی ننمایند کتب تفسیر و حدیث و علوم صوفیه مکتوبات شریف حضرت مجدد رحمة الله علیه
در مجلس شما باشند واجب شناسند خائف از خاتمه باشند متواضع و متذلل مسکین بیچاره فقیر آواره و از اداهم
خود را به کنایه دارند مرا نیز در دعا یاد دارند و السلام کمالات را منسوب بحق سبحانه یافتن و خود را عدم
محض دیدن و نفع و ضر را از آنچه بید الهی تعالی النافع هو الله و الضار هو الله ناشی داشتن بلکه دیدن و
ترک رغبت به امور شعار دوستان خدا است ع تو مباش اصلا کمال اینست و بس ؛ و نسبت فعلی
و صفت از خود منتفی شود ع در در در گم شود وصال این است و بس ؛ اعلا استغراق در انوار نسبت باطن
بالسکوت باشد و آخرش سکرتی ما در بین توجه بسیط بحضرت حق سبحانه باتباع حبیب خدا صلی الله علیه وسلم
حاصل و رنگیست ؛

مکتوب شصت و ششم

در بیان تقید گذاردن نماز در اول وقت با جماعت و بعضے مسایل آن و نوافل و تلاوت و درود و دعا استغفار که سبب ترقیات باطن است و ذکر اسم ذات و نفی و اثبات و محل لطائف

بعد حمد و صلوة واضح باد که نماز اول وقت با جماعت ادا نمایند و ترتیل حروف در قراءت بکنند و قومه
و جلسه در نماز فرض و نزد علماء حنفیه واجب و کیفیت قومه و جلسه رفته است آنرا قریب واجب
میدانند بترک آن عمداً اعاده نماید و بترک آن بسهو سجده سهو واجب میشود قاضی خان مفتی حنفیه در فتاوی
خود چنین مقرر کرده و پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم که ترک قومه و جلسه و ترک طمانینت در نماز کرده
اند و فرموده اند صلوا کما رأیتمونی اصلی نماز خوانید چنانچه دیدید که من نماز میخوانم و بعد هر نماز تسبیح و تحمید
و تکبیر چنانچه معمول است و درود خوانده متوجه بدل منتظر فیض از مبدء فیاض باید نشست تا در نماز کیفیت
و چه فیض عنایت کرده اند تهجد و اشراق و چاشت و اوابین و وقت خفتن درود و استغفار و قراءة سوره
تبارک الذی و هر سه قل معمول بندگان است و واقعات روزمره را از تقدیر دانسته چون و چرا نکردن و
امور خود را بوکیل کارساز سبحانه سپرده سعی در ادائے وظائف و اعمال و دوام ذکر بدل و زبان نمودن و هر
نفس توجه بدل و توجه دل بجناب حضرت حق داشتن و دل را از خواطر گذشته و آینده نگاه داشتن و بذکر اسم

ذات باشد بالنفی واثبات بافتقار تمام پرداختن و هیچ مقصود در خاطر نداشتن و خود را ناقابل و نالائق ذکر
حضرت حق سبحانه دانسته و یقین نموده منت حضرت کریم مطلق سبحانه بر خود دیده از این اعمال و اذکار عوض
نخواستن توفیق ذکر و اعمال نعمتے است که شکر آن محال است در گفتگوها مراء و جدال و بحث نکردن این است
طریقه اہل معرفت الله تعالیٰ ہمه مخلصان را و این فقیر حقیر عمر ضائع کرده را نیز باین سعادت مشرف دارد
آمین کلمه تمجید و سبحان الله و بحمده و کلمه توحید و تلاوت وظیفه باید نمود آنچه میسر شود در ہر عمل توجه بدل و
آگاہی حضرت حق سبحانه ضرور است تا عمل قابل قبول گردد در روزه از غیبت و دروغ و لغو احتراز کردن
واجب است مراقبه احدیت صرفه و مراقبه معیت لازم است تا وصلے پیدا شود و بعد فراغت از وظائف اشتغال
کتب حدیث و علوم صوفیه کسب سعادت نمودن ضرور است و ترک عادات و حرکات و سکنات و ملاقات
مردم و اکل و شرب و خواب بتوسط نمودن و رعایت اعتدال کردن ضرور است کسے را که در طریقه حضرت مجدد
رضی الله تعالیٰ عنه مناسبتے بالطائف فوقانی دست داده و از مراقبات آن درجات حظے یافته التزام
آن مراقبات و نوافل نماز و طول قنوت بر ارکان نماز اطلاق می نمایند در نماز و کثرت تلاوت و درود
سعی نمایند تا به ترقیات کثیره برسد **بیان طریقه اوّل** از لطیفه قلب که محل آن زیر پستان چپ مائل به
پہلو است ذکر اسم ذات الله الله نمایند تا که حرکت و حلاوت پیدا شود باز از لطیفه روح که محل آن زیر
پستان راست محاذی آن است ذکر میکنند باز از لطیفه سر که محل آن برابر پستان چپ بفاصله دو انگشت
در وسط سینه است باز از لطیفه خفی که محل آن برابر پستان راست بفاصله دو انگشت در وسط سینه است
باز از لطیفه اخفی که محل آن عین وسط سینه است باز از لطیفه نفس که محل آن پیشانی است باز از تمام بدن
که آن را سلطان الاذکار گویند دل را از خواطر گذشته و آینده نگاہداشته و توجه بدل نموده ذکر می کنند باز نفی
و اثبات معمول است زبان را بکام چسپانیده و دم را زیر ناف بند نموده بزبان خیال کلمهٔ لا را بدماغ رسانیده
کلمهٔ اله را بدوش رسانیده **الا الله** بر دل ضرب می نمایند بطورے که گذر آن بر لطائف خمسه افتد و معنی
اینست که نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک وقت مشغولی اول بست و پنج بار استغفار نموده و فاتحه بزرگان
خوانده ذکر می نمایند ہر گاه کیفیت و جمعیت پیدا می شود آن را نگاه میدارند و اگر مستور شود باز ذکر می کنند۔

مکتوب شصت و ہفتم

در دفع شبہات بعضے منکران که بے تحقیق بر کلام فیض نظام حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رض نموده اند

بعد حمد و صلوٰة معلوم نمایند که بر کلام حضرت مجدد رحمة الله علیه بے تحقیق اعتراضہا می نمایند چه گویند

که ایشان بجناب حضرت غوث الثقلین رضی الله تعالے عنهم آنچه نه لائق شان آدمی است نوشته اند
معاذ الله این چه دروغ بیفروغ است باده گویان میگویند غفر الله لهم ایشان در رساله مبدء و معاد که منسوب
است بایشان نوشته اند درین عروج اخیر که عروج در مقامات اصل است باین فقیر مدد از روحانیت حضرت
غوث اعظم محی الدین شیخ عبد القادر بود قدس الله تعالے سره الاقدس و بقوت تصرف از آن مقام گذرانید
و باصل الاصل واصل گردانیدند و نیز نوشته اند که از مشائخ عظام چشتیه روحانیت حضرت خواجه قطب الدین
بیش از دیگران امداد این درویش فرمودند رحمة الله علیهم و در رساله مکاشفات غیبیه که از مکشوفات ایشان
است میفرمایند رحمة الله علیهم باید دانست که واصلان ذات ازین بزرگواران را که بافراد ملقب اند نیز و قلیل
قلیل اند اکابر اصحاب و ائمه اثنا عشر از اهل بیت رضوان الله علیهم اجمعین باین دولت فائز اند و از اکابر
اولیاء الله غوث الثقلین قطب ربانی محی الدین شیخ عبد القادر جیلانی قدس الله سره الاقدس باین دولت
ممتاز اند درین مقام شان خاص دارند اولیاء دیگر ازان خصوصیت قلیل النصیب اند و همین امتیاز و فضلی
باعث علو شان ایشان شده است که فرموده اند قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله اگرچه دیگران
را هم فضائل و کرامت بسیار است اما قرب ایشان باین خصوصیت از همه زیاده تر است در عروج بان
کیفیت کسے بایشان نمیرسد و باصحاب و ائمه اثنا عشر درین باب مشارک اند ذالک فضل الله یوتیه
من یشاء والله ذو الفضل العظیم و در جلد ثالث مکتوبات خود در آخر مکتوب آخر نوشته اند رحمة الله
علیهم هر کرا فیض و هدایت میرسید بتوسط ائمه اثنا عشر علی الترتیب بوده رضی الله تعالے عنهم تا آنکه نوبت
بشیخ عبد القادر رسید قدس سره منصب مذکور بایشان مفوض گشت وصول فیوض و برکات درین راه بهر که
باشد از اقطاب و نجباء بتوسط شریف او مفهوم میشود چه این منصب غیر او را میسر نشده تا معامله توسط فیضان
برپا است بتوسل اوست رحمة الله علیه و درهمان مکتوب خود را نایب و حضرت غوث الثقلین را منیب
نوشته اند و خلیفه خلف پیر خود می باشد چنانچه ماه از خورشید اما قول بے صرفه گویان که نزول حضرت
غوث الثقلین ناقص نوشته اند معاذ الله این افترا است که در هیچ جا این لفظ و نسبت نقصان بآنجناب
مستطاب تحریر نکرده مگر این عبارت که عروج شان از اکثر اولیاء برتر واقع شده و همین است سبب کثرت
ظهور خوارق آنجناب در مکتوبات متبرکه ایشیست و ابهام است در کلام ایشان که هر کرا عروج بلند تر نزول
او کامل تر خواهد بود و نوشته اند چندانکه نزول کامل تر افاده فیوض ازو زیاده تر خواهد بود و افاضات و
اشاعت انوار طریقه سنیه و شریفه که از جناب حضرت غوث الثقلین رضی الله تعالے عنهم بظهور آمده
مقدور بیان نیست بدانکه بے ادبی در جناب اولیاء رحمة الله علیهم فسق است و هیچ فاسق و مبتدع ولی
نمیشود و قال الله تعالے ان اولیاؤه الا المتقون بدانکه اتباع سنت موجب فضل اولیاء و طرق میشود
حاصل در روے عقیده صحیح اهل سنت و جماعت و اخلاق و اعمال و احوال باطنی است در طریقه حضرت مجدد

کہ طریقہ حضرت بہاؤالدین رضی اللہ عنہما است بے مزج بدعت شائع است بے تعصب نظر باید کرد و در احوال متوسلان طریقہ
این اکابر رضی اللہ تعالےٰ عنہم اللّٰھم ثبتنا علی طریقھم المستقیمۃ آمین کسیکہ ملاحظہ مکتوبات نماید ہیچ اعتراض
نخواہد یافت والسلام امر بطلب صلوٰۃ ابراہیمی علیہ الصلوٰۃ ہمہ امت را صادر شدہ پس صلوٰۃ ابراہیمی
بہر معنی کہ باشد امت را در تحقیق آن دخلے است از یکے کم و از یکے زیادہ واللہ اعلم وانبیاء علیہم
الصلوٰۃ را بواسطہ امت ثوابہا میرسد الدال علی الخیر کفاعلہ و بہ رفع توسط از مشائخ قائل شدہ اند حضرت
عائشہ صدیقہ رضی اللہ تعالےٰ عنہا در وقت نزول آیۃ برائۃ الشان فرمودہ اند حمد خدا میکنم و
بس در غلبہ احوال کلمات مصروف عن الظاہر بسیار صادر شدہ تاویلات آن کردہ اند پس تاویل را در
کلام دخلے ثابت است والسلام:

مکتوب شصت و ہشتم

در بیان تحقیق مسئلہ وحدت وجود و ما یناسب ذلک

معلوم نمایند کہ مولوی نور محمد جیو از فقیر پرسیدند کہ نزد تو تحقیق مسئلہ وحدت وجود چیست گفتم
تہذیب باطن ضرور است و ازین گفتگو چہ فائدہ در وقت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم واصحاب
کرام رضی اللہ عنہم ازین توحید ہا ہرگز نبود اقبال بآخرت واعراض از دنیا و اتباع پیغمبر خدا صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم ظاہراً و باطناً قبلہ ہمت داشتند در آخر قرن ثانی صوفیہ پیدا شدند و مجاہدات قویہ کہ آنرا
جہاد اکبر فرمودہ اند موافق این آیت شریفہ والذین جاھدوا فینا لنھدینھم سبلنا و
ترک و تجرید و خلوت وانزوا و کثرت اذکار طریقہ خود نمودند پس بکثرت اذکار و طاعات و تصفیہ
قلب و تزکیہ نفس محبت غلبہ نمود و در غلبۂ محبت و ذوق و حال این اسرار ظاہر شد ہر کرا بریاضات
و مجاہدات و غلبہ محبت این معرفت مکشوف شود برا و حجت مینوا ند شد نہ بر غیر او کسیکہ بتقلید و
خیال پختن و غلبہ وہم و مطالعہ کتب توحید این چنین سخن بر زبان راند قاضی مسلمانان او را
زجر نماید علما ازین معرفت انکاری نمایند شیخ علاؤ الدولہ سمنانی و روزبہان بقلی انصح فیہ
رحمۃ اللہ علیہما منکر اند این معرفت را آنچہ مختلف فیہ باشد اعتقاد آن روا نیست جاہلان و
غافلان را ازین گفتگو منع می باید کرد تا بجناب کبریا سبحانہ بے باکی و بے ادبی نکنند گفت شیخ
علاؤ الدولہ بشیخ ابن عربی در حاشیہ فتوحات اے شیخ اگر کسے ترا عین فضلہ تو بگوید بسیار
رنجہ گردی بجناب مقدس منزہ این چنین بے ادبی میکنی معاذ اللہ سبحان اللہ نسب الیہ حضرت مجدد
فرمودہ اند این معرفت کہ دیدن یک ہستی است در ممکنات ندانستن و خیال پختن در سیر لطیفہ قلب
پیش می آید و از احوال قلبی است نہ حقیقت امر در لطائف دیگر اسرار علیحدہ دست میدہد

ودر سیر لطیفۂ روح سلب نسبت صفات از خود و انتساب آن بحضرت حق سبحانہ و در سیر لطیفۂ
سر اضمحلال ذات سالک در ذات او تعالے و در سیر لطیفۂ خفی تفرید جناب کبریا از جمیع
مظاہر و در سیر لطیفۂ اخفی التخلق با خلاق الٰہی سبحانہ و در سیر لطیفۂ نفس ظہور توحید شہودی و
آن دیدن شہود حضرت حق سبحانہ است در مظاہر کونیہ. و در سیر لطائف عالم خلق حقیقت
بندگی العبد عبد والحق حق جلوہ گر میگردد و چندانکہ نسبت باطن بلند تر میرود قوت در
عقاید حقہ کہ معارف انبیاء است علیہم السلام و رسوخ در عبودیت دست میدہد حاصل
فنا و بقا کہ در طریقت و حقیقت رو مید ہد آن است کہ آنچہ نظری است بدیہی گردد و آنچہ
استدلالی است کشفی شود و ہوا تابع گردد چنانچہ آوردہ است پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ
و آلہ وسلم قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم لا یؤمن احد کم حتی
یکون ھواہ تبعاً لما جئت بہ پس ظہور سر توحید از احوال قلب است و آن یک لطیفہ است
از لطائف عشرہ سبحان اللہ وبحمدہ کیسکے سلوک مقامات این طریقہ از مشایخ عظام کردہ بنہایت
سلوک این طریقہ رسیدہ است بروے ظاہر است کہ توحید از احوال قلبی است حقیقت امر
بگفت و شنود و سیر و مطالعہ مکتوبات علمے حاصل میشود نہ حالات و کیفیات و انوار و اسرار
سے روز قیامت شو قیامت را ببین ؛ والسلام خود را منسوب نمودن بطریقہ حضرت مجدد
بذکر قلبی باآنکہ آبا و اجداد مجددی بودند بدون کسب جمیع مقامات و آنچہ دران طریقہ حاصل
میشود دور است از عقل و طریقہ حضرت مجدد علماء و عقلاء کسب کردہ شہادت بہ صدق
معارف و حالات و انوار و اسرار آن دادہ اند دران شبہے و تردوے نیست حق تعالے بفضل
خود روزی فرماید سے بوقت صبح شود ہم چو روز معلومت ؛ کہ باکہ باختہ عشق در شب دیجور ؛ ہر
کہ بآن مقامات طریقہ حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ و بحالات و اسرار و انوار و کیفیات ہر مقام
فائز گردیدہ معارف ایشان بروے حجت است نہ بر غیر آن ؛

مکتوب شصت ونہم

دربیان آنکہ نسبت درمیان خالق و مخلوق مثل نسبت کوزہ و کلال است و اسرار و اتحاد و عینیت کہ بر جان بازان راہ الٰہی مکشوف شدہ اند باعث آن غلبہ محبت است و کثرت ذکر و ترک ما لوفات و بیان شمہ از احوال حضرت مجدد کہ بخدمت

پدر بزرگوار خود نسبت توحید وجودی حاصل نموده بودند و باز بتوجهات حضرت خواجه محمد باقی رض توحید شهودی عیاناً دریافتند و آنکه توحید وجودی مقتضائے لطیفۂ قلب است و در لطائف فوقانی ازین توحید ہیچ نیست آنجا اول توحید شهودی باز محض نسبت بندگی ثابت است بخواجه محمد اکرم خان حیدر آبادی

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

فقیر غلام علی عفی عنہ بعد حمد و صلوٰۃ واضح می نماید کہ از کتاب و سنت ثابت است کہ نسبت خالقیت و مخلوقیت مثل نسبت کوزه و کلال فیما بین حضرت حق سبحانہ بے تاویل و تأمل ظاہر است و مدار شرع شریف و بعثت انبیاء علیہم السلام بر غیریت است خلق غیر خدا است تعالی اوامر حق سبحانہ تعالے امثل جہاد و حج و نماز وغیره مُنبنی از محض غیریت است و از اصحاب کرام و کلام ایشان رضی اللہ تعالے عنہم بجز بندگی خود و معبودیت حق سبحانہ ہرگز دریافت نمیشود و آنچہ از جناب امیر المومنین خلیفہ رسول اللہ حضرت علی مرتضٰے کرم اللہ وجہہٗ در اتحاد و توحید نقل کنند ثابت نمیشود و کمالے کہ در قرن اول از حضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم باہل آن رسیده مقتضی نسبت بندگی است با حق تبارک و تعالے در قرون متأخره صوفیہ علیہ پدید آمدند و کمالے دیگر از ان حضرت حق سبحانہ برایں اکابر ظاہر شد و آن نسبت قلبی است مقتضائے آن ذوق و شوق و نعره و آه است گرمی و حرارت محبت کہ از صوفیہ صافیہ مرویست از کثرت ذکر و ترک مالوفات غلبہ محبت ظہور یافت و آن باعث اتحاد و توحید گردید مجنون عامری از ترک مرغوبات و کثرت ذکر و خیال لیلی انا لیلی گفت و جسم کثیف اتحاد پیدا کرد از ریاضت و ترک مرغوبات جسم حکم روح پیدا می نماید و از غلبہ محبت بمرتبہ تنزیہ متحد میشود در دید سالک نہ در واقع تعالے اللہ سبحانہ عن ذلک آفتاب در آئینہ ہا بصفات خود منعکس میشود و غیریت در نظر تیز بین باقی است پیر ما حضرت مجدد رضی اللہ تعالے عنہ از پدر خود رسائل توحید خوانده توحید علمی حاصل کردند و در صحبت حضرت شیخ المشائخ خواجہ محمد باقی باللہ رضی اللہ تعالے عنہ این توحید شہود آ و عیاناً دریافتند باز ایشانرا ترقیات عنایت شد ازان جہت توحید شہودی بیان کردند و این توحید وحدت شہود است و جرم آئینہ کہ در آن آفتاب میتابد از شعشعان انوار و حرارت گویا در روئے آفتاب موجود است

و او در خارج موجود است و در توحید وجودی ممکنات در دید امواج وجود حضرت حق است سبحانہ
معلوم نمایند کہ از کثرت ذکر و نوافل غلبہ محبت میشود از ین غلبہ سکر و سکر برین توحید باعث میشود
و اہل سکر باین دید معذور اند و آنچہ محض بخیال بخته کنند بکفر نزدیک است و الحاد و زندقہ اعتبارے
ندارد و از مقتضائے لطیفہ قلبی است کہ این معرفت پیش می آید و در سیر لطائف فوقانی ازین توحید
ہیچ نیست آنجا اول توحید شہودی باز محض نسبت بندگی ثابت می شود ما للتراب و رب الارباب و
در صحبت این ناچیز اگر خدا خواہد در سیر قلبی توحید وجودی پرتوے اندازد اگر کسی بسیر لطائف فوقانی
میرسد ازین معرفت نام و نشان نمی یابد ہمہ اوست گویان اگر در غلبہ سکر و احوال این توحید بر زبان آرند
معذور اند لیکن دار منصور موجود ست ما را و مسلمانان را نسبت بندگی و غیرت عقیدہ باید نمود و بوظائف
عبودیت عمر بسر باید برد اگر احیاناً بے اختیار طریقہ صوفیہ و کثرت محبت در سکر چیزے بر زبان آید لا باس
بہ مگر عقیدہ موافق کتاب و سنت لازم باید گرفت و ازین ہذیان بازاریان و بنگیان استغفار باید نمود حضرت
ملا جامی و حضرت ابن عربی رحمۃ اللہ علیہما درین مسئلہ معذور اند اہل عقل و شرع بایشان اقتدا نمی کنند اگر مثل
آنہا از کثرت نوافل و اذکار چیزے یافتہ شود دم نباید زد نسبتہا کہ فیما بین خالق سبحانہ و خلق و رائے علماء
ظاہر است نسبت مخلوقیت است کہ اہل سنت و جماعت گفتہ اند کشف و شہود بزرگان است حجت برایشان
است نہ بر دیگران بدون کشف خلاف علماء محل خطر است ؛

مکتوب ہفتادم

در منشاء توحید وجودی و اثبات و اسرار آن در لطیفۂ قلب و بیان مقامات دیگر کہ فوق وحدت الوجود بمکاشفۂ حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالےٰ عنہ بثبوت پیوستہ اند و بیان آنکہ در حدیث شریف آمدہ کہ حاصل آن اینست کہ تا مردم در نظر مومن کمتر از پشک شتر نباشد مومن نشود و فرق در مکشوفات حضرت محی الدین ابن العربی و حضرت مجدد رضی اللہ عنہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حضرت خواجہ حسن ارشاد کردہ اند کہ معرفت توحید وجودی متفق علیہائے جمیع عارفان است فلک

نیست کہ طریقۂ صوفیہ علیہ از کثرت نوافل و عبادات و اذکار موجب غلبہ محبت میشود آن سبب اتحاد
با محبوب میگردد مجنون عامری در غلبہ محبت مخلوقے ترک مالوفات خود کردہ بذکر و تصور مقصودش پرداخت
دعوائے انا لیلیٰ کرد صوفیہ صافیہ را کہ ریاضات و مراقبات و توجہ تام بحضرت ذات پاک دارند اگرچہ
آنجناب قدسی قباب در غایت تنزیہ است از غلبہ محبت متخیل متیقن میگردد و این ہمہ اوست غلبہ محبت است
کہ دو بدن کثیف را یکے گردانید اگر روح لطیف را با مرتبہ مقدسہ الٰہیہ سبحانہ کہ معیت او از ایمانیات
است متخیل باتحاد گرداند دور نیست پیران ما نیز باین معرفت اقرار دارند لیکن علاؤ الدولہ سمنانی ابو المکارم
حضرت رکن الدین رحمۃ اللہ علیہ و اتباع ایشان ازین معرفت تحاشا دارند با حضرت عبد الرزاق کاشی رحمۃ
اللہ علیہ چہ معارضہ ہا فرمودہ و آن ردّ و بدل در نفحات حضرت ملا جامی رحمۃ اللہ علیہ مذکور است و
بزرگان سرہندی بعد اثبات این مسئلہ معارف دیگر بیان کردہ آرے آیۃ شریفہ قل رب زدنی علما اشارہ
است بآنکہ کمال انسانی منحصر در حصول یک نحو علم نیست و جم غفیر مقر است بآنکہ صوفیہ کہ این دید را کمال
دانستہ اند و ہمہ بیش نیست علماء و عقلاء خلاف آن گفتہ اند و آن موافق است بشرع شریف کہ بنائے
آن بر غیریت است کفر و اسلام را یکے اعتقاد کردن نہ از عقل است غلبہ سکر است کہ باین اتحاد باعث
شدہ باین غلبہ معذور اند این عقیدہ را سبب حصول و وصول دانستن معلوم نیست کہ از کجا بر آوردہ شدہ
از حصول وصول بعد رفع حجب ظلمانی کہ رذائل نفسانی و وساوس شیطانی است و مستور شدن انوار صفات
از نظر است مرتبۂ احسان دست میدہد کانما ای عین وکنا نتراءی اللہ سبحانہ ھٰھنا
از صحابہ کرام مروی است کہ کمّل عارفان اند رضی اللہ تعالیٰ عنہم و ازین ائمہ ہدیٰ کسے نسبت اتحاد و عینیت
ثابت نکردہ و از جمیع اولیاء در علم و معرفت مرتبہ عالی دارند متاخران نقشبندیہ از طرف شیخ المشایخ حضرت
خواجہ محمد باقی باللہ رحمۃ اللہ علیہم لطائف بسیار دریافتہ اند و در سیر ہر لطیفہ علوم و معارف جدیدہ بیان
کردہ اند در سیر لطیفۂ قلبیہ اسرار توحید وجودی بیان نمودہ اند و در لطائف فوقانی معارف دیگر یافتہ اند
عالمے از اصحاب ایشان باین اسرار اعتراف کردہ ہرگز متصور نمیشود کہ این قدر جماعت مسلمانان بر ضلالت
و باطل اجماع نمایند ارباب وحدت وجودی از فلکہا گذشتہ اند معاذ اللہ کہ بر بطلان جمع شوند باطل از
سایۂ ایشان گریزان است رحمۃ اللہ علیہم و معارف توحید و اتحاد در کتب این اکابر موجود است ازین
علوم برتر رفتہ باشند اگرچہ در کتب یافتہ نمیشود بجناب این کبرا اعتقاد درست داریم پس مقتضائے سیر
لطیفۂ قلبی است کہ از سکر و غلبہ محبت با چنین اسرار تکلم فرمودہ این فقیر تابع اکابر احمدیہ مجددیہ است
ذوقاً و وجداناً مقصود منحصر درین معرفت نیافتہ است و آنچہ بزرگان احمدی مجددی گفتہ اند ہمہ را حق
دیدہ است ہر مقام این عزیزان انوار و علوم علیحدہ دارد و مقامات عالم خلق ایشان چہ انوار و وسعت
نسبت دارد چہ احوال ہائے لطیفہ بیرنگ می بخشند جزاہم اللہ خیر الجزاء تحریر این معانی بخدمت عالی

اگر ذوقاً و وجداناً نمی یافت ہرگز نمیگفت و بخدمت بزرگان طول کلام از ادب نیست خدائے تعالےٰ مرا
بیامرزد و در حدیث شریف آمدہ کہ حاصل آن اینست کہ تا کہ مردم در نظر مومن کمتر از پشک شتر
نباشد مومن نمی شود یعنی در نفع و ضر النافع ہو اللہ سبحانہ الضار ہو اللہ جل جلالہ معنی این عبارت
شریف خود مفصل ارشاد فرمایند موجودات اگر غیر حق نباشند پس رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
وکعبہ شریف و قرآن مجید و صوم و امثال آنرا چہ ظن توان کرد و اشتغال بآنہا چگونہ درست آید و وجود
متبرکہ آنرا چگونہ چنین باید دید کہ سلطان المشائخ رحمۃ اللہ علیہم فرمودہ اند سلطان المشائخ قدس
اللہ سرہ العزیز عدم تاثیر خلق بیان فرمودہ اند نہ آنکہ رسول وکعبہ و قرآن مجید و صلوٰۃ و صوم را عین
حق گفتہ اند و کلام قدماء حضرات چشتیہ رحمۃ اللہ علیہم جز زہد و تعبد و ترک و انزوا نیست
از اسرار توحید سخن نکردہ اند متاخران خصوصاً جناب مبارک ابن عربی رحمہ اللہ درین باب بسیار
غلو دارند حضرت شیخ ابن عربی سند متاخران و حجت متقدمان اند علم توحید را بتفصیل بیان
فرمودہ جزاہم اللہ خیر الجزاء پیران ما از کلام ایشان استفادہ دارند چنانچہ استفادہ ابن حاجب
و ملا جامی و رضی در نحو از سیبویہ ثابت است و جزئیات مسائل زیادہ تر از سیبویہ بیان کردہ
اند این عبارت بحضرت خواجہ حسن در مکتوبے نوشتہ ام علوم و معارف صوفیہ علیہ ناشی از صفائے
وجدان است حجت است بر ایشان نہ بر غیر حضرت شیخ عبدالرزاق کاشی رحمۃ اللہ علیہ جمیع
انبیاء را علیہم السلام بہ مشرب توحید وجودی و آن دیدن یک ہستی است مثل امواج آب دریا و ذر
ممکنات و نہ دانستن کہ یکے است بتقلید کہ توحید بے مجاہدات و ریاضات و کثرت اذکار حاصل
و معتبر نیست فرود آوردہ دلیلے از کتاب و سنت ندارد عبدالرزاق بر وفق مدعائے خود کہ ثبوت توحید
وجودی است ندارد و آنچہ گویند کہ بدون این اعتقاد حصول در حصول میسر نیست آنرا ہم اصلے نیست
از اصحاب کرام کہ ائمہ و اصلان اند رضی اللہ تعالےٰ عنہم این اوہام اہل سکر ہیچ مروی نیست اتباع
اصحاب عظام رضی اللہ تعالےٰ عنہم اجمعین معمول بودن واجب است حضرات مجددیہ مقامات
طریقہ خود را بسیار بیان کردہ اند و در قلب این معرفت را یافتہ و در لطائف عالم امر معارف دیگر
تقریر کردہ اند و در ولایات کیفیات دیگر و در کمالات سہ گانہ حالات و علوم دیگر و در حقائق عالم
دیگر است و بآن مقامات علماء و عقلاء ہزاران رسیدہ اند ہیچ اشتباہے دران نیست و در
این مقامات عالیہ ہیچ از توحید وجودی و شہودی منکشف نمیشود ہمہ اینہا اہل صحو اند و متبع سنت
کثر اللہ سبحانہ امثالہم لبطریق اصحاب کرام علیہم الرضوان مناسبت دارند جز عبودیت و صفائے
و یقین نقد حال شان نیست و در نسبتہا باطنی وسعتہا و نیرنگیہا و لطافتہا مشہود دارند ۔

مکتوب ہفتاد و یکم

نیز بخواجہ حسن صدور یافتہ در تعزیت برادر کلان ایشان خواجہ حسین مرحوم و احوال اولیاء اللہ کہ بعضے از غموم محزون میگردند و بعضے از آلام مسرور میشوند و بعضے را غم و شادی مساوی است و بیان نسبت چشتیہ و نسبت قادریہ و نسبت نقشبندیہ و نسبت احمدیہ مجددیہ و فرق درمیان نسبت طریقہ و ما یناسب ذالک

حضرت سلامت فقیر عبداللہ المعروف غلام علی بعد سلام نیاز گذارش می نماید کرامت نامہ گرامی بورود مسعود بر الطاف شاملہ بشارت رسان گردید ازین تحریر عنایت تقریر صریح دریافت میشود کہ ہنوز غم این ماتم جگر سوز خاطر عاطر را مشوش میدارد پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم کہ امام مرسلان است فرمود اے ابراہیم کہ پسر آنحضرت است ما در غم تو غمناکیم و اشک از چشم مبارک میرفت در مقتضائے بشریت ناچاری است حضرت سید محمد گیسو دراز رحمۃ اللہ علیہم از مرگ پسر خود بیخود بودہ در بیہوشی میفرمود بجناب مقدس قدوس منزہ از ادراکات سبحانہ ہندی اے پتو تے تو پوت کی قدر کیا جانے فارسی اے بے پسر تو قدر پسر چہ دانی یکے بود کہ در غمہا شادی نماید دیگرے در غموم محزون تر گردد یکے را ہر دو برابر بود کسے را کہ اتباع حبیب خدا است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم اولی و افضل است بر دیگران مختار را بنمود کہ مرا چنین باید بود در عنایت نامہ الفاظ تفویض ہم بود آرے بے مقام تسلیم بندگی ثابت نشود تسلیم و رضا آخرین مقامات سلوک است کہ ولایت بدون این مقامات و مقام جذبی صورت نہ بندد و اللہ تعالی بعد حصول مقامات سلوک و مقام جذبی بولایت خاصہ کہ آن حصول معیتہ او سبحانہ است با دراک بیچون و از غلبہ شہود معیت صفات بشریت و دعوی ہستی اضمحلال یابد این پیر عمر ضایع کردہ را بواسطہ بزرگان مرحمت فرماید حضرت سلامت افادہ فرمایند کہ نسبت چشتیہ عبارت از چیست ذوق و شوق و نعرہ از تاثیر نغمہ و گرمی جہر کہ لازم آن نسبت است میشود نہ ذات نسبت است این جہر بلکہ لازم نسبت است نسبت قادریہ عالیہ عبارت از چیست دیدن منامات و واقعات از لوازم آن نسبت است نسبت نقشبندیہ بعد حصول ذکر قلبی و جمعیت خواطر عبارت از حصول توجہ و یاد داشت است کہ نزد دل گویا دیدۂ نگرانی پیدا شود و آن توجہ شمولے پیدا نماید تمام بدن را و نسبتہائے احمدیہ مجددیہ عبارت از پیدا شدن توجہ در ہر لطیفہ از لطائف سبعہ تا کہ این توجہ نزایل گردد و حضور حق سبحانہ مانند حضور نفس سالک شود و

ذوق وشوق و توجہ نماند در لطائف عالم خلق و سعتے در انوار نسبت ولطافت احوال دست دہد و ظہور
توحید از غلبہ محبت میشود از کثرت اذکار دست میدہد و در ہر خاندان معمول است والسلام والاکرام ؛

مکتوب ہفتاد و دوم

بمیر فرخ حسین صدر یافتہ در مذمت طلب دنیا و قبائح کثرت شغل علم طب و علوم فلاسفہ و بعضے نصائح ضروریہ لازم گرفتن صحبت فقرا کہ بہتر از صدر نشینی اغنیا است و ما یناسب ذلک

بخدمت شریف میر صاحب عالی مراتب سلمہم اللہ تعالے بعد سلام اشتیاق گذارش می نماید رقیمہ کریمہ بورود مسعود مسرت رسانید تشریف شریف بآن سمت برون مرا بوجوہ موجہ ساختہ اند ہمہ آن غیر موجہ است آنچہ بخاطر می آید آنرا موجہ میبینا یند گاہے منشی میشوند و گاہے محدث و گاہے خوش نویس گاہے حافظ گاہے طبیب در اصل طینت سامی را میلے بدنیا است طبابت فن نافع است اما نظری باسباب و تاثیر اند از دو موجب کسب صفائی صحبت ہر کس میشود لہذا باین دو امر طلب شغل آن بیش نگرفتم ہم چنین علوم فلاسفہ ہلبی است از آن اعراض کردم و شمار اطب و فلسفیت دو پر بود از قضائے ہمنشینی عزیزان است میخواستم کہ علم میراث کہ بوراثت از حضرت امیر المومنین علی و اہل بیت عظام رضی اللہ تعالے عنہم بدل ہائے اہل صفا رسید و بشمار رسانیم و آن علم احوال است کہ از دوام ذکر و توجہ و تلاوت و درود و استغفار و غیرہ عنایت می نمایند و اسرار توحید و تفرید و ترک و تجرید و یاس از محتاجان و امید از حضرت غنی سبحانہ داشتن برزق مضمون ساختن و در شہود حضرت حق سبحانہ استغراق داشتن و ھو معکم اینما کنتم مطمح دل نمودن و آنچہ در کتب صوفیہ مرقوم است اگرچہ درین وقت کہ وقت کفر و فسق و بدعت است آن امور بسیار کم شدہ بہر حال چیزے نقد دلہا میشود کہ ممتاز میگردند مرغے کہ قصد آسمان نماید اگرچہ نمیرسد سرفراز و از شر گربہ آزاد میشود این ہمہ از صدور اہل بیت عظام و اصحاب خیر الانام صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و صوفیہ کرام رسیدہ است شمارا اذان نفرت است ع

شب سمور گذشت و شب تنور گذشت ؛ نرمی سمور بجاسبہ نزدیک تراست وگرمی تنور از مواخذہ دور آستان نشینی فقرا بہتر از صدر گزینیٔ اغنیا وفقکم اللہ تعالی و ایای لمرضیاتہ سبحانہ تعریف حکیم صاحب سلمہم اللہ سبحانہ للافادات با دعائے نیک دربارگاہ ایشان میشود سلامت باشند بکرامت احوال خود اصلاح آن بدعائے جناب سامی است عمر بآخر رسید وقت تدارک نیست اندیشہ گناہان و ہول قبر و قیامت در نظر داریم امید کہ مغفرت نمایند بجانان و آہنگران و غیرہم پیشہ آبلہ

میخواهند و بران استقامت دارند مگر این مردم از آن اجتناب دارند شیوع جهل ازان است :

مکتوب هفتاد و سیوم

بخواجه حسن مودود صدور یافته و احوال والد ماجد خود که نسبت قادریه داشتند نور الله مرقده و احوال استفاده خود بطریقه انیقه نقشبندیه و جواب بعضے اعتراضات که ملا عبد الحق بر کلام حضرت مجدد نموده اند از کلام ملا مسطور

بسم الله الرحمن الرحیم

حضرت سلامت این کمترین درویشان بلکه ننگ و عار ایشان خانه زاد قادریه است و بزرگان من قادری بودند پدرم بولایت قادریه مشرف گشتند مزار ایشان دلیلے است بر آن انکار شائع بریں خاندان درین ناهم اثری داشت اراده الٰهی سبحانه و تقدیر باین خاندان مستبعد ساخت لیک در دل گرفتگی بود پس بمطالعه کلام و مقالات حضرت مجدد شرفے یافت و مناسبتے که بفیوض ایشان رسید آن اوهام زائل شد بلکه رساله در جواب حضرت شیخ عبد الحق رحمة الله علیه که بے تحقیق محض باستماع سخنان بے صرفه گویان در انکار و اعتراضات بر کلام حضرت مجدد نوشته زبان طاعنان دراز ساختند تحریر کرده ام سبحان الله من جاهل کجا و مقابله حضرت شیخ عبد الحق رحمة الله علیه کجا از اینجا احوال اعتراضات دریافت میشود که جاهلے آن اعتراضات برداردپس اعتراضات قدرے ندارد حکیم ذکاء الله خان صاحب بعد مطالعه آن رساله فرمودند که این رساله در رد اعتراضات کافی است و حضرت شیخ عبد الحق رحمة الله علیه در مکتوبات موسومه بنام حضرت میرزا حسام الدین خلیفه حضرت خواجه محمد باقی بالله رحمة الله علیهما نوشته اند که در دل چیزے از غیب افتاده آن اعتراضات نماند که با چنین عزیزان بدنهاد بود غشاوه بشریت نماند گفتم من سبحان الله آن اعتراضات از بشریت بود نه تائید حقانیت چنانچه خود اقرار کرده اند نیست حال کمل علما اللهم اغفرهم غفیرے از مخلصان جواب انکار نوشته اند حضرت مجدد سید المرسلین صلی الله علیه وسلم را نبی الانبیا نوشته اند و همسری را کفر نوشته اند میگویند آنچه الله تعالے مرا از قرب و کمال عطا فرمود بواسطه سید انبیاء است صلی الله علیه و آله وسلم و اتباع او و هیچ ولی یا دنی نبی بلکه هیچ یکے اصحاب کرام بمیسر اویس قرنی باشد یا عمر بن عبد العزیز رحمة الله علیهما نوشته اند که ولایت و معرفت و

علوم باطن ہمہ را بواسطہ حضرت خواجۂ خواجگان پیر من محمد باقی است قدس سرہ از الف و با درین طریقہ
تصوف تا بملکہ مولویت در علم باطن بنظر عنایت پیر خود حضرت خواجہ محمد باقی رسیدہ ام اگر سر خود فدائے
آستانہ مبارک ایشان ہمہ عمر نمایم ہیچ از خدمت نکردہ باشم دربارۂ اولیاء عظام نوشتہ اند کہ این کمینہ
خوشہ چین و زلہ بردار ذیل ایشان است شکر نعمتہائے اینہا مقدور من نیست نوشتہ اند کہ از غلبہ دید
قصور و فنا خود را از کافر فرنگ بدتر می یابم تکلیف از کبراء دین دربارہ حضرت ابن عربی رحمۃ اللہ علیہ
نوشتہ اند کہ شیخ مقتدائے متاخران و سند متقدمان است ما نیز از خوان نعمت او بہرہ یافتہ ایم آنچہ از
معارف از حضرت شیخ باقی ماندہ آنرا بیان کردہ ایم چنانچہ در نحو سیبویہ و دیگران از قدما استاد اند و صاحب
کافیہ و رضی تابع آنہا و الوش خوران اکابر اند حضرت شیخ ابن عربی از مقبولان است منکر او در خطر
نوشتہ اند کہ حضرت غوث الثقلین واسطہ فیض ولایت اند گویا در زمرہ اصحاب کرام و اہل بیت عظام
اند رضی اللہ تعالے عنہم نوشتہ اند کہ بتوجہ حضرت غوث الثقلین و حضرت خواجہ قطب الدین رضی اللہ
تعالے عنہما من بترقیات رسیدہ ام حضرت سلامت معلوم نیست کہ مکتوبات حضرت مجدد بتفصیل
بمطالعۂ مبارک آمدہ است آن مکتوبات پیش این فقیر بود مولانا خالد رومی سلمہ اللہ تعالے از فقیر
با خود بردہ این مولانا خالد نام این ناچیز شنیدہ از سلیمانیہ کہ بست منزل آنطرف روم است پیش
فقیر حقیر آمدہ تا دہ ماہ در خلوتے نشستہ استفادہ کردہ رفت در ملک خود و بغداد شریف و آن
طرفہا مقتدائے طالبان حق سبحانہ است سبحان اللہ من ناچیز و علما از ین حقیر استفادہ نمودہ طریقہ باطن
تلقین نمایند ان اللہ یفعل بالضعیف ما یتحیر فیہ القوی اول انکار حضرت مجدد کردہ حرف
بیجا گفت آخر بعد حصول فیض طریقہ مجددیہ بسیار معتقد شد و مکتوبات حضرت مجدد با خود برد کہ عربی نمودہ
دفع منکران خواہم کرد از ان ملک یکے را از شاگردان خود با عرضی احوال خود و تحفۂ نیازے برائے
این فقیر فرستادہ و نوشتہ کہ پانصد عالم متبحر این ملک طریقہ مجددیہ از من گرفتہ بہ نسبت رسیدہ اند
سلمہ اللہ تعالے لترویج الطریقۃ المجددیۃ مولوی ہراتی عالمے متبحر اول انکار داشت بعد کسب طریقہ
سخت معتقد حضرت مجدد شدہ در کابل و غزنی و قندہار سر آمد مرشدان این طریقہ است حالا پیر و ضعیف
شدہ ام کسل غالب است قصور در اوقات راہ یافتہ اللہ تعالے عاقبت بخیر فرماید امید دار
دعا است حضرت سلامت حضرت خواجہ شمس الدین رحمۃ اللہ علیہ بحال عبدہ بسیار مہربان بودند
اندہ و این فقیر را دیدہ از اسپ فرو می آمدند من گواہم کہ ایشان کیفیت باطن داشتند حضرت
سلامت چہ خوش باشد کہ آنحضرت برائے زیارت مزارات مقدسہ قدوم فرمایند و زیارت ضعفا
را حاصل شود حضرت سلطان المشائخ رحمۃ اللہ علیہ در وقت ملاقات حضرت شیخ رکن الدین
رحمۃ اللہ علیہ فرمودند کہ رسول خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم محض برائے تربیت ضعفائے مسلمانان

در مدینہ تشریف فرمودند شیخ رکن الدین فرمودند کہ بعضے ترقیات موقوف بر فقراء و ضعفاء مدینہ منورہ بود
ازین جہت رفتند حضرت شیخ عبدالحق رحمۃ اللہ علیہ ازین توجیہ شیخ رکن الدین خوش نمیشدند عجب
چرا خوش نمیشدند بنی را بواسطۂ ہدایت امت ثواب ہا میرسد الدال علی الخیر کفاعلہ اللہ تعالیٰ
این فقیر و آن حضرت را در یاد خود داشتہ عاقبت بخیر فرماید آمین زیادہ امیدوار دعا است والسلام
حضرت سلامت آنچہ حاصل از اختیار طریقہ علیہ صوفیہ است عقیدۂ صحیحہ اہل سنت و جماعت و توفیق
اعمال موافق فقہ و اخلاق صبر و توکل و غیرہما و احوال باطن از حضور و یادداشت و انوار در اصحاب این
طریقہ موجود است از پیران کسب کردہ اند؛

مکتوب ہفتاد و چہارم

در جواب بعضے طعنہا کہ بر این طریقہ شریفہ بطور ابہام نوشتہ بود و برمز و اشارت مع احوال بیعت حضرت مجدد و حضرت میرزا صاحب قبلہ و بیان توحید وجودی و شہودی نیز بخواجہ حسن صدور یافتہ

حضرت سلامت سلمکم اللہ تعالیٰ لانتفاع المسلمین و ابقاکم از جانب غلام علی عفی عنہ بعد
سلام و نیاز و تحیہ اسلام السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ بعرض میرساند صحیفہ شریفہ بلکہ صحائف
منیفہ بورود مسعود ممتاز فرمود علوم صوفیہ علیہ و فوائد وافیہ سینہ در ان رسائل اندراج یافتہ برائے
سالکان راہ کافی است اللہ تعالیٰ این فقیر را نیز ازین افادات سامیہ بہرہ یاب فرماید ہرگز
معلوم نبود کہ این قدر از معارف و اسرار تصوف ملازمان سامی را حاضر است تقریبے بجا د تحریر
رسانیدند غالب است کہ در این معلومات از ملہمات خود آنجناب نیز مندرج باشد اللہ تعالیٰ
ہر کرا میخواہد بعلم و عمل و علوم و معانی سرفراز میفرماید الحق ذات سامی صفات درین وقت یادگار
اسلاف صالحہ است سلامت باشند باکرام و کرامت بندہ پیش ازین معروض نمودہ بود کہ آنچہ
در راہ خدا سبحانہ نافع باشد بہ تحریر آن ممنون و با جابت سازند آن معروض این تحریرات نافع نمودہ
اند و آیندہ نیز تکلیف خواہند کشید اگرچہ برائے عمل حرفے کافی بود لیک ہر تازہ ذوقے دیگر دارد
در نسبت شریفہ حضرت خواجہ نقشبند قدس اللہ سبحانہ سرہ الاقدس از مغلطہائے نافہمان و بے
ادبی و نارسائی آنہا ارشاد نمودہ اند یعنی تمامی باید کہ ازین ناشائستگیہا دور و از کسے کہ این چنین
بے ادب باشد نعوذ باشی اللہ تعالیٰ باین ارشاد سلامت دارد و توفیق اجتناب این ضعیف
را کرامت فرماید خلیفہ خدا نائب مصطفےٰ صلی اللہ علیہ وسلم امام المحققین مجدد الف ثانی رضی اللہ

تعالے عنہم از والد ماجد خود طریقہ چشتیہ صابریہ و قادریہ رحمۃ اللہ علیہم تلقین یافتہ بخدمت امام الائمہ خواجہ خواجگان حضرت محمد باقی باللہ قدس سرہ رسیدہ ترتیبہا یافتند و بہمین انظار مرحمت آنحضرت در اندک مدت در مدارج کمال ترقیات بے اندازہ کردند ملفوظات حضرت خواجہ خواجگان بنظر شریف گذشتہ باشد بلندی استعداد و سیر مرادی ایشان بسیار میفرمایند شیخ احمد آفتابے است کہ مثل ما ہزاران ستارگان در سایہ ایشان گم اند میفرمایند در تعفل نامہ اسمی ایشان وللارض من کاس الکرام نصیب معلومات شما بسیار صحیح بہمین تربیت حضرت خواجہ ایشان را طریقہ لو کرامت کردند آنجناب مقامات و اصطلاحات جدیدہ در طریقہ خود بیان فرمودند ہر مقام علمے جدا و کیفیتے علیحدہ دارد ہزاران علماء و عقلاء بتربیت ایشان بآن حالات و کیفیات و اسرار اقرار کردند و بشہادت اہل علم و شرع دران طریقہ جدیدہ اشتباہے نماند و اعتراضات کہ بر کلام ایشان بے تامل کردہ اند بطور علماء صوفیہ مندفع است و در صدق آن معارف ہیچ شکے نیست در کلام الہی سبحانہ و کلام رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و کلام اولیاء تاویلات جاری است این فقیر بیعت در قادریہ و تربیت در نقشبندیہ و محبت مفرط بچشتیہ دارد اللہ تعالے بہمین انتساب آن اکابر سلامت ایمان و عافیت در دو جہان کرامت فرماید پیر و مرشد بندہ اول استفادہ از سید السادات سید نور محمد بدایونی چہار سال در حین حیات ایشان و شش سال از مزار مبارک ایشان کردند باز دوازدہ سال از شیخ الشیوخ شیخ محمد عابد استفادہ فرمودند و مدتہا صحبت داشتند بحضرت حاجی محمد افضل و حضرت حافظ سعد اللہ رحمۃ اللہ علیہم اجمعین و این اکابر اربعہ بیک دو واسطہ بحضرت مجدد میرسند و خلعت اجازت طریقہ قادریہ در واقعہ در حضور حضرت رسالتمآب صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم از جناب حضرت غوث الثقلین پوشیدند و نسبت چشتیہ از روح پر فتوح حضرت خواجہ قطب الدین رحمۃ اللہ علیہ یافتند و فیض چشتیہ و قادریہ کہ درین طریقہ بتوارث رسیدہ بعد ازین اجازت و ازین نسبت تقویت یافت اللہ تعالے این ضعیف و نحیف را از فیوض این اکابر بواسطہ پیر و مرشد حقیقی بہرہ وافر عطا فرماید آمین عفد الفا در حق این ناچیز خطاب فرمودہ اند سبحان اللہ این پیر عمر برباد دادہ کے لائق این خطاب است اللہ تعالے بہمین عنایت آنحضرت سلامت ایمان فرماید شاہ عبد العزیز و برادران ایشان علماء ربانی با عمل و نسبت نقشبندیہ ہم دارند بدرس و تدریس علوم ممتاز اند این فقیر حقیر کہ جوانی در مستی و غفلت و پیری در سستی و ضعف گذرانیدہ میگذراند کے لائق آن است کہ رابع این اکابر ثلثہ باشد مردم نام این کمینہ غلط مشہور کردہ اند من دانم این ناچیز را غم ایمان و ماتم گناہان کہ بہ نسبت حضرت غفار سبحانہ و رحمۃ العالمین صلی اللہ علیہ وسلم و پیران خود و خلق خدا تمام عمر کردہ ام باید داشت

آن حضرت دعاء سلامت ایمان و مغفرت گناہان درباره این خاکپا فرمایند جزاکم اللہ احسن الجزاء
حضرت سلامت نبی الانبیاء دانستن ایشان حضرت حبیب خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و نوشتن
کہ ہمسری کفر است و ہیچ ولی بہ ادنی نبی بلکہ بہ ادنی صحابی نمیرسد و من کمینہ خوشہ چین و زلہ
بردار نعم اولیاء کرام ہستم و وصول آن امور اربعہ در خاندان ایشان عقیدہ صحیح و اعمال موافق فقہ
و اخلاق و احوال نسبت با خذ طریقہ ایشان شدہ و الا دین خود را کسے برباد نمی دہد و کافر و فاسق
ہرگز ولی نمیشود اللھم احینی مسلما و امتنی مسلما و احشرنی مسلما مریدی قادریہ و
نقشبندیہ و اخلاص چشتیہ برائے حصول اسلام است و بس بہر صورت بندہ گنہ گار رب عالمیان
است و امیدوار عفو و مغفرت لایضرہ المعصیۃ و شرمسار از ظہور قصور در جناب بزرگان
و متوقع صفح و مکرمت لا ینفد خزاین الرحمۃ بندہ ضعیف امیدوار ہست کہ ہمین الطاف
بزرگان بیاد حق محفوظ و محظوظ ۵ مصحف بکف و پا برہ و دیدہ بدوست ؛ با پیک اجل خندہ
زنان بیرون شد ؛ دربارۂ این کمترین صادق آید بندہ حال خود ایں دارد کہ در آخر این طریقہ از
صفا و طمانیت دست میدید محبوس است اللہ تعالی ازین حبس برآرد بوقت حلقہ و مراقبہ و ذکر و
تلاوت ہمیں صفا و اطمینان زیادہ میشود و استغراق و بیخودی کہ در لطیفہ قلبی لیسکہ بود حالا سکر
نیست در زوال خطر است و قطع امید و طمانیت بصدق وعدۂ الہی سبحانہ و سلب نسبت افعال
و صفات از عباد و عدم توجہ در لطائف حاصل سماع و آواز حزین و اشعار محبت و ذکر اولیاء کرام
رحمۃ اللہ علیہم نسبت باطن را در اہتزاز می آرد ذکر جہر متوسط و سماع غیر ممنوع نزد یک حضرت
سلطان المشایخ رضی اللہ تعالی عنہم اہل قلب را رقت می بخشد اطالت بجد رسید المرجو عفوکم
والسلام ارشاد کردہ اند جلہ اللہ وجود یا شہود یا ظاہر است کہ وجودیہ را ئی و آئینہ را
یکے یافتہ اند و شہودیہ غیر ثابت می نمایند کہ جرم آئینہ در نظر بصیرت مستور نیست و وجودیہ از
غلبہ سکر جرم آئینہ را نمی بینند پس وجودی و شہودی بودن چگونہ متحقق شود و بطور بزرگان احمدیہ
مجددیہ معرفت توحید وجودی از سیر لطیفہ قلب بہم میرسد و معرفت توحید شہودی از سیر لطیفہ
نفس حاصل شود پس مراد ایں باشد کہ ہر دو معرفت نقد حال گردد اما بیتابیہائے حاصلہ در ظہور
توحید وجودی باذکار و مراقبات و نوافل کہ پیدا می کنند مضمحل خواہد شد و باللہ استعیذ حد خود
نگاہ دارم و گویم لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ من نا اہل را ازین حالات چہ خبر ظہور و صفا و
کم خطرگی بسر بریم کہ حاصل پنجاہ سالہ درویشی من است اللھم انی اسئلک من خیر ما
سألک نبیک محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و اعوذ بک من شر ما استعاذک
منہ نبیک محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہر کسے لایق ظہور اسرار نیست ۵ نہ سلطان خریدار

ہر بندہ است ؛ نہ در زیر ہر ژندہ زندہ است ؛ والسلام ؛

مکتوب ہفتاد و پنجم

در بیان آنکہ کمالات الٰہیہ در ہر خاندان بزنگ دیگر ظہور نمودہ اند لیکن معیار آنہا شریعت است و معنی بیت حکیم سنائی معہ فوائد کثیرہ نیز بخواجہ حسن صدور یافت

مکرمہ بجہت تنقید و سرہ ساختن قلمی میشود کہ حضرت حق سبحانہ کمالات متنوعہ خود را در خاندانہائے صوفیہ علیہ ظاہر فرمودہ ائمہ آں طریق را ہدایت تلقین اذکار و اشغال برائے کسب آن مراتب نمود مقامات و اصطلاحات در طریقہ خاص خود بیان فرمودند پس آن مقامات و تجلیات مدارج قریب بکشف صحیح و وجدان صریح در کتب خود مدوّن ساختند باز حکمت بالغہ الٰہیہ طالبان را از علماء و عقلاء بتحصیل آن انوار و فیوض و مقامات معاین گردانید تا آن حالات و کیفیات و علوم متنوعہ در بواطن خود عیان یافتند و بہ تصدیق الوف اہل علم در آن مقامات شکے نماند و ہر یک ازین طریق کسب کمالات الٰہیہ محمدیہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم شاہ راہ ہست کشادہ برائے تحصیل مقصود آمادہ از محبت و توحید و معرفت و صراط مستقیم محمدی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم با این ہمہ معیار قبول حضرت حق سبحانہ اتباع نبی معصوم است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم اہل ہر خاندان را در عقائد خود و اخلاق حسنہ و اعمال مرضیہ و احوال سنیہ اگر متابعت حبیب خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم درین عزیزان یافتہ نشود ہیچ طریقہ رواجے نیابد مگر اطلاع بر حقیقت ہر طریقہ کماہی بے ورزش اذکار و اشغال و مراقبات خاصۂ آن و صحبت مکملان آن طریقہ متعذر می نماید والعلم عند اللہ سبحانہ معنی این بیت کہ حضرت مولانا روم رحمۃ اللہ علیہ در مثنوی شریف بیان فرمودہ اند ؎ ہر چہ از دوست وا مانی چہ زشت آن حرف چہ زیبا ؛ ہر چہ از راہ دور سازتی چہ کفر آن حرف چہ ایمان ؛ نزد فقیر آنیست عزیزان بجز از ذکر و توجہ از نوافل عبادات کہ از ایمان است و مخل میشود در کسب حضور و توجہ در اول سلوک منع فرمایند حضرت شاہ کلیم اللہ چشتی رحمۃ اللہ علیہ ہمیں طور تربیت مقرر نمودہ اند و گاہ بود کہ در غلبہ احوال ادائے فرائض ہم متعذر میشود و اعمال ظاہر مشوش می نمایند و این ہمہ از ایمانیات است و موحدان کذائی از تصدیق انبیاء علیہم السلام تبری کنند کہ اثبات غیریت است تاب اللہ علی و علیہم این کمترین درویشان بلکہ خاکپائے ایشان غلام علی عفی عنہ بعد سلوک از علوم توحید کہ آنچہ کبرائے دین در غلبہ احوال فرمودہ اند عذرے دارند مجنون عامری در غلبہ محبت انا لیلی گفت غلبہ محبت و سکر و مستی عند خواہ است خود را بہ نسبت حضور جمعیت و آگاہی در

کم خطرگی یا بے خطرگی دادہ باتیان ظاہر اعمال مرویہ از رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم پرداخت ایمان
واحتیاط تصدیق می نماید بصبر و قناعت و رزق مقسوم چشم حرص وطمع کور ساختہ بدنیا مزید خوش
زندگی میکند فالحمد للہ علی ذلک حمدا کثیرا طیبا مبارکا فیہ ومبارکا علیہ
کما یحب ربنا ویرضی وصلی اللہ علی سیدنا ومولانا محمد وعلی آلہ وصحبہ وبارک وسلم
اللہ تعالیٰ عواقب امور بخیر فرماید باطن بنور حضور و آگاہی کہ پرتو اشعات مرتبہ احسان است
آراستہ وہمت از التفات ماسوا پیراستہ ظاہر باعمال واخلاق نیک تہذیب یافتہ وبصبر و توکل وقناعت
وتفویض رو ازیں و آن برتافتہ نعمتے است بزرگ کیفیات اذکار ومحبت لازم عنایات حضرت او
سبحانہ است وبے شہود وحدت در کثرت نمکے در طریقہ نیست وعلامات آن اعراض است والسلام

مکتوب ہفتاد و ششم

در بیان نسبت نقشبندیہ واحمدیہ مجددیہ در تعزیت نیز بخواجہ حسن صدور یافت

بعد سلام نیاز گذارش می نماید تفضل نامہ بورود مسرتہا بخشید رب این مہربانیہا سلامت باشند بدعائے حسن
خاتمہ وہمت مشکل کشا حصول این مدعا کہ از نسبت این عزیزان و آن دوام توجہ والتجا بجناب کبریا است
ونسبتہائے احمدیہ مجددیہ کہ آن شمول نور حضور است در جمیع لطائف بلکہ زیادہ آنرا این خاکپائے درویشان
را عنایت فرمایند ہر کسے میخواہد کہ از طریقہ خود بہرہ بردارد والا از محض انتساب چہ فایدہ اقرار توحید وتصدیق پیغمبر
صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کفایت کند اللہ تعالیٰ عاقبت بخیر فرماید ؎ منگر کہ دل این یمین پر خون شد ٭
بنگر کہ ازین سرائے فانی چون شد ٭ مصحف بکف و پا بره و دیدہ بدوست ٭ با پیک اجل خندہ زنان
بیرون شد ٭ اللہ تعالیٰ این حالت بدعائے سامی نصیب فرماید باستماع واقعہ جانکاہ صاحبزادۂ عالی
نسب خواجہ یوسف صاحب دل بسیار متالم شد اللہ تعالیٰ مغفرت فرماید وباقی ماندگان را بر اتباع
قدمائے مشایخ خود موفق فرماید تا شرف بیوت ایشان آنہا را حاصل میشود بسیار ضعیف وناتوان گشتہ
ام معاف فرمایند خط بدست دیگرے نویسانیدہ ٭

مکتوب ہفتاد و ہفتم

نیز بخواجہ حسن صدور یافتہ در بیان آنکہ مکشوفات اولیا حجت است بر ایشان نہ بر دیگران و آنچہ میگویند کہ بدون توحید وجودی حصول و

وصول نسبت اصلے ندارد و بیان مقامات حضرت مجدد و جواز تکرار بیعت برائے کسب فیض باطن

علوم و معارف صوفیہ علیّہ ناشی از صفائے وجدان است حجت است بر ایشان نہ بر غیر حضرت شیخ عبد الرزاق کاشی رحمۃ اللہ علیہ جمیع انبیا را علیہم السلام بر مشرب توحید وجودی و آن دیدن یک ہستی است مثل امواج آب در دریا در ممکنات و ندانستن است بتقلید کہ توحید بے مجاہدات و ریاضات و کثرت اذکار حاصل و معتبر نسبت فرود آوردہ دلیلے از کتاب و سنت ندارد و آنچہ گویند کہ بدون این اعتقاد حصول و وصول بعبیر نسبت آنہم اصلے ندارد از اصحاب کرام کہ ائمہ و اصلانند رضی اللہ تعالے عنہم این اوہام اہل سکر ہیچ مروی نیست اتباع اصحاب عظام رضی اللہ تعالے عنہم اجمعین معمول نمودن واجب است بزرگان مجددیہ مقامات طریقہ خود بسیار بیان کردہ اند در قلب این معرفت را یافتہ اند و در دیگر لطائف عالم امر معارف دیگر تقریر کردہ اند در ولایات کیفیات دیگر و در کمالات سہ گانہ حالات و علوم دیگر و در حقائق عالمے دیگر است و باین مقامات علماء و عقلاء ہزاران رسیدہ اند ہیچ اشتباہے دران نیست و درین مقامات عالیہ ہیچ از توحید وجودی و شہودی مکشوف نمیشود ہمہ آنہا اہل صحو اند و متبع سنت کثر اللہ سبحانہ امثالہم بطریق اصحاب کرام علیہم الرضوان مناسبت دارند جز عبودیت و صفای بروئے یقین نقد حال شان نیست در نسبتہائے باطنی وسعتہا و بیرنگی ہا و لطافت ہا مشہود دارند حضرت سلامت ہر کس از طریقہ خود بکمالے رسیدہ است بعضے توحید را بخیال پختہ خوردہ اند و بعضے بذوق تار نغمہ محظوظ و بعضے باشک گرم کہ از ذکر جہر و حبس نفس می آید احتظاظ دارند این ہمہ حالات بسیار خوب دل سرد از دنیا و فنا و بقا و ترک و تجرید و انزوا نعم الوقت این عزیزان باد اہدنا اہم اللہ سبحانہ و ایانا الی مرضیاتہ امیدوار است کہ آن حضرت برائے حصول شربے کافی و وافی ازین طریقہ مجددیہ در بارہ این فقیر حقیر و حسن خاتمہ و رضا و شوق لقا و اتباع مصطفی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم بہمت مشکل کشا دعائے حاجت روا مدد فرمایند زیادہ والسلام والاکرام حضرت سلامت ہمہ اوست گویان چہ میگویند ہر گاہ ممکن را عین حی لایموت سبحانہ یقین می کنند مرگ بر ممکن چرا طاری است و امر بعبادت و جہاد چرا صادر یافت مراتب وجود ثابت کردہ ازین اعتراض بر آمدن معقول نیست عقل کے تجویز می نماید کہ شخص خود قاتل و خود مقتول گردد خود را خود سجدہ کند ذابح و مذبوح یکے شود ممکن نیست حضرت سلامت در ذکر و دعا کہ انوار متموج میگردند ہمین نور بسیط است کہ محیط اشیا است و آن انبساط حضرت وجود است بر ہیاکل ممکنات ازین نور وجود زمین و آسمان و ہیچ چیز بیرون نیست پس این نور وجود در لحاظ داشتہ ادراک آن می نمایند و خود را واصل و موحد می دانند کہ حضرت حق

سبحانہ محیط و ساریست در اشیاء معاذ اللہ سبحانہ لیس کمثلہ شیئ وھو السمیع العلیم حضرت سلامت بیعت خلفا و صحابہ کرام بر دست ہمدیگر محض برائے متابعت است در ترویج اسلام نیا باین بیعت کسب فیوض ہم میکردند و اگر می کردند فضل سابق بر لاحق چگونہ ثابت شود فایدہ تکرار بیعت اتباع اصحاب کرام است رضی اللہ تعالے عنہم علیکم بسنتی و سنت الخلفاء الراشدین فایدہ در تکرار بیعت بر دست حکام فساد انتظام است و در بیعت بر دست اہل باطن کہ تکرار گردد اصلاح پس قیاس یکے بر دیگر درست نباشد ؛

مکتوب ہفتاد و ہشتم

بخواجہ حسن صدور یافت در بیان جواز تکرار بیعت بدست شیوخ متعددہ برائے کسب تہذیب باطن

بعد سلام میرساند الحمد للہ کہ صحت و عافیت حاصل است و سلامت خیریت ذات بابرکات مستدعی عنایت نامہ بہ ورود مسعود را احتھا رسانید و مندرجۂ آن واضح شد آنچہ قبل ازین تحریر یافتہ این کہ بعد حصول انتساب بیک طریقہ بواسطۂ بیعت کردن بدست بزرگے اگر صلاحیت داشتہ باشد بعقیدہ و عمل و اخلاق و احوال و ترک و انزوا و تاثیر صحبت کثیر آثار بجہت این انتساب بیعت ثانی اصلی ندارد اگر در صحبت و اذکار معمولہ آنخاندان نسبت خاص و حالات در آنجا دست ندہد مجوز است کہ بخدمت مرشدے دیگر استفادہ نماید بلکہ واجب اگر طالب فیض الٰہی است سبحانہ بالتر فضائے او بایجہت تاکید امر بیعت کند لازم بجہت استفسار و تنقید معلوم خود بود حالا از تحریرات لائقہ آنجناب امتناع تکرار بیعت دریافت شد در مقدمہ مسئلہ توجہ آنچہ ازین طریقہ احمدیہ مجددیہ وجداناً دریافتہ گذارش نمودہ معذور شمارند عزم ایمان و انفعال معاصی ہفتاد سالہ و شہود استغنا و کبریائی این لاشی را دریافتہ است بدعاء ہمت سلامت ایمان و مغفرت و رضوان دربارۂ این ننگ درویشان مدد فرما باشند باز بخاطر می آید کہ منع از بیعت بر دست شخصے دیگر بعد ازان کہ بیعت بر دست شخصے منعقد گشت و امنیت و انتظام در خلق ظاہر شد از ان جہت است کہ موجب فساد و زد و کشت خواہد گردید و در طریقہ بجہت اصلاح باطن ہست کہ از اول مرشد نسبت مع اللہ و حضور و محبت و معرفت و اخلاق و توفیق اعمال بیافتہ پس منع بیعت در ظاہر از ان است کہ فساد و فتنہ نشود و جواز بیعت مکررہ در باطن از آن است کہ صلاحیت پیدا شود آنجا موجب فساد و اینجا موجب حصول صلاح پس قیاس صحیح نیست در بیعت امر مؤکد می شود بیعت مکررہ اصحاب کرام رضوان

اللہ تعالے علیہم برائے امتثال و موافقت در امور اسلام است محتمل است کہ تکرار بیعت برائے فیوض ہم باشد و الا سابق را فضل ثابت نمیشود واللہ اعلم پس تکرار بیعت بجہت فیوض استادے یافت علیکم بسنتی و سنت الخلفاء الراشدین رضی اللہ تعالیٰ عنہم مدد فرما باشند موت این چنین بیش آید آمین ہزار آمین ے منگر کہ مل ابن یمین پرخون شد ؛ بنگر کہ ازین جہان فانی چوں شد مصحف بکف و پا براہ و دیدہ بدوست ؛ با پیک اجل خندہ زناں بیروں شد ؛

مکتوب ہفتاد و نہم

نیز بخواجہ حسن صدور یافتہ در معنی قلندر و صوفی و معنی فقیر کہ ہر حرف اشارت است بنکات عجیبہ و در توحید قالی و منع از بعضے امور نامشروع ایماءً و ماینا سب ذلک

سوز سینہائے مقتبسان انوار بزم جہان آرائے آن آفتاب ظلمت زدائے محبت الٰہی آتش افروز معرفت و آگاہی باد از جانب فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام بنیاز آنچہ گذارش نمودہ می آید سپاس ہزار سپاس عنایات بے غایات آنجناب معلی القاب است کہ بتواتر ارسال التفات نامہایاد این کمترین درویشان میفرمایند اللہ تعالے باین ہمہ تفضلات سلامت باکرامت دارد کرامت نامہ در بیان معنی قلندر و صوفی و اقوال اولیاء کرام رحمۃ اللہ علیہم در معنی تصوف کہ ہر یکے موافق حال خود تقریر نمودہ و دیگر مطالب ارجمند درود نمودہ بر تبحر طبیعت مبارک در علوم صوفیہ علیہ آگاہی بخشید بعد تفسیر و حدیث بہتر از علوم صوفیہ صافیہ شغلے نیست کہ جانرا ضیاء و دل را صفا می بخشد و از اخلاق حسنہ حظے وافر کرامت می نماید و باعمال مرضیہ توفیق رفیق میفرماید و عبرتے و حیرتے نقد وقت میگردد ما اسیران نفس و ہوا را ازین بزرگان اعلامے و تنبیہے است ما غافلانرا اللہ تعالے ببزرگان ساجزائے خیر عطا نماید کہ از تفقد احوال خوردان نظر رحمت دریغ نمی دارند قلندر در تصفیہ باطن و محو و بیخودی سعی می نماید باعمال ظاہر چندان پروا نمی کند صوفی در تصفیہ ظاہر و باطن و ازالہ شرک خفی ہمت می گمارد و وجود خلق از نظرش برخاستہ است نسبت فعل و صفت جز بحضرت حق سبحانہ نمی نماید صوفی را بر قلندر مزیتے ثابت است معلوم نیست کہ کدام معنی آن است کہ قلندر بآن از صوفی فضلے پیدا کند ارشاد فرمایند ظاہر موافق شرع مصطفےٰ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و باطن از دید ماسوا و از خواطر و آرزو مصفا باشد این است حال صوفی پس بہتر باشد از کسیکہ رعایت ظاہر نکند وجہ ترجیح قلندر بر صوفی البتہ القا نمایند چون معنی قلندر و صوفی ارشاد می فرمایند

امید که ازین هر دو مرتبه بیمن تحریر معرفت تقریر حظے باین پیر عمر ضایع کرده برسد هر کسے از طریقه خود حظے وافر میخواهد بنده حیران است که عمر بکسل گذشته و مرگ بر پیشانی نشسته ضعف پیری دریافته و مرض پنجهٔ توانائی برتافته بگرد سکر دان طریقه خود هم نه توانم رسید فیا اسفا اگر دستگیری از پا افتادگان نشود فیا حسرتا دعا و همتے برائے حسن خاتمه باین امنیه ابن فارض رحمة الله علیه ع اروم وقد طال المدی منک نظرة دست دهد و بقیه حیات در شهود یا به الحیاة بسر شود چون طریقه نقشبندیه دوام آگاهی و یادداشت است همت عالی همت دارند در هر لحظه و آن توجه و حضور یاری بخشِ من ناتوان باو ع دور دو گم شو کمال انیست و بس ؛ وقایع و افعال و صفات را باو سبحانه منتسب دار و دل انجان وجرا پاک کن ع تو مباش اصلا وصال این است و بس ؛ محویت بدست آرو آنرا بر خود اطلاق مکن امیدوار است که برائے حصول این معنی باین ناچیز البته البته دعاء فرمایند معنی تصوف آنچه بخاطر عاطر آمده لبسیار بجا است در معنی فقیر هر حرف اشارتے است برائے ما ما فهمان الفاء فضل حق اگر استقامت بر فاقه نماید القاف قرب او سبحانه اگر قناعت اختیار کند الیا یاری حق اگر بریاد دوام نماید الراء رحمت در دمیت اگر ریاضت گزیند والا فضیحت و قهر رسیده یاس یافته رانده بود از درجه فقرائے باب الله سبحانه معاذ الله ــه هر چه از دوست دور افتی چه زشت آن حرف و چه زیبا ؛ هر چه از راه وا مانی چه کفر آن حرف و چه ایمان ؛ این شعر از قصیده حکیم سنائی است رحمة الله علیه در مثنوی شریف معنی آن فرموده اند دیگر از مکارم اخلاق سامی نوشته میشود استفسار را جواب ارشاد فرمایند در قدما ئے این خاندان عالیشان ذوق و شوق و استغراق و کمال جهد و زهد معمول بود این توحید قالی که بمحض توهم و خیال بدون ریاضات و کثرت اذکار شیوه ساخته اند اصلش از کجا است شرع شریف این خیالات را قبول ندارد آنچه از غلبات محبت که از کثرت نوافل و اذکار وارد شود سکر عذر خواه آن خواهد بود و این کثرت ملاهی و کثرت انعقاد مجامع اصناف خلائق و تجویز رقص فواسق از کجا اختیار نموده اند آنچه خلاف شرع است با وصف قدرت چرا ممانعت ازان نمی نمایند و صحبت اغنیا داشتن و طعام اینها خوردن که شرط میکردند بر مریدان خود امتناع ازان این عزیزان اعزهم الله تعالی چرا اختیار کرده اند دل من ازین اختیار خلاف وضع مشائخ کرام علیهم الرحمة بسیار متاسف میشود ــه اندکے پیش تو گفتم غم دل ترسیدم ؛ که دل آزرده شوی ورنه سخن بسیار است ؛ فاضلے از روم پیش این بنده باستفاده آمده جبراً ذکر ما در پنجا بوده از دیدن اطوار اهل هند که فسق و بدعت رواج دارد مضطرب بوده زود تر مراجعت کرد که عجب اهل اسلام این بلاد اند که از حدیث صحیح که منکر را بدست یا بزبان منع باید نمود یا بدل بد یا . پدید بر دل اگر بدل بدی بر عند در خلاف شرع حاضر نمی شدند و فساق و مبتدع را به پیش خود راه نمی دادند در چنین جا کسے می باشد ؟ بر تو حضور است که ازین جا بیرون شو کسانیکه علم ظاهری دارند از صحبت اینها مسایل دین استفاده میشود و از صحبت ارباب فقر دوام ذکر و انوار و کیفیات محبت و تحقیق معارف

دست میدہد درین شہر کسے مشہور نیست کہ علیا احوال باطن دارد حضرت خواجہ درد و شاہ او ادانی رحمۃ اللہ
علیہما از نسبت نقشبندی حظے وافر داشتند و مرشد بندہ مجددی بودند نسبت بیرنگ و بے کیف بوسعت
تمام بمردم میرسانیدند حضرت سلامت عمر باخر رسید و جز انفعال در نامۂ اعمال نیست ولتنظر نفس ما
قدمت لغد چندانکہ نظر کردہ شود غیر از تقصیر و ندامت تقدیم نکردہ است الا ان یتغمدنی اللہ بسبق
رحمتہ امید است کہ توسل باذیال مکرمت و شفاعت بزرگان وسیلۂ نجات گردد میخواہد کہ برطبق قطعہ ابن یمین
رحمۃ اللہ علیہ از ین جہان برود سہ منگر کہ دل ابن یمین پرخون شد ؛ دانی کہ ازین سرائے فانی چون شد ؛
مصحف بکف و پا بره و دیده بدوست ؛ با پیک اجل خندہ زنان بیرون شد ؛ برائے این مطلب بہمت مشکل
کشا و دعائے حاجت روا امداد فرما باشند و باین نا اہلی خود کہ نہ از اولاد حضرت غوث الاعظم رحمۃ اللہ علیہ و نہ
از نبائر حضرت خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہ نہ علمے کہ قبولی عطا فرماید و نہ عملے کہ در معرفت کشاید باین اطوار
زندگی و تقسیم اوقات و باین وتیرہ حالات خوش باشم و خوش بزیم و خوش بمیرم موافق مضمون قطعہ مرقومہ والسلام

مکتوب ہشتادم

بمولوی ولی اللہ سنبھلی تحریر یافتہ در جواب عریضہ الیشان کہ شکایت از بیرنگی نسبت باطن خود نوشتہ بودند و وجہ تفوق این بیرنگی بر نسبت ذوقیہ

حضرت سلامت چندانکہ نسبت باطن بلندتر بود ذوق و شوق و کیفیات کم میشود از اصحاب کرام
رضی اللہ تعالی عنہم کہ در نسبت باطن از اولیاء عظام رحمۃ اللہ علیہم برتر بودند این کیفیات و استغراق و بیخودی
منقول نیست مگر مرتبہ احسان ان تعبد ربک کانک تراہ کہ جزو سیوم ایمان است از اولیا زیادہ داشتند۔
و مرتبہ احسان آن اکابر گویا شہود عینی بود و اولیا را آن مرتبہ کہ آنرا شہود و مشاہدہ و حضور و یاد داشت و آگاہی
گویند خیال است تا فضل اصحاب رسول خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم ثابت گردد بلکہ در نسبت فوقانی توجہ و حضور
کم میگردد و حضور مثل حضور نفس و ذات خود میشود وسعت انوار بے کیف و اتباع ھوئی لما جاء بہ المصطفیٰ
صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم نقد وقت میگردد و این است مختار حضرت مجدد والا الیشان فرمودہ اند آخر کار انتظار است
و حاصل کار انتظار است و این انتظار در لطیفۂ قلبی دست میدہد پس ازین بے کیفیتی شکایت نیست
لطافت و بیرنگی کمال طریقۂ احمدیہ مجددیہ است کثر اللہ سبحانہ اہلہا و افاض علینا برکاتہم فی الدارین آمین ؛

مکتوب ہشتاد و یکم

بمولوی صاحب جامع علم و عرفان مولوی بشارت اللہ بہرائچی صدور یافتہ

دربیان اذکار و مراقبات لطائف عالم امر و لطیفۂ نفس و عناصر ثلثہ و منع فرمودن اجازت تعلیم طریقہ بدون حصول ملکۂ یادداشت و تہذیب رذائل

مولوی صاحب فضیلت و طریقت مرتبت مولوی بشارت اللہ صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ الی ما افرده لما خلق لہ از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام و دعائے سلامت و استقامت واضح باد طریقہ باطن کہ بشما گفتہ شدہ برآن مواظب باشند از گفتن ذکر اسم ذات از ہر لطیفہ و ذکر نفی و اثبات بلحاظ معنی و لحاظ ہر لطیفہ چارہ نیست درویشی با خدا بودن است و بس در وقت ذکر ای ذکر ہکان ملاحظہ مبدء آن لطیفہ ضرور است لطیفۂ قلبی را ناشی از تجلیات افعالیہ دانستہ و توجہ بروح پر فتوح محمدی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم نمودہ کہ از قلب آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فیوض ولایت و تجلیات افعالیہ رسیدہ متوجہ بقلب بودہ بذکر و توجہ باید پرداخت تا کہ ملکہ یادداشت و حضور و جمعیت قوی گردد و سر توحید پرتو اندازد و توجہ کہ پیدا شدہ بود مستور و مضمحل گردد باز لطیفہ روح را ناشی از تجلیات صفات ثبوتیہ دانستہ و توجہ بروح محمد مصطفےٰ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم الف الف صلوۃ کردہ کہ از روح آنحضرت فیوض ولایت صفات ثبوتیہ بحضرت نوح و ابراہیم علیہما السلام وارد شدہ متوجہ بروح بودہ ذکر و توجہ باید نمود تا کہ جذب و نسایم کیفیات لطیفہ باطن را در گیرد و سلب نسبت صفات از خود و نسبت قیام آنہا بحضرت حق سبحانہ و تعالےٰ نقد وقت گردد باز لطیفہ سر را ناشی از شیونات ذاتیہ دانستہ و توجہ بسر حضرت مصطفےٰ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم نمودہ کہ از لطیفہ سر آن حضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فیض ولایت بحضرت موسیٰ علیہ السلام رسیدہ متوجہ بسر بودہ ذکر و توجہ باید کرد ہرگاہ حالات و کیفیات ظاہر شود و اضمحلال ذات خود در ذات حضرت حق سبحانہ دریابد باز لطیفہ خفی را ناشی از تجلیات صفات سلبیہ دانستہ و توجہ بلطیفہ خفی آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم کردہ کہ از لطیفہ خفی آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فیض ولایت صفات سلبیہ بحضرت عیسیٰ علیہ السلام فائض گردیدہ ذکر و توجہ بلطیفہ خفی باید کرد تا کہ تفرید جناب کبریائی از جمیع مظاہر مشہود شود و کیفیت مناسب آن لطیفہ حاصل شود باز لطیفہ اخفیٰ کہ ناشی از شانے است جامع این مراتب را و زیر قدم آنحضرت است و ولایت خاصہ آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم باید پرداخت تا کہ حالات علیحدہ و تخلق با اخلاق الٰہی پیدا آید و سعی باید نمود کہ توجہ ہر لطیفہ رو باستتار و اضمحلال آرد تخلق بصفت الملک آنکہ مالک ہوا و نفس خود گردد تا نامرضی حضرت حق سبحانہ ازو صادر نگردد و تخلق بصفت القادر آنکہ قادر گردد بر خود و نشود کہ قدرت را در ہیچ امر نسبت بخود نماید زیر قدم بودن لطیفہ یکے از انبیاء علیہم السلام بآن معنی است کہ صفتے از صفات حقیقیہ مربی آن نبی است صلی اللہ

علیه وآله وسلم وآن صفت جزئیات بسیار دارد و یک جزئی آن مربی سالک است و باید که کیفیات وحالات
هر لطیفه مشابه حالات آن نبی باشد اگرچه آن صاحب را مناسبتے بر نسبتهائے این لطائف حاصل است
لکن برائے تقویت وحصول کیفیات واسرار هر لطیفه بطریق ماسبق گاہے شغل لطایف کرده باشند اولی
بود یا دیگرے را بهیچ مسطور ارشاد فرمایند مناسب باشد و در هر لطیفه توجه بحضرت محمد مصطفی صلی الله علیه
وسلم برائے آن است که مناسبتے والتفاتے ازان حضرت صلی الله علیه وآله وسلم ظاهر شود و مرا ناگوار می
آید که توجه بغیر آن حضرت صلی الله علیه وآله وسلم کرده شود اگرچه ایمان ویقین بحضرات انبیا علیهم السلام حاصل
است لیکن در وحدت توجه که اصل این راه است قصورے می آید ومشایخ را رحمة الله علیهم مثل عینک
تصور نموده بآنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم وحضرت حق سبحانه متوجه باشند و در هر امر نسبت متابعت آن سرور
صلی الله علیه وآله وسلم ضرور است و در هر امر و هر عمل که ازان حضرت بامت رسیده است از فرض ونفل و توجه
بآن حضرت باید نمود که آن حضرت مبدء العمل اند و در خوراک خوردن گوشت وسرکه وکدو وشیرینی وخربزه
وتربوز آنچه خورده میشود نیز توجه بجناب مبارک باید کرد که آن حضرت فرموده وکرده اند تا عنایت ازجناب
آن حضرت صلی الله علیه وآله وسلم در رسد و منصبغ بانوار اتباع فرماید در تهذیب لطایف مستفید توجهات
بلیغه باید نمود تا که یادداشت در هر لطیفه و کیفیات آن قوتے بگیرد و انقطاع و اعراض از دنیا واهل آن
وصبر وتوکل ورضا وتسلیم وتهذیب واخلاق وتبدیل رذایل دست ندهد و سر معیت بیچون و اقربیت بیچون
ظاهر نشود وغلبات احوال ونگیرد کسی را اجازت نباید داد و در مراقبه اقربیت جذبات وحالات همه
لطائف را بهم رسد تحصیل آن ضرور است و در مراقبه محبت یحبهم ویحبونه زوال انا و زوال رذائل
صفات دست مے دهد سعی نمایند که این معانی نقد وقت شود و در دوایر ثانیه وثالث وقوس مراقبه و
توجه باصول باید کرد و دایره ثانیه را اصل دایره اول وثالث را اصل ثانی وقوس را اصل ثالث دانسته و
در هر یک دایره توجه و ذکر وتوجه بروح آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم باید نمود بعد حصول حالات وکیفیات
اصول اصول صفات واسما بتهذیب عناصر بمراقبه مسمی الباطن وکثرت ذکر وطول قنوت در نماز نوافل
باید پرداخت نشود که بے حصول ملکه یادداشت وتهذیب رذائل وشکست ومسکنت ونیستی کسے را اجازت
فرمایند تا طریقه بدنام نشود که درین طریقه الفاظ بے معنی مستعمل نیست معاذ الله غلبات احوال محبت وشهود
حضرت حق سبحانه وتعالے وکمال معرفت وتوحید پیدا باید کرد و افعال را منسوب بواحد حقیقی یافتن وصفات
را پرتو صفات الٰهیه دیدن از ذات خود نشانے نیافتن این همه اقسام معرفت است و در وقت ظهور مخالف
طبع چین بر جبین نینداختن واگر ظاهر شود زودتر ازان مستغفر بودن این است راه تصوف وشغل علم تفسیر
وحدیث وعلوم قدمائے صوفیه مثل رساله قشیری وعوارف وتعرف واحیاء العلوم البته می باید وکثرت علوم منطق
ودیگر علوم خوب نیست والسلام ؛

مکتوب ہشتاد و دوم

باین جامع مکاتیب صدور یافتہ در تعبیر رؤیا کہ بشرف زیارت حضرت فاطمہ زہرا رضی اللہ تعالے عنہا مشرف شدہ بود معہ بعضے نصائح و دعاء ترویج طریقہ و ما نیاسب ذالک

بخدمت شریف صاحبزادۂ عالی نسب حضرت رؤف احمد صاحب سلمہ اللہ تعالے بعد سلام مسنون واضح باد عنایت نامۂ سامی رسید باخبار خیریت مسرت رسانید و مندرجہ دریافت شد الحمد للہ کہ بعنایت آلہی سبحانہ بصحت یافتند اللہ تعالے ہمیشہ بصحت و عافیت و استقامت دارد واقعہ مبشرہ خوب است می تواند کہ آنجناب رضی اللہ تعالے عنہا خود تشریف آوردہ باشند بدیں قیفیکہ از ائمہ اہل بیت عظام رضی اللہ تعالے عنہم درین طریقہ رسیدہ است بصورت آنجناب متمثل شدہ بتسلیہ شما آمدہ است الحمد للہ اللہ تعالے شمارا بعمر احمدی رسانیدہ مروج طریقہ انیقہ مفیدہ مفیضہ احمدیہ مجددیہ کثر اللہ امثالہم دارد اوقات باذ کار و مراقبات و تلاوت و درود و استغفار و نوافل در خلوت دارند و با امید از فضل خدا سبحانہ و یاس از ماسوی و التجا بحضرت حق عم نوالہ بواسطہ مشایخ کرام رحمۃ اللہ علیہم معمور دارند والسلام آنجزرہ آبگینہ کہ تحفہ اغنیا است نہ فقرا رسید جزاکم اللہ ؂

مکتوب ہشتاد و سوم

نیز باین جامع مکاتیب صدور یافتہ در تقید توجہات نمودن بحال مولوی حبیب اللہ صاحب معہ نصایح دیگر

حضرت سلامت السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ مولوی حبیب اللہ بخدمت میرسند بحال ایشان توجہات فرمایند تا حضور و جمعیت و جذبات و واردات و تہذیب لطایف و تبدل رذایل بحماید و تفویض و تسلیم و رضا و مقامات عشرہ صوفیہ حاصل شود و از احوال خود مستفیدان نوشتہ باشند و از در واہب العطیات سر نیاز و التجا حرکت نکنند انت حسبی فلا تکلنی الی نفسی طرفۃ عین موطاء امام محمد و سنن ابوداؤد و ابن ماجہ و ترجمہ حضرت عبدالحق رحمۃ اللہ علیہ و آنچہ از کتب تحصیلی میسر شود در کار است بتوجہ و دعا ہمت دینی وقت پیری و ضعف مدد فرمایا شند جزاکم اللہ خیر الجزاء ؂

مکتوب ہشتاد و چہارم

نیز باین جامع مکاتیب صدور یافتہ در بیان آنکہ شجرہ بزرگان خود خواندہ بجناب او سبحانہ عرض حاجات نمایند و ختم پیران لازم شناسند

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بخدمت شریف صاحبزادہ والا نسبت حضرت رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالےٰ بعد سلام نیاز گذارش می نماید مدتہا شد کہ از اخبار خیریت آنجناب اطلاع نیست بتحریر احوال شریف و احوال مستفید ان رفع انتظار فرمایند و شجرۂ بزرگان خود خواندہ بجناب او سبحانہ عرض حاجات و جمعیت ظاہر و باطن و متابعت آن اکابر کردہ باشند ختم حضرت شاہ نقشبند و ختم حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہما لازم شناسند والسلام۔

مکتوب ہشتاد و پنجم (رسالہ اوّل)

در بیان اقسام بیعت و شرائط پیری و آثار تاثیر صحبت بمریدان و بیان آنکہ ذکر اصحاب کرام رضی اللہ تعالےٰ عنہم بخیر باید کرد و تفضیل یکی از اولیا بر دیگری نباید نمود و مذکور سماع و درویشی و اقسام توحید و اجازت و خلافت و نماز و روزہ و نہی از بدعت و رسوم کفار

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بعد حمد و صلوٰۃ فقیر عبد اللہ معروف غلام علی قادری نقشبندی مجددی عفی عنہ گذارش می نماید کہ در بیان کہ بیعت بمعنی عہد کردن است و استوار بودن بران و معمول است در طریق صوفیہ و آن سنت اصحاب کرام است رضی اللہ تعالےٰ عنہم بیعت سہ قسم است بیعت اوّل توبہ کہ بر دست بزرگے بر ترک گناہان بیعت نماید و آن بگناہ کبیرہ شکستہ گردد و باز مکرر بیعت کنند و در غیبت اختلاف است و تحقیر مسلمانان و غیبت گفتن و بیان مناقض البتہ کبیرہ بود و بیان معائب اساتذہ کہ در وثوق اینہا قصور است و معائب مشائخ مبتدع لازم است تا مسلمانان پرہیز نمایند دوم بیعت برائے انتساب بخاندانے بجہت حصول بشارات کہ دران خاندان است و امید شفاعت آنہا مثلاً قادری میشود تا در بشارت حضرت غوث الثقلین رضی اللہ تعالےٰ عنہم کہ فرمودہ اند در بیان من بی توبہ نمیرند شامل شود تکرار این بیعت ضرور نیست سیوم بیعت برائے استفادہ از خاندانی می نماید بہ

اگر اشغال و اذکار و مراتب اخلاص آن بزرگان چندے بجا آورد و فائدہ نیافت لازم صدق طلب است کہ بخاندانی دیگر رجوع نماید اگر مرضی مرشد باشد یا نہ باز بیعت بدست مرشد ثانی کند و از پیر اول انکار نکند کہ قسمت او آنجا نبود و اگر در شریعت و طریقت او فتوری یافتہ و با اہل دنیا و طلب دنیا مبتلا گردیدہ از مرشدی دیگر فیض باطن و محبت و معرفت حاصل نماید طفل کہ باتباع کسے بیعت کردہ است بعد رسیدن او بشعور و عقل مختار است ہر جا کہ خواہد بیعت نماید یا برہمان بیعت پیر اول باشد اگر شائستہ پیرے است پیر کسے است کہ متبع سنت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم باشد ظاہراً و باطناً و تارک بدعت و بر عقیدہ بزرگان سلف مانند حضرت غوث الثقلین و شیخ الاسلام گنجشکر رحمۃ اللہ علیہم مستقیم بود و از علم ضروری فقہ بہرہ داشتہ باشد اگر حدیث مشکوٰۃ شریف و تفسیر قرآن مجید در مطالعہ دارد و بر کتب اخلاق صوفیہ منہاج العابدین و کیمیائے سعادت حضرت امام غزالی رحمۃ اللہ علیہ و مانند آن و کتب احوال بزرگان و ملفوظات آنہا مزاولت نماید برائے تصفیہ و تزکیہ بسیار مفید است و از دنیا و اہل آن احتراز بکند و تعمیر اوقات بوظائف اعمال نیک در خلوت و از دوام نماید امید از خدا و یاس از ماسوی لازم شناسد یاد نمودن قرآن مجید اگر متعذر است چند جز آن تلاوت نمودہ باشد و بکثرت ذکر از کیفیات باطن بہرہ مند بود و توبہ و انابت و زہد و ورع و تقوی و صبر و قناعت و توکل و تسلیم و رضا طریقہ خود دارد از دیدن او خدا سبحانہ یاد آید و دل را صفائی از خواطر دست دہد اگر چشتی است از صحبت او ذوق و شوق و گرمی و بے تابی دل و ترک و تجرید حاصل گردد و اگر قادری است صفائی قلب و مناسبت بعالم ارواح و ملائک و از گذشتہ و آیندہ علمے نقد وقت او شود و اگر نقشبندی است حضور و جمعیت و نسبت یادداشت و بیخودی و جذبات و واردات دست دہد و اگر مجددی است آنچہ در لطائف فوقانیہ کیفیات و صفا و لطافت نسبت باطن و انوار و اسرار کہ در طریقہ مجددیہ مقرر است پیدا شود و اگر در صحبت او این احوال ظہور نکند توان گفت ؎ صحبت نیکان ز جہان دور شد ؎ خان عسل خانہ زنبور گشت ؎ مرید کسے ہست کہ آتش طلب آرزوہا از باطن او بسوزد و درد محبت بیقرار دارد سحر خیز و از دیدہ حسرت اشک ریز باشد ناکامی و خاکساری شعار او از گذشتہ شرمساری و از آیندہ ترس کاری کار او تقسیم اوقات بر اعمال خیر مقرر نماید در قضا یا صبر و عفو و نظر بر مشیت حضرت حق سبحانہ لازم گیرد بہ تقصیر خود معترف باشد و مردم را معذور داند و بر ہر نفس آگاہ از ذکر حق سبحانہ باشد مبادا کہ این نفس آخرین بود و بہ غفلت بر آید و در محاورات از رجال والزام خصم اجتناب نماید مبادا بدلے آزار رسد کہ خانہ خدا است سبحانہ ذکر اصحاب کرام رضی اللہ تعالے عنہم اجمعین بخیر کند بلکہ موافق حدیث شریف در این واقعات سکوت اولی است طعن اینہا تا بعد نرسد ہرگاہ کہ حاضران تہذیب بنا فلند و جانفشانیہا کردہ اند غائبان را چہ توقع و دوستی اینہا بدوستی حبیب خدا است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم عدد اولیا کرام بگمان خود تفضیل یکے بر دیگرے نکند یکے را فضل دادن بنص و اجماع صحابہ میشود رضی اللہ عنہم جنون محبت از اعتبار ساقط است سماع را بزرگان شنیدہ اند بے مزامیر بے حضور امارد و نسا و اجتماع نااہلان در صحبت مبارک حضرت سلطان المشائخ رضی اللہ تعالے عنہ ملاہی ہرگز نبود گریہ بود و سوز جگر چنانچہ

در فوائد الفواد و سیر الاولیا مفصل مذکور است خلاف پیران کبار دل را سیاہ مینماید قلت سماع برائے
بسط قبض باطن یا زیادتی انبساط یا برائے درد و معانی کہ در اشعار محبت و رقت قلب میشود مقرر نمودہ
اند نہ برائے اجتماع غافلان و این مجامع بر چنین سماع فسق است زنہار از ان پرہیز بکنند اگر کسے ملاہی را
جائز داشتہ از غلبۂ حال معذور ما است اتباع آن منع است موافق شرع شریف ذکر جہر برائے علاج
دل مقرر نمودہ اند خفی اولیٰ است ہر وقت می شود فضل ذکر خفی بر جہر ثابت است از روئے حدیث شریف
جہر برائے حرارت دل و رفع کسل چند بار بتوسط جائز تواند شد از غلبہ محبت کہ بکثرت اذکار و ریاضات
میشود اسرار توحید ظاہر میگردد و آن دیدن یک ہستی است در ممکنات نہ دانستن ممکنات را عین ذات
حق سبحانہ گمان نمودن و بتقلید ارباب حال بوہم و خیال این معرفت بر زبان راندن و خود را موحد گرفتن دور است
از عقل و شرع حضرت رکن الدین ابو المکارم علاء الدولہ سمنانی و حضرت مجدد الف ثانی رحمۃ اللہ علیہما و اتباع
ایشان دیدہ اند و دریافتہ اند کہ معرفتے سوائے این معرفت نیز حاصل میشود و موافق مذاق انبیاء است علیہم
السلام **درویشی** با خدا بودن و حسن اخلاق و اتباع شریعت است دل از خاطر غیر پیراستہ و ظاہر باتباع
حضرت محمد مصطفے صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم آراستہ و دوام حضور کہ آنرا مرتبہ احسان گویند لازم باطن گردیدہ عجب
سعادتے است اگر عطا کنند و محروم ندانند توحید افعالی افعال را از فعل یک فاعل دیدن و توحید صفاتی صفات
را پرتو صفات حق سبحانہ یافتن و ذوات را در ذات او تعالے محو دیدن از اولیاء کرام مرد لسیت
تا یار کرا خواہد و میلش بکہ باشد **اجازت و خلافت** کسے اگر نسبت و حالات باطن کسب نماید
و تہذیب اخلاق و صبر و توکل و قناعت و رضا و تسلیم و ترک دنیا کند و شائستہ این مرتبہ بلند باتباع سلف
صالح باشد باید داد و بحصول حالات و کیفیات باطن بمجرد تلقین اذکار اجازت دادن حرام است و خلاف
پیران کبار یکے را مغرور ساختن و دیگرے را محروم گردانیدن دور است از عقل و شرع اللہ تعالی اشمار او این پیر
عمر ضائع کردہ را رضائے خود و رضاء حبیب خود صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و اشتیاق لقائے خود کرامت فرماید
خدایا بحق بنی فاطمہ ؛ کہ بر قول ایمان کنی خاتمہ ؛ اگر دعوتم رد کنی در قبول ؛ من و دست و دامان آل رسول ؛
بدانکہ **نماز بجماعت و باطمانیت** در رکوع و سجود و قومہ و جلسہ از پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و
آلہ وسلم ثابت است قومہ و جلسہ بعضے فرض گفتہ اند قاضی خان از مفتیان حنفیہ واجب گفتہ و بترک آن
بسہو سجدہ سہو واجب میگوید و اگر عمداً ترک کند باعادۂ نماز قایل است کسیکہ سنت مؤکدہ گفتہ است
آن قریب است بواجب ترک سنت باستخفاف کفر است در قیام کیفیتے جدا است و در رکوع جدا و در قومہ
و جلسہ و سجود و قعود حالات و کیفیات متنوعہ دست میدہد نماز جامع انواع عبادات است تلاوت و تسبیح
و درود و استغفار و دعا را شامل است اشجار گویا در قیام اند و حیوانات در رکوع و جمادات در قعود نماز
مشتمل بر عبادت اینہا است نماز در معراج فرض شدہ کسیکہ بطریق مسنون صاحب معراج صلی اللہ علیہ و آلہ

وسلم ادا نماید بعروجے در مقامات قرب میسد ارباب ادب وحضور عروج ہا در نماز می یابند خدا ورسول احسانے برامت کردہ اند کہ نماز را فرض نمودہ اند پس او را ست منت واحسان وویراست صلوات وتحیت وثناء در نماز عجب صفائی وحضوری حاصل میشود پیر ما فرمود رضی اللہ عنہ در نماز اگرچہ رویت نیست حالتی کالرویتہ می باشد این از مجربات است وقتیکہ حکم تحویل قبلہ از بیت المقدس بسوی قبلہ ابراہیم علیہ السلام شد یہود گفتند نماز ہا کہ بطرف بیت المقدس کردہ آید حکم آنہا چیست آیۃ شریف نازل شد ماکان اللہ لیضیع ایمانکم اے صلوٰتکم نماز را با یمان تعبیر فرمودہ است پس ضایع کردن نماز از طریق مسنون ضائع کردن ایمان است وفرمود پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم گردانیدہ شدہ است خنکی وخوشی چشم من در نماز یعنی در نماز ظہور وشہود حضرت ذات است کہ چشم مرا راحت میرساند فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم ارحنی یا بلال راحت رسان مرا اے بلال باذان واقامت نماز کسیکہ راحت از غیر نماز فہمد مقبول نیست کسے کہ این تلاوت وانواع اذکار را متضمن است کسیکہ نماز را ضائع می نماید امور دیگر را از دین ضائع تر خواہد ساخت روزہ بکلام لغو وغیبت بی ثواب میگردد وغیبت محبط ثواب اعمال است از دن احتراز واجب است سخت بیعقلی بود کہ بجد وکد اعمال کردہ شود وثواب آن حبط گردد واعمال بجناب کبریاء او سبحانہ عرض میشوند بے ادبی بود کہ غیبت ولا یعنی بجناب پروردگار خود عم نوالہ روانہ کند شنیدن سرود وتار ونغمہ وطنبور ودیدن رقص وساختن نقل مزارات مقدسہ حضرات حسنین رضی اللہ تعالےٰ عنہم کہ عزیہ اش خطیا کردہ اند ننگ وعار مسلمانی است تصویرات اکابر ساختہ بزیارت آنہا توسل بجناب کبریا میخواہند از اسلام نیست نادیدہ صور بزرگان میسازند این افتراست تاب اللہ علیہم سید اسمعیل عالم ومحدث سلمہ اللہ تعالےٰ وبارک فیما اعطاہ از مدینہ منورہ برائے کسب طریقہ مجددیہ پیش بندہ آمدہ بود او را برائے زیارت آثار شریف در مسجد جامع فرستادم رفت زود تر برگشت گفت آنجا ظلمت بتان است اگرچہ افوار پیغمبر خدا ہم است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم از مجاوران پرسیدم کہ در درگاہ شریف آثار کیست گفت در صندوق تصویرات بزرگان نہادہ شدہ جزم کردیم کہ این ظلمات تصاویر است آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم تصویر حضرت ابراہیم علیہ السلام را بدست مبارک خود شکستہ اند باین عمل مبادا کہ این آئینہ شریف صادق آید ما یؤمن اکثرہم باللہ الا وہم مشرکون مرغ جنگا نیدن وکبوتر بازی وہر لہو حرام است سنگ تراشیدہ آنرا قدم شریف پیغمبر خدا قرار دادن این ہم مانند تصویر پرستی است بجا آوردن رسوم کفار ہولی ودوالی وبسنت ونوروز مجوسان تشبیہ بکافران است العیاذ باللہ ہرگاہ پیران باین قبایح مرتکب باشند مریدان را اندے حاصل شد پیری ومریدی تبقوی میشود کیفیت باطن وکشف وخرق عادت کفار را ہم میشود ریاضات واشغال سبب تسخیر جاہلان میگردد چنانکہ سیفہا ونقش وتعویذ نوشتن برائے کسب دنیا است۔ اعتبار سے ندارد واتباع پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ

وسلم و دین مسلمانی است و راہ قرب حق سبحانہ و این است طریق اصحاب کرام و اہل بیت عظام رضی اللہ تعالے عنہم و نزول قرآن مجید برائے ہمیں است اللّٰھم اھدنا الصراط المستقیم بر صراط پیغمبر خود و صراط اصحاب کرام و اہل بیت عظام رضی اللہ تعالے عنہم ثابت دار آمین ۔

مکتوب ہشتاد و ششم (رسالہ دوئم)

در بیان طریقہ شریفہ شاہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ و چیزے از احوال حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالے عنہ معہ دفع اعتراضات کہ نافہمان بر کلام آنحضرت نمودہ اند

طریقہ شریفہ حضرت شاہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ دوام ذکر خفی و توجہ لقلب و توجہ قلب بحضرت حق سبحانہ است و نگہداشت خواطر و بازگشت بعد چند بار ذکر بگوید خداوندا مقصود من توی و رضائے تو محبت و معرفت خود دہ حضرت شیخ عبد الحق رحمۃ اللہ در رسالہ موصل مرید الی المراد فرمودہ نزد انصاف طریقہ بہتر از طریقہ نقشبندیہ نیست برائے حصول فنا و لقا انتہی و شیخ عبد الحق از طرق متعددہ استفاضہ فرمودہ رحمۃ اللہ علیہ و از طریقہ نقشبندیہ در صحبت شیخ المشائخ حضرت خواجہ محمد باقی رحمۃ اللہ علیہ نسبت حضور و یاد داشت حاصل نمودہ قلت بالتزام ایں طریقہ اتباع شریعت و ترک بدعت دست میدہد و توسط در ہر امر انسا کولات و عبادات می نمایند و بمقامات بلند میرسند شصت رکعت نماز و دو سیپارہ کلام اللہ ہزار بار درود اگر وقت عشا نزدیک بخواب باشد بہتر است و کلمات طیبات و آنچہ بحدیث صحیح ثابت شود معمول است در طریقہ حضرت خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ این طریقہ علماء پسند است محنت کم و نفع بسیار حضرت مجدد بعد تلقین اذکار چشتیہ و قادریہ و سہروردیہ از والد خود و اخذ طریقہ کبرویہ از حضرت یعقوب صرفی رحمۃ اللہ علیہما از جناب حضرت خواجہ محمد باقی رضی اللہ عنہ طریقہ نقشبندیہ گرفتہ ہمین صحبت مبارک ایشان بکمالات و مقامات و حالات و جذبات و واردات و کیفیات و علوم معارف کثیرہ و اسرار و انوار بسیار رسیدند باز برکت تربیت آنجناب بطریق جدیدہ از موہبت حضرت حق سبحانہ اختصاص یافتند و حضرت خواجہ اثبات آن فرمودند درین طریقہ جدیدہ حضرت مجدد اصطلاحات و مقامات بسیار اند و در ہر اصطلاح کیفیات و حالات علیحدہ و اسرار و انوار جدا است این طریقہ ایشان بشہادت علماء و عقلاء ثبوتے یافت و عالمے باین طریقہ از واصلان حق سبحانہ شد پر تو ظاہر است کہ در کلام بزرگان کلمات مصروفہ از ظاہر بسیار است و آن کلمات را مخلصان تاویلات نمودہ اند ہمچنین آنچہ مورد اعتراضات در کلام ایشان باشد بتاویل مشروع میگردد و جناب حضرت غوث الثقلین را نوشتہ اند کہ ایشان واسطہ

فیض ولایت اندودر اصحاب کرام واہل بیت عظام معدود و اند در مقام خلتہ کہ امر مطلب زیادتی آن دارد شدہ ہمہ مسلمانان شریک اند برکات آن از بعضے کم و از بعضے زیادہ ہمسری جناب پیغمبر خدا کفر گفتہ اند رسالہ معراجیہ و مساوات در حاسدان شہرت دارد در کلام ایشان ہیچ جائے اعتراض نیست ایشان جواب اعتراضات خود نوشتہ اند و مخلصان نیز بے تحقیق و بے علم انکار اولیا و لہا را سیاہ می نماید معاذ اللہ این کمترین درویشان بلکہ خاکپائے ایشان غلام علی عفی عنہ بیعت بخاندان عالیشان قادریہ دارد و باشغال و اذکار نقشبندیہ مجددیہ تربیت یافتہ و نیازی بحضرات چشتیہ ہم حاصل است الحمد للہ کہ بحصول مناسبتی بہ نسبتہائے نقشبندیہ مجددیہ حظہا از کیفیات و حالات باطن یافتہ شکر و سپاس آن اکابر مقدور بیان نیست امیدوار است کہ چنانچہ از فیوض و برکات خود در دنیا این کمترین را استفیض فرمودہ اند در عقبی نیز بشفاعت خود از مفلحان و اہل نجات و رفع درجات فرمانید آمین جزاہم اللہ عنی خیر الجزاء و صلی اللہ علی سیدنا محمد و آلہ و صحبہ و بارک وسلم۔

مکتوب ہشتاد و ہفتم (رسالہ سیوم)

در احوال حضرت خواجہ خواجگان پیر پیران امام الطریقہ مرہم دلہائے دردمند حضرت خواجہ بہاؤ الدین نقشبند رضی اللہ عنہ

سطری چند از احوال شاہ نقشبند رضی اللہ عنہ تبرکاً نوشتہ شد این احوال در مقامات ایشان مذکور است مفصل امام اولیا صاحب الطریقہ خواجہ خواجگان حضرت خواجہ بہاؤ الدین نقشبند رضی اللہ

---

[1] انیس الطالبین مصنفہ صلاح بن مبارک بخاری بروایت حضرت خواجہ علاؤ الدین عطار قدس سرہ نقل کردند خواجہ علاؤ الحق والدین عطار اللہ تربتہ کہ در ان ابتدا کہ بحضرت خواجہ قدس اللہ روحہ نقیر پیوستم روزی با جمعے از درویشان در شہر بخارا در بیرون دروازہ کلاہے بود کہ امرا و حکام می پوشیدند و حضرت خواجہ بسط عظیم داشتند چنانکہ ہمہ را از ان صفت ایشان ذوق پیدا شدہ بود در آن حال حضرت خواجہ برائے درویشانیکہ در صحبت ایشان بودند ہر یکے را کلاہے پوشیدند آنگاہ خواجہ فرمودند چون کلاہ اہل ملک بر سر نہادیم می باید کہ در مملکت تصرف کنیم اکنون خود را بکدام اہل ملک زنیم از درویشان پہلوان محمود علیہ الرحمۃ درویشی بود کہ در ان صحبت ذکر حاکمی کرد کہ در آن عصر در ماوراء النہر حاکم بود خواجہ فرمودند بروزنیم حاضران تاریخ آن ساعت کردند در آن مجلس کسے بود کہ بکابل می رفت بنزدیک یکے از امرائے بخاری کہ از این حاکم ماوراء النہر گریختہ بود خواجہ بدست آن روندہ کابل مکتوبے بر امیر بخاری فرستادند کہ چنین حال چنین شد باید کہ پانصد دینار معاملہ بدست دارندہ مکتوب فرستد درویشان روانہ کنی بعد از چند روز خبر آوردند کہ آن حاکم ماوراء النہر کشتہ شد تفحص کردند در ہمان تاریخ بود ہمہ از ان حال تعجب کردند و گفتند حق تعالے و تقدس بندگان خواص خود را چنین [باقی بر صفحہ ۸۰]

عنہ از سادات کرام اند و نسبت مبارک ایشان میرسد بحضرت امام نقی رضی اللہ تعالےٰ عنہ ولادت باسعادت آنجناب در محرم ۷۱۸ ہجرت بود و شانزدہ ہفتہ بعد از ولادت ایشان مبارکہ تعمیر است اولیار رضی اللہ عنہم مثل حضرت حکیم علی ترمذی و حضرت خواجہ اسحاق بسوی رحمہما اللہ سبحانہ وغیرہما از سالہا بشارت بوجود ایشان میداوند کہ در بخارا مجذوبی و محبوبی ظاہر میشود عالم بنور ہدایت و ولایت او نورانی گردد حضرت خواجہ محمد بابا سماسی رحمۃ اللہ علیہ وقتیکہ در دیہ ایشان میگذشتند میفرمودند مرا ازینجا بوئے ولایت ولی خدا سبحانہ می آید نزدیک است کہ این قصر ہندوان قصر عارفان گردد روزے فرمودند آن بوئے زیادہ شد ما نا کہ آن ولی متولد شدہ باشد حضرت خواجہ را بخدمت ایشان بردند فرمودند این ہمان ولی است کہ ما بوئے او را از سالہا شمیدہ بودیم صاحب خاندان عالی گردد اولیار در خاندان او بسیار پیدا شوند حضرت خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ را در عمر ہژدہ سالگی جاذبۂ حق سبحانہ رسیدہ ہمت از ہمہ برتافتہ و در راہِ سلوک طریقۂ علیہ صوفیہ در آمدہ ریاضت و عبادت پیش گرفتند تا ہفت ہفت روز فاقہ می نمودند تا تصفیہ دست دہد علوم دین خواندہ و علم حدیث از امام الہدیٰ بہاؤ الدین قشلاقی رحمۃ اللہ علیہ سند کردہ اند مولانا بہاؤ الدین قشلاقی از اجلہ اولیاء اند در اول ملاقات بحضرت خواجہ بہاؤ الدین فرمودند این جنین مرغے کہ نوئی دیگر عارف دیگرانی است میخواہی کہ ببینی او را عرض کردند البتہ پس بالائے بام آواز دادند کہ عارف بیا مولانا محمد عارف از شصت کروہ آواز مبارک شنیدہ و بیک قدم بیامد و بخواجہ نقشبند ملاقی شدے از مستفیدان مولانا بہاؤ الدین قشلاقی اوست بعد مولانا از حضرت سید میر کلال بعوض بسیار داشتہ حضرت خواجہ نقشبند تعظیم او بسیار میکردند رحمۃ اللہ علیہم حضرت خواجہ نقشبند را بصحبت مبارک سید السادات حضرت میر کلال رحمۃ اللہ علیہ خلیفہ حضرت مولانا بابا سماسی کہ بچہار واسطہ بخواجہ جہان حضرت خواجہ عبد الخالق غجدوانی میرسند استفادہ نسبت خواجگان کردند حضرت میر موافق وصیت پیر خود بسعی بلیغہ تربیت ایشان بجا آوردہ پس بعد حصول نسبت حضرت میر فرمودند ہمت شما بلند افتادہ است مرغ روحانیت شما از بیضہ بشریت برآمدہ ہرجا کہ بوئے ازین مطلب دریابند رجوع نمایند حضرت خواجہ تواضع نمودند و عرض کردند سر من خاک آستانہ شما است و آنچہ دریافتہ ام مرا کفایت کند فرمودند رضیٰ الٰہی ہمین است مشائخ از شما راضی اند و توجہ بتکمیل و علو درجات شما دارند پس حضرت خواجہ ناچار سفر در طلب مقصود گزیدہ آخر بصحبت

(حاشیہ بقیہ صفحہ ۷۹) تصرفہا دادہ است و آن واقعہ سبب مزید یقین جماعتے شد حضرت خواجہ فرمودند دران اوقاتیکہ این معنی از ما بظہور می آید اے دوستان ما میانہ نیستیم بلکہ خواست می گذرانند و گرنہ از فقیر مفلس عاجز چہ تقصیر چہ در وجود آید بیت ؎ زہے سلطان بے ہمتا کہ با چاکر کند سودا ۔ اگر خواہد دہد کالا و گر خواہد براندبیا ۔ وجود این کمال و قربیکہ حضرت محمدی را صلی اللہ علیہ وسلم بود دربارہ خطاب آمد کہ وما رمیت اذ رمیت ولکن اللہ رمیٰ ازینجا معلوم کن کہ احوال بیچارگان امت او چہ خواہد بود ہرچہ از درویشان او صادر می شود ایشان را در آن اختیار و خطی نیست بجہت راہ نمودن طالبان است ۱۲

شیخ خیثم کہ از اجلہ مشایخ اند و مریدِ سید احمد یسوی کہ آں حضرت خواجہ عبد الخالق غجدوانی از خلفا خواجہ
حضرت یوسف ہمدانی رحمۃ اللہ علیہ چندے استفادہ کردہ مے فرمودہ در بارہ حضرت خواجہ باین چنین حرارت
طلب شوق ولی و بے آرامی زنجارا آمدہ و حضرت قثیم شیخ از خاندان یسویہ از اجلہ عرفا است وقتِ انتقال
خود و مریافتہ بے سببِ مرض فرمود آب گرم کنید گورے کنند بعدش چند بار ذکر گفتہ جان بحق سپرد یکبار
حضرت خواجہ عرض کردند الٰہی از دریائے محبتِ خود کہ بر ارواحِ دوستان خود ریختی قطرۂ از آں بہ
بہاؤالدین بدہ ندا آمد کہ اے دوں ہمت از ما قطرہ مے طلبی پس طپانچہ سخت بر کلہ خود زدم کہ دردِ آں
تا مدتہا یافتم گفتم اگر آخر سلطان بایزید بسطامی اوّل بہاؤالدین نہ باشد محبتِ خدا بر بہاؤالدین حرام
پس بمجاہدات قویہ رسیدند آنجا کہ رسیدند آثار و انوار و حالات و کیفیات ولایت و تصرفات و خرق عادات
کہ از حضرت خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ صدور یافتہ از دو صد سال از ہیچ ولی مروی نیست وجہ تسمیہ ایشان
بہ نقشبند آنست کہ از آبائے کرام ایشان کسے قالین باف بود نقشبندی میکرد یا گویم از دلہائے طالبان
نقش غیر باندک توجہ می شستند و انتساب طریقہ بایشان برائے آنست کہ جذبی دوام از نفی و اثبات حاصل
میشود در حضرات خواجگان معمول بود و جذبے از مراقبہ معیت پیدا می شود حضرت ایشان را رحمت شد
و ہر دو جذب را رواج دادند در صحبت ایشان در چند روز از غلبہ حالات امتیاز و تمکین و شیرینی کردند
جزاہ اللہ خیر الجزا آثار ہدایت و رشد از طفلی از ایشان ظاہر بود کرامات و خرق عادات و تصرفات حضرت
خواجہ در مقامات شان مذکور است حدے ندارد چہار سالہ بودند فرمودند این گاؤ ما گوسالہ ما ہنچہ[1] پیشانی
خواہد آورد و آنچناں شد روزے مذکور احیاء و اماتہ کہ از اولیا ظاہر شدہ در میان بود مجمد زاہد
فرمودند بمیر مرد فرمودند زندہ شو زندہ شد روزے بخسرو گفتند خود را فدا کن درین راہ خود را بدریا بیفگند
پس خود را بدریا بیفگند مردم گفتند خود را در تہلکہ بیجا انداخت فرمود خسرو بیرون آمی از دریا بر آمد یک
موئے او تر نشدہ گفت در آنجا حجرہ بود مراقب بودم آنجا روزے مذکور پرواز اولیاء در ہوا شد فرمودند این
چہ کار است بزنبیل فرمودند در ہوا بر شو از ان تودہ خاک کہ آنجا افتادہ بود خود را پر کردہ می آر زنبیل
در ہوا رفت و از ان تودہ خاک خود بخود پر کردہ می آورد چندین بار چنین کرد تا کہ فرمودند بس کن بس کرد
شخصے بزیارت حضرت خواجہ می آمد گفت ازین دریا کہ در راہ بود پا بر آب نہادہ خشک پا بگذرم پس
اینچنین شد گذر کرد در راہ قطارے از آہوان دید گفت پیش من بیایند آہوان نزد یک او آمدند
اینہا را تماشہ نمود گفت مرا طعامی گرم می باید دیگچہ پر از طعام گرم پیدا شد وقتیکہ بحضور حضرت خواجہ
رسید فرمودند از روزیکہ از خانہ بر آمدہ نظر ما بر تست دست زیر پائے تو ما نہادیم از دریا خشک پا
بگذشتی آہوان را ما بتماشہ تو آوردیم طعام گرم ما پیش تو نہادیم این احوال کہ در باطن تست اگر خواہیم بگیریم پس
توجہ بسلب آن نمودہ او را خالی کردند باز القائے آن در باطن او فرمودند باز گرفتند باز فیض خدائے بلند

نفحی سفینہ ۱۲

[1] حقیقت این کرامات بر حاشیہ صفحہ ۹، گذشت آنجا باید دید۔

از خود باحوال او عنایت فرمودند و فرمودند اللہ تعالیٰ مارا قدرت بسلب و عطاء احوال کرامت فرمودہ است شخصے گفت کہ عم من مرد فرمودند مردہ است من نمیخواہم کہ بمیرد دو سہ سرے فرو بردہ گفتند زندہ شد روح او را از فرشتہ گرفتم ببدنش در آوردم بہمت و توجہ طالبان را بمقصود رسانیدن خاصہ حضرت خواجہ است کہ دلہا را بتوجہ ذاکر مے نمایند و بالقائے فیوض جمعیتے خاطر و جذبات و واردات عنایت مے فرمایند و از حالے بحالے و از مقامے بمقامے برتر میرند و طالب را در آں دمِ خلے نسبت مگر بمراقبہ و ذکر در آں درجات قوت و کیفیت پیدا می نمایند خلیفہ ایشاں حضرت خواجہ علاؤ الدین عطار عرض نمودند کہ درویشی گفتہ است احوال دل پیش من مانند ماہ چہاردہم است فرمودند احوال نورانیت دل خود گفتہ است قلب کبیر کہ آنرا حقیقت جامعہ انسانیہ گفتہ اند آں دیگر است پس گریبان ایشان گرفتہ توجہ نمودند ایشان عرش و ما فیہا را در خود مشاہدہ کردند بحقیقۃ قلب کبیر باندک التفات حضرت خواجہ رسیدہ باین وسعت کمال باطن فائز شدند حضرت خواجہ فرمودند دل این است نہ آن حضرت خواجہ عطار میفرمودند بہمین عنایت خواجہ ہمہ عالم را بولایت توانیم رسانید لیکن مرضی حق بنسبت سبحانہ اصحاب حضرت خواجہ درچند روز از غلبہ حالات در تمکین و بشریت امتیاز نمیکردند یک بار بر کنیزے توجہ نمودند مرشد و بیخود گردید بخانہ رفت مالکہ اش بدیدن او بیہوش افتاد زن ہمسایہ آمد بدیدن مالکہ اش مغلوب غلبات بیخودی و سکر گردید ؎ سکہ کہ بیثرب و بطحا زدند ؛ نوبت آخر بہ بخارا زدند ؛ از خط آن سکہ نشد بہرہ مند ؛ جز دل بے نقش شہ نقشبند ؛ ایں گوہر پاک نہ ہر جا بود ؛ معدن او خاک بخارا بود ؛ اوّل او آخر ہر منتہی ؛ آخر او جیب تمنا تہی ؛ اندراج نہایت در بدایت کہ خاصہ حضرت خواجہ است پرتوے است از تصرفات پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم در اوائل صحبت آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم دلہائے بدویان چشمہ حکمت میشد و افضل می گشت از اولیا علیہم الرحمۃ ہرگاہ دوام توجہ و حضور در صورت بے خطرگی یا کم خطرگی با دوام کیفیت قلبی حاصل شود این را اندراج نہایت در بدایت گویند حضرت خواجہ میفرمودند مرا آن کرامت کردہ اند کہ بواسطہ من بلا بر گردد در بلا التجا بما کن و حاجت را روا بہبین سی سال است آنچہ بہاؤ الدین میگوید خدا می کند مزار حضرت خواجہ مطاف عالم حاجت روائی زائران است یکے را بامر بادشاہ از منارہ بلند بزیر انداختند ہیچ آسیبے باو نرسید گفت توجہ بمزار خواجہ نقشبند مشکل کشا کردم دستے از مزار برآمد مرا گرفتہ اینجا ایستادہ کرد او زنے گفت یا حضرت خواجہ ریش ندارم بعنایت حضرت خواجہ ریشے گرد بر روئے او پیدا شد قاضی جاہل گفت یا حضرت خواجہ علم ندارم فوراً بعنایت حضرت خواجہ عالم فقیہ گردید الحق دولت نبید خدا کسے را بعبث حضرت خواجہ فرمودہ اند کہ مرا طریقہ عنایت کردہ اند کہ البتہ موصل است کہ در آں طریقہ محرومی نسبت یافت بسیار است بفضل الٰہی فیضہا میرسد در طریقہ من مجاہدہ نیست باتباع سنن و عمل بعزیمت کامیاب می شود ما فضلیایم ما مرادانیم اتباع سنت حبیب خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و عمل بعزیمت و ذکر خفیہ طریق من است انکثرت ذکر بجہر

از پیران کبار خود یافتند و بمراتبہ معیت کہ جذبہ قویہ عنایت میشود حضرت را نواختہ اند خواجہ تمیز بے در این دو جذبہ امتیاز ے یافتند و طریقہ بالشیان انتسابے گرفتہ ملا جامیؒ میگوید وفات الیشان شب سیوم ربیع الاول است اند کے از احوال خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ نوشتہ شد کہ اندک دلیل بسیار ے بود و مفصل در مقامات الیشان مذکور است وصیت کردند کہ پیش جنازہ ایشان کلمہ و آیتہ نخوانند چرا کہ بے ادبی میشود این ابیات بخوانند مفلسانیم الخ فائدہ بدان و یا دگیر ہرگاہ در بے خطرگی یا کم خطرگی دل را حضور ے و توجہے یا کیفیتے از کیفیات قلبیہ حاصل گردد اینحالت را اندراج النہایت در بدایت گویند این حضور و کیفیت در نہایت طرق دیگر اگر دست دہد کبریت احمر است و این حضور و توجہ درجات دارد ہرگاہ حضور شش جہت را احاطہ نماید آنرا نسبت نقشبندی گویند و در نسبت مجددی ہر لطیفہ را از لطائف عشرہ این حضور پیدا شود کذا قالوا و ما فقیران بواسطہ پیران این ہمہ احوال را دیدہ و نمودہ ایم فالحمد للہ سبحانہ

مکتوب ہشتاد و ہشتم (رسالہ ششم)

در جواب اعتراضات کہ ملا عبد الحق دہلوی بر کلام حضرت مجدد رسالہ نوشتہ اند

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بدانکہ حضرت مجدد رضی اللہ عنہ جواب اعتراضات کہ نافہمان بر کلام ایشان می نمایند در مکتوبات خود خود تحریر کردہ اند حاجتے ندارد کہ دیگر ے جواب آن نویسد و ہمہ مخلصان و فرزندان ایشان نیز متصدی دفع آن شدہ اند حضرت شاہ یحیٰ پسر ایشان و حضرت محمد فرخ و حضرت عبد الاحد نبیرہ ہائے ایشان و میرزا محمد بیگ بدخشی در مکہ شریف و حضرت شاہ ولی اللہ محدث و قاضی ثناء اللہ و دیگر عزیزان از مخلصان ایشان برد آن پرداختہ اند کسے کہ تاویل عبارت بطور صوفیہ عالیہ میداند تردد و ہیچ اعتراض نیست و حضرت شیخ عبد الحق محض بتجربہ اعتراضات زبان بے صرفہ گویان ما در طعن دلیر ساختہ سخن بطور علمائے ظاہر فرمودہ اند و کلام حضرت مجدد بطور علمائے باطن است آن از عالمے دیگر و این از مقامے دیگر است اعتراض کجا است بدانکہ جناب شیخ حضرت عبد الحق بعد استفادہ از اکابر قادریہ و چشتیہ و غیرہم از حضرت خواجہ محمد باقی رحمۃ اللہ علیہ استفاضہ نمودہ اند بیمن صحبت حضرت خواجہ حضور نسبت نقشبندیہ حاصل نمودند و این مطلب در رسالہ بیان سلاسل مشایخ خود نوشتہ اند و در رسالہ موصل المرید الی المراد نوشتہ اند کہ نزد اہل انصاف طریقہ نقشبندیہ اقرب طرق است و برائے حصول فنا و بقا بہتر ازین طریقہ نیست و در رسالہ انکار حضرت مجدد نوشتہ اند محبتے کہ مرا باشما است کسے را باشما نخواہد بود شما عزیز بید و طریقہ شما عزیز حضرت خواجہ اثبات شما بسیار میکردند و نیز نوشتہ اند کہ یکبار در بارہ شما بجناب الٰہی سبحانہ متوجہ بودم کہ این مقامات کہ ایشان میگویند حق است یا یا اصلے ندارد آیتہ شریف کہ در رفع اشتباہ حقیت موسیٰ علیہ السلام نازل شدہ در حق حضرت مجدد بر دل حضرت عبد الحق نازل شد پس تامل ضرور است آیۃ شریفہ اینست ان یک کاذبا فعلیہ کذبہ و ان یک صادقا یصبکم بعض

الذی بعد کفر الخ موسیٰ علیہ السلام برحق بودند فرعون بانکار بعض جزا رسید غرق شدن و تباہی ملک و باستیفاء جزا و در
چنانچہ آیۂ شریفہ بر آن دلالت مینماید آیت فاخذہ اللہ الخ قلت ازین آیۂ شریفہ مفہوم میشود کہ اتباع حضرت
مجدد مانند موسیان برحق اند و میتوان گفت کہ نافہمان مراد کلام ایشان نمی فہمند مانند آل فرعون بر ناحق معاذ اللہ
کہ در رفع اشتباہ حقیقت موسیٰ علیہ السلام نازل شدہ در حق حضرت مجدد بر دل حضرت شیخ عبدالحق نازل
شد پس تامل ضرور است در بادۂ شما در باطن فقیر وارد شدہ در مکتوبے مرسل بحضرت میرزا حسام الدین خلیفہ
حضرت خواجۂ خواجگان خواجہ محمد باقی رحمۃ اللہ علیہما نوشتہ اند کہ غبارے کہ فقیر را بخدمت حضرت شیخ احمد
بود رفع شد و غشاوہ بشریت نماند بذوق و وجدان در دل چیزے افتادہ کہ با چنین عزیزان بد نباید بود سبحان
اللہ مقلب القلوب است ظاہر بینان استبعاد خواہند نمود حاصل آنکہ اگر حضرت شیخ عبدالحق مطالعہ مکتوبات
حضرت مجدد می نمودند و بعد حضرت خواجہ ملاقات ایشان میکردند ہرگز انکار نمیکردند آنچہ از زبان زیادہ گویان
شنیدہ اند بر آن پرداختہ اند گو ثبوتے نداشتہ باشد قول شریف ایشان غشاوہ بشریت درمیان نماندہ اشارت
می نماید کہ تحریر اعتراضات از بشریت و نفسانیت بود نہ از راہ حقیقت سبحان اللہ این است احوال علماء و
اولیاء رحمۃ اللہ علیہم وائے بر حال جہال حساد و معاند نافہم معاذ اللہ حسن عقیدہ موافق اہل سنت و جماعت
و عمل بر فقہ و تخلق باخلاق صوفیہ و اشاعت کثرت انوار نسبت باطن و کمال استقامت کہ حضرت مجدد بآن
موصوف بودند دلیلے است واضح بر حقانیت طریقہ ایشان کہ بیمن تربیت حضرت خواجہ خواجگان خواجہ محمد باقی
رحمۃ اللہ علیہ بطریقہ و مقامات و حالات و علوم و معارف آن امتیاز یافتہ اند و آنحضرت تحریر آن فرمودہ
و علماء و عقلاء بر صحت آن شہادت دادہ بعضے علوم ایشان بظاہر در فہم نیاید بتاویل درست می شود تاویل
معمول است در طریق مستقیم صوفیہ بعضے اقوال حضرت شیخ عبدالحق رحمۃ اللہ علیہ باجوبہ آن نوشتہ
می شود **قولہ** شما ترک ادب بجناب پیر خود کردید جواب این شاکی شود حضرت مجدد میفرمایند در بعضے از مکتوبات
خود آنچہ مرا از علم و معرفت حاصل شدہ ہمہ بہ برکت تربیت حضرت خواجہ است قدس سرہ در علم باطن از
الف با تا بملکہ مولویت بمحض توجہات علیہ ایشان رسیدہ ام بیک توجہ عنایت ایشان آن یافتہ ام
کہ اہل مجاہدہ را در سنین حاصل نیست ؎ ہر کہ بتبریز یافت یک نظر شمس دین ؛ طعنہ زند بر دُہ و خندہ
کند بر چلہ ؛ و بخدمت ہر دو پیرزادہ خود حضرت خواجہ کلان و خواجہ خورد رحمۃ اللہ علیہما کہ اینہا ارادت
و بیعت و اخذ فیوض نسبت خصوصاً از حضرت مجدد دارند در مکتوبے میفرمایند "در ادای احسان ہائے والد
ماجد امجد شما را اگر سر خود را بر آستان شما بخاک برابر کنم ہیچ نکردہ باشم آنچہ از کمالات و مقامات قرب
و علوم و معارف این حقیر ناچیز را حاصل شدہ ہمہ بواسطہ خواجہ خواجگان شیخ المشایخ اماماً و مرشدنا و
ہادینا حضرت خواجہ محمد باقی است رضی اللہ تعالیٰ عنہم **قولہ** شما نزول حضرت غوث الثقلین رضی اللہ
تعالیٰ عنہ ناقص نوشتہ ایجاب ایشان وجہ ظہور کثرت خوارق عادات از جناب غوث الثقلین نوشتہ اند

که عروج ایشان از اکثر اولیاء بلند تر واقع شده وجهت کثرت ظهور خوارق گردیده و هیچ جا نسبت
نقصان نزول بآنحضرت نکرده اند معاذ الله آنچه مفتریان میخواهند میگویند معلوم نیست که حضرت
شیخ عبد الحق نقصان نزول از کجا نوشته اند چند انکه در کلام ایشان تجسس کرده شد در هیچ جا نسبت
نقصان بآنجناب نکرده اند در صورت نقصان نزول افاضه کم میشود و افادات جناب مبارک
حضرت غوث الثقلین بمرتبهٔ نیست که در احصائے ما و شما آید حضرت مجدد نوشته اند که حضرت غوث الثقلین واسطهٔ فیض
ولایت اند و در اعداد اصحاب کبار و اهلبیت عظام داخل اند رضی الله تعالے عنهم و خود را نائب و آنجناب را منیب نوشته
اند که خلیفه قائم مقام پیر میشود **قوله** شما خود را همپرهٔ پیغمبر خدا میگویند جواب. بدان که در آیت شریف بزید دین و جعد
جماعت اصحاب امر حق سبحانه تعالی میفرماید و آیت شریف ید الله فوق ایدیهم نیز اصحاب کرام را امر بدید حق سبحانه تعالے
می نماید پس آنچه از آیات ثابت شود جائے اعتراض چرا اگر دد و آنچه میگویند که ایشان میفرمایند درین
فیض وهبی واسطه نیست الحق در فیض کسبی واسطه را دخل است نه در فیض وهبی اگر منصب
دارے که بواسطهٔ وزیر معروضات خود بپادشاه میرسانید تا آنکه بے واسطه بحضور معروض نماید
این همه از کمال تقرب وجاه وزیر است در حضرت بادشاه که بنده او باین مرتبه رسیده است
و لامحذور به رفع توسط حضرت عائشه صدیقه رضی الله تعالے عنها و خود حضرت شیخ عبد الحق رحمة
الله علیه و دیگر علمائے صوفیه قایل اند ازین بیان حضرت شیخ همسری و مساوات فهمیده معترض
شده اند ایشان خود نوشته اند همسری کفر است پس تهمت همسری با خاتم المرسلین صلی الله علیه و
آله وسلم بر ایشان بستن دور از انصاف است و قول حضرت عائشه صدیقه وقت نزول آیة برأت
ایشان از افک در جواب مادر خود گفته احمد الله لا غیر و آیه شریف ما من حسابک علیهم
من شیء رفع توسط می نماید **قلت** بدانکه توسط پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم در اتباع عقاید و اعمال
و اخلاق حسنه و معاملات نیک همیشه ثابت است ثبوت رفع توسط در کلام بزرگان از غلبهٔ احوال است
که حیلولیته ذات پاک واسطهٔ کائنات علیه افضل الصلوات در آخر مشهود نمی شود نه که در واقع نیست چنانچه
عینک موجب صفائی نگاه و روشنی حروف است لیکن در وقت توجه بحروف ملحوظ نیست معاذ الله علم و عمل
و اخلاص و محبت و قرب همه بواسطهٔ آنجناب مقدس است صلی الله علیه وسلم **قوله** شما خود را شریک دولت نوشته
اند و آن مستلزم مساوات پیغمبر خدا است صلی الله علیه و آله وسلم جواب ایشان خود در مکتوب نفی مساوات می نمایند می
فرمایند شریک دولتم نه شرکتی که از ان همسری خیزد که آن کفر است بلکه شرکت خادم با مخدوم بدانکه در دولت
توحید و ایمان و انوار ولایت که پیغمبر ما صلی الله علیه و آله وسلم خازن و قاسم آن است هر که شریک نیست مسلمان
نیست پس شریک شدن بآن مرضی حق سبحانه است اما در نبوت که ختم است بر خاتم الرسل صلی الله علیه و آله وسلم
هیچ مسلمان در آن شرکت نمی گوید و نمی اندیشد و آنچه میگویند که ایشان نوشته اند بعضے از درجات خدمه پیغمبر خدا را

بواسطهٔ فردی از افراد امت حاصل شده و از آن ذات خود مراد داشته ایشان هیچ جا از آن فرد خود را مراد نوشته اند بدانکه امر بطلب صلوة ابراهیمی با زیادتی آن همه امت را وارد است حصول آن لا بعضے کم و از بعضے زیاده چنانچه ثواب حسنات امته موافق این حدیث "الدال علی الخیر کفاعله" از همه امت حاصل شده از بعضے کم و از بعضے زیاده پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم فرموده اند که مفاتیح و خزائن زمین مرا عنایت کردند و آن خزائن زمین و تسلط بر ملک بعد پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم بواسطه خلفاء راشدین رضی الله تعالی عنهم و سلاطین نامدار رحمة الله سبحانه علیهم حاصل شده و می شود تسلط بر ممالک و محاربات برائے دفع کفار که موجب ظهور اسلام و ایمان است واسطه حصول ثواب است برائے پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم که امر کرده اند باین امر در رواج دین آمر و مامور هر دو در ثواب شریک اند و این ثواب بواسطه خلفاء و سلاطین بآنجناب حاصل شد و ترقی درجات بعد انتقال ازین عالم ثابت است پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم را خدا خلیل خود اختیار فرموده پس امر بصلوة ابراهیمی و اتباع ملت ابراهیم علیه السلام برائے زیادتی آن مرتبه میتوانند شد و ثواب بواسطه امت موافق حدیث الدال علی الخیر کفاعله حاصل است پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم تا قیامت و دقائق فقه و دقائق اسرار تصوف بواسطه مجتهدان و صوفیه ظهور یافته بے تاملے مبادا بلفظ حصول گوید معاذ الله ؎ بعد از خدا بزرگ توئی قصه مختصر ؛ صلی الله علیک و بارک و سلم آنچه میگویند ایشان خود را مجدد نوشته اند درین چه قباحت است در حدیث شریف آمده که بعد هر مائة مجددے پیدا می شود که کار امت را تازه می نماید مجدد در سلاطین چنانچه عمر بن عبد العزیز و مجدد در امور دین در علماء چنانچه امام شافعی و مجدد در صوفیه معروف کرخی و در اسرار علم امام غزالی و مجدد در افاضه فیوض با کثرت خوارق حضرت غوث الاعظم این مجددان امر امت را تقویت فرموده اند و شیخ جلال الدین سیوطی در حدیث مجدد است و علم حدیث را رواج بخشیده و حضرت مجدد الف ثانی در بیان مقامات طریقت و حقیقت ممتاز اند و سوخ رواج دادن در علم دین با کثرت انتشائے انوار فیوض دلیل است بر مجدد بودن آن اکابر هم چنین کثرت فیوض و افادات که صحبت مبارک ایشان و اسرار توحید و شهود وحدت در کثرت و نسبت حضور و یاد داشت و مراتب کمالات نبوت و حقائق آلهیه و حقائق انبیاء علیهم السلام که بے مجاهدات و ریاضات در صحبت ایشان در اندک زمان دست میداد سالکان را بر درجات ولایات ترقی حاصل میشد از دلائل مجدد بودن ایشان است رضی الله تعالی عنهم آنچه میگویند ایشان خود را از امیر المومنین ابوبکر صدیق رضی الله تعالی عنهم افضل نوشته اند معاذ الله این افترائے مفتریان است ایشان ادنی صحابی را از اولیاء بهتر میدانند میفرمایند بشرف صحبت مبارک آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم که صحابه را رضی الله تعالی عنهم حاصل بود اویس قرنی و عمر بن عبد العزیز به هیچ صحابی نمیرسند بجناب حضرت خواجه نوشته اند که مقامی بس شگرف مرتفع منقش و ملون بنظر آمد و محاذی آن مقامی دیگر که بانعکاس نقوش و الوان آن رنگین است ظاهر شد

آن مقام مرتفع از حضرت خلیفۂ اوّل است رضی اللہ تعالےٰ عنہ وثانی از من ظاہر است ہر کمالیکہ در پیری
باشد باطن مرید بانعکاس آن ملون میشود و مرید مقتبس است از انوار پیر مگر این مقام اندکے رفعتی دارد
چنانچہ صفحہ را ارتفاع باشد پس ہیچ فضل ثابت نشد و دیگر حضرت خواجہ درین وید ایشان قدحی نکردند آنچہ
میگویند کہ ایشان رسالہ در معراج خود نوشتہ اند و سبقت اسپ خود از اسپ پیغمبر خدا ثابت نمودہ این ہمہ
از مفتریات دروغ گویان است ہیچ جا این چنین نفرمودہ اند ایشان از اولیائے خدا اند و افترا و کذب صفت
اولیا نیست آنچہ میگویند کہ ایشان در طریقۂ خود مقامات عالیہ بسیار بیان نمودہ اند و آن مستلزم قصور بزرگان
است حضرت غوث الثقلین در غنیۃ الطالبین کہ تصنیف ایشان است در فصل ادب مرید با شیخ
زیادتی مرید بر شیخ نوشتہ اند حاصل آنکہ گاہ باشد کہ مرید را بعد رسیدن بعلوم و مقامات شیخ حضرت حق سبحانہ
متولی تربیت میگردد و بکمالات و حالات دیگر میرسد قولہم فی الغنیۃ رضی اللہ تعالےٰ عنہم فیتولی الحق عزوجل
تربیتہ وتہذیبہ ویوفقہ علی معنی خفیت علی الشیخ فیستغنی مریدہ عن الغیر انتہی پس باین تقریر
حضرت غوث الثقلین زیادتی مرید بر شیخ ثابت شدہ ایشان خود رامی نویسند این کمینہ رذیل زلہ خوار خوان نعم
این اکابر است بانواع نعم این حقیر را تربیت فرمودہ اند نوشتہ اند کہ این فقیر را کہ حضرت خواجہ قطب الدین
مددگار ترقی شدہ اند حضرت غوث الثقلین بتوجہات شریفہ امدادہا فرمودند بدانکہ درین کلام شریف رفع توسط
ثابت میشود ظاہر است کہ از ملت محمدی کہ جامع کمالات عالیہ است بملل انبیا علیہم السلام ہیچ منقصتے راہ
نیافتہ حق تعالےٰ موافق حکمت بالغہ خود ہر کرا خواست بکمالے ممتاز فرمود ہر کمال الٰہی واجب التعظیم است
حضرت مجدد در طریقۂ جدیدہ خود کہ متضمن وہ لطیفہ است در ہر لطیفہ کیفیات و علوم و انوار جدا جدا بیان
فرمودہ سوائے آنہا ہم تحریر کردہ اند و عالمے را از علماء و عقلاء بہرہ یاب ساختہ اند و آن اصطلاحات و مقامات
بشہادت جماعت کثیرہ ثابت شدہ کہ احتمال وہم و خطا نماند جزاہم اللہ تعالےٰ خیر الجزاء مقامات قرب را
در ذوق و شوق و استغراق و بیخودی منحصر داشتن خلاف آیۃ شریفہ است ولا یحیطون بہ علما فضل
ثابت است مگر تمام مقامات طریقۂ ایشان ہمہ متوسلان را حاصل نمی شود لہذا در احوال متوسلان طریقۂ ایشان
اختلاف بسیار است و از مراتب مزید قرب کسے کسی را اطلاعے نیست مگر پیشینیان را بر متاخران فضل ثابت
است بسبب تربیت و تلقین با این ہمہ گفتہ اند کہ حضرت غوث الثقلین و حضرت شیخ شہاب الدین و حضرت
علاؤ الدولہ سمنانی و حضرت سلطان نظام الدین و حضرت شاہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہم در کمالات سبقت
داشتند از پیشینیان اگر کسی در متاخرین بوفور فیوض و حالات ممتاز باشد در شرع شریف منعے ندارد
آنچہ میگویند کہ ایشان اولیا را در ظلال تجلیات الٰہیہ گفتہ اند پس ظاہر است کہ اصحاب کبار رضی اللہ
تعالےٰ عنہم باقصی درجات قرب رسیدہ اند و آن درجات اصول تجلیات است و ہیچ ولی بمرتبۂ صحابی
نمیرسد پس سیر اصحاب کرام در اصول مقامات باشد و سیر اولیاء عظام در ظلال آن و سیر تجلیات ظلال

اسما و صفات را در اصطلاح خود ولایت صُغریٰ مقرر کردن و سیر اصول تجلیات را در ولایت کبریٰ
نام نمودن در شرع و عقل منع نیست محبت ہم مانع نتواند شد بد آنکہ موافقت این آیہ شریفہ رب زدنی
علما امر بحصول ترقی است در مراتب علم و علمے کہ نقد وقت باشد از ان اعراض ضرور تا علم و مشاہدہ و معرفت
در درجات عالیہ قرب او سبحانہ دست دہد آنچہ میگویند ایشان کلمات فخر و مباہات خود بیان کردہ اند
کلمات مباہات از بزرگان بسیار مرویست در وقت ظہور نسبت بقائیہ و عروجات افتخار و مباہات ظاہر
میشود در وقت ظہور نسبت فنائیہ غلبہ دید قصور پیدا می شود حضرت مجدد میفرمایند کاتب ہمین خود را بیکار
می یابم و خود را از کافر فرنگ بدتر فکیف از کبراء دین ع من آنخاکم کہ ابر نوبہاری ؛ کند از لطف بر من
قطرہ باری ؛ و آنکہ میگویند کہ ایشان انکار توحید وجودی می نمایند ایشان ہرگز انکار توحید وجودی نکردہ اند می گویند
کہ این معرفت در راہ می آید و معارف دیگر بعد ازان دست می دہد ایشان از حال خود چنین نوشتہ اند کہ از صحبت والد ماجد خود
کہ از خلفاء حضرت شیخ عبد القدوس بودند رحمۃ اللہ علیہما رسایل توحید خواندہ علم این معرفت حاصل نمودہ بودم
پس ہمین تربیت حضرت خواجہ قدس سرہ علم آن معرفت معائنہ شد و انداستن بشہود عیان مبدل شد بدے
مغلوب الاحوال این معرفت بودم اللہ تعالے بفضل خود معرفتے دیگر عطا فرمود کہ آن موافق کتاب و
سنت است بے تاویل پس این معرفت در راہ پیش می آید و از غلبہ محبت عذرے وارد و حضرت شیخ
ابن عربی را رحمۃ اللہ علیہ سند و متمسک متقدمان و متاخران نوشتہ اند میفرمایند کہ ما را نیز از کلام ایشان
فواید رسیدہ است و حظے حاصل شدہ جزاہ اللہ بد آنکہ در کلام الٰہی سبحانہ و کلام پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ
وسلم سخنہاست کہ بے تاویل فہم دران قاصر است و ہم چنین در کلام اولیا سخنہا است کہ آنجا تاویل باید
نمود تا گمان نیک کہ ماموربہ است از دست نرود ہر تاویلے کہ در کلام اولیاء کرام نمایند از غلبہ سکر یا تحدیث
نعمت یا ترغیب طالبان یا عدم مساعدت الفاظ بمعنی و آن در کلام حضرت مجدد نیز جاریست صلی اللہ
تعالے علی خیر خلقہ محمد و آلہ و اصحابہ و بارک وسلم حضرت شیخ عبد الحق رحمۃ اللہ در شرح فارسی رسالہ فتوح
الغیب تصنیف حضرت غوث الثقلین رضی اللہ تعالے عنہم نوشتہ اند گاہ اسرار دقیقہ و علوم غامض
بر قلوب عرفا وارد میشود عبارت بآن کفایت نمی کند پس تسلیم و تفویض آن بعلم حضرت علیم مطلق سبحانہ
باید نمود و زبان انکار نباید کشود بد آنکہ حاصل اخذ طریقہ صوفیہ کرام عقیدہ صحیح اہل سنت و جماعت موافق
تحریر نقول و تحلق باخلاق بطور صوفیہ علیہ و عمل موافق فقہ و اجتناب بدعتہا و حصول احوال سنیہ است کہ
بر دلہائے اہل محبت وارد میشود الحمد للہ کہ بعنایت الٰہی درین طریقہ این مراتب دست میدہد اللہ تعالے
این کمینہ را نیز ازین طریقہ شریفہ فیوض نسبتہا کرامت فرماید بلکہ جمیع طالبان حق را نصیبہا بخشد کہ کمالات باطن
را نہایتے نیست والحمد للہ اولاً و آخراً والصلوٰۃ والسلام علی محمد و آلہ و اصحابہ اجمعین تکفیر کسے بے دانستن
مراد کلام او سخت منع است گفتہ اند اگر در شخصے ہفتاد وجہ کفر باشد و یک وجہ اسلام او را کافر نباید گفت

تکفیر کسے کہ تکفیر سزاوار نیست بقائل عاید میگردد این چنین است در حدیث شریف علی صاحبہ افضل الصلوات والتحیات وآلہ واصحابہ اجمعین معترضان حضرت علیہم الرحمۃ اعتراض دارند کہ شما درجات متابعت بسیار میگوئید و نظر باعمال آنحضرت از مجاہدات و غزوات در شما ہیچ نیست جواب در فرائض و واجبات و سنن مؤکدہ اتباع لازم است و ازین مجاہدات و ریاضات بمقدور کسے مقصر نیست بلکہ گوییم این غلبات جوع و طول قیام و قنوت در تہجد کہ قدم مبارک ورم می نمود و سبقت در محاربات خاصۂ آنحضرت است فرمود امیر المومنین علی رضی اللہ تعالے عنہم ما در شدت حرب پناہ بآنحضرت میگرفتیم پس در جہاد اصغر و در جہاد اکبر استطاعت شرط است معترضان و مقتدایان شما نیز مقصر اند مگر بمقدور لیسروا ولا تعسروا خذوا من الاعمال ما تطیقون یرید اللہ بکم الیسر اللہ تعالے الحن و مشاق را آسان نمودہ است فالحمد للہ دیگر آنکہ ایشان نفرمودہ اند کہ در جمیع اعمال آنحضرت متابعت کردہ میشود در عقاید و اعمال فقہ و اذکار قلبیہ و احوال باطن و در ہبوط و عروج نسبت باطن متابعت داریم بر تو پوشیدہ نیست کہ بدون این درجات متابعت کسے ولی نمیشود و این شور و غوغائے از نافہمی کلام ایشان است مگر این لفظ کہ از کمال متابعت اتحادے بہ متبوع پیدا می شود عزیزان فنا فی الشیخ فنا فی الرسول فنا فی اللہ اصطلاح مقرر دارند از فنا فی الرسول انصباغ برنگ کمالات آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مراد داشتہ اند و ہمین مراد کلام ایشان است بے محابا و بے لحاظ خود را و ممکنات را خدا میگویند تاب اللہ علیکم وضع شرع شریف و نزول قرآن مجید بر غیریت است کلام اہل سکر حجت نیست ایشان از ظہور پرتو کمالات آنحضرت در تابع اتحاد بآنجناب فرمودہ اند و مشہور است کہ محمد را بنمود کہ مرا چنین باید بود ایشان بہ بندہ خاص اتحاد ثابت می نمایند و شما اتحاد بخدا سبحانہ تعالے اللہ عن ذالک جناب معترض چشمے پوشیدہ بے تأمل اعتراضات می نماید تا مردم را از طریقہ ایشان کہ صراط مستقیم است باز دارد و برین مشک خاشاک نتوان افشاند کہ بوئے خوش مشک پنہان نماند معترض رحمۃ اللہ علیہ افادہ می کند کہ درویشان اول عہد بر فضل فقر از غنا می گرفتند و ایشان میل بغنا و اسباب دنیا دارند این غلط است ثابت نیست پیغمبر باید آستان نشینی فقر را بہ از صدر آرائی اغنیا است می فرمایند درویشان اینجا اگر چہ وجہ معلوم ندارند برزق مضمون فراغت دارند گوییم کہ برائے حاجات ضروری خود و تفقد حال فقرا طلب غنا محمود است حضرت سلیمان علیہ السلام و امیر المومنین عثمان و عبد الرحمان بن عوف و صحابہ بعد آنحضرت اسباب دنیاوی بسیار داشتند و در مراتب قرب آنجماعت ہیچ منقصتے راہ نیافت این است عقیدۂ اہل سنت و جماعت اختلاف است در فضل فقر مع الصبر و فضل غنا مع الشکر آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ طاقت یا رفاقت داشتند فقر اختیار کردہ اند میفرمایند ابیت عند ربی فیطعمنی ویسقینی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم پس اگر ضعف در عبادت از فقر باشد غنا کہ موجب قوت در طاعت گردد افضل باشد از فقر کہ بر اغنیاء شاکرین زبان دراز فرمودہ

غافل شدن است ازین حدیث ذلک فضل اللہ یوتیہ من یشاء که دربارهٔ دولت مندان شاکر فرموده پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کمترین درویشان بلکه خاکپائے ایشان عبداللہ معروف بغلام علی عفی عنہ مصافحہ بیعت در طریقۂ شریفه قادریه نموده و بحضرات چشتیه نیاز و اخلاص دارد اما اذکار و اشغال و مراقبات و کسب نسبت باطن از خاندان عالیشان بزرگان نقشبندیه مجددیه رحمۃ اللہ علیہم نموده است پس حق بزرگان مجددی برین فقیر ثابت است لہذا این رسالهٔ مختصر را برائے مخلصان این طریقه تحریر نموده در دفع اعتراضات کافی است و حاجت رسایل مبسوط نیست اللہ تعالے بهمین توسل بذیل عنایت حضرات این خاندان علیہم الرضوان این عمل این عاجز را قبول نموده سزاوار رضا و عطائے این اکابر فرماید و دوام رضائے خود و شوق لقاء روح افزا و اتباع حضرت مصطفے و حسن خاتمه کرامت نماید آمین صلی اللہ تعالے علیہ وآلہ واصحابہ اجمعین و بارک وسلم۔

مکتوب ہشتاد و نہم

در فوائد جلیله که دانستن آن نقشبندی مجددی را ضرور است

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

ظاہر است که تخیلات متبعان خیال و اوہام از اعتبار ساقط است آنچه یافته شده است و نمود میشود نوشته می آید بدانکه امام ربانی مجدد الف ثانی حضرت شیخ احمد سرہندی رحمۃ اللہ علیہ میفرمایند که رسایل توحید از والد ماجد خود خلیفه حضرت عبدالقدوس رضی اللہ عنہ خوانده علمے بمعرفت توحید وجودی پیدا کردم باز بتوجہات شیخ المشایخ خواجه عبدالباقی و تلقین و تربیت ایشان آن علم مبدل بشہود و عیان گردید و اتصال بتجلی حضرت حق جل و علا که قبله همت حضرت ابن عربی است حاصل گشت و علوم بسیارے ازین معرفت دست داده مغلوب ساخت پس بعنایت الٰہی بواسطه حضرت خواجه ترقیات بسیارے واقع شد و از علم و شہود که آن دید و یافت ہستی حضرت حق است در مجالی ممکنات ہیچ نماند و معرفتے دیگر حاصل شد و آن وحدت شہود حق است سبحانه در مرایائے ممکنات درین معرفت غیریت باقی است چنانچه بینند نور و لمعان و شعشعان آفتاب متجلی است و جرم آئینه باقی چنانچه آئینه معرفت اولی اندر لطیفه قلب پیش می آید و آن از غلبہ محبت است صاحب این معرفت از غلبه سکر و محبت معذور می تواند شد و معرفت ثانیه در سیر لطایف فوقانی ظاهر می گردد باز بجذبات عنایت الٰہی ترقیات دست داد و معارف موافق مذاق انبیاء علیہم السلام پیش آمد درین معرفت ثالثه اثری از توحید وجودی و شہودی نیست چنانچه در وقت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و اصحاب کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم ازین هردو توحید ذکرے نبود توحید وجودی و توحید شہودی را مقصود دانستن از تخیلات است که مدار شریعت بر غیریت است آیات و احادیث را که علماء تفسیر آن کرده اند بطور مذاق

انبیاء براوہام وخیال فرود آوردن از شرع نیست وکسیکہ بتطبیق آن ہر دو معرفت قایل شدہ از قوت ملکہ علمی است آن ازجائے دیگر ناشی است واین ازجائے دیگر انیست اجمال طریقہ حضرت مجدد کہ موافق مذاق انبیاء است علیہم السلام طریقہ مجددیہ بشہادت علماء وعقلاء ثبوت یافتہ دران شبہ نیست کسیکہ نسبت تمام خاندان حضرت مجدد کہ آن ولایات وکمالات و حقائق است حاصل نماید این معارف را بیقین میداند این علوم از ظن وگمان نیست وقعی ونفس الامر یست پس آن چہ از غلبہ احوال سکر باشد اعتقاد را نشاید آنچہ علماء فرمودہ اند اعتقاد آن واجب است العبد عبد والحق حق اگر غیریت ثابت نشود تکلیف شرایع برائے چہ فرمودہ اند بدانکہ انتساب وبیعت بطریقہ برائے حصول فیض خاص آن طریقہ است اگر حاصل نشود جائے دیگر بیعت کند اگر طالب صادق است والسلام بحث آنچہ نہ ضرور دینی است بیفائدہ است وکسے را کافر گفتن بے امر شرعی جائیز نیست اگر یہفتاد وجہ کفر داشتہ باشد ویک وجہ اسلام اورا کافر نباید گفت الحق یعلوا ولا یعلی ٭

مکتوب نودم در ایضاح الطریقہ

دربیان احوال بیعت وارادت خود در خاندان قادریہ وکسب سلوک نمودن در نقشبندیہ وفواید ضروریہ از کلام حضرات خواجگان نقشبندیہ واکابر احمدیہ مجددیہ وسلوک وتسلیک مجددیہ کثر اللہ امثالہم مع فواید دیگر بہ تکلیف بعض عزیزان صدور یافتہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بعد حمد وصلوۃ فقیر عبد اللہ عرف غلام علی عفی عنہ گذارش می نماید کہ بست ودو سالہ بودم کہ ہدایت وعنایت بے غایت الہی شامل حال این فقیر گردیدہ بجناب فیض مآب فرید زمان وحید دوران مطلع انوار منبع اسرار محیی سنن نبویہ مقیم طریقہ احمدیہ مجددیہ شمس الدین حبیب اللہ حضرت مرزا جان جانان قدس اللہ سرہ العزیز رسانید ومستفید شرف ارادت وبیعت بمجدت مبارک حضرت ایشان در خاندان علیہ قادریہ گردانید آنحضرت اگرچہ افادہ والقائے نسبت نقشبندیہ مجددیہ میفرمودند واین نسبت واجازت آن از سید السادات سید نور محمد بدایونی گرفتہ اند رحمۃ اللہ علیہ وایشان از خلفائے معرفت افزائے شیخ سیف الدین خلیفہ وخلف الصدق عروۃ الوثقی

حضرت ایشان محمد معصوم بودند قدس اللہ اسرارہم لیکن اجازت طریقہ علیہ قادریہ از روح پرفتوح حضرت
غوث الثقلین رضی اللہ تعالی عنہ نیز دارند مشرف مودند بعد انتقال حضرت سید بامر ایشان استفادہ از شیخ
الشیوخ حضرت محمد عابد رضی اللہ عنہ کردیم و ایشان از خلفائے ہدایت فرمائے دلیل الرحمن حضرت شیخ
عبد الاحد سجادہ نشین خازن الرحمۃ حضرت محمد سعید بودند رضی اللہ عنہ مشرف مودند بخدمت حضرت شیخ
بجہت طلب اجازت خاندان عالیشان قادریہ عرض نمودیم قبول فرمودند و بجانب فقیر توجہی نمودند غیبتے دست
داد و در آن غیبت بجمال جہان آرائے رسول خدا صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم مشرف شدیم دیدیم کہ حضرت شیخ
رضی اللہ عنہ بحضور مبارک برائے اجازت آن خاندان برائے فقیر عرض می نمایند رسول خدا صلی اللہ علیہ و
آلہ وسلم می فرمایند کہ بحضرت غوث الثقلین عرض بکنید حضرت شیخ رضی اللہ عنہ بآنحضرت معروض داشتند
پذیرا فرمودند و بخادم خود برائے عطائے تبرک خرقہ اجازت امر نمودند خادم خلعتے از سندس گران بہا آوردہ برگردن
فقیر نہادہ و در باطن فقیر عجب برکتے و کیفیتے تازہ وارد شد کہ در بیان راست نمی آید بعد مشاہدہ این واقعہ
بامر حضرت شیخ قدس سرہ از غیبت افاقتے دست داد حضرت شیخ مبارکباد این عطاء کرامت فرمودند الحاصل
نسبت قادریہ کہ در این خاندان از مشایخ کرام متوارث است بحصول این اجازت زیادہ تر گردید مشرف مودند
از جناب مبارک حضرت خواجہ قطب الدین رضی اللہ عنہ نسبت چشتیہ نیز مارا رسیدہ است کیفیت آن نسبت
شریفہ گاہ گاہ خود بخود ظہور می نماید و شوق و ذوق و سوختگی کہ از لوازم این خاندان است دل را باہتزاز می
آرد و درین وقت میل بسماع و رقت و گریہ پیدا می شود ؎ بر سر بازار صرافان عشق ٭ زیر ہر دارے دکان
دیگر است ٭ حضرت ایشان قدس سرہ جامع نسبت نقشبندی و مجددی و نسبت قادری و چشتی بودند لیکن نسبت
بزرگان مجددی بر ایشان غالب بود برعایت آداب خاندان نقشبندی استعمال اذکار و اشغال این طریقہ
شریفہ می نمودند عالمے از موائد فیوض و برکات ایشان بہرہ یاب گردید تا آنکہ خلفا و خلفائے خلفائے ایشان در اطراف
عالم ہدایت طالبان راہ خدا می نمایند این فقیر مسکین بذکر و شغل باطنی از حضرت ایشان تلقین یافتہ بر این
طریقہ مواظبت نمودم و تا پانزدہ سال اقتباس انوار صحبت حلقہ و ذکر و توجہ و مراقبہ حضرت ایشان داشتم و
بیمن توجہات روح افزائے حضرت ایشان مناسبتے بحالات و واردات این طریقہ علیہ بہم رسید و ادراک
و وجدان و کیفیات مقامات و اصطلاحات آن حاصل شد فالحمد للہ علی ذالک و درین ایام گذشتہ ہجرت
مقدس ہزار و دو صد دوازدہ است بتکلیف بعضے عزیزان این چند فوائد از کلام مبارک حضرات خواجگان
نقشبندیہ و اکابر مجددیہ رضی اللہ عنہ التقاط نمودہ جمع کردہ آمد و این ہمہ تحریر و تقریر این فوائد از برکت صحبت
کثیر البرکت حضرت ایشان است رحمۃ اللہ علیہ رحمۃ واسعۃ والا سخن از مقولہ بندگان راندن کار این بے
سر و سامان نیست ؎ جمال ہمنشین در من اثر کرد ٭ وگرنہ من ہمان خاکم کہ ہستم ٭ بدانکہ طریقہ مجددیہ مبنی
است بر اصول طریقہ نقشبندیہ آن وقوف قلبی و توجہ بمبدء فیاض و نگہداشت خاطر و دوام ذکر و [illegible]

بصحبت شیخ مقتدا است در هر مقام بلحاظ مورد فیض و مأخذ آن می نمایند و بر اذکار و اشغال همان طریقه مواظبت میفرمایند تا مقامات بلند و اصطلاحات ارجمند این بزرگواران چیزے دیگر است چنانچه در ضمن این فوائد ملخص آن باختصار مذکور میگردد الحمد لله که بهمین صحبت پیر دستگیر تتمیم طریقه احمدیه مجددیه محیی سنن نبویه کسیکه مستفید ازین طریقه شود و نهایات سلوک این اکابر برسد میداند که این مقامات چلیست و منبع این بحار فیوض و برکات کیست ؎ آنچه بیش تو بیش ازین ره نیست ؛ غایت فهم تست الله نیست ؛ میفرمایند که حاصل این طریقه شریفه دوام حضور و دوام آگاهی است بحضرت ذات الٰهی سبحانه بالتزام عقیده صحیحه موافق اهل سنت و جماعت و اتباع سنت نبویه علی صاحبها الصلوٰة و هر که یکے ازین امور ثلثه ندارد و از طریقه ما می برآید نعوذ بالله منها این حالت را در طبقه صحابه رضی الله عنهم احسان میگفتند و در اصطلاح صوفیه شهود و مشاهده و یادداشت و عین الیقین میگویند و برائے حصول این دولت که سرمایه صحت عبودیت است سه طریقه مقرر نموده اند اوّل طریقه دوام ذکر است بشروط آن و ذکر بر دو قسم است اوّل اسم ذات است طریقش آنکه زبان بکام چسپانیده و بزبان دل که محل آن زیر پستان چپ بفاصله دو انگشت است اسم مبارک الله را بگوید و مفهوم آن در لحاظ داشته که ذاتیست موصوف بصفات کامله و منزه از سمات ناقصه که بران ایمان آورده ایم و این لحاظ را پرداخت وجود ذهنی گویند در وقت ذکر حرکت در زبان و بدن پیدا نشود و در تمام اوقات بر این ذکر مواظبت نماید تا دل جاری شود پس از لطیفه روح که محل آن زیر پستان راست بفاصله دو انگشت است ذکر نماید پس از لطیفه سر که محل آن برابر پستان چپ که مائل بوسط سینه بفاصله دو انگشت است ذکر نماید باز از لطیفه خفی که محل آن برابر پستان راست است بفرق دو انگشت مائل بوسط سینه ذکر کند باز از لطیفه اخفی که محل آن در عین وسط سینه است ذکر نماید تا آنکه لطائف خمسه جاری شوند بعد که باز از لطیفه نفس که محل آن در وسط پیشانی است و از لطیفه قالبیه نیز ذکر اسم ذات معمول است دوم ذکر نفی و اثبات است طریقش آنکه اول نفس خود را زیر ناف بند کند پستر زبان بکام چسپاند و بزبان خیال کلمه لا را از ناف تا بدماغ رساند لفظ اله را بعدش براست فرو آورده لفظ الا الله را بر دل ضرب کند بوجهیکه اثر ذکر بلطائف خمسه رسد و لفظ محمد الرسول الله را در وقت نفس گذاشتن بخیال بگوید شرط است در ذکر لحاظ معنی که نیست هیچ مقصود بجز ذات پاک و معنی لا نهم است هر لفظ الیس لفظ بی معنی متصور نشود و نیز از شرط است در وقت نفی نفی هستی خود و جمیع موجودات و در وقت اثبات اثبات ذات حضرت حق سبحانه ملحوظ داشتن اگرچه نفی متعلق بتمام مقصودات شده اما بلحاظ اوسعتها است و نیز از شروط است در هر دو ذکر بعد چند بار بزبان دل بکمال خاکساری و نیازمندی مناجات و التجا نمودن که خداوندا مقصود من توئی و رضائے تو ترک کردم دنیا و آخرت را از برائے تو

محبت خود و معرفت خود دہ اگر طالب صادق ضعیف باشد ترک کردم دنیا و آخرت را نگوید و الّا ہر دو
و جملہ را گفتن لازم گیرد و نیز شرط است توجہ بقلب بے آنکہ شکل صنوبری دل یا نقش اسم ذات در
تصور آرد و این توجہ را وقوف قلبی گویند و این توجہ قائم مقام ضرب است
کہ در طرق دیگر در ذکر شایع است و نیز شرط است توجہ بذات الٰہی داشتن نگران بجہت فوق باشد
کہ بذات الٰہی نگران متوجہ و منتظر فیض است رعایت جہت فوق بپاس ادب است کہ اللہ تعالےٰ
فوق ہمہ اشیاء است بلکہ وقوف قلبی و توجہ بمبدء فیاض از ارکان ذکر و طریقۂ علیہ است کہ حصول نسبت
حضور بے این دو رکن محال است و نیز شرط است دل را از خواطر و وسوسہ ہا باز داشتن بجبر و خطور
خطرۂ دل را نگاہ باید داشت تا خواطر استیلا نیابند و این را نگہداشت گویند حبس و حصر نفس در ذکر مفید
است شرط نیست حرارت قلب و شوق و رقت قلب و نفی خواطر و ذوق و محبّت از فوائد حصر نفس است
و می تواند کہ موجب حصول کشف باشد و در ذکر نفی و اثبات رعایت عدد طاق معمول است لہذا این را
وقوف عددی گویند فرمودہ اند کہ وقوف عددی سبق اوّل است از علم لدنی باینمعنی کہ حصول کیفیات
و علم آن و کشوف لے و اسرار و دریافت آن ہمہ ازین ذکر است و این ذکر ماثور است از حضرت خضر علیہ
السلام با رعایت حبس نفس پس اگر در یکدم تا بست و یکبار رسانیدہ است و فایدہ بر آن نشد عملش
باطل است در طریقہ محسوب نیست از سر گیرد و شروط را نیک احتیاط نماید طریق دوم مراقبہ است
و آن نگہبانی دل از خواطر و نگرانی فیض الٰہی است بیواسطہ ذکر و بے رابطہ مرشد باید کہ در جمیع اوقات
بہ نیاز و شکست تمام متوجہ ذات الٰہی باشد تا توجہ الی اللہ بے مزاحمت خواطر ملکۂ دل گردد و این
لحاظ ذات تقدس و تعالےٰ و دوام توجہ قسم اعلائے ذکر است کہ مقصود اہم از اذکار حضور مسمّی
مطلوب است بحضور اسم کہ آن واسطہ است لحصول مطلوب را میفرمایند مراقبہ اقرب است بجذبہ
از نفی و اثبات از دوام مراقبہ بمرتبۂ وزارت توان رسید اشراف بر خواطر و تصرف در ملک و ملکوت
از مراقبہ است اما ملکۂ مراقبہ بے کثرت ذکر و صحبت ارباب جمعیت دشوار است طریق سیوم
استفادہ از صحبت صاحب کمال است کہ بہمین توجہ و اخلاص او دل از غفلت پاک گردد و بجاذبۂ صحبت
او انوار مشاہدۂ الٰہی بر دل درخشیدن گیرد در حضورش برعایت ادب و رضائے خاطر در غیبت بنگاہداشت
تصور او فیض یاب شود گفتہ اند کہ این امر تمام ادب است و ہیچ بے ادب بخدا نرسد من ضیع الادب
الادنی لم یصل الی المراتب الاعلیٰ میفرمایند این طریق موصل تر و آسان تر است از طریق ذکر و طریق
مراقبہ و این را ذکر رابطہ گویند پیر کسے ہست کہ ظاہرش باتباع سنت آراستہ باشد و باطنش از التفات
ماسوا پیراستہ در صحبت او باطن از نقوش ماسوا مصفا و ہمت او دل متوجہ جناب کبریا گردد اما ظہور
تاثیر بمقدار سعی و اخلاص است و بتدریج تاثر و تاثیر زیادہ میشود در باعی با ہر کہ نشستی و نشد جمع دلت

ن۔ وکشوف و اسرار

دہ تو زمید زحمت آب وگلت ؛ زنہار زصحبتش گریزان می باش ؛ ورنہ نکند روح عزیزان بحلت ؛
معتبر در تاثیر حصول جمعیت خاطر و توجہ بجناب الٰہی و انجذاب قلبی است تدریجاً کہ علامت خرق
حجب است و ظہور گرمی و حرارت اگرچہ مفید و ذوق افزا است اما در قرن اول نبود بدانکہ مفید تر و
معمول در طریقہ شریفہ آنست کہ طالب ہرگاہ خواہد مشغول شود اولا چند بار توبہ و استغفار از معاصی
نماید و مرگ را حاضر داند پس صورت درویشے کہ ازو طریقہ ذکر یافتہ روبروئے دل خود بادب تمام حاضر
نماید تا جمعیت و کیفیت پیدا آید باز بذکر بشرائط آن مشغول شود اول باسم ذات کہ موجب حصول حرارت
و شوق است پس بنفی و اثبات و اگر دل از حصر نفس ماندہ شود بحصر نفس ذکر کند و در ذکر و مراقبہ توجہ
با حدیت صرفہ حضرت ذات نماید ذکر بے توجہ و سوسہ بیش نیست ذکر تہلیل زبانی اگرچہ تا حصول ملکہ حضور
معمول نیست لیکن بشرائط مذکورہ نیز مفید است کثرت ذکر می باید و دل بے ذکر کثیر نمی کشاید ہیچ وقت
از اوقات بے ذکر و توجہ و نیاز بجناب الٰہی نگذرد و در انجمن و ملاقات مردم نیز بذکر و آگاہی مشغول
باشند فیض حق ناگاہ برسد لیکن بر دل آگاہ برسد ؎ یک چشم زدن غافل از ان ماہ نباشی ؛ شاید
کہ نگاہے کند آگاہ نباشی ؛ این حالت را خلوت در انجمن گویند الصوفی کاین باین[۲] بدانکہ از تعلق
خاطر بما سوی و رسوخ قدم او در باطن سدہ در فیض می افتد پس بکلمہ لا نفی آن باید نمود مثلاً برائے زوال
حسد لا الٰہ نیست حسد در من الا اللہ مگر محبت خدا باین لحاظ کثرت نفی و اثبات و تضرع بجناب الٰہی
برائے ازالہ آن نماید تا آنکہ ذمیمہ زائل گردد ہم چنین ہر مانع را از باطن ازالہ کند تا تصفیہ و تزکیہ حاصل
شود و رزش این شغل قسمے است از سفر در وطن ذکر است کہ موجب حصول فنا و بقا است ذکر است
کہ موصل بخدا است ؎ ذکر گو ذکر تا ترا جان است ؛ پاکی دل ز ذکر یزدان است ؛ واذکروا اللہ
کثیراً لعلکم تفلحون چون کیفیتے در ذکر حاصل شود بحفظ کیفیت پردازد و چون مستور شود باز
بر سر ذکر رود تا آنکہ کیفیت و حضور ملکہ گردد ہرگاہ جذبہ قبول میرسد نسایم فیوض و نفحات رحمانیہ
باہتزاز می آید گاہ گاہ وارد فیض ناگہان دل را می ربابد و نسیتی رونماید چون این حالت تواتر و تکاثر نماید
امید دوام حضور و حصول فنا است ؎ وصل اعدام گر توانی کرد ؛ کار مردان مردانی کرد ؛ بحصول و دوام حضور
طالب بحقیقت ذکر فائض گردد پیش ازین صورت ذکر بود نہ حقیقت آن این حالت را فتوح نہایت در بدایت
گویند حصول بمعنی طالب را درین طریقہ مانند اخذ ذکر و اشتغال است و در طرق دیگر از مرشد حصول این حالت موقوف
بر قوت توجہ مرشد است کسے را نبود تر و کسے را دیر حاصل میشود منو قدمائے این طریقہ علیہم الرحمۃ لطائف عبارت از درجات
استیلائے حضور حق اگر با حضور خلق برابر بود ذکر قلب گویند و حضور حق اگر بر حضور خلق غالب است ذکر روح و
اگر حضور حق با غیبت از حضور خلق است ذکر سر و اگر حضور حق با غیبت از خود و حضور خلق است ذکر خفی
حضرت فیض روح القدس ار باز مدد فرماید ؛ دیگران ہم بکنند آنچہ مسیحا میکرد ؛ و خود حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ

۲ یعنی کاین باین حضور با غیبت ۱۲

عنہ ہر لطیفہ جدا است و سیر و سلوک و فنا و بقا و علوم و معارف ہر یک ازان جدا است لہذا آنحضرت
رضی اللہ عنہ طالبان راہ حق را تہذیب و تسلیک لطائف جدا جدا میفرمودند می فرمودند این طریق کہ
ما در صدد قطع آنیم ہمگی ہفت گام است پنج ازان در عالم امر و دو ازان در عالم خلق می افتد و دو قدم
گفتن باعتبار عالم امر و عالم خلق است اما فرزندان ایشان قدس اللہ اسرارہم بعد حصول فنائے قلب
تہذیب لطیفہ نفس مقرر نمودہ اند کہ در ضمن سلوک قلب و نفس این چہار لطیفہ را نیز فنا و بقا حاصل میشود
و درینوقت ہمین معمول است کہ اہل طلب را فرصت نیست و کار دیگر در پیش است میفرمایند کہ چون سالک
بدل خود متوجہ شود و دل خود را بحق سبحانہ جمع یابد این حالت دوام حضور است و حضور حاصل است اگرچہ
علم بحضور در تمام اوقات حاضر نیست چنانچہ علم بحضور نفس خود در وقت اشتغال بامور کم میشود علم است و علم علم
نیست لیکن چون دوام بے خطرگی و دوام کیفیتے از کیفیات قلبی و دوام نگرانی و انتظار کانک تراہ در حالت
بیداری و خواب و در سخن گفتن و غضب راندن و در جمیع اوقات لازم قلب شود و حضور بے غیبت ملکہ گردد معتبر در دوام
آگاہی انیست و انیست یادداشت و غیر ازین ہمہ پنداشت این حالت را عین الیقین گویند رباعی:
تا دوست بچشم سر نہ بینم ہر دم ؛ از پائے طلب کجا نشینم ہر دم ؛ گویند خدا بچشم سر نتوان دید ؛ آن ایشان
اند من چنینم ہر دم ؛ این رباعی اشارت است بحالت مذکورہ اما از غلبہ حال فرق در رویت بصر
و مشاہدہ بصیرت نمی تواند کرد و الا رویت الٰہی سبحانہ بدیدۂ سر در دنیا واقع نیست بعد ازآن مراقبہ
معیت وھو معکم اینما کنتم در ذکر تہلیل زبانی میفرمایند و این مراقبہ در ولایت صغری کنند
کہ ولایت اولیا است رحمۃ اللہ علیہم درین ولایت سیر در ظلال اسماء الٰہی است و مقام حصول جذبہ
است ذرینجا جذبات و غلبات نسبت و طپش و شوق و آہ و نعرہ و رقت و گریہ و ذوق و وصول بیافت
مقصود و دید سلب نسبت افعال از عباد و توحید فعلی و تجلی برقی و شہود وحدت در کثرت و دیگر حالات انس و
وحشت و ہیجان و حیرت نقد وقت میشود و سر معیت و احاطہ اگر دیدۂ بصیرت بینا است مکشوف میگردد و الا
بوجدان خود معیت حق سبحانہ مدرک میشود کما لا یخفی علی ارباب ھذہ الولایۃ الثابتۃ لھم فی الخادم
لا المحصلۃ فی الخیال ؎ خواجہ پندارد کہ مردے واصل است ؛ حاصل خواجہ بجز پندار نیست ؛
استغراق و سکر و مستی و قطع علاقۂ علمی و حبی و جہل و نسیان ماسوا و سلامت قلب کہ خطرہ ہرگز در دل نفوذ نکند
دست دہد و فنائے قلب کہ عبارت از دوام بیشعوری از ماسوا است حاصل آید ؎ کسے بعد خود ز خود جدا ماندہ ؛
من و تو رفتہ و خدا ماندہ ؛ فنا را چہار قسم گفتہ اند اول فنائے خلق کہ امید و بیم از ماسوا منتفی شود دویم فنائے ہوا کہ
در دل آرزوئے بجز ذات مولی نماند سیوم فنائے ارادت کہ صفت بالیست و خواست از سالک زائل گردد
چنانچہ انا اموات چہارم فنائے فعل کہ بی یبصر و بی یسمع و بی ینطق و بی یبطش و بی یمشی و بی یعقل
نقد وقت گردد ؎ علم صوفی عین ذات حق بود ؛ علم حق او خود صفات حق بود ؛ علم حق در علم صوفی گم شود ؛ این سخن کے باور مردم شود

رسیدن بمقام ولایت بغیر حصول مقامات عشرہ کہ توبہ و انابت و زہد و قناعت و ورع و شکر و صبر و توکل و تسلیم و رضا است متصور نیست کہ درین مقامات اگر قدم گاہے راسخ نشود بارے گذرگاہ خود ضرور است کہ درین خاندان نسبت اجمالی و جذبی است حصول این مقامات بتفصیل در سلاسل دیگر است کہ سیر در آنجا تفصیلی و سلوکی است بدانکہ از کلام اکابر متقدمین این طریقہ شریفہ قدس اللہ اسرارہم کمال عبارت از رسوخ ملکہ حضور و حصول فنا و بقا معلوم میشود و میفرمایند آخر کار انتظار است پس اگر طالب بدوام حضور و وسعت نسبت قلبی مشرف شود و حضور جہات ستہ را احاطہ نماید و توجہے باشد بے کیف در ہمین بس نمودہ پرداخت آن نماید بدرجات حضور کہ بیان کردہ شد البتہ برسد و از دوستان خدا است مستغرق دریائے وحدت و قابل اجازت طریقہ اما در طریقہ علیہ مجددیہ تا بفنائے نفس و کمالات ولایت کبریٰ نرسد اجازت مطلقہ نمی شود در فنائے قلبی خطرہ از دل بر رود اما از دماغ ریزان شود و بعد فناء نفس از دماغ نیز منتفی گردد و بعد زان در ادراک خطرہ کہ از کجا می آید حیرت است انتفائے خطرہ از دل و دماغ پیش ارباب عقل معقول نیست لیکن طریقہ دوستان خدا وراے نظر و عقل است پس بعد تمام شدن معاملہ قلب تہذیب لطیفہ نفس کہ محل آن پیش حضرت مجدد رضی اللہ تعالے عنہ پیشانی انسان است معہود است و علم بنہایت مقام قلب کہ ولایت صغری است ارباب کشف و معرفت را آسان است اما اہل وجدان و ذوق را بالہام و القا از جناب الٰہی یا حضرات مشایخ رحمۃ اللہ علیہم معلوم میشود می تواند کہ آثار آن حصول وسعت در انوار نسبت باشد گویا سینہ از انوار ہمچو پیالہ پیمانہ آب لبریز گردد و جہت فوق کہ در توجہ نگرانی متوہم می شود مستور شود و لبساطتے در حضور پیدا آید و العلم عند اللہ اینجا مراقبہ اقربیت حضرت ذات نحن اقرب الیہ من حبل الورید می نماید و ذکر تہلیل بشرائط آن ترقی می بخشد و حضور و نگرانی و عروج و نزول و جذبات چنانکہ در مقام قلب بود درین جا نیز لیکن وقت مے شود بلکہ انجذاب تدریجاً تمام بدن را در می یابد و بدن مشمول انوار نسبت می شود و کیفیات و حالات اینجا نسبت بمقام قلب بے مزہ و کم حلاوت است اما چون درین نسبت قوتے پیدا شود حالات سابقہ فراموش گردد مورد فیض اینجا بالاولیت لطیفہ نفس است این مقام را ولایت کبریٰ گویند کہ ولایت انبیاء است علیہم الصلوات و السلام این ولایت علیہ متضمن سہ دائرہ و یک قوس است نصف سافل دائرہ اولی مشتمل اسماء و صفات زائدہ و نصف عالی متضمن شیونات و اعتبارات ذاتیہ است و دائرہ ثانیہ متضمن اصول آن و دائرہ ثالثہ متضمن اصول آن اصول و قوس متضمن اصول اصول آن اصول است این اصول سہ گانہ اعتبارات اند در حضرت ذات کہ مبادی صفات و شیونات شدہ اند

روے جانان را نقاب اندر نقابے دیگر است ہر حجابے را کہ طے کردی حجابے دیگر است

و فنائے حقیقی و حقیقت اسلام و شرح صدر و مقام دوام شکر و رضا کہ چون و چرا بر حکم قضا بر می خیزد در قبول تکلیفات شرعیہ احتیاج دلیل نماندہ و استدلالی بدیہی گردد و اطمینان از شورشہائے مقام جذبہ و قوت یقین بمواعید الٰہی و استہلاک

و اضمحلال چنانچه برف در آفتاب میگدازد و توحید صفاتی و انتفا انا که وجود و توابع وجود را منسوب
بذات سبحانه یابد و در اطلاق لفظ انا بر خود مسامحت نتواند کرد و متهم داشتن نیات و دید قصور که لغیر شر و
منقصت در خود نه بیند و تهذیب اخلاق که حاصل سلوک است و تزکیه از رذایل حرص و بخل و حسد و حقد و
کبر و حب جاه و عجب و غیره درین مقام بلند دست و بدهد تا یار که را خواهد و میلش بکه باشد؛ و در دائره
دویم و غیره نگرانی و توجه که متوهم میشد مدرک نمیگردد که نفس صاحب توجه فنا یافته نگران که باشد و درینجا مطمئنه
بر تخت صدر ارتقامی نماید و انجذاب صدر را مدرک میشود و درینجا مراقبه حضرت ذات من حیث المحبة
یحبهم و یحبونه تا ولایت علیا می نمایند تعبیر از مقامات قرب که مرتبه بیچونی و تنزیه حاصل است و در عالم
مثال شهود میشود بدائره مناسب و بدیده انا و الا جائے که خدا است دائره کجا است بعد تمام شدن ولایت
کبریٰ و سیر در اسم هو الظاهر سیر و سلوک در ولایت علیا است که ولایت ملاء اعلیٰ است علیهم السلام
و درین ولایت کار بعناصر ثلثه سوی عنصر خاک افتد درینجا مراقبه ذاتی که مسمی هو الباطن است می نمایند و ذکر تهلیل
و صلوٰة نافله درینجا ترقی می بخشد و توجه و حضور و عروج و نزول عناصر ثلثه را بهم میرسد و گاهے بدن یا منزه
یک چشم نگران مدرک می شود و در وقت سلطان الاذکار که مبتدیان را حاصل میگردد و بدن را صفائی و وسعت
داده بود آن صفا دیگر است و این تصفیه عناصر دیگر حالات و کیفیات اینجا با لطافت و نزاکت است و بعضے
عجیبه در باطن پیدا می شود و مناسبتے با ملاء اعلیٰ حاصل می گردد و می تواند که ملائکه کرام ظاهر شدن گیرند و امرارے
که لائق ستر و خفا است مدرک گردد ع هنیئاً لارباب النعیم نعیمها؛ بعد حصول سیر اسم هو الظاهر
و اسم هو الباطن دو جناح برائے سیر بسوئے مقصود که ذات بحت است حاصل می شود پس بانجام رسانیدن
معامله ولایت علیا اگر فضل الهی شامل حال شود سیر در کمالات نبوت واقع خواهد شد و آن عبارت است از دوام
تجلی ذاتی بے پرده صفات و اسما درین مقام شگرف که قطع یک نقطه درینجا بهتر از جمیع مقامات ولایت است
حضور بے جهت می شود و نگرانی و توجه هائے سابقه و طلبش طلب و بیتابی شوق زائل می شود و برد و یقین دست
میدهد و دست حال و مقام و معرفت ازینجا کوتاه است لا تدرکه الابصار بر صدق حال گواه است
ے بطر از دامن ناز او چه ز خاکساری ما رسد؛ نزد آن مژده به بلندی که بگرد سر مه عار رسد؛ و در اینجا یافت
و ادراک علامت نارسائی است نکارت و جهالت نسبت و وصل عریان حاصل می شود و وصول است حصول
نیست ے اتصالے بے تکیف بے قیاس؛ هست رب الناس را با جان ناس؛ صفائے وقت و حقیقت
اطمینان و اتباع هوی لما جاء به المصطفیٰ صلی الله علیه و آله وسلم و کمال وسعت نسبت باطن و بے کیفیتی و یاس
و حرمان دست می دهد معارف و حقایق اینجا شرائع است و بس که این مقامات انبیاء است علیهم السلام و تابعان
را به تبعیت و وراثت حاصل شده توحید وجودی و شهودی از معارف ولایت بود در راه می ماند اما عروج و نزول
و جذبات لطیفه خاک را بالاصالة و به تبعیت لطائف ثلثه را میسر می شود و مورد فیض درینجا بالاصالت

لطیفۂ خاک است و بہ تبعیت تمام بدن و درینجا مراقبہ ذات بحت معرا از جمیع اعتبارات و حیثیات سابقہ می‌نمایند و تلاوت قرآن مجید و طول قنوت در نماز در کمالات ثلثہ و حقایق سبعہ جز آن کہ من بعد پیش خواہد آمد ترقی می‌بخشد ہمیں بیرنگیہا و لطافتہا در پیش می‌آید کہ این مقامات بلند درجات و امواج بحر نامتناہی ذات بحت الٰہی است جل جلالہ در کمالات رسالت و کمالات اولو العزم و حقائق سبعہ و جز آن مورد فیض ہیئت وحدانی سالک است کہ بعد تنویر و تکمیل لطائف عشرہ حاصل شدہ و عروج و نزول و انجذاب نصیب تمام بدن است سے این کار دولت است کنون تا کرا رسد ؎ از کمالات رسالت و کمالات اولو العزم چیزے نوشتہ نشد و حقیقت کعبہ عبارت از ظہور سرادقات عظمت و کبریائی ذاتیہ الٰہیہ است و حقیقت قرآن عبارت است از مبدء وسعت بیچونی حضرت ذات و حقیقت صلوٰۃ عبارت از کمال وسعت بیچونی حضرت ذات فرمودہ اند از کلام حضرت مجدد قدس سرہ مستفاد میشود کہ معبودیت صرفہ کہ بعد از حقیقت صلوٰۃ مشہود بود بیچونی صرف ذات بود کہ از ان نصیبہ بمقبولان برسد و بر آن داخل دائرۂ قیومیت می‌شود و از ذواتے کہ قیام جمیع حقائق امکانی بآن قوا ندلود بہرہ می‌یابند مقامات عابدیت و سیر قدمی و سلوک بانتہائے این حقائق تمام میشود و بعد ازان معبودیت صرفہ است و بس و اینجا سیر قدمی ممتنع گفتہ اند و سیر نظری جائز داشتہ مقام خلت حقیقت ابراہیمی است علیہ السلام و آن مقام است بس شگرف کثیر البرکات انبیاء درین مقام تابع اند حضرت خلیل را حبیب الرحمٰن علیہ و علیہم السلام بامر فاتبع ملۃ ابراہیم حنیفا مامور است لہذا در صلوٰۃ و برکات مطلوبہ خود را تشبیہ میفرماید بصلوات ابراہیمی علیہ السلام اللہم صل علی محمد و علی آل محمد کما صلیت علی ابراہیم و علی آل ابراہیم انک حمید مجید از ینجا در باب خیر و برکت این مقام عالی را مرکز این مقام محبت صرفہ ذاتیہ حقیقت موسوی است علیہ السلام و بسیارے از پیغمبران بمتابعت او باین مقام رسیدہ اند و در قرب و معیت ممتاز اند علیہ السلام این مرکز بتدقیق نظر کشفی دائرۂ عظیم می‌نماید و مرکز این دائرہ محبیت و محبوبیت ممتزجتین حقیقت محمدی است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم گویا دو میم اسم مبارک محمد بر این محبیت و محبوبیت اشارہ میفرمایند و نیز درین مرکز کہ بغور نظر رفتہ می‌شود مثل دائرہ رفیع الشان بنظر می‌آید مرکز این دائرہ محبوبیت صرفہ ذاتیہ حقیقت احمدی است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و میم اسم مقدس احمد ازین معنی رمزے دامی نماید بدانکہ این عظمت و کبریا و این وسعت و این محبت و درجات آن می‌تواند کہ در نفس حضرت ذات باشد کہ حصول این مراتب بعد تحصیل تجلیات ذاتیہ دائمیہ کہ در کمالات نبوت حصول میشود پیش می‌آید باعظمت و وسعت بودن و محب و محبوب خود شدن تحقیق آن موقوف بر اضافت غیر نیست محض وجود و اعتبارات است مر حضرت ذات حق را تعالت و تقدست و نیز مقتضائے محبت کہ در سیر ظلال و صفات پیدا شود از ذوق و اشواق قلبی است و محبتے کہ درین مقامات محض بفضل الٰہی دست دہد موجب

کمال اطمینان و وسعت و بیرنگی باطن و اراده طاعت و استوای ایلام و انعام محبوب می گردد
چنانچه شهادت وجدان اهل وصول این مقامات مصداق این معنی است حصول این معنی در کمال
مقامات سافله نیز می شود فارق قطع و خاصه این مقام چه باشد بلکه انصاف آن است که هر مقامی را
آثار خاصه که مطلقاً در دیگری حاصل نشود و بهره را که در آن مقام شامل باشد و بآن استدلال بر حصول
آن مقام توان کرد نیست توقع آن هم نباید داشت و اگر از صفات اضافیه باشد و آن در اوّل درجه
ولایت کبری گذشته رحمت قهری لازم می آید فتأمل بالجمله حقیقت محمدی و حقیقت احمدی با حضرت
ذات نزدیک تر اند و آن حضرت رئیس محبوبان گشت و تابعان او خیر الامم صلی الله علیه و آله وسلم
اللهم ارزقنا حبک وحبه واتباعه وشفاعته ورضاک ورضائه بعده حب
صرف و لاتعین است که سیر قدمی از اینجا کوتاه است و سیر نظری روا بلکه آنکه نزد حضرت مجدد رضی
الله تعالی عنه تعین اوّل تعین حبی است و مرکز آن تعین حب باعتبار محبوبیت ذاتیه حقیقت احمدی
است و تعین روحی آنحضرت است صلی الله علیه و آله وسلم و باعتبار محبوبیت و محبیت ممتزجتین حقیقت
محمدی است و تعین جسدی آنحضرت است صلی الله علیه وسلم و باعتبار محبیت صرفه حقیقت موسوی است و
تعین موسی علیه السلام و محیط آن مرکز که مثل دائره است در صورت مثالی خلّت است و آن حقیقت
ابراهیمی است علیه السلام و تعین ثانی تعین وجودی است و مانند ظل است تعین اوّل را تعین حضرت
ابراهیم است علیهم السلام و مبدء تعین هر پیغمبری و رسولی حصه است از حصص این تعین وجودی
و از امتان نیز اگر کسی را ببرکت متابعت انبیاء علیهم الصلوات والتسلیمات درین تعین وجودی نصیبی
باشد و حصه یا نقطه آن تعین مبدء تعین آن کسی بود مجوز است بلکه واقع ملائکه علیین را علیهم السلام
نیز مبادی تعینات در همین تعین وجود است و حقیقت امیر المؤمنین حضرت ابوبکر صدیق رضی الله
عنه که مبدء تعین اوست بی توسط امری ظل حقیقت محمدی است صلی الله علیه و آله وسلم بنحوی که هر
چه در آن حقیقت کاین است بطریق تبعیت و وراثت در آن ظل ثابت از اینجا است که حضرت
صدیق رضی الله عنه ضمنیه کبری داشتند که از کمال محبت و معیت در ضمن حبیب خدا صلی الله علیه
و آله وسلم سیر مقامات قرب میفرمودند ما صب الله فی صدری شیئاً الا صببته فی صدر ابی بکر و
این مرتبه عالیه بشیخ الشیوخ حضرت محمد عابد رضی الله عنه بتبعیت و وراثت حاصل شده بود و حضرت شیخ رضی الله تعالی
عنه حضرت ایشان ما را رضی الله عنه بضمنیت خود ممتاز فرموده اند چنانچه روزی حضرت شیخ رضی الله عنه فرمودند که
الله تعالی امشب ما را به نسبت تازه سرفراز فرموده است حضرت ایشان ما بعرض رسانیدند که از فلان وقت
این نعمت عظمی کرامت کرده فرمودند آری شما ضمنیت ما دارید شما را نیز باین دولت سرفراز فرموده اند سبحان الله زهی قبول و صحبت
کشف و ادراک حالات و مقامات و حقائق انبیاء کرام علیهم السلام کثرت ورود بایزد خیبت روح مبارک
پیغمبری که با حقیقت او اتصالی بهم رسیده ترقی افزا است اللهم صل علی سیدنا محمد حبیبک

وابراهیم خلیلک وبارک وسلم یا درودیکه در تشهد معمول است تا سه هزار ورد سازد درین مقامات انوار نسبت وارواح طیبهٔ آن اکابر علیهم التسلیمات ظهور کنند و در ایمانیات قوتها بیفزاید بدانکه این ولایات ثلثه واین کمالات ثلثه وحقائق سبعه ودیگر مقامات که نمونهٔ ازان دریا درین قرطاس تراوش یافته همه متوسلان این خاندان شریف را میسر نیست بعضے بولایت قلبی بلکه در دائرهٔ امکان و بعضے بولایت کبری وقلیلی بکمالات ثلثه ونادری بحقائق سبعه وجز آن فائز می شوند ازین است که در حالات وتاثیرات این عزیزان تفاوتها است که حالات وعلوم هر مقام جدا است چنانچه نمونهٔ ازان تحریر یافته بالجمله در ولایات خصوصاً در ولایت قلبیه تاثیر وحالات باذوق وشوق وحرارت ظاهر شود و در کمالات نبوت وحقائق سبعه جمعیتے باصفا ولطافت بیرنگ پیدا گردد که درینجا تجلیات ذاتیه بے پردهٔ اسماء وصفات ظهور دارد کما لا یخفی علی اهلها وتفصیل این مقامات ومعارف در مکتوبات حضرت مجدد مذکور است رضی الله تعالی عنه وبالفعل درین کمالات ثلثه واین حقائق سخن نمودن رسمے بیش نیست استعداد کجا وکرا لیاقت این مقامات بلند است ؎ نه هرکه سر تراشد قلندری داند ٭ نه هرکه آئینه سازد سکندری داند ٭ بشارات معموله این خاندان بے تحقق آثار وعلامات آن در خارج وباطن سالک مسموع ومعتبر نیست ؎ مگر موشی بخواب اندر شتر شد ٭ آنچه مشهور است که علم احوال ضرور نیست مراد علم تفصیل احوال یا کشف احوال است واگر فرضاً عدم تغیر باطن از درود حالات باشد پس بیخطرگی ودوام نگرانی وفنای هوا وفنای اراده وفنای انا ضرور است حضرت ایشان ما رضی الله تعالی عنهم میفرمودند قریب است که راه تسلیک جمیع مقامات مجددیه مسدود شود واشاره بقرب انتقال خود فرمودند وفرمودند معلوم نیست که بر روے زمین کسے را قوت تسلیک تمام مقامات باشد محمد احسان در روضة القیومیه که در مناقب حضرات مجددیه رضی الله عنهم نوشته نیز نقل این معنی نموده پس جذبات وکیفیات ولایات ودستها وبیرنگیهاے کمالات نبوت ودیگر مقامات گواه صدق حصول مقامات کافی است از وهم وخیال چه میشود به بشارات بے حقیقت مغرور ساختن ومردم را در غلطیت انداختن چه فایده فائده نیست مگر ظاهر را باتباع سنت آراستن وباطن را بدوام حضور وتوجه بجناب الٰهی سبحانه معمور داشتن در درویشی بصحبت یکسان زیستن ویکسو نگریستن ؎ تا ز قید خود پرستیها دمے آسوده ٭ هیچ منظر کاش رائے با خدا بوده مرا ٭ اسرار توحید وجودی واحاطه وسریان ارباب فنای قلب را که متعبر اوقات بوظائف عبودیت وکثرت ذکر نیز بصحبت حضرات مشائخ بمقام جذبه وسکر ومستی وغلبهٔ محبت وتجلی برقی مشرف شده اند پیش می آید اما توحیدے که بمحض مراقبه سریان وجود همه اوست وهمه الموجود متخیل گردد واستیلاء و ما هیچ بیش نیست از حیز اعتبار ساقط است وعلوم توحید شهودی اهل فنای نفس را که بعد حصول فنای قلب در غلبات انوار حق بانتفاء انا وتوابع وجود استهلاک یافته اند مکشوف میشود ودر کمالات نبوت ودیگر مقامات مجددیه که دوام تجلی ذاتی وتمام صحو وهشیاری است حقائق ومعارف

لے گیرد

علوم شرائع است و بس ارباب توحید وجودی عالم را بحضرت حق جل وعلا نسبت اتحاد و عینیت ثابت کنند
و اہل توحید شہودی نسبت ظلیت مقرر نمایند و کسانیکہ ازین ہر دو مقام گذشتہ اند بکمالات نبوت بہ تبعیت
و وراثت رسیدہ اند از غایت تنزیہ مقصود را از اثبات ہر نسبت تبری فرمایند الا نسبت مخلوقیت و مصنوعیت
ما للتراب و رب الارباب این معرفت ذوقی و وجدانی است نہ تقلیدی اما ظہور این اقسام علوم ہر سالکے
را میسر نیست ذٰلک فضل اللہ یؤتیہ من یشاء واللہ ذو الفضل العظیم می تواند کہ سالک بولایات
و کمالات نبوت فائز شود و ازین علوم او را ہیچ نکشاید ؎ نہ سلطان خریدار ہر بندہ ایست ٭ نہ در زیر ہر ژندہ
زندہ ایست ٭ اما حاصل سیر و سلوک حصول فنا و دوام حضور و تہذیب اخلاق و اخلاص تمام و رفع کلفت در ادائے
احکام شرعیہ با دیگر حالات بے انکشاف اسرار توحید دست میدہد حضرت مجدد رضی اللہ تعالے عنہ سیر و سلوک
نسبت نقشبندیہ اختیار فرمودہ اند کہ بنور تشرع بسیار آراستہ است و نسبت احراریہ کہ خواجہ احرار از آباء کرام
خود دارند قدس سرہ منشاء اسرار توحید وجودی است گذشتہ کہ در آن مزلت اقدام پیش می آید و آنکہ درین وقت
اکثر ارباب سلوک از ذوق و وجدان ہم بہرہ تمام ندارند می تواند کہ از دوری زمان نبوی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم
و قرب قیامت و فتور استعداد ایشان باشد پس آنچہ بزرگان دین از معارف بیان فرمودہ اند ہمہ اش حق است ہر کس را
آنچہ پیش آمدہ وا نمودہ است تفاوت در معارف از جہت اختلاف در مقامات الٰہیہ راہ یافتہ معاذ اللہ کہ کذب
را مدخلے باشد تا کسے تکذیب صدیقان نماید اما تغلیط وجودیہ اہل توحید شہودی را چنانکہ گویند نعمت طائفۃ ان
التوحید شہودی لا وجودی فما وصلوا الی حقیقۃ المقام از عدم ظہور معارف مقامی است کہ در
آنجا علوم توحید شہودی منکشف میشود و این مشرب صافی از ظاہر نصوص روشن و بکشف کمل تابعان کہ از سکر
و شطح بر آمدہ از صحو ہشیاری کہ مشرب انبیاء است علیہم السلام حظ وافر دارند مبرہن است ہیچ شنیدی کہ
کسے از صحابہ کرام کہ افضل از اولیاء عظام اند بہمہ اوست گویا شدہ باشد عبارات را بر مشرب خود فرود
آوردن از غلبہ حال است ہم چنین تطبیق معارف مختلفہ باہم از قوت تاویل عبارات است تا اختلاف از میان
برخیزد و الا اتحاد مقتضیات متباینہ مقامات مختلف چگونہ صورت پذیرد و اگر عبارات بتاویل متحد نمایند
حالات و اذواق مقامات متفاوت کے یکے میشود اگر گوئی ہوائے زمستان و تابستان در نفس ہوائیت یکے
است برودت و حرارت ہا متحد نتواند شد با این ہمہ علوم و معارف ہر مقام جدا است و انوار و فیوض ہر مرتبہ
جدا پس این ہمہ تطبیق از قوت ملکہ مقال بود نہ از غلبہ واردات حال والعلم عند اللہ تحریر و تقریر سخن بزرگان
در خور لیاقت این بے سر و سامان نیست ؎ حرف درویشان بدزدد مرد دون ٭ تا بخواند بر سلیمی زان فسون ٭
اما از تعطشے کہ باحوال بزرگان دارد سخنے چند از کلام عزیزان التقاط نمودہ ؎ لعل اللہ یرزقنی صلاحا
گر ندارم از شکر جز نام بہرہ ٭ زان بسے خوشتر کہ اندر کام زہرہ ٭ اگر عطا بعے بیاید تکرار استخارہ موافق حدیث یا تہجد
قبول قلب در بارہ او ضرور است و درین افادہ جز اشتراک در فیوض یکدیگر منظور نباشد تا فایدہ بران مترتب

شود بعد تلقین توبہ و استغفار ذکر اسم ذات میفرمایند و توجہ نمایند دل خود را مقابل دل او نمودہ ہمت القائے
ذکر کنند تا دلش ذاکر شود و حرکت در و پیدا آید کسے کہ دلش متاثر نشود محض بوقوف قلبی پردازد ہم چنیں ہر لطیفہ
خود را برابر لطیفۂ او داشتہ توجہ القائے ذکر باید نمود ہر لطیفہ را جدا جدا چند روز توجہ نمایند تا لطائف سبعہ
بفضل الٰہی گویا بذکر خدا گردد پس بذکر نفی و اثبات و مراقبہ احدیت صرف ارشاد نمایند و ہموارہ بر دل او
توجہ القائے انوار نسبت کہ از بزرگان رسیدہ است و جذبے لفوق نمودہ باشند انشاء اللہ تعالیٰ در
چند روز دل سالک نورانی گردد و درین ضمن دیگر لطائف نیز متلون بانوار میشود رنگ نور قلب زرد
و رنگ نور روح سرخ و رنگ نور سر سفید و رنگ نور خفی سیاہ و رنگ نور اخفی سبز و رنگ نور لطیفہ
نفس بیرنگ است و ازین رنگہا در و منعکس میشود و دیدن انوار مقصود نیست انوار بیرونی چہ کمی دارد
کہ کسے سعی برائے تماشائے انوار درونی نماید و منامات و واقعات جز مبشرات نیستند ؎ نہ شبم
نہ شب پرستم کہ حدیث خواب گویم ؛ چو غلام آفتابم ہمہ ز آفتاب گویم ؛ از اجلہ واقعات رویت باری تعالیٰ
و زیارت آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم اگر از شائبہ وہم و خیال مبرا باشد وجہ اشتباہ حقیقت بموہوم
آنکہ لمعان انوار ذکر یا محبت و اخلاص یا مناسبت استعداد بجناب آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم یا رضاء
مرشد یا نسبت باطنی او یا کثرت درود یا خواندن بعضے اسماء یا احیاء سنت یا ترک بدعت یا خدمت سادات
یا توغل بعلم حدیث بصورت آں حضرت صلی اللہ علیہ وسلم متصور مے شود پندارد کہ بشرف زیارت مشرف شدہ
است و آنچناں نیست بلکہ نمے از دریائے رحمت سیراب شدہ ازین است کہ بصورت مختلفہ آنحضرت
صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم را می بینند اگر صورت مبارک کہ در مدینہ منورہ موجود است و صاحب شمائل آنرا
بیان نمودہ ببیند البتہ سعادتیست بزرگ و موجب ترقی در باطن و ازدیاد توفیق میشود و الا دل بوہم
و خیال خوش میشود و ہمبرین قیاس است زیارت ارواح طیبہ مشائخ کبار رحمۃ اللہ علیہم ہم چنیں صحت
کشف کونیات بسیار متعذر است معتقد و متخیل خود یا خبر مشہور کہ در مردم قرار یافتہ یا معاملہ عمر بصورت
معاملہ زید یا القائے شیطانی یا ہوائے نفسانی در مرآت خیال منعکس میشود پندارد کہ صورت عمرو در
عالم مثال دیدہ است و گاہے از شروط وقوع امر معلوم نمیشود لہذا غلط واقع میشود پس راہ رضا و تسلیم
پیش گرفتہ متوجہ بجناب احدیت باید شد و باین و آن نباید پرداخت و افوض امری الی اللہ ان اللہ بصیر
بالعباد سعی باید نمود و جانے باید کند تا شاہد مقصود از گوش بآغوش پرسد شہودے کہ جان را پیش نہ
گرفتاری ببدن بود و در ظلمات جسمانی آن را گم نمودہ پیدا باید کرد و کسے را کہ بعنایت کشف می نوازند انوار و
سیر خود را بنظر بصیرت مشاہدہ می نماید و الا جمعیت خاطر و توجہ بقلب و نگرانی بمبدء فیاض رفتہ رفتہ ترقی
می یابد و در چند مدت لطیفۂ قلب منور شدہ از قالب می برآید ارباب وجدان را جذب و کشش لطائف
مدرک میشود کہ سلوک عبارت از رفتن است و رفتن متضمن است جذب را و چون لطیفۂ قلب از قالب

برآید کسے را از قلب ببالا راہے کشادہ وکسے را مثل قبہ نور منارہ بالائے سر ایستادہ دریافت میشود گاہے حالت عروج کہ دل را بجانب فوق کشان وگاہے حالت نزول کہ گویا قلب را بجہت تحت رواں می یابد تا آنکہ تدریجاً لطیفۂ قلب را با اصل خود کہ آنرا قلب کبیر وحقیقت جامعہ انسانی گویند و بالائے عرش مجید است واصل ومتحد می یابد خیال نکنی کہ اینجا قلب را فنا حاصل شد این از مغلطہ کشفی است تا اینجا نصف دائرۂ امکان وسیر آفاقی تمام می شود ونصف دیگر کہ عبارت از سیر در عالم امر است و بلا مکانیست موصوف ہنوز در پیش است بعد اتمام دائرۂ امکان وسیر در ولایت صغری قلب را صورت فنا حاصل میشود وکسے کہ از غلطی کشفی رسیدن بقلب کبیر را حصول فنا وسیر در اصول لطائف را ولایت کبری وفنائے نفس داند ظاہر است کہ مستفیدان او را از کیفیات وجذبات ودیگر احوال کہ در ولایت صغری پیش می آید ورسیدن باین ولایت شرط است وصول ولایت کبری را چہ حاصل خواہد بود محض بحصول در کوہ ایام گذاری نمودہ اند فنا کو وولایت کجا اللہ تعالے مراد ایشانرا بجذبات فضل عمیم خود بمقامات ارباب تحقیق رساند آمین چون بجذبات عنایت الٰہی وتوجہات مشائخ ہر دو قوس دائرہ امکان تمام شود ودریافت تمامیت سیر موقوف بر کشف صریح یا وجدان صحیح است وعلامت آن حصول حالت دوام حضور است در بیداری وخواب یا بعضے از دیگر کیفیات سیر در ولایت صغری اپیش می آید وجذبات قویہ ودیگر حالات واسرار نقد وقت میشود ونور این ولایت مشابہ بنور ماہتاب است ودرین مقام چون رسوخے وقوتے پیدا کند قابل اجازت مقیدہ میشود ودر ولایت کبری کہ نور آن مشابہ آفتاب نیم روز است اجازت مطلقہ می فرمایند **فصل** بعد حصول حقیقت فنا ولقا بہر خاطرے کہ متوجہ میشود اللہ تعالے آنرا سرانجام میفرماید پس برائے القائے توبہ بکسے کہ بر شریعت استوار نیست متوجہ حال او بودہ ہمت نمایند کہ ملکۂ صلاحیت کہ نفس شما است بفضل الٰہی راسخ شدہ در نفس او حاصل شود ہم چنین چند وقت متوجہ باشند یا خود را ہمان کس گنہگار در خیال خود تصور نمودہ چند روز توبہ واستغفار نمایند انشاء اللہ تعالے بر شریعت ثابت گردد وبجہت حل مشکلات آنچہ مقصود است در لحاظ داشتہ ہمت نمایند تا مطلوب حاصل گردد مریض را صحیح وتندرست ملحوظ نمودہ ہمت نمایند یا قصد ازالہ مرض فرمایند تا بفضل الٰہی شفا یابد دریافت خاطر باطن غیر کسے را کہ صید دل بخطرہ با صفا حاصل است چندان متعذر نیست بعد مقابل داشتن دل بدل غیر متوجہ بوجدان خود شوند ہر خطرہ کہ در دل قرار گیرد خطرہ از باطن اوست وخواطر کہ در باطن می آید بر اقسام است از چپ پائے دل بطول امل وتسویف عمل وجرأت بر گناہ وغرور مغفرت الٰہی خطرہ شیطانی است واز راست پائے دل بطاعت وذکر وامر خیر خطرۂ ملکی است واز بالائے دل بخودی وخود آرائی وعار وننگ خطرہ نفسانی است واز فوق ہمہ بترک ہمہ وترک مقامات وحالات نیز خطرہ رحمانی است برائے دریافت امور مغیبہ بعالم مثال وملاء اعلی اطلاع نمایند در غیبت یا در خواب چیزے واضح خواہد شد اما حکم بعد تکرار توجہات نمایند برائے ادراک باطن

اہل اللہ دل خود را از حالے کہ دارد خالی تصور نمودہ مقابل دل آن بزرگ دارند ہر حالتے کہ در باطن پیدا شود انعکاس احوال شریفۂ اوست اکثر از ارباب خاندان چشتیہ حرارت و شوق و از بزرگان قادریہ صفا و لمعان و از اکابر نقشبندیہ بیخودی و اطمینان مدرک می شود و احوال بزرگان سہروردیہ مشابہت بحالات نقشبندیہ دارد قدس اللہ تعالیٰ اسرارہم اجمعین فیض نسبت اہل اللہ مثل نور خورشید کہ از دور نجمی تابد یا مانند ابرے کہ محیط گردد یا مانند نسیم خنکے می وزد یا مانند باران یا مانند آب روان یا مانند چادر باریک کہ تمام بدن را شامل گردد یا مانند شبنم لطیف مدرک میشود و اہل ادراک را احوال ارباب قلب بر قلب با ذوق و شوق و حرارت محبت و نسبت اہل ولایت کبریٰ بر لطیفۂ نفس نیز با طمینان و استہلاک و اضمحلال ظاہر شود بلکہ تمام بدن را در گیرد و نسبت ارباب کمالات نبوت و دیگر مقامات مجددیہ بلطافت و بیرنگی و وسعت تمام لطایف را محیط میشود بلکہ ادراک آن نزدیک است کہ نزدیکان دور می نمایند تا بدوران چہ رسد لہذا از غایت لطافت و بیرنگی از نسبت این خاندان شریف مردم اعراض نمودہ طلب نسبتے کہ ذوق و شوق دارد و ناشی از مقام قلب و تجلی افعالی است می نمایند و ندانند کہ این لطافتہا از کجا است و حال آنکہ در وسط رہ درین طریقہ اذواق و اشواق عجیبہ و جذبات غریبہ در پیش می آید و احوال اہل این طریقہ استمراری است و کمل این طریقہ را در مقام تجلی ذاتی دائمی بے پردۂ اسماء و صفات و درجات آن قدم گاہے است راسخ پس بیرنگی و غایت لطافت وصف نسبت باطنی ایشان آمد کہ دست ادراک از آن کوتاہ گشتہ نارسیدگان گویند کہ در صحبت ایشان جمعیت تامّۂ و صفائی حاصل است و کسے را کہ درین طریقہ سیر مرتبۂ ظلال اسماء و صفات یا تجلی صفاتی است البتہ تاثیر توجہ او با کیفیت تیز و قوت مدرک شود پندارند کہ باطن ایشان قوی است نے بلکہ رسیدگان بدوام تجلی ذاتی در افاضۂ فیوض و برکات شانے عظیم دارند و مستفیدان ایشان در اندک مدت حرارت و شوق و حضور پیدا کنند ہو الذی جعل لکم من الشجر الاخضر نارا ؎ در نیابد حال پختہ ہیچ خام ؛ پس سخن کوتاہ باید والسلام ؛ در طرق دیگر کہ از کثرت ذکر جہر و حبس نفس و اشتغال سماع حرارت قلبی و ذوق و شوق اکثر ظاہر شود و کیفیاتے کہ در مقام جذبۂ نقشبندیہ و حصول فنا حاصل گردد در ہر دو قسم حالات فرقہا است اینجا وسعت نسبت باطن و دوام حضور و کثرت انوار و برکات نقد وقت است و توحید حالی بے استیلائے وہم ظاہر شود و آنجا محض حرارت و تپش قلبی است کہ از بعض عوارض لاحق گردیدہ است اگر حالت توحید است از غلبۂ واہمہ و مراقبۂ توحید است اما اگر این نسبت شریفہ لفنا و لقا برسد اکسیر اعظم است در احیائے دلہائے طالبان راہ خدا ؎ تا یار کرا خواہد و میلش بکہ باشد ؛ بدانکہ از کثرت مراقبہ کہ آن عبارت از نگہبانی دل از خواطر و انتظار فیض الٰہی است در نسبت باطن عمقے و قوتے پیدا شود و از کثرت ذکر تہلیل کہ آن عبارت از نفی ہستی خود و ہستی جمیع موجودات و اثبات ہستی حق تعالیٰ است با رعایت شروط مقررہ فنا و نیستی قوی گردد و از کثرت تلاوت قرآن مجید نورانیت

وصفا و از کثرت استغفار و نماز تضرع و نیاز و از کثرت درود منامات و واقعات عجیبه ظاهر شود و اگر
بنسبت فنائیه خود متوجه شوی حالتے دیگر و اگر بنسبت بقائیه خود توجه نمائی ذوق دیگر بعے نماید در وقت
بسط حالت اگرچه یکسر مو متغیر شود شکر پیش گیرد اندک ملال مورد وقت قبض بعد غسل با آب سرد والا آب گرم
دوگانه نماز و استغفار کنی و اگر قبض نرود باز غسل یا وضو بعد وضو تضرع و التجا بایزد سبحانه نمائی تلاوت قرآن مجید
بترتیل و تذکر موت و زیارت گورستان کهنه و حضور در مواقع خیر و صدقه از احب مال و توجه بمرشد دافع قبض
است از لقمهٔ حرام قبض و بے حلاوتی تا سه روز و از لقمهٔ شبهه تا تحلیل آن و از صغائر ذنوب تا وضو و ادای
نماز می ماند و از تجلی هو القابض رفع قبض بر ارادهٔ الٰهی است کوشش میکن و کشائش را چشم میدار
عاشق که شد که یار بحالش نظر نکرد ای خواجه درد نیست وگرنه طبیب هست بمیعز باید هر کرا ضبط اوقات
بدوام ذکر و وظائف عبودیت و قناعت بلا بد معاش نیست و از خدا غیر خدا سبحانه میخواهد در راه خدا ناقص است و
حضرت خواجه بزرگ امام طریقه خواجه نقشبند رضی الله تعالی عنه وظائف و اوراد طریقه خود را بر آنچه از احادیث
صحیحه ثابت شود قصر فرموده اند پس اهل این طریقه را از کمال اتباع سنت ناگزیر است وقت صبح با دعیه ماثوره بقدر
میسور باید پرداخت ده بار درود و ده بار استغفار و ده بار اعوذ بالله من الشیطان الرجیم و آیة الکرسی یکبار
سوره اخلاص و معوذتین سه سه بار سبحان الله و بحمده صد بار وقت شام و خفتن نیز بخوانند پس بعد فاتحه و رجوع
بارواح طیبه حضرات مشایخ قدس الله تعالی اسرارهم بذکر و مراقبه مشغول شود و در وقت اشراق دوگانه شکر نمائی
و دوگانه استخاره باین نیت بگذارد و الٰهی از علم تو استخاره میکنم که آنچه از مرادات روز و شب درباره من بهتر باشد
مرا پیش آید و از سوء قضا مرا نگاهدارد و رضا بقضا کرامت فرما بعد از آن بدرس کتاب و امور ضروریه بپردازند در وقت
چاشت چهار رکعت که در حدیث صلوة الاوابین همین نماز ضحی است انه کان للاوابین غفورا پس اگر میسر
شود قیلوله نماید که ممد قیام لیل است و وقت فے زوال چهار رکعت بطول قنوت بخواند بعد سنت مغرب شش رکعت
که بصلوة الاوابین در مردم مشهور است و اولی بست رکعت است و شب را اگر متقیان تثلیث نمایند ثلث اول
و آخر برائے ادائے حقوق مولی جل و علا و ثلث وسط بجهت استراحت نفس خود مقرر نمایند و الا تربیع لیل از مهمات
داند و بعد هر خواب کافی است نماز تهجد که آن بعد از خواب برخاستن است و مغلوب النوم را پیش از خواب هم
جائز است و بے توفیق را وقت چاشت تدارک آن ضرور است دوازده رکعت یا ده یا هشت آنچه تواند
بخواند در نوافل قرات سوره یٰسین معمول است و الا سوره اخلاص بخواند وقت سحر و عاد استغفار و ذکر و مراقبه
نماید اگر از ثلث شب بیدار شود بعد فراغت از اذکار اندکے بخواب رود که آنرا خواب مشاهده گویند نماز صبح
در اول وقت که ستارگان درخشان باشند بخواند و اورادے که در احادیث ثابت شده وظیفه باید نمود و تلاوت
قرآن مجید حافظ را در تهجد بهتر است و غیر حافظ قرآن بعد نماز اشراق یا نماز ظهر بتلاوت بترتیل و تحسین صوت
بمعانه زده بمقدار یک جزو یا زیاده مقرر نماید و اگر شوق و ذوق مطلوب باشد اندکے جهر متوسط نماید کلمه تمجید صد بار

وکلمۂ توحید صد بار و درود صد بار بعد از نماز خفتن والّا ہر وقت کہ میسّر شود معمول ہزار بار است ہر قدر کہ تواند بخواند استغفار رب اغفرلی وارحمنی وتب علی انک انت التواب الغفور صد بار رب اغفر وارحم واھدنی السبیل الاقوم صد بار اللھم اغفرلی وارحمنی ولوالدی ولمن توالد وللمومنین والمومنات بست و پنج بار بخواند **بدانکہ** این نمازہا و تلاوت و اوراد بے حضور قلبی صحیح نیست لہٰذا فرمودہ اند سالک بعد ادائے نماز فرض و سنن مؤکدہ بجز ذکر و مراقبہ نپردازد تا کہ حضور ملکہ گردد و لفنائے نفس و تہذیب اخلاق مشرف شود پس ہر ورد ے از اوراد و امرے از امور معاش و درس و تدریس کہ پیش گیرد بپرداخت و وقوف قلبی و یادداشت لازم شناسد اما در علوم دقیقہ توغل مضر است و شغل علم دینی ممد نسبت باطن فرمودہ اند خصوصاً علم حدیث کہ جامع است تفسیر و فقہ و علوم تصوف را بشرط توجہ بروحانیت مقدس و مطہر آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و حفظ ادب کلام رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم این چند فقرہ جامعہ برسم تبرک از کلام مبارک حضرت خواجہ عبد الخالق غجدوانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ ناگزیر ہمہ سالکان است نوشتہ می شود اللہ تعالےٰ کاتب را نیز توفیق عمل بران کرامت فرماید **نصائح** حضرت خواجہ عبد الخالق رحمۃ اللہ علیہ میفرمایند وصیت می کنم ترا ای پسر کہ من بعلم و ادب و تقویٰ در جمیع احوال بر تو باد کہ تتبع آثار سلف کنی و ملازم سنت و جماعت باشی و فقہ و حدیث آموزی و از صوفیان جاہل بپرہیزی، نماز بجماعت گذاری بشرطیکہ امام و مؤذن نباشی، ہرگز طلب شہرت مکن کہ شہرت آفت است بمنصبے مقید مشو دایم گمنام باش در قبالہا نام خود منویس بمجلس قضا حاضر مشو ضمان کسے مباش بوصایائے مردم درمیا و با ملوک و ابنائے ایشان صحبت مدار خانقاہ بنا مکن و در خانقاہ منشین و سماع بسیار مکن کہ سماع بسیار دل را بمیراند نفاق پدید آرد و نیز بر سماع انکار مکن کہ سماع را اصحاب بسیار اند کم گو کم خور کم خسپ از خلق بگریز چنانچہ از شیر بگریزند و ملازم خلوت خود باش با امردان و زنان و مبتدعان و توانگران و عامیان صحبت مدار حلال بخور از شبہہ بپرہیز تا توانی زن مخواہ کہ طالب دنیا شوی و در طلب دنیا دین بباد دہی بسیار مخند و از خندۂ قہقہہ اجتناب کن کہ خندہ بسیار دل را بمیراند باید کہ ہمہ کس را بچشم شفقت نگری و ہیچ فردی را حقیر نشمری ظاہر خود را میارا کہ آرایش ظاہر از خرابی باطن است با خلق مجادلہ مکن از کسے چیزے مخواہ و کسے را خدمت مفرما و مشایخ را بمال و تن و جان خدمت کن بر افعال ایشان انکار منما کہ منکر ایشان ہرگز رستگاری نیابد بدنیا و اہل دنیا مغرور مشو باید کہ دل تو ہمیشہ اندوہگین بود و بدن تو بیمار چشم تو گریان عمل تو خالص دعائے تو بتضرع جامۂ تو کہنہ رفیق تو درویش مایۂ تو فقر خانۂ تو مسجد مونس تو حق سبحانہ تعالےٰ باشد **احوال** حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ امام ربانی مجدد الف ثانی صاحب الطریقہ حضرت شیخ احمد فاروقی رضی اللہ عنہ طریقۂ چشتیہ از پدر بزرگوار خود گرفتہ اند و از ارواح طیبہ این سلسلہ علیہ قدس اللہ تعالےٰ اسرارہم فیضہا و اجازت و خلافت یافتہ و در خوردی باز منظور نظر عنایت حضرت شاہ کمال قادری قدس سرہ بودند و خرقۂ تبرک حضرت شاہ کمال

از دست شاه سکندر رحمة الله علیهما در واقعه حضرت شاه کمال بالباس آن ایشان را تاکیدات فرموده پوشیدند
و از ارواح مقدسه اکابر خاندان قادریه و روح پر فتوح حضرت غوث الثقلین رضی الله تعالی عنه
بفیوض و برکات و اجازت و خلافت فائض شده اند و اجازت طریقه کبرویه از مولانا یعقوب صرفی که در
خطه کشمیر بکمالات ایشان مشهور است دارند اما نسبت حضرات خواجگان نقشبندی قدس الله اسرارهم که از
خواجه آفاق حضرت خواجه باقی الله یافته اند بر حضرت ایشان غالب است و ذکر و شغل و وضع و آداب همین
طریقه معمول دارند پس تحریر هر چار شجره ضرور است برائے تبرک و تیمن تا موجب برکت متوسلان این سلسله
علیه باشد و باوجود اخذ و کسب فیوض هر چار خاندان عالیشان از جناب الٰهی بمواهب جلیله و عطایائے
نبیله سرفراز شده اند که عقل در ادراک آن کمالات و حالات حیران است حضرت خواجه رضی الله تعالی
عنه درباره حضرت ایشان فرموده اند که هم چون ایشان زیر فلک نیست و درین امت مثل ایشان چند
کس بعلوم میشود و معلومات و مکشوفات ایشان همه صحیح و قابل آن است که منظر انبیاء علیهم الصلوات والتسلیمات در
آید و از مکاتیب شریفه حضرت خواجه قدس الله سره العزیز کمال حضرت ایشان معلوم میشود و ملا بدر الدین
در حضرات القدس و محمد هاشم کشمی در برکات احمدیه و محمد احسان در روضة القیومیه و دیگر عزیزان مقامات
و طاعت و عبادات حضرت ایشان مفصل تحریر نموده اند و حضرت شاه ولی الله رحمة الله علیه بعد
تحریر مناقبات حضرت ایشان نوشته اند لا یحبه الا مومن تقی ولا یبغضه الا منافق شقی محمد هاشم
کشمی در برکات احمدیه نوشته و قتیکه حضرت خواجه رضی الله تعالی عنه اصحاب خود را بجهت استفاده
از حضرت ایشان ترغیب نموده بسرهند فرستاده اند یکے از امتثال امر شریف ابا نموده پس در خواب می
بینند که آن حضرت صلی الله علیه و آله وسلم خطبه در مدح ایشان میخوانند میفرمایند که مقبول میان احمد مقبول ماست
و مردود میان احمد مردود ما است حضرت شیخ عبد الحق رحمة الله علیه در خاتمه رساله که از سوالات بر کلام
شریف حضرت ایشان نموده می نویسد که مراد درباره شما این آیه شریفه وان یک کاذبا فعلیه کذبه و
ان یک صادقا یصبکم بعض الذی یعدکم الغاگر دیده مخفی نیست که این آیه کریمه در رفع اشتباه
حقیت حضرت موسی علیه السلام است مر فرعون و فرعونیان را سبحان الله حضرت ایشان موسوی المشرب
بودند اگرچه حضرت شیخ را از فرط غضب رفع شبهات ازین کریمه نشده اما بعد چندے بحقیت کمالات حضرت
ایشان اقرار نموده اند چنانچه در مکتوب مرسل حضرت شیخ عبد الحق بخدمت حضرت مرزا حسام الدین احمد که از اجله خلفائے
حضرت خواجه باقی بالله اند رحمة الله علیهما مذکور است که حضرت شیخ از انکار خود باز آمده و میفرماید که چنین عزیزان
را بد نباید پنداشت و انکار و اقرار کسے که بترجمه لفظ عربی وامانده سخن از تعصب گوید و با معارف دقیقه مناسبت
ندارد اعتبار نیست کسے که دیده بصیرت اولیاء و نظر کشفی او در تدقیق حقائق رسا باشد اگر در سخن اولی الابصار
خوض کند جا دارد و باینهمه مولانا محمد بیگ بدخشی دفع اعتراضات که بر کلام حضرت ایشان متعسفان می نمایند

۱۰۷

چار مذهب رسانیده و بالفعل درینجا موجود است و دیگر مخلصان حضرت ایشان نیز بر چیدن این ادنی از
سلوک راه خدا سعادت یافته و حضرت ایشان خود نیز دفع اعتراض فرموده اند پیش اهل انصاف و دور از
حسد و اعتساف اجوبه حضرت ایشان کافی و شافی است میفرمایند کلام ما خالی از سکر نیست صحو خالص نصیب
عوام است میفرمایند درین راه اشتباه بسیار است از اشتباه ظل باصل و عروج بنزول الا من عصمه
الله تعالی میفرمایند کشوف و معارف خلاف کتاب و سنت مقبول نیست نزد خرد دقیقه یاب ازین سه جمله
کلام شریف حضرت ایشان جواب هر اعتراض می تواند شد و تفصیل هر جواب در مکتوبات شریفه حضرت ایشان
مسطور است فارجع الیها اما از تحریر معارف غریبه و مقامات جدیده و بعد تقریر و تثبیت معارف متقدمین
نقصانی بجناب آن اکابر عاید نیست چنانچه از ظهور ملت محمدیه علی صاحبها افضل الصلوات والتسلیمات
بملل سابقه منقصتی لاحق نشده از مذهب جدید شافعی که تلمیذ حضرت امام مالک است بمذهب امام مالک
قصوری راه نیافته میفرمایند که معرفت خدا بران کس حرام است که خود را از کافر فرنگ بهتر داند فکیف از
اکابر دین میفرمایند که من کمینه خوشه چین خرمنهای دول ایشانم و در ذیل زلة بردار خوانهای نعم اینها ایشانند که
بانواع تربیت مربی ساخته اند و باصناف کرم و احسان مرا متنفع گردانیده حقوق این اکابر قدس الله اسرارهم بر خود
لازم دارم میفرمایند که این علوم و معارف انوحدت وجود و احاطه و سریان ذاتی وغیر ذلک این اکابر را در
وسط راه پیش آمده باشد و ازان مقام ترقی فرموده باشند اگر تتبع کلام اولیاء کرام رحمة الله تعالی علیهم
نمائی به بینی که چه سخنهای بلند ازین اعزه بر زبان آمده است بزرگی میفرماید سبحانی ما اعظم شانی
لوائی ارفع من لواء محمد دیگری میگوید قدمی علی رقبة کل ولی الله دیگر گفته قدمی علی جبهة کل
ولی الله و درین کل اصحاب عظام و حضرت امام مهدی رضی الله عنهم که بالاتفاق افضل اولیاء کرام اند
داخل اند و دیگری گفته که قدمی در مقامات قرب از خود بیشتر دیدم غیرتم آمد که هیچکس بر من سابق نیست گفتند
قدم مبارک آنحضرت است صلی الله علیه وآله وسلم خاطر من تسکین یافت دیگری فرموده که در مقامات قرب از
دریائی گذشته ام که انبیاء علیهم السلام این طرف آن دریا مانده اند و حضرت شیخ محی الدین رحمة الله علیه خود را
ختم ولایت نوشته اند فرموده اند که ختم رسالت از ختم ولایت استفاده می نماید پس هر توجیهی که تابعان این اکابر
درچنین کلمات افاده میفرمایند از غلبه حال یا مامور بودن باظهار آن مقامات یا تحدیث نعمت الهی یا ترغیب
طالبان راه یا صرف عبارات از ظاهر که گاهی الفاظ این بزرگان بمعانی مقصوده مساعدت نمی نماید پیش انصاف
همان توجیه جواب اعتراضات است که اهل ظاهر را بر کلام حضرت ایشان مظنون می شود فلا تکن من الممترین
علوم و معارف هر که موافق کتاب و سنت بیشتر است در بعضی غیر معقول خود تاویل تفویض باید نمود و زبان اعتراض
نباید کشود منکر این طایفه علیه قدس الله اسرارهم در محل خطر است حضرت عبد الله انصاری رحمة الله علیه فرموده
اند انکار مکن که انکار شوم است انکار آن کن که ازین کار محرومم است الله تعالی ما و شما را محبت خود و محبت دوستان (خود)

خود عطا فرماید آمین المرءُ مع من احب ؛

مکتوب نود و یکم

بہ منشی امین الدولہ احمد خاں صدور یافتہ در مواعظ عبرت انگیز و نصائح حسرت آمیز بعنوانے کہ مرتکبان کبائر را راہ توبہ کشاید از ضلالت دلالت بہدایت فرماید در پردہ نفس نفیس خود جلوہ ظہور دادہ

منشی صاحب والا مراتب عالے مناقب سلمہم اللہ تعالے السلام علیکم ورحمۃ اللہ حضرت منشی نعیم الدین خاں صاحب مناقب آنجناب لب بار بیان فرمودند لہذا گذارش میرود کہ بگوشہ چشم عنایت یاد و شاد فرمایند و توجہ نمایند کہ عمر این پیر در گناہان بگذشت گناہان محضہ از گلہ و غیبت و طعن و لعن و حیفے بحال عزیزان یا مخلوطہ بنماز بے حضور و بی ترتیل قرات و روزہ مشوب بلغو و لایعنی و تلاوت بدون تدبر معنی و اوقات خالی از خشیت و حضور حق سبحانہ و انفاس در غفلت مصروف اعمال نامہ را سیاہ ساخت وا اسفا در باغ جہان برائے گل آمدیم و خار در بار داریم وا حسرتا صحت و عافیت و کامیا بیہا مرحمت فرمودند و در شکر آن ہمہ قصور فواندامتا بقرآن مجید و نبی حمید صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم عنایتہا شد و در سپاس آن این ہمہ غفلت معاذ اللہ حیرتہا است کہ فردا چہ رو پیش خدا و رسول صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم قبولی پیدا شود چہ نافہمیہا است بدرجہ شفاعت و مغفرت رسیدن باین عدم لیاقت متعذر مگر سابقہ رحمت دریابد تدارک ما فات اللہ تعالے بفضل خود می تواند فرمود و الا ہیچ عذرے نیست انا للہ مرگ بر سر و قیامت نزدیک کدام عمل بکار آید نیکان بجنت بروند و تنعمات و دیدار حضرت حق برسند و ما غافلان در محاسبہ در روزے کہ مقدار آن پنجاہ ہزار سال است گرفتار ہای ہای یا لیتنی لم اخلق تامل ضرور است کہ فردا حسرت نشود التزام اعمال چنانچہ سحر خیزی و از دیدہ حسرت اشک ریزی و مجاہدات و جانفشانی از مقربان بارگاہ الٰہی سبحانہ مرو لیست اللہ تعالے غیرت و حمیت مرحمت فرماید حضرت منشی نعیم الدین خان و آنجناب مہربان در اوقات خاصہ خود یاد پیران شکستہ بال در راہ ماندہ فرمایند ؎ سبک پے جوانان چو منزل رسند ٭ نخسپند کز واماندگان در پس اند ٭ دعائے غایب برائے غایب اسرع است در اجابت از شب نہم جمادی الثانی بہدو لیشان برائے دعائے خیر برائے آنجناب گفتہ شد بعد ختم نیز دعا کردہ میشود بندہ نیز اند عا غافل نیست اللہ تعالے بکامیابی دارین فائز فرماید و بندہ را نیز آمین والسلام والاکرام ؛

مکتوب نود و دوم

دربیان آنکه آن حضرت صلی الله علیه و آله وسلم جامع جمیع کمالات الٰهیه اند و هر علومے و معارفے که در امت ظاهر شده پرتو لیست از کمال او صلی الله علیه و آله وسلم که ظهور او موقوف بر وقت خاص آن شخص خاص بود و مناسب فلک

بدانکه پیغمبر ما صلی الله علیه و آله وسلم سید المرسلین جامع کمالات آلهیه است و علوم و فیوض که در علما و اولیا رحمة الله علیهم رواج دارد پرتوے است از کمالات او صلی الله علیه و آله وسلم کمالے از افاضات آنجناب بر دلہائے اصحاب کرام تافته آنہارا باقصی مراتب قرب الٰهی سبحانه رسانید و آن ظهور تجلیات ذاتیه دائمه است پس باعلی درجه احسان و برد یقین و محبت و معرفت حضرت حق سبحانه رسیدند و اعراض از دنیا و اقبال بآخرت و اتباع سنن هدیٰ بلکه سنن عادی آنحضرت سجیه رضیه خود ساختند حظها از نماز بطریق مسنون که معراج مومن است و تلاوت قرآن و اذکار ماثوره می یافتند وطن و ملک و املاک گذاشته همت بمحاربات کفار و آرزوئے شهادت فی سبیل الله داشتند نسبت سکینه و طمانیت گویا بسرہائے ایشان طیور نشسته اند و از کمال حضور گویا رویت عینی نقد وقت ایشان بود می گفتند کنا نتراءی الله هاهنا اولیا را شهود خیالی میشود و اصحاب کرام را رویت عینی از انعکاس مشاهده قویه آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم و این از وجوه فضل ایشان است بر اولیائے امت از کمال مجاهدات در راه خدا و ترک دنیا و رغبت آخرت از خود خبرے نداشتند کمال مرتبه احسان و صفا و لطافت حالات که دست ادراک انسان کوتاه است سرمایهٔ ایشان بود و فنا و بقا و استغراق و بیخودی و اسرار توحید وجودی و کثرت خوارق عادات ازین اکابر منقول نیست باز کمالے از دل پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم الله تعالیٰ در امت ظاهر فرمود قابل این کمال کبرائے صوفیه مثل حضرت ذو النون مصری و حضرت ابو یزید بسطامی و حضرت جنید و امثال ایشان رحمة الله علیهم شدند و از مقتضیات این کمال ذوق و شوق و استغراق و بیخودی و آه و ناله و اسرار توحید و استماع اشعار نغمه و وجد و رقص و میل بحسن و جمال و کم خوردن و کم خفتن و غیرہا و متحیر در شهود حق سبحانه بودن و سکر و مستی و فنا و بقا و عالم را مظهر وجود حق و توابع آن یافتن از معارف این کمال است این کمال از اسرار قلبی است درینجا تجلیات افعالیه و صفاتیه ظهور دارد ازین ذوق و شوق قلبی و دید نور توحید هر طرف انجمن ہا آراسته شد و ولوله و طنطنه و شورش و گرمی و بے تابی دل در جهان پیدا آمد و غلغله آه و ناله دل گداز در گنبد فلک پیچید و چو آسمان پر شد آتشگیری ہائے آثار محبت جان سوز ساکنان ملاء اعلیٰ حیران و جد و تواجد دل سوختگان گردیدند صعقه ہائے تجلی غلبات

عشق و اشتیاق و احتراق جانہائے از خود رفتگان پرداخت صبر و خرد رخت قرار و آرام بیرون
انداخت و اشعار محبت و شوق انداز لہ و حیرانی ارواح خبر داد ے اے عجب آن عہد و آن سوگند کو
وعدہ ہائے آن لب چون قند کو چہ بہانہ میدہی شبہات را اے بہانے شکر لبہات بلا از این
گرمی ہائے نالہ و آہ و بیتابیہائے و نعرہائے جانکاہ ملائک سرگردان و مقدسان در فہم این معنی ہمہ نادان
ملک را از سوز آتش عشق آدم چہ خبر و جن را ازین گرمی ہائے جانسوز چہ اثر ار تعینات و انواع
از کار اگرچہ از جگہ باشد اختیار نمودند سبحان اللہ عما یصفون لاکن طریقہ اصحاب کرام آن
سفاء مرتبہ احسان و اقتصار از کار ماثورہ بود تا پیدا شد بہمین حالات قلبی ولایت را بر نبوت فضل داوند کہ در
ولایت توجہ فردو سے بحق است و در نبوت توجہ بخلق بدانکہ ولایت از تجلیات افعالیہ و صفاتیہ فائق است و
نبوت از تجلیات ذاتیہ دائمہ کہ صاحب آن نہایات مقامات قرب رسیدہ توجہ و انتظار ندارد و در ولایت
توجہ باقی است کہ علامت نارسائی بکمال مقصود است اللهم ارنا الحق حقا واهدنا الصراط المستقیم
از نبی اولیاء بر آمدہ اند باتباع او و ولی محتاج است در صعود مقامات بہ نبی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم باز کمالے
از لطیفہ نفس مقدس پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم ظہورے یافت و ازین کمال حظے وافر بحضرت شاہ نقشبند
عنایت فرمودند بلکہ این کمال خاصہ حضرت شاہ نقشبند است رحمۃ اللہ علیہ درین کمال حضور توجہ و مشاہدہ کہ
از خلد قلب اند آمدہ و دوام آگاہی بحضرت حق سبحانہ حاصل میشود و جذبات و واردات و شمول توجہ جہات
سنہ را لازم میگردد و تورع و تشرع و عمل بعزیمت پیش نہاد میشود و بعضے را اسرار توحید واضح میگردد و الا
دوام توجہ و کیفیات در بے خطرگی بالکل خطرگی حاصل وقت می شود توسط در امور از ماکولات و عادات و عبادات
طریقہ حضرت خواجہ است و ہمت و کہار اذکار و نورانی ساختن و از خواطر پرداختن و کارہا سرانجام فرمودن از
خصائص شاہ نقشبند است جزاہ اللہ ذکر خفی با توجہ بقلب و حضرت حق سبحانہ و التزام صحبت مرشد مختار
ایشان است مرشد باید کہ کثیر الاحوال بکسب کمالات قلبیہ و حالات لطیفہ نفس از استہلاک و اضمحلال وغیرہ باشد
والا ناقص است از ناقص کامل نباید چنانچہ شریعت سمحہ نافعہ از آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم ظہور یافتہ بنی آدم را مقرب
بارگاہ الہی سبحانہ ساختہ طریقہ حضرت خواجہ خواجگان شاہ نقشبند بکمال تیسیر و سہولت در افاضہ احوال باطن را کہ اختیار فرمودہ سبحان
اللہ و بحمدہ و این طریقہ اسہل طرق در افاضہ احوال باطن و کثیر النفع و علما پسند است باز کمالے از جناب پیغمبر
خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم حق تعالے بحضرت مجدد را کرامت کرد و در طریقہ حضرت مجدد تصفیہ قلب و لطائف
عالم امر و تزکیہ نفس و استقامت بدن و لطائفہائے نسبتہائے کمالات و حقائق ہر کرا حق تعالے میخواہد عنایت
این طریقہ می نماید بسبب کثرت نسبتہا و علو مقامات ہمہ کس را حاصل نمیشود و ہر جا خدا خواستہ است میرسند
لہذا در علوم و حالات اختلاف دارند توحید وجودی و توحید شہودی در سیر بعضے درجات این طریقہ اگر حق تعالے
فضل نماید ظاہر میشود و باز بجذبات و عنایت الہی بآن درجات عالیہ فائز میگردند کہ اسرار و سکر و بیخودی

صوفیه را آنجا راه نیست سبحان الله این نالائق سزاوار تقریر مراتب قرب اولیا نیست رحمة الله علیهم لیکن
برائے حصول افتخار و سعادت حرفے چند از مقامات بزرگان نوشته ام که ندارم از فکر جز نام بهره
زبان بسے خوشتر که اندر کام زهره کثرت کمالات الٰهی که بواسطه حبیب خود صلی الله علیه و آله وسلم امت
را آن نواخته چه مقدور بیان است و هر یکے را از اولیا خصائص بسیار است و هر فرد از انسان سیر
انواع تجلیات بیشمار بعضے از کمالات را تقریر کرده شد بدانکه در طرق اولیا طریقه حضرت شاه
نقشبند بطریقهٔ اصحاب کرام مناسبت تمام دارد الله تعالےٰ مرا و ترا در اتباع این طریقه و احوال مقامات
آن بهره ور دارد و حظے وافر نصیب فرماید و عنایت از شاه نقشبند و خلفائے ایشان شامل حال ما درین
ماندگان گرداند تعلیمے دلکشا و نهجے کارفرما داریم مگر ارشاد حضرت خواجه "ما مرادانیم با فضلیانیم" ما را امید
وار میدارد فالحمد لله علی ذالک نوشته شما رسید که اگر شخصے اعتقاد حقیقت توحید وجودی یا توحید
شهودی نماید حکم او چیست بدانند که قرآن مجید و شریعت برائے تصحیح عقائد و ایمانیات و اعمال صالحه و
اخلاق حسنه و معاملات بتراضی یکدیگر فرود آمده و از اثر بموثر رفتن و باستدلال الیقین توحید ایمانی قوی
داشتن و تصدیق نبی در آنچه آورده صلی الله علیه و آله وسلم و خوف قیامت و واقعات را از تقدیر حق
تعالےٰ دانسته رضا یا صبر بآن حاصل نمودن و دوام ذکر و مرتبهٔ احسان در عبادات لازم دل و جان داشتن
و نیت جهاد در دل راسخ نموده و توکل و قناعت و تسلیم و تفویض و وثوق بر وعده هائے حق سبحانه قوی
ساخته خشیت و رضا را مددگار استعداد موت کردن از مامورات الٰهی و مختار اکابر دین است هر کرا
درین امور ظاهر و باطن قصورے باشد قصور است در دین او تمام امت بهمین طریق مامور اند آنچه مردمان
بکثرت اذکار و بیوست ریاضات در خیال بسته آنرا وحدت وجود مقرر کرده اند مامور به نیست و این
اوهام مستولیه قابل اعتقاد نتواند شد مبنائے شرع بر غیریت است و در مقامات عالیه تجلیات ذاتیه
دائمه که اصحاب کرام رضی الله عنهم بآن درجات رسیده اند ازین خیالات هیچ نبود و آن اوهام زائل کامے هرگز مروی
نیست ما مردم اتباع امام العرفا فخر المحققین حضرت مجدد داریم که آنچه علوم و معارف از جناب قائل
قول صدق سبحانه رب زدنی علما ایشان را مرحمت می شد بعلما و عقلا می نمودند سخن تقلید و هم گفتن
اعتبارے ندارد ایشان میفرمایند که رسائل توحید از والد ماجد خود حضرت شیخ عبد الاحد خلیفه حضرت
شیخ عبد القدوس رحمة الله علیهما خوانده علمے باین معرفت حاصل نمودم باز بهمین تربیت و تلقین و صحبت
شیخ المشائخ حضرت خواجه محمد باقی قدس سره العزیز آن بعیان و شهود مبدل گردید و اتصالے و تجلی ذاتی
برقی که قبله همت حضرت شیخ ابن العربی است رحمة الله دست داد و علوم و اسرار این معرفت بسیار حاصل
شده مغلوب گردانید باز بعنایت الٰهی و توجهات حضرت خواجه بترقیات کثیره فائز شدم و معرفتے ورائے
معرفت مذکوره بحصول آمد و آن وحدت شهود حضرت حق است سبحانه در مرایائے ممکنات درین معرفت

غیریت باقی است چنانچہ آئینہ از لمعان آفتاب ممتلی گردد و حرارت و قرص شمس پیدا شود اگر آئینہ انا الشمس
بگوید بظہور طبقات و انعکاس قرص آفتاب کاذب نتواند شد اما جرم آئینہ باقی است این است غیریت
آئینہ از اتحاد با آفتاب معرفت اولی در سیر لطیفۂ قلب ظاہر میگردد و آن از غلبۂ سکر و محبت است و صاحب
این معرفت از سکر معذور می تواند شد و معرفت ثانیہ در سیر لطائف فوقانیہ پیش می آید و سکر بصحو مبدل میگردد
باز بجذبات عنایات الٰہی ترقی واقع شد و معارف موافق مذاق انبیاء علیہم السلام پیش آمد و از توحید
وجودی کہ در سیر تجلیات افعالیہ ظہور می نماید و از توحید شہودی کہ در سیر تجلیات صفاتیہ واضح میگردد اثرے
نماند تجلی ذاتی دائمی ازین معانی ہیچ نگذاشت محض عبودیت و ذل عبدیت نقد وقت گشت قُلت اعتقاد
تخیلات متصوفہ خلاف طریق مشروع است اعتقادات مقررات علما از واجبات است تا دین درست
حاصل شود آیات را کہ معانی آنہا علما موافق مذاق انبیاء علیہم السلام فرمودہ اند بتاویل بر خیالات فرود آوردن
موافق عقیدۂ اعلام ہرگز مرضی نتواند شد و تطبیق وحدت شہود با وحدت وجود آنرا تابع این معرفت ساختن
از قوت ملکۂ علمی است معرفتے از مقامے ناشی میشود و معرفتے از مقامے دیگر حاصل میشود ہر دو در نفس
الامر یکے نتواند شد توحید وجودی در سیر لطیفۂ قلبی توحید شہودی در سیر لطائف فوقانی و ازین
ہر دو توحید اثرے نیافتن در تجلیات ذاتیہ دائمہ و جز عبودیت و عبدیت حاصل نداشتن کسے کہ بجمیع
مقامات طریقۂ حضرت مجدد رح رسیدہ و وجدان صحیح و علمے صریح دارد بروظاہر است و محض انتساب
طریقۂ حضرت مجدد رح نا کسب نورے از انوار این طریقہ بمعارف ثلثۂ مذکورہ تمیز ساند و سخن بظن و تخمین
و تقلید گفتن اعتبارے ندارد غرض از طریقۂ صوفیہ آن است کہ فیض باطن حاصل شود و کیفیات
قلبیہ نقد وقت گردد الا جائے دیگر بیعت نماید والسلام تحریر رقعہ پیش از ورود خطے است کہ پانزدہم
رجب نوشتہ شدہ حضرت سلامت بزرگان دین و طالبان حق الیقین بسبب غلبات محبت ترک و
تجرید و کثرت ریاضات و اذکار طریقہ خود ساختہ موافق موتوا قبل ان تموتوا از حظوظ خود دست
برداشتہ بقا از خود و لقا بحق سبحانہ باخلاق او عم نوالہ تخلق قوی پیدا نمودہ باین معرفت کہ از سکر
محبت است رسیدند و رسائل در اثبات آن نوشتند و آیات را بتاویل بر مقصود فرود آوردند و این
معرفت کہ با دوست یکے بودن بہتر است از بندگی و غیریت شورے در جہان افگندند مغلوبان
جانبازان استہلاکے در خیال محبوب بہم رسانیدہ از خود رفتند بوالہوسان تکیہ بذکر لا الہ الا انا و انا
اللہ کردہ بوہم ہمہ اوست توحید متخیل را رواج دادند پیر ما باین معرفت رسیدہ مقتدائے
ماست پیروی او ضرور بنائے پیروی پیر اول کہ پیشوائے انبیاء است عنداللہ منظور اگر رسیدگان
بلطائف فوقانی مجددیہ در معرفت قلبیہ استقرار می نمودند مجنون وار انا لیلے بر خیال او شان
استیلا می نمود و گرفتاران سیر قلب اگر ترقی میکردند از اتحاد و عینیت تبری میفرمودند سرائے معرفت

معروفه که در عالم شهرت یافته و در هر زبان موجود است اُتّ وَلّ تُوں اُتّ وَلّ تُوں توهیں
توں توهیں توں نهیں وی توں هوسیں دی توں مفاخر علوم دیگر است بر قلوب و ارواح عارفان فایض
گردیده است موافق انبیاء علیهم السلام ولا یحیطون به علما اللهم ارنا الحق حقاً این ننگ
و عار درویشی سخت حیران است و پشیمان تا انجام چه شود اللهم احینی مؤمنا و امتنی مؤمنا و
احشرنی مؤمنا توسل بطریقه حضرت غوث الثقلین و حضرت شاه نقشبند و حضرت مجدد الف
ثانی رضی الله تعالی عنهم محض برای آن است که مردن بر کمال ثبات ایمان شود ۔ مصحف بکف و پا
بره دیده بدوست ۔ با پیک اجل خنده زنان بیرون شد ۔ امیدوار دعا است ۔

مکتوب نود و سیوم

بحضرت خواجه حسن مودود صدور یافته در تطبیق این دو حدیث شریف الفقر فخری و الفقر سواد الوجه فی الدارین بر تقدیر ثبوت انهما

مرقوم بود که درین دو حدیث که مردم مشهور می نمایند تناقض است تطبیق بکنند و الا آنحضرت تطبیق
خواهند فرمود ازین چه بهتر افاده فرمایند و معانی بیان نمایند تا مستمعان مشتاقان بفایده جدیده بهره یاب
گردند حدیث الفقر فخری گویند اصلی ندارد و ثابت نمیشود حضرت شیخ سعدی آنچه شنیده نوشته اند
که از فقر یاد آرد بلی افتخار در صورتی که ثابت باشد گوییم که فقر دو قسم است فقر محمود و فقر
مذموم فقر مذموم که از عدم اسباب بی صبری نماید معاذ الله سیاه روئی در آخرت است خلاف امر حق
تعالی و رسول صلی الله علیه و آله وسلم کرده باشد که امر بصبر و ورع یافته و در دنیا بشکایت و اظهار تنگی بی
آبروی است الفقر سواد الوجه فی الدارین ثابت شد و فقر محمود آنکه از عدم اسباب صبر بلکه رضا بلکه
التذاذ بآن نماید و در باطن عدم آرزو و عدم التفات بغیر و وثوق بر رجا و خوف و توجه بحضرت کبریا سبحانه
کانک تراه بلکه قوی باشد و این نگاه و مرتبه احسان آنچنان غلبه کند که هر جا مشهود او حق باشد الفقر
اذا تم هو الله یعنی عدم التفات بغیر بلکه غلبه شهود استیلا یافته هر جا در ظاهر و باطن مشهود حقیقت الحقائق
گردد پس این صبر و رضا و این چنین شهود و تصفیه مقصود اولیای کرام است رحمة الله علیهم و فخر انبیا و این
اسرار و مقامات از تجلی صفاتی سر زده است تجلی صفاتی و آنچه آنجا حاصل شود از تجلی ذاتی دائمی که بعد قطع
تجلیات افعالیه و صفاتیه و بسیر اسم الظاهر و اسم الباطن و هر چه ازین قرب بر بواطن انبیاء علیهم السلام و امر و
نهی انبیا بفرو تر است الله تعالی از فقر مذموم نگاه داشته بکمال فقر محمود رساند و از آنچه اولیا را از آن
افتخار میرسد بهره یاب گرداند ما و امثال ماندگان که عمر به بطالت بسر برده ایم و درین ضعف پیری که جز

حسرت و ندامت از گذشته و تبیان از آینده که در پیشانی چه نوشته شده و کسل و سستی در اعمال نداریم چه کنم رب انی مسنی الضر وانت ارحم الراحمین ؛

مکتوب نود و چهارم

در بیان مراقبات و اذکار و اشغال لطیفهٔ قلب و لطیفهٔ نفس و حالات و کیفیات آنها و توحید وجودی و توحید شهودی و ما یناسب ذلک

بعد حمد و صلوة معلوم نمایند که اختیار طریقهٔ شریفهٔ صوفیهٔ علیه برائے حصول غلبهٔ محبت است و معرفت افعال و صفات و ذات را از حضرت حق سبحانه دانسته چون وجه را راه ندهد و بغیر او تعالی نیز دانند و محبت و معرفت بدون اتباع حبیب خدا صلی الله علیه و آله وسلم و بے ذکر کثیر و دوام توجه و التجا بجناب الٰهی در هر امر حاصل نمیشود پس جمیع اوقات بلکه جمیع لمحات بذکر و توجه معمور داریم و غفلت از یاد حق سبحانه نورزیم اعمالے که از حدیث شریف ثابت است و تلاوت و استغفار و درود و تسبیح و تحمید و تقدیس ورد سازیم و صبر و قناعت و تحمل و توکل و تسلیم و رضا که از اخلاق مرضیهٔ اولیاء رحمة الله علیهم است عادت مستمره گردانیم تا نسبتے بطریق دوستان خدا پیدا شود بدانکه در طریقهٔ شریفه مقامات و اصطلاحات مقرر کرده اند و در هر جا انوار و اسرار و علوم و کیفیات اگر فضل الٰهی شامل شود دست میدهد برای شما دوام ذکر و مراقبه و اتباع سنن و آداب مصطفی صلی الله علیه و آله وسلم فرض طریقهٔ محبت است ؎ ما نیستانیم عشق آتش است ٭ منتظر کان آتش اندر نے زند ٭ در دائرهٔ امکان که اول دوائر است مراقبه احدیت صرفه که مسمی اسم مبارک الله است و موصوف بجمیع صفات کمال و منزه از جمیع سمات نقصانات می نمایند هر گاه کیفیت جمعیت تا چهار گهڑی برسد باز دائره ولایت صغری که ولایت اولیاء است مراقبه معیت وهو معکم اینما کنتم می کنند و درین ولایت سیر در تجلیات افعالیه الٰهیه که ظلال اسما و صفات است پیش می آید و حالات و کیفیات و اسرار بسیار حاصل میشود لیکن آن که حظے درین مرتبه در باطن پیدا شود و اغلب اوقات توحید وجودی ظاهر میگردد و آن یافتن و دیدن است وجود ممکنات را موج دریائے هستی حق تعالی یعنی هستی او سبحانه است در کثرت امکان نمودے پیدا کرده و این دید از غلبهٔ محبت ظاهر میشود و بسبب کثرت ذکر و مراقبه و نوافل لازم باطن میگردد و آنچه باستیلائے واهمه و بمراقبه همه اوست عادت نمایند اعتبارے ندارد و پیش خواهد آمد دائره ولایت کبری متضمن سه دائره و قوس است درین ولایت کبری ولایت است علیهم السلام و درین ولایت سیر در تجلیات اسماء و صفات و اصول آن بیان نموده اند در دائره اولی مراقبه اقربیت نحن اقرب الیه من حبل الورید معمول است و فیض بر پیشانی بر لطائف اربعه روح و سر و خفی و اخفی

و لطیفہ قلب نیز وارد میشود ہرگاہ درین مراقبہ جذبات و واردات و حالات حاصل میشود و مراقبہ
محبت یحبہم و یحبونہ در دائرہ ثانی این ولایت باید نمود درین مراقبہ مورد فیض لطیفہ نفس است
و حالات و کیفیات تمام بدن را در میگیرد و دائرہ ثانی را اصل دائرہ اولی دانستہ مراقبہ محبت می کنند بعد ازان کہ بہرۂ وافی درینجا
دست دہد در دائرہ ثالثہ مراقبہ محبت نمایند دائرہ ثالثہ را اصل دائرۂ ثانی دانستہ مراقبہ محبت می نمایند و اینجا ہرگاہ حالات
فائض شود و بہرۂ تمام دست دہد بعد ازان مراقبہ در قوس می کنند این قوس را اصل دائرۂ ثالثہ دانستہ مراقبہ محبت می نمایند و حصول
این دوائر سیر اسم الظاہر تمام میشود دست نا یار کرا خواہد و میلش بکہ باشد و درین مقامات ترقی نسبت باطن
بکثرت ذکر تہلیل بالخیال باشد یا بلسان شود و درین دوائر توحید شہودی پیدا می شود و آن ظہور
شہود حق است در مرایاے ممکنات در توحید وجودی وجود ممکن در نظر نمی آید و مستور میگردد و در
توحید شہودی وجود ممکن آئینۂ شہود حق سبحانہ می شود ہر چند در شعشعان نور آفتاب آئینہ مستور
میگردد جرم آئینہ باقی است و در توحید شہودی وید جرم آئینہ مستور نمی شود بر صرافتہ خود باقی است چنانچہ
در غلبۂ شعشعان نور آفتاب ستارہا بنظر نمی آیند نہ کہ وجود ستارہ ہاے زائل شدہ این چنین
فرمودہ اند بزرگان رحمۃ اللہ علیہم و سیر تجلیات اسم الباطن در پیش است بعد از حصول تجلیات
و حالات اسم الظاہر و اسم الباطن کمالات سہ گانہ و حقائق سبعہ درین طریقہ بیان کردہ اند اللہ تعالے
عنایت فرماید بدانکہ در سیر ولایات حالات و کیفیات و اسرار دیگر است و درین کمالات و حقائق
انوار و کیفیات و علوم و معارف علیحدہ طریقۂ حضرت مجدد رح عبارت ازین ولایات و کمالات و
حقائق است آنچہ جناب حضرت ایشان شیخ المشائخ خواجہ محمد باقی باللہ را رضی اللہ عنہ عرض کردہ
اند کہ بندہ را بواسطہ عنایات آنجناب مبارک طریقہ جدیدہ کرامت فرمودہ اند و حضرت خواجہ
این معروض ثابت داشتہ ہمین طریقہ است متعنا اللہ سبحانہ و ایاکم بنوع کانہا و حالاتہا
و اسرارہا آمین ؛

مکتوب نود و پنجم

در بیان مراقبات تمام طریقۂ مجددیہ از ابتدا تا انتہا

بعد حمد و صلوٰۃ معلوم نمایند کہ بزرگان این طریقہ از مقامات قرب تعبیر بدائرہ میفرمایند
کہ بے جہت است و سیر و سلوک در بے جہتی است در سیر قلب دو دائرہ گفتہ اند دائرہ امکان درینجا
ذکر اسم ذات و نفی و اثبات و وقوف قلبی ترقی می بخشد و دویم دائرہ ولایت قلبی درینجا اگر خدا خواہد اسرار
توحید و حالات و کیفیات وغیرہا واضح گردد سیوم دائرہ ولایت کبریٰ و این ولایت متضمن سہ دائرہ
و یک قوس است در دائرہ اولی مراقبہ اقربیت حضرت ذات تعالت می کنند و مورد فیض اینجا پیشانی

و لطایف خمسہ است مفہوم اقربیت در لحاظ داشتہ مراقبہ نمایند در دایرہ ثانی و ثالث و قوس مراقبہ
محبت یحبہم و یحبونہ می کنند و دریںجا مورد فیض لطیفہ نفس است دایرہ ثانی را اصل دایرہ اولی
دانستہ و ثالث را اصل دایرہ ثانی و قوس را اصل ثالث دانستہ مراقبہ محبت بلحاظ مورد می نمایند ہر
گاہ در جائے حظے و کیفیتے دست دہد توجہ بجائے دیگر باید نمود دریںجا فنائے نفس و زوال انا خود
و تہذیب اخلاق و تبدیل رذایل بحمائد وغیرہ حاصل می شود و باز بمسمیٰ اسم الظاہر متوجہ شود و مورد
فیض ایں لطایف عالم امر و جمیع اصول را در لحاظ دارد فیض بسیار دریابد بحصول ایں ہمہ درجات
سیر اسم الظاہر تمام می شود باز سیر تجلیات اسم الباطن در پیش می آید و ایں سیر را دایرہ ولایت
علیا گویند و ایں ولایت ملائکہ ملاء اعلیٰ است علیہم السلام اینجا مورد فیض لطایف ثلثہ است
سوائے عنصر خاک باز سیر تجلی ذاتی دائمی است و آن درجات دارد درجہ اولی را کمالات نبوت
فرمودہ اند نبوت عبارت از تشریع احکام است و کمالات آن انوار و تجلیات است کہ بواسطہ
متابعت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم پرتو بر باطن می افتد حضرت ذات را منشاء کمالات
نبوت دانستہ متوجہ گردد و مورد فیض دریںجا عنصر خاک است باز سیر تجلیات کمالات رسالت
است باز سیر تجلیات کمالات اولو العزم بیان نمودہ اند و دریںجا مورد فیض ہیئت وحدانی است
کہ بہ تہذیب لطائف عشرہ حاصل شود تا آخر طریقہ مورد فیض ہیئت وحدانی است ہر گاہ حظے
دریں مراقبہ دست دہد مراقبہ در کمالات رسالت باید نمود بایں لحاظ کہ حضرت ذات منشاء کمالات
رسالت است توجہ بحضرت ذات نماید باز مراقبہ در کمالات اولو العزم کہ حضرت ذات را منشاء
کمالات اولو العزم ملاحظہ نمودہ مراقبہ بکند باز سیرے دیگر است و آن سیر در حقیقت کعبہ
است حقیقت کعبہ عبارت از مسجودیت حضرت ذات است ذات را بایں لحاظ کہ مسجود
ممکنات است توجہ بکند باز حقیقت قرآن فرمودہ اند منشاء آن مبداء وسعت بیچونی حضرت
ذات است توجہ بحضرت ذات بایں لحاظ کہ منشاء حقیقت قرآن است مراقبہ انتظار فیض ازیں
مرتبہ مقدسہ نماید باز حقیقت صلوٰۃ می گویند توجہ بحضرت ذات بایں لحاظ کہ منشاء حقیقت
صلوٰۃ است باید نمود حقیقت قرآن عبارت از مبدء وسعت بیچونی حضرت ذات و حقیقت
صلوٰۃ عبارت از کمال وسعت بیچونی حضرت ذات فرمودہ اند باز معبودیت صرفہ گفتہ اند بحضرت
ذات بلحاظ معبود بودن آن توجہ می نمایند حقیقت ابراہیمی علیہ السلام و مقام خلت آن جناب
عبارت از انس و موانست حضرت ذات است بخود پس توجہ بحضرت ذات کہ منشاء خلت حضرت
ابراہیم است بجہت استفاضہ فیوض خلت باید نمود حقیقت موسوی عبارت از محبت حضرت
ذات است خود را توجہ بحضرت ذات بلحاظ محب بودن خود را کہ منشاء حقیقت موسوی است

باید نمود حقیقت محمدی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم عبارت از محبیت ومحبوبیت ذاتیہ است پس توجہ باین مرتبہ عالیہ محبیت ومحبوبیت ممتزجہ ذاتیہ کہ حقیقت محمدی ست صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم باید نمود حقیقت احمدی عبارت از محبوبیت صرفہ ذاتیہ است توجہ بحضرت ذات باعتبار محبوبیت ذات نمود کہ منشأ حقیقت احمدی است باید کرد علیہ افضل الصلوات والتسلیمات بانہ مقام حب صرف حضرت ذات است باز مقام لاتعین گفتہ اند کہ در ولایت علیا کثرت نوافل با طول قنوت ودر کمالات ثلثہ و حقائق الٰہیہ قرأت وتلاوت قرآن مجید ودر حقائق انبیاء کثرت درود اللهم صل علی سیدنا محمد واخوانہ من الانبیاء خصوصا علی سیدنا ابراهیم یا علی سیدنا موسیٰ وبارك وسلم این ہمہ درجات را تعبیر بدوائر کردہ اند در سیر لطائف عالم امر کیفیات واسرار ودرین دوائر کمالات ثلثہ وحقائق سبعہ لطافت وبیرنگی در باطن وقوت در عقاید حقہ حاصل میشود این سلوک دوائر در رسالہا می شود وانوار وحالات ہر مقام در رسالہا دست میدہد امر سہلے نسبت بذکر لا الٰہ الا اللہ وصدم بار محمد رسول اللہ عروج وجذبہ حاصل میشود اگر بعد چند بار محمد رسول اللہ گوید عروج ونزول در می یابد واگر تمام کلمہ بخواند جملہ نزول میشود در کثرت ذکر اسم جذبہ می آید واز کثرت تہلیل فنا دست دہد خاطر دار نعلم گردد از کثرت درود خوابہائے نیک می بینند واز کثرت تلاوت انوار بسیار میشود واز کثرت نماز تضرع دست دہد۔

مکتوب نود وششم

در بیان تعمیر اوقات باذکار واشغال وعلوم تحصیلی وادعیہ ماثورہ ونوافل روز وشب وعمل برائے بر آمدن حاجات ودوگانہ تفویض ودید قصور وترغیب جود واداے حقوق خدا ورسول وتعظیم سادات واحترام علماء وآنکہ اصل کار اتباع پیغمبر است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وفوائد دیگر واعتراضات کہ نافہمان بر کلام حضرت مجدد نمودہ اند شیخ اللہ وا وصدور یافتہ

از فقیر عبد اللہ عرف غلام علی عفی عنہ معلوم نمایند حاصل زندگانی جلبیت علم دین ویاد حق سبحانہ است ومحبت خدا ورسول است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم واز اسباب آن عمل موافق علم ودوام

ذکر است پس اوقات بتحصیل علم و انفاس بیاد او سبحانہ آراستہ دارند از آخر شب تا نماز اشراق
بعد از نماز تہجد و استغفار و دعا تلاوت و ذکر پردازند دو رکعت شکر النہار و دو رکعت
استخارہ گذاردہ شغل کتاب نمایند بعد حصول علم صرف و نحو و تلویح و توضیح و از معقول تا قطبی و
شرح عقاید و خیالی ہر چہ میسر شود تحصیل باید نمود و ہمت در تبحر در علم حدیث و تفسیر و علم صوفیہ دارند
در شغل کتاب از آگاہی بذکر الٰہی سبحانہ و یادداشت غفلت نکنند بعد نماز چاشت قیلولہ نمایند بعد
زوال برخاستہ اگر توفیق باشد چہار رکعت نماز بطول قرأت ادا کنند و این نماز مانند نمازے
است کہ در سحر خواندہ شود تا نماز عصر شغل کتاب در پیش دارند بعد عصر وقت ذکر و شغل و استغفار
است بعد نوافل نماز مغرب مطالعہ کتاب قریب ربع شب بعد از نماز عشا وقت خواندن ورود مقرر
است و قرأت سورہ و آیات قرآن مجید سورہ تبارک و الم تنزیل سجدہ و آخر سورہ بقرہ و آل عمران
و چہار قل سہ سہ بار و آیت الکرسی وقت خواب معمول دارند سبحان اللہ و بحمدہ سبحان
اللہ العظیم صد بار و استغفار برائے مسلمانان بست و پنج بار اللہم اغفر لی وارحمنی
ولوالدی ولمن توالد ولجمیع المؤمنین والمؤمنات باید از وظائف کلمہ تمجید صد بار و کلمہ توحید صد بار سبحان
اللہ وبحمدہ سبحان اللہ العظیم صد بار درود ہزار یا پانصد یا ہر قدر میسر شود استغفار اللہم اغفر لی وارحمنی
وعافنی وتب علی انک انت التواب الرحیم صد بار یا یازدہ بار مقرر نمایند سید الاستغفار اینست
اللہم انت ربی لا الہ الا انت خلقتنی وانا عبدک وانا علی عہدک ووعدک ما استطعت
ابوء بذنبی فاغفر لی فانہ لا یغفر الذنوب الا انت واعوذ بک من شر ما صنعت
اللہم مغفرتک اوسع من ذنوبی ورحمتک ارجی عندی من عملی اکثر بر زبان رود سید
الاستغفار ہر کہ وقت صبح بخواند اگر بمیرد دران روز داخل بہشت گردد و اگر وقت مغرب بخواند و بمیرد
دران شب داخل بہشت گردد پس اکثر باید خواند سبحان اللہ وبحمدہ عدد خلقہ ورضاء نفسہ وزنۃ عرشہ
ومداد کلماتہ چند بار سبحان اللہ والحمد للہ ولا الہ الا اللہ واللہ اکبر ولا حول ولا قوۃ
الا باللہ العلی العظیم عدد ما خلق فی السماء سبحان اللہ والحمد للہ ولا الہ الا اللہ
واللہ اکبر عدد ما خلق فی الارض سبحان اللہ والحمد للہ ولا الہ الا اللہ واللہ اکبر
عدد ما بین ذلک سبحان اللہ والحمد للہ ولا الہ الا اللہ واللہ اکبر عدد ما ہو خالقہ
درود اللہم صل علی سیدنا محمد والہ واصحابہ صلوۃ تکون لک رضاء ولحقہم اداء
ستّ وستّ بار اللہم صل علی سیدنا محمد والہ واصحابہ وبارک وسلم بعدد کل معلوم
لک برائے حصول مرتبہ احسان و یادداشت دوام توجہ بادل و توجہ دل بحضرت حق سبحانہ کہ بران
ایمان آوردہ ایم و نگہداشت دل از خواطر گذشتہ و آیندہ و بازگشت بعد چند مرتبہ ذکر بزبان خیال گفتن

خداوندا مقصود من توئی و رضائے تو محبت و معرفت خود ده و معنی کلمه نیست هیچ مقصود بجز ذات پاک
دوام ذکر اسم ذات باشد با نفی و اثبات الله الله المقصود هو الله المعبود و هو الله المحبوب
هو الله المحبین فرموده اند برائے ذوق و شوق جهر متوسط با حبس نفس مقرر است شنیدن اشعار
محبت بے مزامیر و بدون صحبت اغیار و غافلان جائز است برائے آمدن حاجات و در نفل خوانده ثواب
آن بارواح پیران گذرانیده بواسطه آن اکابر بحضرت قاضی الحاجات التجا باید نمود تفویض امور بحضرت کارساز نموده
فاتخذه وکیلا تحصیل ملکه یادداشت و علم دین باید کرد در دوگانه بعد از نماز اشراق و نماز
مغرب حسبنا الله و نعم الوکیل نعم المولی و نعم النصیر و افوض امری الی الله ان الله
بصیر بالعباد بعد سوره فاتحه و سوره اخلاص سه بار این آیات باید خواند و در دوگانه این آیات
ربنا ظلمنا انفسنا و ان لم تغفر لنا و ترحمنا لنکونن من الخاسرین ربنا لا تزغ قلوبنا بعد
اذ هدیتنا و هب لنا من لدنک رحمة انک انت الوهاب ربنا اتمم لنا نورنا و اغفر لنا انک
علی کل شیء قدیر بعد از سلام سبحان الله الخ عدد ما هو خلقه یا من یجیب المضطر
اذا دعاه و یکشف السوء لا اله الا انت سبحانک انی کنت من الظالمین باکسے کارے نداشته و
امید نداشته بر صدق وعده‌هائے الٰهی دل قوی داشته زندگی باید نمود و واقعات را از تقدیر حق سبحانه
دانسته لب چون و چرا نگشودن خلق را مصدر آثار قدرت و حکمت الٰهی دیده ترک جدال نمودن
دید قصور و خود را نیست و عدم یافته همه را بتعظیم پیش آمدن که مظهر پرتو وجود و توابع و آثار وجود
حق اند سبحانه و به آنچه میسر شود بهمه کس بمروت پیش آمدن گرسنه را دو نان و کوزه آب دادن بدانین
نماز بر وسوسه‌ها ست و تجافی از دنیا و انابت بعقبی و استعداد موت شعار خود ساخته خلق نیک
و رفق و عفو و گذاشت و اغماض و اعراض شعار خود ساختن و ادائے حقوق خدا و رسول خدا صلی
الله علیه و آله و سلم و تعظیم سادات کبار و احترام علما و فقرا لازم گرفتن از حق خود گذشتن و حق غیر را
ادا نمودن و تجافی از دنیا و انابت بآخرت استعداد الموت قبل نزوله وصف خود ساختن از کثرت
ذکر و توجه و نگهداشت حضور و آگاهی دست میدهد علامت آن خشیت از حق سبحانه و دوام تضرع
و انکسار است گویا بشاقه اعمال همین دم ماخوذ میشود عظمت و کبریائی او سبحانه باطن را احاطه
کرده باشد و اصل کار تقوی و اتباع حبیب خدا است صلی الله علیه و آله و سلم اعتقادا و اخلاقا و اعمالا
و احوالا سعی باید نمود تا تقوی در هر امر و شرف متابعت مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم در ترک تجرید
و توکل و تسلیم و رضا ملکه و عادت گردد آمین الله تعالی این پیر عمر ضایع کرده را و شمار توفیق عمل باین
مطالب کرامت فرماید بمنه و کرمه ذکر مشاجرات اصحاب کرام رضی الله تعالی عنهم و تفضیل مذهبے
بر مذهب دیگر و تفاضل مشایخ عظام باهم هرگز نباید نمود از ذکر عقاید سنی و شیعه لب باید بست

وسماع که مختلف فیه علما وصوفیه است نباید کرد و بدون مزامیر اکابر اولیا شنیده اند اگرچه در قرن اوّل نبوده مذکور حضرت مجدد رضی الله عنه واصطلاحات ایشان نباید کرد تا نافهمان بوهم خود افتراها ننمایند هرکه طریقه ایشان کسب کرده است در صحبت آن مقامات مشاهده می نماید و جواب اعتراض ها حضرت مجدد خود کافی وشافی بیان فرموده اند از مطالعه مکتوبات شریفهٔ ایشان واضح میشود حاجت رد اعتراضات که مخالفان بایشان نموده اند نیست ودلیل صحت طریقه ایشان همین کافی که هرکه طریقه ایشان ورزد توفیق اتباع سنت می یابد واز اتباع سنت نسبت باطن قوی میگردد فالحمد لله اولاً وآخراً وظاهراً وباطناً والصلوٰة والسلام علی رسوله وصحبه بعدد کل معلومات الله ؛

مکتوب نود و هفتم

در بیان طریقه مجذوبان سالک و آنکه طریقه که در اهل الله شائع است وموصل بمقصود طریق ذکر است اسم ذات باشد یا نفی و اثبات و ما یناسب ذلک

بعد سلام اشتیاق گذارش می نماید محبت واحوال محبت بدون دوام ذکر مشهود نیست که کسے راشده باشد آرے کسے بود که جذب عنایت الٰهی او را خود بخود در می یابد و بذوق وشوق غلبات محبت منکشف شود سه این کار دولت است کنون تا کرا رسد ؛ واین طریقه مجذوبان سالک است که بعد حصول جذبه محض بموهبت الٰهی سبحانه کثرت ریاضت واذکار وعبادات لختیار می نمایند واز محبوبان ومجذوبان خدائے تعالی می شوند الله تعالی ایمین رحمة عامه خود این بیر عمر ضائع کرده را نیز باین موهبت سرفراز فرماید لیک طریقے که در اهل الله شائع است وبآن طریق بمقصود میرسند بفضل وهاب مطلق عم نواله طریق ذکر است اسم ذات باشد یا نفی واثبات با حاضر کردن مذکور مفهوم مسمی اسم مبارک الله سبحانه ولحاظ داشته که بران ایمان آورده ایم توجه بقلب کرده که محل آن زیر پستان چپ بفاصله دو انگشت مایل به پهلو است ودل را از خواطر گذشته وآینده نگهداشته ذکر اسم ذات بزبان خیال باید نمود الله الله بعد چند بار باید گفت المقصود هو الله المعبود هو الله المحبوب هو الله باز ذکر باید نمود ولفظ الله آنچنان بگوید گویا در دل در آمده در تمام دل را گرفته واین ذکر بعد فاتحه پیران قادری اگر قادری است وبار داح پیران نقشبندی اگر نقشبندی ست خوانده بشارد وبیاخته طلب فیض محبت از جناب الٰهی سبحانه باید کرد و صبح وشام وآخر شب اگر میسر شود بسیار باید نمود در هر وقت این ذکر و توجه بقلب و نگهداشت خواطر باید کرد این

راہ محبت است و در محبت غفلت حرام تا که دل جاری شود بعد ازان از ہر لطیفہ بہمین طور ذکر می نماید اول
لطیفۂ قلب دوم لطیفۂ روح زیر پستان راست محاذی آن بفاصلہ دو انگشت سیوم لطیفۂ سر برابر
پستان چپ نزدیک وسط سینہ چہارم لطیفۂ خفی برابر پستان راست نزدیک وسط سینہ بفاصلہ دو انگشت
پنجم لطیفۂ اخفی در وسط سینہ ششم لطیفۂ نفس محل آن پیشانی انسان ہفتم لطیفۂ قالب کہ مرکب از عناصر
اربعہ است باعتبار عناصر دہ لطیفہ میشود بعد ذاکر شدن این ہمہ لطائف ذکر نفی و اثبات می نمایند و
طریقش آن است کہ زبان بکام چسپانیدہ اند کے نفس بند کردہ کلمۂ لا از ناف تا بدماغ کلمۂ الٰہ تا بدوش
راست میرسانند و الا اللہ را بر دل بلکہ بر لطائف خمسہ ضرب می کنند و معنی کلمۂ لا الٰہ نیست ہیچ مقصود الا
اللہ بجز ذات پاک وقت گذاشتن نفس محمد رسول اللہ میگویند و در یک نفس یکبار یا سہ بار ہر قدر نفس کفایت
کند میگویند و انفاس متعددہ می باشند نفی و اثبات بے حبس دم ہم معمول است ذکر بسیار می باید دل بے ذکر
کثیر نمی کشاید طریق معمول اینست ہر گاہ میخواہند کہ مشغولی نمایند اول استغفار می کنند باز فاتحہ یا رواح بزرگان
میخوانند باز صورت مرشد حاضر می نمایند پس ذکر می کنند اسم ذات باشد یا نفی و اثبات توجہ بدل و توجہ دل بحضرت
حق سبحانہ و نگہداشت خواطر و باز گشت ضرور است خداوندا مقصود من توئی و رضائے تو محبت و معرفت خود
دہ ہر گاہ کیفیتے ظاہر شود آن کیفیت را نگاہ می نمایند و اگر مستور شود باز ذکر می کنند تا کہ آن کیفیت ملکہ شود پس
حضور و معیت و بیخودی و جذبات و واردات شامل حال میگردد و اگر شہود و مشاہدہ و یادداشت لازم جوہر
دل گردد کار یک لطیفۂ قلب کردہ باشد و معاملات لطائف دیگر و دیگر حالات در پیش است ــہ تا بار
کرا خواہد و میلش بکہ باشد ؛ و نوافل تہجد و اشراق و چاشت و بعد مغرب و تلاوت و درود و استغفار و کلمات
طیبہ ممد نسبت باطن است و توجہ بدل و توجہ دل بحضرت حق سبحانہ و نگہداشت خواطر و باز گشت و دوام ذکر طریق
دوستان خدا است این طریق سالکان مجذوب است غرض با خدا بودن است خواہ جذبہ مقدم باشد خواہ
سلوک ــہ یک چشم زدن غافل ازان ماہ نباشی ؛ شاید کہ نگاہے کند آگاہ نباشی ؛

مکتوب نود و ہشتم

در بیان معنی حدیث شریف انہ لیغان علی قلبی و انی لاستغفر اللہ کل یوم سبعین مرۃ و فی روایۃ مائۃ مرۃ صدر یافتہ

دوام استغفار از معتادہ و غینے کہ از صفات بشریت و صحبت اغیار و غفلت از ذکر بسبب مدا خلت
در امور ضروریہ بر دل طاری میشود لازم اوقات سالکان است آنقدر کہ صفا و حضور داشتہ بجائے
آن نشیند و فی الحدیث الشریف انہ لیغان علی قلبی و انی لاستغفر اللہ کل یوم سبعین مرۃ و فی

روایۃ مالت محقق ہرگاہ آں سرور اصفیا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم چنین فرماید احوال ما خاک آلودگان کدورات بشریت چہ خواہد بود مگر تضرع و ابتہال اللہ تعالےٰ نصیب فرماید و از غینے کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم از طریان آں بر دل مبارک خبر دادہ اند سکوت اولی است کہ از چہ بود و چہ بود اصمعی رحمۃ اللہ علیہ گفتہ ما کہ در یجا دم نتوانم زد از غین قلب دیگران سخن توانم گفت بعضے از عارفان در کنہ آن غین سخن گفتہ اند باین وجہ کہ روزے جبرئیل علیہ السلام بخدمت آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم عرض نمود کہ نہایت درجات قرب من در حضرت صمدیت آن بود کہ زیادہ بران ہرگز نبودہ است کہ میان من و پروردگار من ہفتاد ہزار پردہ از نور بود پس آنحضرت را صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در ہر لمحہ و ہر آن پردہ از نور جلال مشہود می گشت و تجلی نوری بالاتر از ان بر طرف می شد و بتوقف در مقام اول پیش از انکشاف مقام ثانی استغفار میکرد پس طریان غین بر شہود و مشاہدۂ بصیرت قلبی باشد بعضے گویند کہ این غین پردہ رقیق و لطیف است و بحکم بشریت از ملابستہ کثرت اہتمام مہام دین و ملت بمقدار طرفۃ العین فترتے و غفلتے بر دیدہ شہود آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم می نشست باز بظہور نور وحدت اضمحلال می پذیرفت و بعضے گفتہ اند کہ این پردہ غین از جہۃ غم امت و خوف خاتمۃ الیشان بود و استغفار ہم از برائے امت ؛

مکتوب نود و نہم

در بیان ترغیب طریقہ علیہ نقشبندیہ در ضمن حدیث الدین النصیحۃ و دیگر فوائد کثیرہ از اذکار و اشغال و مراقبات و اخلاق و اعمال و اعتقاد و فنا و بقا و دیگر مقامات مجددیہ و دفع شبہات کہ نافہمان بر کلام آنحضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ عنہ نمودہ اند صدر یافتہ

بعد حمد و صلوٰۃ فقیر عبد اللہ معروف غلام علی عفی عنہ واضح می نماید قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم الدین النصیحۃ فرمودہ است پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم درود خدا باد برو و سلام دین عبارت از خیر خواہی است پس وصیت می کنم دوستان خود را کہ طریقہ علیہ نقشبندیہ رحمۃ اللہ علیہم موافق است بطریق اصحاب کرام رضی اللہ تعالےٰ عنہم اتباع سنت و اجتناب بدعت لازم گرفتہ اند اگرچہ آن بدعت مفید باشد موافق این آیۃ شریف الیوم اکملت لکم دینکم دین متین کمال یافتہ پس عقاید و اعمال و اخلاق و احوال و آن ورود دوام سکینہ و انوار و کیفیات باطنی است بر باطن

طالب و صادق معاملات که از حبیب خدا صلی الله علیه و آله وسلم مروی است کافی است در حصول نسبت
مع الله سبحانه و حاجت باختیار اربعینات شاقه و تشدد در طاعت و اعمال جوگیه نیست حضرت
شیخ عبدالحق رحمه الله تعالی بعد استفاده از طریقه عالیه قادریه رحمة الله علیهم بخدمت حضرت خواجه
خواجگان خواجه محمد باقی رحمة الله علیه رسیده نسبت حضور و آگاهی از ایشان کسب کرده و در رساله
موصل المرید الی المراد نوشته اند که نزد انصاف بجهت کسب حالات فنا و بقا بهتر از طریقه نقشبندیه
طریقه نیست و استفاده خود از حضرت خواجه محمد باقی بالله در رساله که سلاسل طرق پیران خود بیان
فرموده اند تحریر نموده پس برتو باد تحصیل نسبت یادداشت که آنرا در طبقه اصحاب کبار رضی الله تعالی
عنهم مرتبه احسان می گفتند و صوفیه دوام آگاهی و حضور و شهود و مشاهده که دل را توجهے بسیط بحضرت
حق سبحانه پیدا شود میگویند و آن توجه اکثر اوقات باجمال می باشد و گاہے تفصیل پیدا نموده هر ذره ممکنات
را مرآت شهود حضرت حق سبحانه می کند هرگاه توجهے و آگاهی در بیخطرگی یا کم خطرگی یا کیفیتے از کیفیات
قلبیه دوام پیدا کند این حالت را اندراج نهایت در بدایت گویند و هرگاه توجه و حضور جهات سته را
احاطه نماید و توجه بفوق نماند نسبت نقشبندیه عبارت ازین حضور بے جهت است و این نسبت شریفه
در طریقه نقشبندیه احراریه رحمة الله تعالی علی اہلها از طرف خواجه خواجگان محمد باقی بالله قدس سره
شیوع یافته عالمے را از مخلصان بالفتح ساخته جزاه الله عنا خیر الجزاء و این نسبت حاصل میشود
از پنج چیز یکے دوام توجه بدل دوم دوام توجه دل بجناب حضرت حق سبحانه و این هر دو توجه را وقوف قلبی
گویند سیوم دوام ذکر اسم ذات باشد یا نفی اثبات خفیه مفید تر است از زبانی بلحاظ معنی که نیست
هیچ مقصود بجز ذات پاک و ذکر زبانی بشرط هر دو توجه فائده می بخشد چهارم نگهداشت دل از خواطر
دل را از خواطر گذشته و آئنده بمجرد خطور خطره نگاه باید داشت تا خواطر هجوم ننمایند برائے
دفع خواطر توجه بمرشد و نگهداشت صورت او مقابل دل اثر تمام دارد و این توجه بصورت مرشد را ذکر
رابطه گویند و التجاء و تضرع بجناب حضرت حق سبحانه دافع این بلیه عامه است یا نقش اسم ذات الله
سبحانه در نظر دارد و پنجم بازگشت بعد چند بار ذکر بزبان خیال بکمال تضرع و انکسار بگوید که خداوندا مقصود
من توئی و رضائے تو محبت خود و معرفت خود ده این پنج امر مذکور در هر لمحه و هر لحظه فرض راه محبت است مجلس
نفس مفید است شرط نیست بدانکه بناے این طریقه بر این اصطلاحات مقرر داشته اند و بدون عمل
بر آن نسبت شریفه حاصل نمی شود الا ان شاء الله سبحانه پس دل سالک را محض بمحبت خود انجذاب
فرماید و باطنش را از ماسوا بریده و آن اصطلاحات این است یاد کرد عبارت از ذکر است زبانی باشد یا قلبی
درین طریقه ذکر قلبی را اعتبار کرده اند که هر وقت میشود هوش در دم عبارت از آگاهی سالک است اول
از ذکر قلبی که آنرا یادداشت اسمی گویند هیچ نفس بے ذکر قلبی نه برآید هرگاه دل را توجه و آگاهی حضرت

حق سبحانہ دست دہد و نہ دیدۂ بینائے در دل پیدا شود باز پرداخت و نگہبانی این توجہ در ہر نفس باید نمود با توجہ بقلب ہر گاہ ذکر قلبی با نگہبانی آگاہی و حضور در خلوت و جلوت یکے شود و کثرت و غوغائے خلق سبب فتور نشود خلوت در انجمن گویند و آیۃ شریفہ رجال لا تلہیہم تجارۃ ولا بیع عن ذکر اللہ ایمائے باین حالت میفرماید و وقوف زمانی واقف بودن سالک است از احوال خود کہ اگر بیاد و حضور گذشتہ است شکر نماید و اگر در غفلت گذشتہ استغفار بکند و باز بسر غفلت نرود و یاد داشت عبارت از دوام توجہ و آگاہی است بے مزاحمت فتور نظر بر قدم باید کہ نظر سالک از پشت پا در رفتن پریشان نشود بلکہ در نشستن نیز و توقف عددی در وقت ذکر نفی و اثبات حبس نفس باید نمود و نفس را بر عدد طاق بگذارد و وقوف قلبی و نگہداشت و باز گشت معنی این ہر سہ کلمہ پیش ازین نوشتہ شدہ سفر در وطن عبارت از کسب اخلاق حمیدہ است از رذائل بجمائد باید رفت تہذیب اخلاق حاصل سیر و سلوک است چنانچہ حدیث شریف تاکید فرمائے بتحصیل مکارم اخلاق است قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بعثت لاتمم مکارم الاخلاق تفحص احوال خود کنی تا کدام رذیلہ بر تو غالب است پس از نفی و اثبات آنرا ازالہ بنمائی مثلا حسد را از دل بلا نفی کنی باین طریقہ لا الہ نیست حسد در من الا اللہ مگر حب الٰہی در چند روز ببرکت نور ذکر الٰہی حسد زائل گردد و ہم چنین ہر خوئے بد بانوار ذکر مستور و منکسر شود و میگویند کہ باستیلائے ذکر و یاد داشت کہ تمام بدن ظاہر و باطن را احاطہ می نماید رذیل زائل یابند رذائل مثل حسد و حقد و بخل و دنائت و حب جاہ و کبر و سمعہ و ریا و عجب و تعلق بغیر و حرص و طمع و ہوا و طول امل و فضول کلام و غیبت و عیب بینی از اینہا پرہیز واجب است بدانکہ تخلق باخلاق الٰہی مامور بہ است پس تہذیب اخلاق خود باید نمود و تحسین اخلاق موصوف باید شد خلق ملکہ ایست کہ بآن کارہائے نیک و آداب پسندیدہ و پرہیز از رذایل مانند خلقت میگردد و بغیر تکلف و از حسن خلق است تحبب بسوئے مردم در گفتار و کردار و شگفتہ روئی و تسایل و تسامح در حقوق و ترک تقاطع و برداشتن ایذا از ادنی و اعلیٰ منہا الحلم[1] والتواضع[2] گفتہ اند نظر بامر تکوینی کہ ہر شئے مخلوق و مرزوق و محفوظ و مظہر آثار قدرت حق سبحانہ تعالیٰ و مقسم علیہ او سبحانہ است تعظیم ہر ممکن واجب میشود و بامر تشریعی حفظ مراتب واجب باید داشت منہا النصیحۃ والشفقۃ گنہ گار را بنظر شفقت بینی کہ معذور است گرفتار است در دست نفس و شیطان

---

[1] وہی التحمل وعدم الخفۃ بالعجلۃ فی العقوبۃ والحلیم من اسمائہ الکریم منہ قولہ تعالیٰ انہ کان حلیما غفورا وقد ورد الحلیم سید فی الدنیا وسید فی الآخرۃ رواہ الخطیب عن انس لان العلم فرع الحلم ۱۲

[2] ای مع الفقراء اذ ورد التکبر مع المتکبر صدقۃ ومن تواضع لغنی ذہب ثلثا دینہ وقد ورد من تواضع للہ رفعہ اللہ رواہ ابو نعیم فی الحلیۃ عن ابو ہریرۃ رضی اللہ عنہ ۱۲

وبرائے او استغفار کنی و توبہ خواہی و امر معروف برفق در خلوت احتمال قبول دارد منہا الموافقہ در امریکہ موافق شریعت و طریقت باشد موافقت با رفیقان باید نمود والا اجتناب ازان لازم باید دانست منہا الاحسان نیکی بہر چیز کردن و از ایذائے دلہا دوری جستن منہا المداراۃ با مردم مساہلہ کردن و تنگ ناگرفتن منہا الایثار خاطر غیر بر خود مقدم داشتن و ایصال نفع نمودن منہا الخدمت آنچہ رضائے کسے باشد اگر گناہ دران نباشد سعی در آن نمودن منہا الالفۃ با دوستان ربط نمودن و بہر کہ از تو قطع کردہ است وصل نمودن منہا البشاشۃ بطلاقت وجہ با مردم پیش آمدن و شگفتہ روئی کردن منہا الکرم عطا و بخشش بے سبقت سوال کردن منہا الفتوۃ حق خود بخشیدن و حق غیر ادا نمودن منہا بذل الجاہ جاہ علم یا علو نسب و حسب یا وجاہت در خلق ہر چہ باشد در تعظیم خلق صرف نمودن منہا المروۃ پاس دلہا داشتن و با آنچہ کسے را ایذا برسد ازان احتراز کردن اگرچہ ترا دران ضررے عاید شود اگر مرے احسن الی من اساء منہا التودد تلطف و تفقد نمودن جستجو کنی کہ شخصے در چہ حال است پس رعایت آں واجب دانی منہا المودۃ دوام محبت با صلحا داشتن منہا الجود بخشیدن بے سوال و بسوال منہا العفو از گناہان درگذشتن منہا الصفح از عتاب رو گردانیدن منہا السخا عطا بعد سوال منہا الحیا بسبب شرم از حضرت حق سبحانہ یا ملائکہ کرام علیہم السلام یا عرض اعمال بحضور رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم یا اندیشہ اطلاع مردم از ناشائستہا باز ماندن منہا وفاء العہد اگر در ایفائے عہد فائدہ بغیر شد یا ضررے دفع تواند نمود و قادر آن واجب است والا مستحب منہا السکینۃ سکون دل زیر حکم قضا واجب است و جزع و فزع ممنوع نظر بحکم الہی دل را صبر یا رضا حاصل باشد اگرچہ بسبب ایذا آہ و نالہ از دہان بر آید منہا الوقار کارہا را بتمکین و تانی نمودن و طمانیت در مجاری احکام تقدیر لازم دانستن منہا الثناء والدعاء ہر نعمتے از ہر کہ بتو رسد از منعم حقیقی دانستہ حمد و ثناء او سبحانہ فرض باید دانست و مکافات واسطہ اگر ممکن باشد بہتر والا در حق او دعاء خیر کنی اللّٰھم اجزہ عنا خیر الجزاء منہا حسن الظن بتاویل نیک سیئات غیر را حسنات پندار ی و حسنات خود را قابل قبول ندانی منہا تصغیر النفس یقین کنی کہ نفس محل شرور است از وے نیکی نیاید اگر نیکی متوہم شود مستعار است از حق سبحانہ و تعالی منہا استحقار ما ہو من عندک و استعظام ما ہو من عند غیرک حقیر دانستن آنچہ از تو بود کہ نفس دران چہ آمیختہ است از نیت بد و عجب و غرور و بزرگ داشتن آنچہ از غیر باشد کہ او دران عمل چہ نیتے صالح کردہ است و بدرگاہ الہی بسبب اخلاص چہ قدرے داشتہ باشد و قد ورد بسند حسن عن حسن انہ رواہ الحسن عن ابی الحسن رضی اللہ تعالی عنہ عن جد الحسن صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وان احسن الحسن الخلق الحسن[1] تخلقوا باخلاق اللہ تعالی مراد و تخلق بایں اخلاق فرمایند اما مقامات مقام عبارت است از قیام بندہ در عبادات اول آن انتباہ است و آن بر آمدن بندہ است از حد غفلت آگاہ می شود کہ برائے چہ کار آمدہ ام و در چہ

---

[1] و قد ورد ان اللہ یحب السہل الطلق ۱۲

عمر تباہ میکنم ثم التوبۃ وآن ترک گناہ است بہ پشیمانی از گذشتہ و در آیندہ عزم جزم بر ناکردن معاصی ثم الانابۃ وآن رجوع است از غفلت بذکر ثم الورع وآن ترک مشتبہات است و درین وقت ترک آنچہ صریح حرام است تقوی گفتہ اند شبہات رواج یافتہ و حلال پیدا نیست در آنچہ شبہ غالب و صریح باشد ازان باید گذشت کفاف کند تا پارۂ نانے و قدرے آبے و آنچہ ستر عورت باشد ثم محاسبۃ النفس وآن تفقد نفس است از آنچہ برو لازم است تفحص حال خود کنی کہ بر من چہ واجب است و وقت در چہ میگذرانم ثم الارادۃ وآن دوام جہد و ترک راحت است فرعے کہ میسوزد و ہر اندیشہ رانم الزہد وآن ترک حلال است و گوشہ گیری از دنیا طلب حلال بر مسلمانان فرض است و ترک آن بر طالبان حق سبحانہ واجب تا در ہوائے نفسانی گرفتار نشود ثم الفقر[1] وآن نبودن املاک است و خالی بودن دل از آنچہ در دست نیست فاء فقر اشارت بفاقہ قاف بقناعت و راء اشارت بریاضت اگر برین اشارہ عمل کنی پس فاء اشارہ بفضل و قاف بقرب و راء بربوبیۃ و رحمۃ و الا پس فاء فضیحت قاف قہر را رسوائی اعوذ باللہ منہا ثم الصدق وآن استواء سر و علانیہ است در اعمال ثم التصبر وآن اختیار مکارہ و تجرع المرارات ثم الصبر وآن ترک شکوی است الی الغیر و تجرع المرارات بلا کراہیۃ او جبہ ثم الرضاء وآن التذاذ است در بلا ثم الاخلاص وآن برآوردن خلق است از معاملات حق سبحانہ ثم التوکل وآن اعتماد است بر وعدۂ الٰہی کہ رزق و محبت و نصرت و معیۃ اوست سبحانہ و ازالۂ طمع از ما سوی اما احوال وآن معاملات دلہا است با حضرت حق سبحانہ و حال از صفاء اذکار بر دل فرود می آید الحال نازلۃ تنزل علی القلب ولا تدوم[2] ثم من ذلک المراقبۃ وآن دیدن است بصفاء یقین ہمہ مغیبات و در ابتدا ممکنات را مرآت مظاہر فعل الٰہی یابد و در توسط حالات تجلی صفات حضرت حق سبحانہ و در انتہا مشاہدات حضرت ذات را تعالت و تقدست ہر جا جلوہ گر بیند و دیدن ملائکہ کرام و ارواح جہانی اعتبارے ندارد ثم القرب وآن جمع ہمت است در شہود حضرت حق سبحانہ با غیبت از ما سوی ثم المحبۃ وآن موافقت محبوب است در مرغوبات و مکروہات ثم الرجاء آن تصدیق حق است سبحانہ در وعدہ ہائے او ثم الخوف وآن مطالعۂ دل است بسطوات الٰہی و نقمات او ثم الحیاء وآن حصر قلب است از انبساط زیرا کہ قرب میخواہد این احوال را پس کسے می باشد از سالکان کہ در حال قرب می بیند بعظمت حضرت حق سبحانہ و ہیبت او پس غالب می آید برو خوف و حیا و کسے بود کہ می بیند بلطف حضرت حق سبحانہ و احسان قدیم او پس غالب می آید بر دل او محبت و رجا ثم الشوق وآن ہیجان دل است عند ذکر المحبوب ثم الانس و آن

[1] فاء فقر اشارہ بفاقہ صبر بران واجب قاف اشارہ بقناعت را اشارہ بریاضت اگر عمل برین اشارہ کردہ شود فاء فضل حق سبحانہ قاف قرب را رحمۃ و ربوبیۃ والا فا فضیحۃ و قاف قہر و را رسوائی بدنام شو عبرت بگیر ۱۲۔

[2] قول حضرت جنید است رحمۃ اللہ علیہ ۱۲

آرام دل است بخداوند و خواستن از و در جمیع امور ثم الطمانیت و آن آرام دل است و افتقار بخدا از بر مجاری اقدار ثم الیقین و آن تصدیق دل است بارتفاع شک در وجود حق سبحانہ و مواعید او ثم المشاہدۃ و آن حالتے است و بینائی دل غیر رویۃ یقین و رویت عیان و آن آخر احوال است لقولہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم اعبد اللہ کانک تراہ فان لم تکن تراہ فانہ یراک این ترجمہ بزبان فارسی است عبارت عربی را کہ حضرت شیخ المشایخ ضیاء الدین ابو نجیب عبد القاہر سہروردی رحمۃ اللہ علیہ در کتاب آداب المریدین اخلاق و مقامات و احوال را بان بیان فرمودہ اند بدانکہ طریقہ قدمائے صوفیہ علیہ تقدیم مقامات سلوک است بر طریق جذبہ کہ از کثرت ذکر و توجہ حاصل میشود مقامات سلوک را بتفصیل حاصل می نمودند و بار لعبات و مجاہدات تہذیب نفس میفرمودند و اکابر نقشبندیہ طریق جذب ذکر و توجہ را بر سلوک مقدم داشتہ میفرمایند بعد رعایت مقامات سلوک با جمال اوقات بذکر و توجہ معمور باید داشت و مشاہدہ شہود و یادداشت حاصل باید نمود و خلاصہ مقامات سلوک در طریقہ ایشان مندرج است کہ ولایت بی مقامات سلوک و جذبہ حاصل نمی شود و در طریقہ حضرات مجددیہ در ہر لطیفہ از لطائف عشرہ شہود و مشاہدہ دست میدہد بدانکہ شرط است در ذکر توجہ بمبدء فیاض و لحاظ معنی داشتن لہذا مراقبات مراتب قدس ذات اللہ سبحانہ مقرر نمودہ اند در لطیفہ قلبی مراقبہ ذات جامع جمیع صفات کاملہ و منزہ از سمات جمیع نقصانات کہ بران ایمان آوردہ ایم و مسمی اسم مبارک اللہ است سبحانہ می نمایند پس این مفہوم در لحاظ داشتہ توجہ بقلب نمودہ ذکر باید کرد و اشارہ اللہ در اسم ذات و در نفی و اثبات اشارہ الا اللہ بہمین مفہوم باید کرد تا این مفہوم در لحاظ داشتہ استقرار گیرد و ہر گاہ توجہ در این مراقبہ قوت گیرد و آثار جمعیت ظاہر شود و جذبات و واردات در رسد و این واردات را وجود عدم گویند و این واردات از نوافل بتواصل انجا در مراقبہ معیۃ باید نمود و اشارہ نفی ہائے الا اللہ بمعیۃ حضرت حق سبحانہ بہستی خود و ہستی جمیع ممکنات کہ آنرا در لحاظ میدارند باید نمود تا معیت در آئینہ بصیرۃ جلوہ گر گردد و مراقبات کہ بعد سیر قلبی مقرر است آنجا ذکر و توجہ بمبدء و مورد فیض اشارۃ ہائے اللہ و الا اللہ بآنچہ در لحاظ ملحوظ است ضرور است و طریق مشغولی نسبت آنکہ اول استغفار نماید و فاتحہ بارواح مشایخ رحمۃ اللہ علیہم کہ واسطہ فیوض الہی اند سبحانہ خواندہ صورت مرشد مقابل دل بدارد باز ذکر بشرائط آن و صحت الفاظ و لحاظ معنی و افتقار تمام نماید و ملاحظہ منت حضرت حق سبحانہ کہ بتوفیق یاد خود سرفراز ساختہ ضرور است و خود را نالائق ذکر پاک خدائے پاک دیدہ انکسار و شکست لازم داشتن واجب ہر گاہ کیفیتی و جمعیتی و بیخودی دست دہد آنرا نگاہدارد و اگر مستور شود باز بسر ذکر رود و ہم چنین لازم گیرد تا کیفیت ملکہ گردد و دوام پذیرد و طرق موصلہ برائے دوام حضور و مشاہدہ سلہ است ذکر است بشرائط آن و استفادہ از صحبت مرشد است برعایت ادب و خدمت او و کیفیت و توجہ کہ از صحبت او حاصل شود آنرا نگاہداشتن و در غیبت او صورت او در دل محافظت

نمودن بان ضرورنیست یا محض مراقبہ کہ عبارت از انتظار فیض از مبدء فیاض لازم است کہ بر توجہ بمرشد و
وقوف قلبی وذکر مواظبت نماید بعد حصول ملکہ یادداشت ونماندن توجہ بجہت فوق اگر بہر لطیفہ
از لطائف سبعہ بترتیب مشغول شود وبذکر وتوجہ بر ہر یک مداومت نماید در ہر لطیفہ آگاہی و یادداشت
وکیفیات وانوار واسرار جداجدا بعنایت الہی سبحانہ ظاہر گردد وصحبت عزیزے کہ ہمنشینی او
سبب جمعیت خاطر وتوجہ باشد مقوی نسبت یادداشت است بمراقبہ معیت وھو معکم اینما کنتم
کثرۃ ذکر لا الہ الا اللہ بلحاظ نفی وجودات جمیع ممکنات واثبات ہستی حق سبحانہ ووقوف قلبی بہر دو
معنی شوق وذوق واستغراق وبیخودی وآہ وناله وگریہ دست میدہد ودیگر حالات لقد وقتیکہ و
واسرار توحید وجودی در سیر لطیفہ قلبی ظاہر میشود مجنون عامری بترک مالوفات خود لیلی لیلی می گفت تاکہ
پرتو از صورت لیلی ہرجا جلوہ گر گشت وانا لیلی گفت مجنون در طریقہ محبت کہ بکثرت ذکر وترک مرغوبات
خودمختار صوفیہ علیہ است درین راہ مقتدا است مجنون بر خیال فانی جان باختہ از کمال غلبات محبت
اتحادی با محبوب خود پیدا نمود وائے بر ما مدعیان کہ دعوے محبت لایزالی کہ ہر جا کہ حسن وخوبی است
پرتو از تجلی جمالی اوست می نمائیم وجانفشانی ودرد وطلب وترک خودی خود نمی کنیم آہ صد آہ ظہور توحید
وجودی عبارت است از یافتن ودیدن ممکنات عین وجود حضرت حق سبحانہ تعالے وجود ممکنات
را امواج دریائے ہستی مطلق بیند وتعین نقوش غیر را بر صفحہ ہستی مطلق مثل تعینات نقوش بر صفحہ
موم دریابد این دریافتن ودیدن بسبب کثرت ذکر ونوافل عبادات وریاضات دست میدہد
بخیال ووہم توحید وہمی پیدا نمودن در شرع شریف منع است از شامت این عمل سستی در اتباع
شریعت می زاید ودر ارتکاب محظورات محتمل است کہ مبادرت نماید معاذ اللہ نقل است کہ ملحدے
خود را موحد گرفتہ بنگ میخوردمی گفت مرا با ہیچ مذہب مزاحمت نیست بزرگے در جواب گفت مگر
با مذہب محمدی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مخالفت می کنی خجل شد جواب نیامد این است احوال چنین
بے ادبان خود را صلح کل وباہر مذہب ہمرنگ قرار دادہ در خانہ فواسق می در آیند کہ ما ظہور حق می بینیم
ومی شنویم این چنین بے حرمتی شرع شریف معاذ اللہ کہ از ہیچ یکی از متقدمین مروی باشد
آنچہ از کثرت ذکر ومراقبات وعبادت کہ اکابر اولیا رحمۃ اللہ علیہم بسبب آن باین اسرار رسیدہ
آنرا از نااہلان پوشیدہ اند تاکہ ظاہر نشود ومعتبر است از کثرت ذکر وتوجہ محبت غلبہ می نماید
اینا توحید حاصل می شود واین توحید از احوال قلبی است از مقاصد نیست در سیر ہر لطیفہ
معرفتے دیگر است وکیفیات علیحدہ نسبتہائے کمالات نبوت وحقائق الٰہیہ وحقائق انبیا علیہم السلام
کہ حضرت مجدد رضی اللہ تعالے عنہ در طریقہ خود بیان فرمودہ اند وعالمے بآن حالات ومعارف رسیدہ
آنجا جز نسبت بندگی ثابت نمی شود ونسبت توحید وسریان وجود در ہستی ممکنات وذوق وشوق ووصل واتحاد

فرو میریزد تا آنکه از نسبتهائے این خاندان شریف اگر درین وقت نسبت قلبی حاصل شود با حالات و اسرار آن
و نسبتے که در سیر لطیفهٔ نفس دست بهم دهد با کیفیات و علوم آن حاصل شود بسیار غنیمت ست و از لوازم این نسبت
است استهلاک و اضمحلال انانیت و صفات را از خود مسلوب و منسوب یافتن بحضرت حق سبحانه وجود خود
دلتو دلع وجود خود را ظل وجود حضرت حق سبحانه یابد و پرتوے از صفات حضرت حق سبحانه می بیند و در حصول این
نسبت توحید شهودی حاصل میشود و آن دیدن مقصود است در مجالی و مرایائے ممکنات مثل ظهور آفتاب در آئینه
هائے مقابله درین دید و دریافت جرم آئینه در حدت نظر باقی است و در توحید وجودی از غلبهٔ محبت مستور در
فنار قلبی که عبارت از نسیان ماسوا است از قلب و بے شعوری از دیدن ماسوی هر گاه متوجه بدل شود و دل نه
مستغرق انوار و جمع با حق یابد سبحانه فنا خلق میشود و امید و بیم از غیر نمی ماند و فنا هوا و فنا فعل میشود آرزو جز خدا
نمی باشد و صدور افعال از یک فاعل حقیقی می یابد و در فنا لطیفهٔ نفس فنا اراده میشود این قدر بے شعوری
از ضروریات طریقه است سعی نمایند که دوام این حالت و دوام توجه و تواتر ورود حالات لازم نسبت باطن
شود ست ﴿ تا دوست بچشم سر نه بینم هر دم ٭ از پائے طلب کجا نشینم هر دم ٭ گویند خدا بچشم سر نتوان دید ٭ ایشان
آنند من چنینم هر دم ﴾ دعوائے رویت بصری نموده است معتقد اهل سنت و جماعت است که رویت در دنیا واقع
نیست این از غلبات حضور و توجه است در اشتباه افتاده دعوے خلاف اهل حق می نمایند هائے هائے چه
بودے اگر این هیچکاره کم از هیچ باین اسرار و حالات فائز شدے آرے ﴿ هر گدائے مرد میدان کے بود ٭ مرا قوه
باین اسرار و حالات کفایت کند ست ﴾ گر ندارم از شکر جز نام بهر ٭ زان بسے خوشتر که اندر کام زهر ٭ **وصیت**
بدانکه توحید وجودی از مقتضیات سیر لطیفهٔ قلبی است و توحید شهودی در سیر لطائف فوقانی پیدا می گردد و تطبیق
این هر دو دید و یافت متعذر است آن معرفت از مقامے دیگر است و آنجا احوال و کیفیات و علوم جدا است و این
از مقامے دیگر پیدا اینجا حالات و واردات علیحده در پیش می آید هر دو احوال متباینه و اسرار متفاوته و دید و یافت
مخالفه را یکے گردانیدن بسیار تعجب است اما آنچه اهل معرفت بیان فرمایند و ادراک اهل جهل از آن کوتاه خواهد
بود **وصیت** بدانکه تمام نسبتهائے خاندان حضرت مجدد رضی الله تعالے عنه با کیفیات و حالات و انوار و علوم
آنها که هر مقام احوال و اذواق و اسرار جدا دارد درین وقت نایاب است این نسبتهائے عالیه در فرزندان
ایشان و کمل خلفائے آن اکابر جلوه گر بود حضرت محمد زبیر صاحبزاده ها ختم المشائخ بودند و حضرت مرشد ما د نه
خلفاء خاتم این مقامات بلند که از خصائص حضرت مجدد است این هر دو بزرگ تسلیک سالکان تا نهایات طریقه
احمدیه مجددیه می نمودند ﴿ فیض روح القدس ار باز مدد فرماید ٭ دیگران هم بکنند آنچه مسیحا می کرد ﴾ بدانکه
حاصل سیر و سلوک که در صوفیه صافیه معمول است انصباغ است بصبغة الله و فنا در رذائل و اتصاف
و بقا بحمائد و تنور بانوار و بکیفیات که در مقامات جذبیه پیش می آید و هر یکے را که از فنا و بقا و حالات قوی
بمقامے که رسیده است بقوت دست داده و بشریت خود سے یافته و جهت حق غالب آمده تسلیم و رضا

وتوکل وصبر بوجه احسن بهم رسانیده او را افضل و شرف ثابت است بر غیر خود که درین امور تبلتے ندارد اللّٰهم وفقنا لما تحب وترضی بدانکه برائے رفع قبض باطن وتیره شدن حالات وکیفیات باطن تلاوة یا استماع قرآن مجید بالترتیل وتحسین صوت وحزن وطول قنوت در نماز باکمال خضوع وخشوع مقرر است واصحاب کبار رضی الله عنهم بهمین اعمال قرب غور سند بودند ومعمول نبود که انعقاد مجلس قصاید واشعار نمایند اگر کسے ارتکاب این امور میکرد مطعون وملام بود استماع نغمه وتار وجهر ذکر با مرشد در قرون متاخره ظهور یافته محدث است ودر استماع نغمه در صوفیه نیز اختلاف است حضرت ابوالحسن شاذلی و حضرت حماد دباس رضی الله عنهما سخت انکار داشتند وحضرت شیخ عبدالحق محدث رحمة الله علیه در بعضے رسائل خود این اختلاف نقل کرده اند لیکن بے مزامیر بدون انعقاد مجلس غافلان شنیدن اشعار محبت در خلوت گاه گاه مضائقه نیست حضرت خواجه نقشبند رحمة الله علیه وعلیهم فرموده اند که ما نه انکار کنیم ونه این کار کنیم در وقتیکه نالے وچنگے بحضور مبارک ایشان آوردند این کلام فرمودند زیراکه پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم این کار نکرده اند واز بعضے مشایخ این امر ولیست انکار بزرگان چرا کنیم در نسبت مجددیه استماع نغمه را اثر نیست شنیدن قرآن مجید که معمول حضرت مجدد بود صفا وجمعیت می افزاید ونغمه وتار اهل قلب را ذوق می بخشد در مجلس مبارک مقدس حضرت سلطان المشایخ نظام الدین اولیا رحمة الله علیه ملاهی ومزامیر هرگز نبوده ومجمع اهل غفلت انعقادے نداشت در فوائد الفواد وسیر الاولیا این چنین مسطور است ذکر جهر متوسط بآواز حزین برائے ذوق وشوق وگرمی باطن احیانا لا بأس به هر گاه در دل انجذابے پیدا شود وبے اختیار آواز ذکر بدرد وحزن بلندی برآید این چنین جهر را کسے مانع نیست ذکر خفی را افضل است بر جهر بچندین مراتب ذکر خفیه هر وقت می شود وذکر جهر مانند حبس در نفی واثبات برائے حصول گداز دگرمی مقرر کرده اند مثل دوا است ازاله سستی وکسل را باید انکه نصیحت اتباع عقاید سلف صالح مثل حضرت غوث الثقلین وحضرت مجدد رضی الله تعالے عنهما باید نمود ودر شان اصحاب رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم جز به نیکی لب نباید کشود ونفوس ایشان بفیض صحبت خیر الاخیار صلی الله علیه وآله وسلم تهذیب تمام یافته واز نفسانیت پاک گردیده ووقعات اینها همه به نیت صالح بوده الا لازم می آید که صحبت خیر البشر صلی الله علیه وآله وسلم در جماعتے که مال وجان در راه خدا ورسول در باخته اند وقرآن مجید از ثنائے این ها مشحونست تاثیرے نبخشد وحب دنیا ومحبت جاه از دلهائے آنها نرفته پس ما واپس ماندگان را چه توقع باشد دین وعقاید واعمال واخلاق پیغمبر خدا وکلام خدا ورسول ومناقب ائمه اهل بیت نبوت رضی الله تعالے عنهم ایشان رسانیده اند در صورت تفسیق وتکفیر معاذ الله اعتماد از دین بر می خیزد ودینے که فساق وکفار رسانیده باشند بر آن وثوقے واعتمادے نتواند شد حضرت امیر در وقت خود امام بحق ونائب حضرت رسول بحق بودند مخالفان را اشتباہے افتاده وآن اشتباه موجب لعن اهل مصر وشام گردیده فتنه برپا شد واصحاب باهم یکے بودند آیه شریفه رحماء

بینھم در شان اصحاب کرام وارد است و رحماء صیغہ صفت مشبہہ است و صفت مشبہہ دلالت
بر دوام دارد پس الفت و دوستی آنہا باہم ازین آیۂ شریفہ ثابت شد و کلاً وعد اللہ الحسنیٰ دربارۂ
ایشان است وعدۂ حسنیٰ برائے نیکان بود رضی اللہ تعالیٰ عنہم واجب است سکوت و عدم خوض درین
واقعات برائے رعایت جانب پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ ہمہ را شرف صحبت و قرابت بآن حضرت
ثابت است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم حضرت ابن عباس رضی اللہ تعالیٰ عنہما فرمودہ اند کہ آنحضرت را بجمیع
قبائل عرب پیوندے و قرابتے بود متقدمان مشائخ را رحمۃ اللہ علیہم کہ بر متاخرین حق تربیت و تلقین ثابت
دارند فضل ثابت است پاس ادب آن اکابر لازم است و غلبۂ جنون محبت مفرط در حفظ مراتب ساقط
است در ترجیح مذہبے بر مذہبے و تفضیل مجتہدے بر مجتہدے طریقے بر طریقۂ تفضیلی نباید نمود آنہا ہمہ را نیات صالحہ
و تحقیق اتباع سنت و رضاء الٰہی بود سبحانہ و رحمۃ اللہ علیہم و از تحقیر مسلمانے و عیب بینی و سخن چینی و
خود را قدرے نہادن اجتناب لازم باید کہ خود را محض عدم یافتن و کمالات را باصل آن دادن و حسنات
خود را قابل قبول ندیدن و سیئات خود را مثل کوہے بر سر گرفتن و بدیہائے غیر را نادیدن نیک انگاشتن و
وقائع روزمرہ را تا ارادہ حق سبحانہ دانستن و لب بچون و چرا نگشادن و با کسے بحث و جدال نکردن این قدر
مناقشہ دلہا را می خراشد کہ مخالف میگوید چنین است و تو گوئی آنچنان او تکرار نماید کہ این چنین است
تو گوئی مسلمانا من بر خطا بودم زیادہ ازین سخن را در نکشد تا فتنہ و غوغا پیدا نشود و دل مکدر نگردد این است
طریقۂ اہل معرفت رحمۃ اللہ علیہم نقل است چند درویش بخدمت حضرت شیخ شکر گنج قدس سرہ آمدند
کہ ما را باہم ناخوشی درمیان است قصہ ما بشنوند و انفصال فرمایند ایشان فرمودند ما را دماغ شنیدن قضایا
نیست مولانا بدرالدین اسحاق و بابا نظام الدین شما فیصل نمایند اینہا نزد آن ہر دو بزرگ در جائے
نشستہ سخن نزاع شروع کردند یکے بدیگرے گفت شما درین مقدمہ چنین ارشاد کردید دیگرے گفت
نی شما چنین فرمودہ بودید اہل منازعت نقل سخنہائے یکدیگر را بالفاظ حسن ادب بیان کردند سلطان المشائخ
و مولانا بدرالدین اسحاق بسیار گریہ کردند ہرگاہ کلمات ناخوشی شما ہمہ ادب و تعظیم یکدیگر باشد در صورت
خوشی چہ قدر رعایت یکدیگر کردہ باشید ایشان بحضور حضرت گنج شکر عرض کردند کہ این عزیزان
برائے تربیت آمدہ اند کہ درویشان را باہم درشتی و سخت گوئی نمی باشد اللہ تعالیٰ اتباع این بزرگان
عطا فرماید مدار آنکہ نماز را در اول وقت با رعایت طمانینت رکوع و سجود و رعایت قومہ و جلسہ بجماعت
ادا باید نمود قومہ و جلسہ پیش بعضے فرض و نزد بعضے واجب پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم گاہے نماز بے
قومہ و جلسہ نکردہ اند ہر کہ عمداً ترک می نماید اعادۂ نماز بر وے واجب است و اگر سہواً ترک نمودہ سجدہ
سہو بجا آورد و در عقائد اہل سنت و جماعت داخل است کہ استخفاف سنت کفر است و صیبت در ہر
ماہ سہ روزہ و روزۂ عرفہ و روزۂ عاشورہ و روزۂ پانزدہم شعبان در حدیث ثابت است و شش روزہ شوال

در روزه احتیاط از غیبت و دروغ و طعن و فضول کلام ضرور است والّا روزه قابل ثواب نیست حمقی
بود که رنج گرسنگی و تشنگی بردارد و روزه باین امور برباد دهد پیش بعضے غیبت مفسد روزه است و این است
مذهب اوزاعی و پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم غیبت گر را باعادهٔ روزه و وضو امر کرده اند و اسبال ازار و قمیص
و غیر ہما کبیره است پیغمبر خدا مسبل ازار را امر باعادهٔ وضو فرموده اند که نماز مسبل قبولے ندارد وصیت
و بدانکه حصول نسبت جمعیت و توجه بے اعمال ظاهر محال است نور اعمال را در اطمینان باطن اثرے تمام
است اندرون از التفات و عظمت غیر پیراسته و بیرون با اعمال و اخلاق نیک و شکستگی و انکسار آراسته
بالا تر ازین کمالے نیست پس ہر تو باد با عمال که از ان حضرت صلی الله علیه و آله وسلم در احادیث صحیحه ثابت
است التزام آن کنی تا از اہل سنت حبیب خدا باشی ان المحب لمن یحب یطیع حضرت خواجه نقشبند
رحمة الله علیه در طریقهٔ خود اوراد و اعمال مقرر نکرده اند که آنچه باحادیث ثابت شود از اعمال برائے
حصول محبت و قرب حضرت حق سبحانه کافی است پس اعمال و عادات آنحضرت را صلی الله علیه وسلم تحقیق نموده متابعت
نمائی حرکات و سکنات که به نیت اتباع و توجه بآنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم ادا کرده شود تمام
عبادت می شود در ادائے فرائض نیت ادائے فرض و سنت متابعت پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله
وسلم کنی که این فرض بجهت فرض بودن آن از حق سبحانه بشن و باتباع حبیب خدا ادا می کنم مکافات
تحائف بلکه بگیر و رسوم و زیارت دوستان و ماکولات مثل گوشت و کدو و سرکه و شیرینی و مشروبات
مثل شیر و آب سرد و عسل و ملبوسات مثل پیراهن و قمیص و ازار و حلهٔ سبز و سرخ که علمای حنفیه آنرا
مخطط تحقیق کرده اند به نیت اتباع عبادت میشود و نور ایمان می افزاید که این همه از رسول خدا صلی
الله علیه و آله وسلم ثابت است نماز تهجد و اشراق و چاشت و اوابین و سنت عصر چهار نفل بعد
سنت عشاء و دو نفل بعد وتر نشسته بقراءة سورهٔ اذا زلزلت و قل یا ایها الکافرون در حدیث شریف
به ثبوت پیوسته است و تلاوت قرآن مجید وقت تهجد اولی و کلمهٔ تمجید صد صد بار در روز و سبحان الله
و بحمده صد صد بار وقت صبح و شام و صد بار وقت خفتن درود و استغفار در حدیث وارد است
و ادعیه صبح و شام و وقت خفتن و وقت غیر معین هر قدر بران مواظبت توان نمود از احادیث صحیح
دریافته بران عمل نماید و درین همه اعمال و عادات نیت متابعت حبیب خدا صلی الله علیه و آله
وسلم بکنند وصیت باید که توجه باطن بحضرت حق سبحانه درین طریقه معمول است و آن دوام
آگاهی است بحضرت حق سبحانه و بعد از توجه و حضور باطن دیدن صدور افعال از فاعل حقیقی سبحانه
؎ رو درو گم شو وصال این است و بس ؛ این معنی دارد و بعد تبری از حول و قوت خود تدبیر و
اختیار بکار ساز مطلق سبحانه تفویض باید نمود این است مراد ازین مصرعه ؎ تو مباش اصلا
کمال این است و بس ؛ و هرگاه در هر امر نیت اتباع رسول خدا کنی صلی الله علیه و آله وسلم و توجه

باآنحضرت داری صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم توجہ دو قسم پیدا شد پس برتو باد کہ این ہر دو توجہ را حاصل زندگی دانی
واین ہر دو توجہ را لازم گیری وصیت کسے کہ ذکی وفارغ باشد علم صرف ونحو ومنطق تا قطبی وعلم کلام و
فقہ واصول بخواند ودرس علم حدیث وعلوم صوفیہ علیہ کہ در آداب واخلاق ومقامات سلوک واحوال تالیف
رسائل نمودہ ومکتوبات حضرت شیخ یحیی منیری رحمۃ اللہ علیہ وکتب بیر دوستان حق سبحانہ در تہذیب نفس
اثر تمام دارد ورسائل حقائق چندان مفید نیست کہ ہر کہ در طریقہ سعی ومجاہدہ وکثرت ذکر می کند اسرار ومعارف
بر او واضح میشود واکثر اولیاء کرام رحمۃ اللہ علیہم روش جد وزہد وجہد در عبادات نافلہ لازم گرفتہ بودند و
غلبات احوال وکیفیات بسیار داشتند ودر بیان اسرار ومعارف سکوت میفرمودہ اند واین است طریقہ
اسلم از مطالعہ مکتوبات شریفہ حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ توفیق متابعت حبیب خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
وتحقیق معارف وروشنی دل وجان حاصل است وجواب اعتراضات کہ بر کلام ایشان می نمایند واضح میشود
کہ ایشان جواب اعتراضات خود فرمودہ اند عزیزان کلام زیادہ گویان را تحقیق نکردہ سوء عقیدہ بخدمت ایشان
بہم رسانند مکتوبات شریفہ ایشان را درس ومطالعہ نمایند اگر مطالعہ بکنند بانصاف بدہند چہ قدر فوائد شریعت
وطریقت وحقیقت ومعرفت واسرار آلہیہ دریابند ؎ این سعادت بزور بازو نیست ؎ سبحان اللہ چہ
معانی ومعارف وحقائق موافق شرع شریف دران مندرج است حضرت خواجہ خواجگان خواجہ محمد باقی
رحمۃ اللہ علیہ پیر ایشان کہ از ائمہ عارفان اند میفرمودند در جواب استفسار ایشان کہ معارف شما قابل
آن است کہ بمطالعہ انبیاء در آید میفرمودند بواسطۂ شیخ احمد دریافت شد کہ توحید کوچہ تنگ است وشاہ
راہ دیگر مثل ایشان زیر فلک نیست واین چنین مدح ایشان در مکاتیب حضرت خواجہ موجود است رحمۃ اللہ
علیہم حضرت مجدد میفرمایند کہ بعد حصول توحید وجودی کہ از غلبہ محبت وکثرت ذکر وطاعت نافلہ دست
میدہد معرفت دیگر پیش می آید وآن موافق کتاب وسنت است ودر طریقہ ایشان کسے کہ از سیر لطیفہ قلب
برتر رفتہ وبسیر لطیفہ نفس رسید واز آنجا ترقیات نمودہ بسیر لطیفہ قالب خاک راہ یافتہ آنچہ حضرت
مجدد از اسرار ومعارف فرمودہ اند آنرا عیاناً می بینند ایشان امام صدیقان اند وپیشوائے عارفان آنچہ
فرمودہ اند بہزاران کس نمودہ اند رحمۃ اللہ علیہ رحمۃ واسعۃ کافیۃ وافیۃ ونادانان گویند
ایشان بخدمت دوستان خدا سخن بے ادبانہ نوشتہ اند از عدم خوض در کلام ایشان است ایشان میفرمایند کہ معرفت
خدا بر کسے حرام است کہ خود را از کافر فرنگ بدتر نہ بیند این کمینہ زلہ بردار خوان نعمت ایشان است وایشان مرا
بانواع نعم تربیت فرمودہ اند حضرت غوث الثقلین رضی اللہ عنہ واسطۂ فیض ولایت وہدایت نوشتہ اند وخود را نائب ایشان
کہ خلیفہ قائم مقام پیری می باشد میفرمایند حضرت غوث الاعظم گویا در شمار اصحاب کبار واہل بیت عظام اند واین عبارت
در رسالہ مکاشفات غیبیہ مندرج است وہیچ جا لفظ بے ادبی بآنجناب تحریر نکردہ اند مردم بے تحقیق آنچہ میخواہند میگویند
كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ إِنْ يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا حضرت شیخ عبد الحق رحمۃ اللہ علیہ

زبانی حرفہ گویان آنچہ شنیدہ اند بخدمت ایشان نوشتہ کہ شما دعوائے ہمسری با انبیا می نمائید ایشان صریح فرمودہ اند کہ ہمسری کفر است مگر شرکت خادم با مخدوم و ہیچ ولی بمرتبہ ادنی انبی نمیرسد و ہیچ ولی بمرتبہ صحابی نمیرسد اگرچہ اویس قرنی و عمر بن عبد العزیز مروانی باشند و برائے تنقید معلومات خود آنچہ در واقعہ دیدہ اند بخدمت پیر خود نوشتہ اند مقام خود را بانعکاس انوار و الوان مقام حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ تعالی عنہ رنگین یافتہ اند کہ این مقام بہ نسبت آن مقام شریف بلند دیدم ہرگاہ مقام ایشان بانعکاس الوان این مقام متلون باشد ہیچ جائے اعتراض نیست باطن مریدان بانعکاس انوار پیران خود منور می باشد و برائے طلب صلوۃ ابراہیم علیہ السلام ہمہ امت مامور است اگر بعضے را درین امر دخل زیادہ باشد خلاف دین و ملت نیست از اعمال نیک امت ثواب بجناب انبیاء علیہم السلام حاصل است از یکے زیادہ و از یکے کم پیغمبر خدا را مفاتیح خزائن زمین کرامت کردند و آن بواسطہ خلفا و سلاطین حاصل شد و برقع توسط حضرت شیخ عبد الحق رحمۃ اللہ علیہ قائل است مردم نافہم کہ از علوم و اقوال صوفیہ خبر ندارند و بے لحاظ انکار می نمایند تاب اللہ علیہم ایشان استفادہ خود از حضرت غوث الثقلین و حضرت خواجہ قطب الدین رحمۃ اللہ علیہما بیان نمودہ اند و فرمودہ اند کہ کبرائے طریقہ قادریہ و چشتیہ و سہروردیہ و کبرویہ رحمۃ اللہ علیہم مرا بخلاصہ نسبتہائے شریفہ خود سرفراز فرمودہ اند اگر خواہم نسبت ہر یکے ازین اکابر سالکان را جدا جدا تربیت نمایم اما طریقہ جدیدہ کہ بعنایت حضرت خواجہ خواجگان خواجہ محمد باقی نقشبندی احراری رحمۃ اللہ علیہ بایشان مرحمت شدہ کیفیات و علوم آن جدا است سالکان آن طریقہ کم رسیدہ اند بسیار بے کیف و بے رنگ است دست ادراک ازان کوتاہ است لہذا زبان انکار پیران دراز است نارسیدن و نافہمیدن سبب انکار می شود کسے کہ بجمیع اصطلاحات مقامات این طریقہ علیہ برسد او را ہیچ انکار نمیشود آیۃ شریفہ بر بے نہایتی کمالات الٰہیہ دلالت میفرماید قل رب زدنی علما و لا یحیطون بہ علما حضرت مجدد رضی اللہ تعالی عنہ تسلیک نسبت نقشبندی اختیار نمودہ اند کہ موجب تشرع و تورع میشود و این نسبت اصحاب کرام رضی اللہ تعالی عنہم بسیار مشابہ است و نسبت احراری کہ حضرت خواجہ احرار را از آبائے کرام رسیدہ و منشاء اسرار توحیدی میشود آن مزلۃ اقدام است سلوک آن موقوف داشتہ اند اما اسرار توحید در ہر نسبت در سیر قلب واضح میگردد و ظہور این علوم از اہل سلوک قلب کم پنہان می ماند وصیت بدانکہ اگر بعنایت الٰہی سبحانہ قناعت بما لا بد معاش و ثقہ بمضمون حاصل شود بہتر ازین راحتے و فراغتے نیست و الا اختیار وجہ معاش را بجہت ضرورات بشریت موافق شرع شریف مانعی نیست اللہ تعالی این فقیر حقیر و جمیع دوستان را در یاد خود و اتباع حبیب خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم از کیفیات محبت و معرفت حسن خاتمہ در ہر امر بہرہ یاب داراد وصیت بدانکہ طریقہ درویشی راہ محبت است و محبت شعلہ جان سوزے است کہ ہر ترس و بیم را می سوزد و حصول محبت بر دوام ذکر

وخلوت وعزلت وترک آرزوہا می شود ؎ تعرضیہ بگزید ہر کو عاقل است ؛ زانکہ در خلوت صفاہا
دل است ؛ جان بازان راہ حق بترک مالوفات و مرغوبات گوہر زندگی نثار قدوم محبوب خود نمودہ
اند برگ درختان قوت ایشان بود عمرہا خواب نکردند ذکر و تلاوت آرام بخشیہائے ایشان میکرد حضرت
غوث الثقلین کہ محبوب او سبحانہ است رضی اللہ عنہ ہفتدہ سال در برج عجمی انزوا نمودہ ہیچ
گیاہ معاش خود داشتند در ایام مشیخت خود یک ختم قرآن مجید وظیفہ داشتند سلطان المشایخ
نظام الدین اولیا چہار صد رکعت می نمودند وقت سحر طعام سہل میخوردند حضرت عبدالقدوس ہشت
صد رکعت وظیفہ داشتند حضرت خواجہ محمد باقی قدس سرہ پیران اکثر شبہا احیا میفرمودند و می فرمودند کہ
افسوس شب کوتاہی کرد رحمۃ اللہ علیہم اجمعین اللہ تعالے مرا و ترا شرمے و ندامتے کرامت فرماید کہ اتباع
بزرگان دین لازم حال ما گردد آئین وصیتہا ما آنکہ آنچہ از حال و مقال کبرائے دین علیہم الرحمۃ
در رسائل سیر و مقامات و معارف آن پیشوایان طریقت و حقیقت دریافت می شود آن است کہ
حاصل سیر و سلوک جذب و شہود وحدت در کثرت و توحید وجودی است و فنائے فعل و صفت و
استہلاک ذات سالک است در غلبات مشاہدۂ حضرت حق سبحانہ و این معارف را کمال گفتہ اند
مگر حضرت علاؤ الدولہ سمنانی رحمۃ اللہ علیہ و اتباع ایشان رحمۃ اللہ علیہم میفرمایند ظہور اسرار
وحدت وجود در وسط راہ سلوک پیش می آید و جواب و سوال عبدالرزاق کاشی کہ در توحید وجودی غلو
دارد بخدمت ایشان در نفحات حضرت ملا جامی مذکور است و از معارف حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ
و تابعان ایشان آن است کہ توحید وجودی در سیر لطیفہ قلبی پیش می آید و غلبات محبت و آہ و نالہ و استغراق
و بیخودی و مستیہا از لوازم سیر این لطیفہ است و در سیر لطیفہ روح سلب نسبت صفات از خود و نسبت آن
بحق سبحانہ و در سیر لطیفہ سر اضمحلال ذات سالک در شہود حضرت ذات تعالت و تقدست و در سیر
لطیفہ خفی تفرید جناب کبریا از جمیع مظاہر و در سیر لطیفہ اخفی تخلق باخلاق الہی سبحانہ و در سیر لطیفہ
نفس زوال عین و اثر و انتفا انا حضرت حق سبحانہ کرامت میفرماید و این معارف در سیر لطائف عالم
امر مندرج اند و در سیر لطائف ثلثہ عالم خلق حیثیت ظہور تجلی ذاتی دائمی دست میدہد و در سیر لطیفہ خاک تجلی ذاتی
دائمی و فقدان این ہمہ معارف و کمال لطافت و صرافت و بے رنگی و بے کیفیتی نقد وقت میگردد و کمال عبودیت و دید
تصور و نیستی و اتباع ھو کی لما جاء بہ المصطفیٰ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم حاصل می شود العبد
عبد غفر اللہ لہ والحق حق سبحانہ ما للتراب و رب الارباب بعد ازین در کمالات رسالت
و اولو العزم و حقائق الٰہیہ و حقائق انبیاء علیہم السلام معاملات بہیات وحدانی کہ از لطیفہ قلب تزکیہ

ـــــــــ

[۱] اے لیاقت و قابلیت

نفس و عناصر حاصل شده می افتد واردات در غایت تنزیه و احوال و انوار لطیفه و کمال الیقین ایمانیات
گمانما ای عیان پیش می آید کسے را که کشف صریح باشد سیر خود درین مقامات بدیدهٔ بصیرت می
بیند و الّا در انتقال مقامے از مقامے تغیرات صریح در احوال باطن خود از روئے ذوق و وجدان
دریافت می نمایند و آنچه بشارات درین طریقه رواج دارد اگر صاحب بشارت سیر و کیفیات در
باطن خود عیان نه بیند یا بوجدان و ذوق تغیرات صریح در خود نیابد از اعتبار ساقط است و افترا
است بر حضرت حق سبحانه تاب الله علیهم بدانکه شمهٔ از سلوک جدیده مقامات که بحضرت مجدد رحمة الله
علیه مرحمت شده نوشته شد و تصویرے از آن کرده اند با این همه مقامات و معارف خود را ذیل مشرب
خوار اکابر اولیا نوشته اند و هیچ از مراتب ادب فرو نگذاشته ع دولت نه بد خدائے کس را بعبث ؎
بیجز ان ایشان را منکر اولیا مقرر کرده اند غفر الله لهم از حسد است معاذ الله یا از عناد است استغفر الله
از بے خبری است و بس حسد و عناد هر دو از کبائر است مسلمانان از ارتکاب کبائر بری و پاک اند اگر
بدیدهٔ انصاف مطالعه کلام ایشان نمایند هیچ اعتراضے و انکارے نمانده و صحبت بدانکه اختیار طرق
صوفیه که از مقربان بارگاه الٰهی اند سبحانه برائے آن است که بیمن صحبت ایشان عقائد صحیحه اهل سنت
و جماعت با قوتے و صفائی در آن حاصل شود و توفیق تقدیم اعمال صالحه و اخلاق حسنه مساعد گردد و احوال
نیک و ذوق و شوق و حضور و آگاهے و یادداشت و محبت خدا و رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و توحید
و تخلیص دل از التفات غیر و کیفیات و معرفت وغیره که آن کبار در کتب خود بیان نموده دست دهد و تصفیه
دل از آرزو و غفلت و تزکیه نفس از رذائل حاصل شود و دل را بیزاری و نفرت از بدعت و معصیت پیدا شود
و الا مریدی بیفائده بود مریدی برائے آن نیست که باعتقاد شفاعت پیران بدعت اختیار نمایند و آنچه بزبان
آید بگویند و بیباکی در افعال بکنند الحمد لله که بیمن توسل مشائخ کبار مخلصان صادق را این امور موافق مقتضائے
این وقت دست می دهد نقل است که بزرگے بجناب الٰهی سبحانه نالید که الٰهی بهمین توفیق نفضل تو در اعمال
و از کار قصور نمی کنم و احوال و کیفیاتے که در ایام جوانی من بود درین پیری نمی یابم هاتفے گفت جوانی تو
نزدیک بود بزمان پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم پس بعد از زمان حبیب خدا صلی الله علیه و آله
و سلم موجب بعد ما بعیدان شده است انا لله و انا الیه راجعون بدانکه این مقامات و درجات که
در طریقه علیه احمدیه مجددیه بسلوک بود درین زمان معلوم نیست که کسے در عالم موجود باشد که بآن تواند
رسانید پس لائق ما و امثال ماندگان است که بعد توبه و انابت در رعایت زهد و ورع و صبر و قناعت
و توکل و تسلیم و رضا و مقاماتی که در صوفیه علیه معمول است طریقه توسط در ماکولات و ترک مالوفات
و عادات پیش گرفته اوقات بوظائف اعمال از نماز که در شب و روز شصت رکعت میشود و
تلاوت قرآن مجید و درود و استغفار و کلمات طیبات معمور دارم و بوقوف قلبی و ذکر اسم ذات باشند

یا نفی و اثبات جناناً و لساناً و نگہداشت دل از خواطر و کمال توجہ بحضرت حق سبحانہ بکمال افتقار و انکسار و بازگشت و سفر در وطن حاصل زندگانی بدست آریم و عمر بخسارت نگذاریم درویشی چیست بکسان زیستن بکمال استقامت بر اتباع حبیب خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و یکسو نگریستن ملکۂ آگاہی و حضور و یادداشت را راسخ داشتن کہ صاحب شرع را انکارے بر اعمال ظاہر و سالک را طعنے بر حضور باطن نماند ہوا تابع مصطفےٰ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و دیدۂ دل بمشاہدہ حضرت حق سبحانہ بینا باشد اللہ تعالےٰ این پیر عمر ضایع کردہ را و جمیع دوستان را توفیق عمل برین طریقہ کرامت فرماید و دوام ہر دو توجہ بحضرت حق سبحانہ و توجہ بحضرت حبیب خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم نقد وقت فرماید آمین آمین آمین -

مکتوب صدم رسالہ پنجم

دربیان مقامات تمام طریقہ انیقہ مجددیہ از دائرہ امکان تا بدائرۂ لاتعین و مراقبات آنہا من ابتداء الی انتہا مختصر یافتہ

بعد حمد و صلوٰۃ واضح باد کہ اکابر این طریقۂ شریفہ مقامات قرب در عالم مثال بکشف صحیح و معاینہ صریح دیدہ تعبیر ازان مقامات بدائرۂ مناسب یافتہ اند کہ آن مقامات بے جہتہ و بے چون اند و دائرہ ہم بے جہت است والا جائے کہ خدا است دائرہ کجا است دائرۂ اولی دائرہ امکان است در نصف سافل آن سیر آفاقی و ست مید ہد و آن عبارت از دیدن انوار است بیرون باطن خود برنگہائے مختلفہ و در نصف عالی آن سیر و سلوک انفسی است و آن مشاہدۂ انوار و تجلیات است در باطن خود و تمنامات و واقعات را اعتبار نہادہ سعی و جہد در حصول دوام حضور و آگاہے باید نمود درینجا ذکر اسم ذات و نفی و اثبات و تہلیل لسانی ترقی می بخشد و مراقبہ احدیت صرفہ حضرت ذات کہ مسمیٰ اسم مبارک اللہ است می نمایند و وقوف قلبی توجہ بدل و لحاظ معنی کہ نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک با صحت الفاظ ذکر و نگہداشت دل از خواطر علی الدوام می باید کہ دل بے ذکر کثیر نمی کشاید توجہ بدل و توجہ دل بحضرت ذات او سبحانہ و نگہداشت خواطر و ذکر بہ صحت الفاظ و لحاظ معنی کہ نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک و بازگشت کہ خداوندا مقصود من توئی و رضائے تو محبت و معرفت خود دہ با ملاحظہ نیستی خود و اثبات ہستی حضرت ذات پاک با نکسار و تضرع باید کہ دائمی باشد چون کم خطرگی یا بے خطرگی کہ مانع توجہ و کیفیت نشود تا بچہار گھڑی برسد مراقبہ معیت وھو معکم اینما کنتم در ہر لحظہ و ہر دم باید نمود و ذکر تہلیل لسانی تیز و این مراقبہ در ولایت صغریٰ می کنند کہ دائرہ ثانی

است و اینجا سیر تجلیات افعالیه الٰهیه و ظلال اسماء و صفات است درینجا توحید وجودی و ذوق و شوق
و آه و ناله و استغراق و بیخودی و دوام حضور و توجه وغیره حاصل میشود و چون توجه احاطه و شش جهت
نماید و انتظار سے نماند شروع سیر در دائرهٔ ولایت کبری می نمایند و این دائرهٔ ثالث است متضمن بسه
دائره و یک قوس در دائرهٔ اولی مراقبهٔ اقربیت نحن اقرب الیه من حبل الورید می کنند و ذکر تهلیل بزبان
موجب ترقی می شود و بخیال نیز مورد فیض درینجا لطائف خمسه اند بشرکت لطیفهٔ نفس نصف سافل دائرهٔ
اولی مشتمل بر تجلیات اسماء و صفات زائده است و نصف عالی آن متضمن اعتبارات و شیون ذاتیه
و دائرهٔ ثانی اصول آن تجلیات و دائرهٔ ثالثه اصول آن اصول و قوس اصول آن اصول اصول درین دائرهٔ
دوم و سیوم و قوس مراقبهٔ محبت یحبهم و یحبونه می نمایند مورد فیض درینجا لطیفهٔ نفس است هرگاه
دائره اول تمام گردد مراقبه و ذکر در دائرهٔ ثانیه باز در دائره ثالثه باز در قوس ذکر و مراقبه معمول است درین ولایت
کبری که ولایت انبیاء است علیهم السلام توحید شهودی و فناء انا و استهلاک و اضمحلال در نسبت باطن و اسلام
حقیقی و شرح صدر و عالم را ظل وجود و توابع وجود حضرت حق سبحانه یافتن و فناء رذائل صفات و تخلق
باخلاق نیک دست میدهد و بحصول این همه تجلیات ظلال اسماء و صفات و تجلیات اسمائی و صفاتی و اصول
این سیر اسم ظاهر تمام می شود و من بعد سیر تجلیات اسم الباطن و حالات آن پیش می آید و این دائره رابع
مقامات است و این سیر را ولایت علیا مقرر کرده اند درینجا نماز نافله باطول قنوت و مراقبه مسماے اسم الباطن
موجب ترقی میشود بعد ازین سیر تجلی ذاتی دائمی دست می دهد و این تجلی ذاتی دائمی را تعبیر بکمالات نبوت کرده
اند و این دائره خامسه است و تجلیات ذاتیه درجات دارد اول کمالات نبوت است درین جا مراقبه ذات
بحت از اعتبارات می نمایند و لطیفه عنصر خاک درینجا مورد فیض است تلاوت قرآن مجید درینجا ترقی
می بخشد و بشارت حالات باطن و بے رنگی و بے کیفیتی نفذ وقت می شود و درینجا در نیات و عقاید قوتها
حاصل می شود و استدلالی بدیهی میگردد و کشف اسرار حروف مقطعهٔ قرآنی بحققان این درجات حاصل
میشود و درجهٔ دوم دائرهٔ کمالات رسالت است و این دائرهٔ ششم است و درجه سیوم دائرهٔ کمالات اولوا العزم
است این دائرهٔ هفتم است درین دو دائره مورد فیض هیئت وحدانی سالک است که بعد تصفیه و حصول
فناء لطائف خمسهٔ عالم امر و تهذیب لطائف خمسهٔ عالم خلق ترکیبے دیگر یافته و در حقائق سبعه بعد ازین پیش
خواهد آمد نیز مورد فیض هیئت وحدانی است و تلاوت قرآن مجید خصوص در نمازها موجب ترقی میشود بعضے
اکابر بعد حصول کمالات ثلثه سیر حقایق انبیاء علیهم السلام مقرر فرموده اند دائرهٔ خلت این دائرهٔ هشتم است
حقیقت ابراهیمی است علیه السلام درینجا مراقبهٔ حضرت ذات بلحاظ آنکه حقیقت ابراهیمی علیه السلام
از آنجا ناشی است می نمایند و صلوٰة ابراهیمی بسیار می خوانند دائرهٔ محبت ذاتیه این دائرهٔ نهم حقیقت
موسوی است علیه السلام در اینجا مراقبه حضرت ذات پاک که منشاء حقیقت موسوی است می کنند درود

است

اللهم صل علی سیدنا محمد وعلی اخوانه من الانبیاء خصوصا علی کلیمک موسی وبارک وسلم ورد می کنند دائره محبت ذاتیه ممتزجه با محبوبیه ذاتیه حقیقت محمدی است صلی الله علیه وآله وسلم این دائره دهم است درینجا مراقبه حضرت ذات پاک بلحاظ آنکه منشاء حقیقت محمدی است صلی الله علیه وآله وسلم می نمایند ودائره حقیقت احمدی این دائره یازدهم محبوبیة صرفه ذاتیه است درینجا مراقبه حضرت ذات او سبحانه بلحاظ آنکه منشا حقیقت احمدی است صلی الله علیه وآله وسلم باید نمود ودر دائره حب صرف ذاتیه این امر دوازدهم است مراقبه حضرت ذات بلحاظ آنکه منشاء حب ذاتیه است می نمایند وکثرت صلواة اللهم صل علی محمد وآله واصحابه افضل صلواتک عدد معلوماتک وبارک وسلم کذلک درین مقامات ترقی می بخشد بعد ازین مرتبه لاتعین واطلاق حضرت ذات است سبحانه من بعد دائره حقیقت کعبه حسنی این دائره سیزدهم که آن عبارت از ظهور عظمت وکبریائی حضرت ذات است سبحانه درینجا مراقبه حضرت ذات باعتبار مسجودیت آن ممکنات را می کنند باز دائره حقیقت قرآن واین دائره چهاردهم است حقیقت قرآن عبارت از مبدء وسعت حضرت ذات است درینجا مراقبه حضرت ذات باعتبارے که منشاء حقیقت قرآنی است می نمایند این دائره پانزدهم است باز دائره حقیقت صلوٰة که عبارت از کمال وسعت بیچون حضرت ذات است سبحانه درینجا مراقبه حضرت ذات که منشاء حقیقت صلوٰة است باید نمود من بعد مرتبه معبودیت صرفه است درینجا سیر نظری می تواند شد نه سیر قدمی که آن در مقام عابدیت میشود این است اسامی مقامات ومراقبات طریقه احمدیه مجددیه که تفصیل آن در مکتوبات شریفه مندرج است در ولایات ثلاثه ظهور کیفیات میشود از بیخودی واستغراق وتوحید وجودی واستهلاک واضمحلال وتوحید شهودی وفناء اَنا وکیفیات لطیفه قالبیه ظهور تجلیات ذاتیه دائمی که در کمالات ثلاثه ودر حقائق سبعه لطافت وبساطت ووسعت وبے رنگیها و بیکیفیها نسبت باطن وقوت در ایمانیات وعقاید حقه بهم می رسد وکسے که کثرت مراقبات درین مقامات عالی می نماید در بساطت وبے رنگی هر مقام فرق می تواند کرد والله اعلم بالصواب والیه المرجع والمآب[1]

[1] فائده بدانند که حضرت مجدد رضی الله عنه تهذیب وتسلیک لطائف خمسه عالم امر جدا جدا میفرموده اند بعد حصول فنا وبقاء واحوال واسرار هر لطیفه به ترتیب وتهذیب لطائف عالم خلق می پرداختند اما فرزندان گرامی آنحضرت با بزرگان دیگر سیر لطیفه روح وسر وخفی واخفی موقوف داشته تزکیه لطیفه نفس اهم دانسته اند که در ضمن سیر لطیفه قلب آن لطائف را تهذیبے حاصل می شود ومنشاء ومقام فنا وبقاء لطیفه روح تجلیات ثبوتیه الٰهی است ومنشا ومحصل فنا وبقاء لطیفه سر تجلیات شیونات ذاتیه الٰهی است ومنشاء وجائے حصول فناء وبقائے لطیفه خفی تجلیات صفات سلبیه الٰهی ومنشاء وجائے حصول فنا وبقا لطیفه اخفی شانے است جامع از شانهائے (باقی صفحه ۱۴۲)

مکتوب صد و یکم

بخواجہ حسن مودود صادر یافتہ در جواب اعتراضات اوّل آنکہ مرشد باید کہ موافق طبایع مختلفۂ طالبان بانواع متنوعہ اشغال تربیت فرماید دوئم آنکہ حضرت مجدد پرداخت نسبت حضرت خواجہ محمد باقی نکردند در ریاضات نہ نمودند در نسبت فتور سے راہ یافت کلمات عالیہ چگونہ صادر می شد سیوم آنکہ تفضیل طریقۂ علیۂ چشتیہ چہارم آنکہ اولیاء بمرتبہ غوثیت رسیدہ اند بسیار اند در چشتیہ و در نقشبندیہ در نظر نمی آید و در قادریہ یک ذات مبارک حضرت غوث الاعظم رضی اللہ عنہ است و ما یناسب ذلک

بجناب فیض مآب صاحبزادہ عالی نسب ولایت حسب حضرت خواجہ حسن صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ قولکم مرشد موافق مختلفۂ طبائع طالبان بانواع متنوعہ اشغال تربیت فرماید ارباب بصیرت و کشف ہمیں طریقہ تسلیک کردہ اند اما این کلیۂ نسبت انبیاء علیہم السلام بیک طور شریعت کہ ایمانیات و عملیات و خلق نیک و تراضی در معاملات است اصلاح بنی آدم میفرمایند و آن اعراض از دنیا و اقبال بآخرت است و اہل اسلام باین یک طور صلاح و فلاح یافتہ اند حضرت خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ بیک شغل کہ توجہ بقلب و توجہ بحضرت حق است سبحانہ و آن را مرتبہ احسان گویند و ذکر خفیہ و اتباع سنت و ترک بدعت عالمی را کامیاب فرمودہ اند و آن حصول مرتبہ احسان است کہ جزو سیوم دین است بسبب نور قلب بدوام ذکر و توجہ اخلاق و اعمال را مرضی فرمودند آن توجہ جہات ستہ را احاطہ میفرماید و سر توحید واضح میگردد و اگر واضح نشد دین خالص مرتبہ

(بقیہ حاشیہ صفحہ ۱۴۰) الٰہی سبحانہ در سیر لطیفۂ قلب ظہور اسرار توحید وجودی و در سیر روح سلب صفات از خود و نسبت آن بحق سبحانہ و در سیر لطیفۂ سر اضمحلال ذات در ذات او سبحانہ و در لطیفۂ خفی تفرید جناب کبریا از جمیع مظاہر و در لطیفۂ اخفی تخلق باخلاق او سبحانہ نقد وقت سالک شود ع تا یار کرا خواہد و میلش بکہ باشد ۱۲ منہ

احسان حاصل است و انوار ذکر ظاهر و باطن را مستنیر میدارد به صحبت مرشد و دوام ذکر و
توجه این مرتبه دست می دهد و ریاضات و عبادات اهل این طریقه همین اتباع شریعت است و بس عمل
بعزیمت نسبت باطن را درخشان میدارد قولکم درباره حضرت مجدد رضی الله تعالے عنه که نسبت
حاصله از شیخ المشایخ حضرت خواجه محمد باقی بالله انعکاس است پرداخت آن نکردند و ریاضات
نه نمودند دران فتورے راه یافت و نسبت باولیا و صحابه ترک ادب کرده مساوات بخیر البشر نمودند
صلی الله علیه و آله وسلم اگر در نسبت فتور راه می یافت کلمات عالیه چگونه صادر می شد حضرت
خواجه که امام اهل معرفت اند درباره ایشان میفرمایند عالم شما همه صحیح و قابل ملاحظه انبیاء است علیهم
السلام مثل ایشان زیر فلک نیست مانند ایشان چند کس گذشته باشند شیخ احمد آفتابی است که مثل
ما هزاران ستاره ها در سایه او گم اند و علماء و عقلاء بصحت معلومات و مقامات طریقه ایشان شهادت داده
اند و در سیر لطیفه قلب اسرار توحید وجودی و در سیر دیگر لطائف علوم و کیفیات متنوعه و در سیر لطیفه نفس
توحید شهودی و در سیر لطائف عالم خلق العبد عبد و الحق حق مشهود می شود این است مشرب انبیاء علیهم
السلام و مبناے شریعت بر غیریت است این معانی از مکشوفات و تسلیکات ایشان لطالبان است سه
ولایت و سه کمالات و هفت حقائق در طریقه خود بیان کرده اند و بآن درجات طالبان را رسانیده این حقیره
کمترین اگر طالب خوش استعداد سے که تارک و خلوت گزین باشد و اوقات بمراقبات و اذکار معمور دارد
او را باین مراتب تواند رسانید بواسطه عنایت پیران کبار بمحض فضل الهی سبحانه بلکه چندین کسان باین درجات
رسیده اند فالحمد لله سبحانه و این از کمال صدق و نهایت کمالات حضرت مجدد است رضی الله عنه غرض که
حضرت مجدد معدن فیض چشتیه و قادریه و سهروردیه و کبرویه و نقشبندیه و نسبتهاے جدیده که مخصوص بایشان
فائز شده بودند خاص کنند بنده مصلحت عام را چون این طریقه جامع فیوض خاندانهاے خمسه بلکه سته
است از هر نسبت بر شحه سیراب توانیم ساخت شکر و سپاس نعمتهاے الٰهی سبحانه و انعامات حضرت رسالت
پناهی صلی الله علیه و آله وسلم و افاضات جناب ارشاد دستگاهی قدس سره مقدور بیان این مجمع جرائم غیر متناهی نیست
در برابر نعمتهاے متکاثره جز انفعال و عذر تقصیر من مقصر نقد وقت ندارم سالها شده که این چنین عبارت
در حق حضرت مجدد نوشته بودند و حالا نیز از مکارم اخلاق دور است بمریدان ایشان این کلمات تحریر
نمودن قولکم و تفضیل طریقه علیه چشتیه هر کرا از خاندان خاص بهره مند و منسوب میفرمایند فضائل آن در نظر
او جلوه گری نمایند و الاشرف و فضل بر خاندان و مشائخ بقدر اتباع سنت است و تهذیب طالبان این معنی
در نقشبندیه بسیار است تامل و انصاف ضرور است درین طریقه از بدعت مرجح نسبت و فیوض
آن عالم گرفته است فالحمد لله حق تعالے میداند که بنده را بخاندان عالیشان چشتیه آنقدر نیاز است
بهتر مسم که گوینده اخلاص نقشبندیه ندارد نان کسے خوردن و شکر کسے گفتن سجیه خود ساخته است حضرت

شیخ عبدالحق محدث فی تحقیق آنچه شنیده بر آن اعتراض فرموده می فرمایند شما انکار پیر خود را کردید
ایشان میگویند هر کمالے که مرا کرامت فرموده اند از علم و معرفت بواسطه حضرت خواجه است
می فرمایند شما انکار حضرت غوث الاعظم رضی الله تعالے عنه کردید ایشان میگویند مرتبهٔ حضرت
غوث الثقلین در اصحاب کرام و اهل بیت عظام محسوب است میفرمایند شما انکار اولیاء می نمائید
ایشان میگویند این کمینه رذیله زله بردار خوشه نعمت هائے اینها است میفرمایند شما همسری می
کنید به پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم ایشان می گویند همسری کفر است ظاهر است هر که در نعمت ایمان
و اسلام پیغمبر خدا شریک نیست کافر است میفرمایند کلام شما در مذکور خلت اشد است امر لطلب فرزدقی
در مرتبهٔ خلت همه را است پس همه را درین امر دخلی باشد از بعضے کم از بعضے زیاده مفاتیح زمین پیغمبر خدا
را صلی الله علیه وآله وسلم عنایت شد فتح بلاد بعد پیغمبر بر دست خلفاء و سلاطین نامدار واقع شد این
فتوح موجب ثواب آنحضرت است الدال علی الخیر کفاعله تاویلات تفسیر و جزئیات فقه و
دقائق تصوف همه از کمالات آنحضرت است ظهور آن موقوف بر اشخاص خاص در وقت خاص بود
وهم است که بعد پیغمبر خدا این کمالات بآن حضرت لاحق شد بلکه ظهور آن کمالات درین اوقات
شده از غلبه احوال در وهم فرق نمیشود گفت شیخ عبدالحق محدث در ترجمه فتوح الغیب حضرت غوث الاعظم
بعضے معانی بر قلوب عرفاء می آید عبارت از ان قاصر است تسلیم آن اولیٰ قلت شیخ این چنین میفرماید
و با حضرت مجدد جنگ دارد المعاصرة اصل المنافرة حضرت شیخ در ترجمه عبارات آویخته
است از آیات ظواهر است کلام حضرت مجدد از مقامے ناشی است نظر ایشان بر مقامے قاصر توجهات
از غلبه حال یا از امر الٰهی یا ترغیب طالبان یا تحدیث پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم تحقیقی که در کمالات
شطحیات می نمایند درینجا نیز همان می توانند شد قولکم اولیاء بمرتبهٔ غوثیت رسیده در چشتیه بسیار
اند در قادریه همین ذات حضرت غوث الاعظم است نے در خاندان قادریه حاجی نوشه و شاه قمیص
میران عبدالله شاه ابو المعالے شاه کمال کهیتلی رحمة الله علیهم مثل اینها عزیزان بسیار گذشته اند درین
دیار و احوال خلفائے که در دیار دیگر اند بسیار اند در نقشبندیه خواجه محمد باقی حضرت مجدد و پسران
ایشان حضرت آدم بنوری میر ابو العلی و مثل اینها بسیار اند اقطاب و غوثان مریدان ایشانند محبت
بخاندان چشتیه بر این تحریر باعث است آن جناب را سلمکم الله تعالے و ابقاکم علمائے شریعت
مصطفوی صلی الله علی صاحبها بر صوفیه علیه که ریاضات شاقه و تشددات در اربعینیات و انواع
اشغال که بآن ملهم شده باشند نه آن است که از جوگیه گرفته اند از عمل بنوریه منع است و ضروب که
دران اذکار می نمایند اعتراض دارند یعنی این شریعت بر توسط و اعتدال است قلت اگر مجاهدات شاق
باشد و نفس تاب آن ندارد این اکابر معمول نمی کنند پس رعایت نفس که در حدیث شریف آمده نفس را

بر تو مخفی است بیداری با شم دیگر از عبادت و خواب می کنم برائے راحت نفس ہم میفرماید خلاف سنت
از بزرگان تجویز نمی شود حضرت خواجہ بابنائے طریقہ بر توسط اعمال تہلدہ اند جزاہ اللہ خیر الجزا ہر باحضرت
غوث الثقلین ابن جوزی انکارے داشت و بر سلطان المشائخ نظام الدین اولیاء رضی اللہ عنہ تابعان
ایشان گویند از حضرت آدم علیہ السلام تا زمان ایشان این چنین آثار ولایت از ہیچ یک ولی ظاہر نشدہ
گویند کہ ہر کمالے کہ انبیاء و اولیاء و علماء داشتہ اند سلطان المشائخ جامع آن است با این ہمہ کمالات بر
ایشان احتساب کردہ اند بعضے گفتہ از دریای گذشتہ ام کہ انبیا علیہم السلام بر ساحل آن ماندہ اند و لوائی
ارفع من لواء محمد خاتم النبوۃ این ہمہ اسرار از من کہ خاتم ولایتم کسب نمایند گفتہ اند پس ولایت را فضل
بر نبوت ثابت شد تابعان توجیہات این سکریات کردہ اند بر طریقہ حضرت مجدد جائے اعتراض نیست
و تاویلات و توجیہات بعضے کلام کہ مظنون الانکار است خود کردہ اند و مخلصان نیز مردمان از ان تاویل
چشم پوشیدہ زبان طعن دراز کردہ اند و مامور اند بحسن ظن و عدم طعن اعتراضات رائج است در مردم و
جواب اعتراض مسلم غرض باین کثرت و سعت و انوار و حالات کہ در لطیفہ و علوم و کیفیات آنہا زیادہ
از ان بیان فرمودہ اند کہ ام طریقہ است لیک فضل متقدم را ست بسبب تربیت و تلقین اللہم ارنا الحق
حقا و اھدنا الصراط المستقیم تذئیل آنچہ گویند فلانے از فلانے فیض یافتہ فیض بمعنی ریختن
والقا است یعنی صحبت انوار و کیفیات از حق سبحانہ بر دل او ظاہر شدہ و این انوار و کیفیت دل را مردانہ
ماسوا و گرم بحبت جناب کبریا ساختہ آرزو بار خست بر نسبت در اہی بغیب ہویت بکشاد از و او خلوت
و ذکر و عبادت بسجیہ او کردند این است معنی فیض و این حالات از نقشبندیہ شائع گردیدہ سماع بے
مزامیر مختلف فیہ است جواز آن نیز باین معام گرمی و حرارت پیدا می شود و بیتاب می نماید ذوق و شوق
کہ باین گرمی دست دہد البتہ باعث ترک و تجرید میگردد پس فیض از نقشبندیہ بسیار حاصل شدہ حضرت
سلامت درین تحریر ہا کہ بوجہی نوشتہ شدہ فضولیہا رفتہ آنجناب صاحبزادہ اند سخن دراز مناسب نیست
از خرابی احوال خود چہ نوشتہ شود عمر بکسل و بطالت گذشتہ و دین شدت ضعف پیری تدارک کجا اللہ
تعالٰی بواسطہ حضرت غوث الثقلین و حضرت شاہ نقشبند و حضرت مجدد گناہان اول عمر و اوسط و آخر
آن معاف نمودہ سیئات را مبدل بحسنات فرماید و رضائے کہ سخط بعد آن نباشد و اشتیاق لقائے جانفزا
لازم حقیقت دل و جان عطا نماید ؎ منگر کہ دل ابن یمین پر خون شد ٭ بنگر کہ ازین سرائے فانی چون
شد ٭ مصحف بکف و پا بر دو دیدہ بدست ٭ با پیک اجل خندہ زنان بیرون شد ٭ این مرگ کرامت فرماید
آمین ٭

مکتوب صد و دوم

بسید احمد بغدادی در جواب عریضہ کہ مشتمل بر اظہار ملال مزاج مبارک

بجناب حضرت الشان و منہی از عسرت ظاہری خود بود صدور یافتہ مع بعضے نصائح و ما یناسب ذلک

سید صاحب عالی مراتب حضرت سید احمد لقیۃ الہدی سلّمہم اللہ تعالی السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ
عنایت نامہ محررہ بیست و ہفتم ربیع الثانی چہارم جمادی الاولی رسید مسرت بخشید و رفع انتظار نمود
نوشتہ اند کہ تو از ما کدورتے و ناخوشی داری وجہ ناخوشی معلوم نیست استغفر اللہ این چہ حرف است
وجود شما مردم عزت و شرف این کمترین درویشان است کنتم اللہ امنا الکم و این وہم ہا از دل دور
فرمایند اگر در راہ موانع است البتہ توقف ضرور است ہوا آنجا بمزاج شما موافق نیست ہر جا دل جمعیت
نماید تشریف دارند و مشغول بجد باشند و احیاء طریقہ ما نمایند بارہا نوشتہ شد کہ در خطاب و القاب
این حقیر اغراق نکنند خطوط طولانی موقوف دارند معلوم نیست کہ چرا پذیرائی نمی شود این قدر نوشتن
کفایت می کند حضرت سلامت السلام علیکم و رحمۃ اللہ الحمد للہ اینجا خیریت است و خیریت شما مطلوب
و بامر شما تلقین طریقہ می کنم فائدہ ہم میرسد الحمد للہ سعی نمایند کہ جمعیت و توجہ و حضور و جذبات و واردات
در دلہا پیدا آید و در لطائف دیگر نیز تماشائے زمین و آسمان و بہشت و دوزخ برائے ترغیب کودکان
خوب است و اہل محبت سوزے در جگر و اجگر شتہ و خطرہ از آیندہ دست بسر دارند تا چہ پیش خواہد آمد
و نا کرد بندہ پیش کسے نکنند و ترغیب نمایند حاصل سیر و سلوک شصت سالہ من ہمیں چہار چیز است
و بس این خوبی استعداد شما راست کہ مردم را این حالات پیش می آید دل شکستہ و سینہ برشتہ و
جان وابستہ و دیدہ بدیدار جان فزا بستہ می باید ؎ ہمہ اندر زمن بتو این است ہا کہ تو طفلی و
خانہ رنگین است ؛ رویت حضرت حق سبحانہ و زیارت نبی برحق صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم بہترین
مقامات است خط مرسلہ اوائل ربیع الاول بیستم آن رسیدہ بود جواب آن فرستادہ شد
و در جواب آن ہمیں مطلب تحریر بود از تنگی نوشتہ اند فاقہ و فقر فاقہ و قاف قناعت و را ریاضت
این اشارہا در نظر دارند پس ما و شما این فقر اختیار کردہ ایم شکایت چیست ؎ عمر مردن ہیچ
فرہنگی دگر ؎ در نگیرد با خدای حیلہ گر ؛ استقامت در رضا و شوق لقائے جان فزا و دوام عافیت
ذکر آمدن جا جانب ما وقت سحر و بعد فرائض نماز مساکت کردہ باشند جمعیت میشود و بدولی جمعیت
خواطر جمع دارند بندہ از دعا غافل نیست و السلام بعزیزان و دوستان سلام و التماس دعا

مکتوب صد و سیوم

بہ نواب شمشیر خان در دعائے ترقیات ظاہری و باطنی با بعضے مطالب

در جواب عریضهٔ او نشان صدر یافته

نواب صاحب والا مناقب عالی مراتب تلطف فرمائے مخلصان ترقی خواه جمیع مطالب نواب شمشیر بهادر سلمه الله تعالیٰ السلام علیکم و رحمة الله و برکاته ترقی در ایمان و عرفان که گویا حضرت حق را مشاهده می نمایند ترقی در اسلام که در اعمال ظاهر حظے کامل در ذوق حب الٰہی می افزایند ترقی در محبت که بسوز درون بناله دلکشا شوق را تازه میدارند و ترقی در صداقت که عمر برا خلاص صدیقان میگذارند ترقی در جاه و دولت دنیا که جهان را بکام بخشی معمور دارند و علامے عافیت و کامیابیها منوده می شود و کامیابی نمی شود مگر بحصول این ترقیات الله تعالیٰ ازین مطالب ما را و شما را بهره کامل عطا فرماید و بدوام اذکار و اشتغال همه را ازین مقاصد محظوظ دارد دیر روز شده که عنایت نامه ورود نموده باخبار خیریت ذات والا صفات مسرت رسانیده الحمد لله مرقوم بود که سه کس حافظ قرآن مجید مقرر نموده دریافته بفرمایند هر کس بیست سپاره هر روز بخواند این قدر تلاوت مشکل می شود منزل خواندن در ورد وقت آسان است مروی پیغمبر همین است صلی الله علیه و آله وسلم اما بزرگان ما خلیفه رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم امیر المومنین عثمان رضی الله عنه در یک رکعت ختم می کردند و حضرت غوث الثقلین و حضرت خواجه معین الدین رحمة الله علیهما هر روز یک ختم قرآن میفرمودند ارباب شوق و محبت زیستن در عبادت می گذارند زندگی بے بندگی بکار نمی آید والسلام الله تعالیٰ خوش و خرم همه جا دارد که گوشه چشم عنایت بحال فقیران دارند بخدمت درویش و جمیع اعزه سلام و شوق ملاقات و تاکید نماز و ذکر و صلوٰة بر محمد صلی الله علیه و آله وسلم و استغفار و کلمات طیبات و رضائے آنجناب بفرمایند۔

مکتوب صد و چهارم

به سید احمد بغدادی در جواب عریضهٔ الشان معه احوال خانقاه عرش اشتباه و طریقه توجه نمودن و بیان مقام اجازت طالبان

بخدمت شریف سیادت و منقبت مرتبت صاحبزاده عالی نسب حضرت سید احمد بغدادی صاحب سلمه الله تعالیٰ بعد سلام مسنون و دعائے بر آمد مطالب ترقی درجات واضح می نماید الحمد لله که فقیر بعنایت الٰہی سبحانه بخیریت است و شب و روز بحلقه و مراقبه باتباع پیران کبار رحمة الله علیهم اوقات خوش دارد و طالبان گاہے صد و هفتاد گاہے ازان کم بالفعل صد و چهل باشند می باشند درین کثرت توجه کم میشود لیکن می گویند ما را فایده می شود اگر کسی کس نوبت بیایند توجه جذب و حضور و وارداتے حاصل شود بسیار آن بابینها گفته است و آنجناب هم فرموده بودند پٹهانان خود دائی کرده اند و می کنند با خود بفرمایند

در عمر ہمین بالقائے نور و جمعیت و حضور شغل نمودہ ام اللہ تعالیٰ قبول فرماید و بفضل خود بواسطۂ آنجناب
و دیگر مردم کہ بعنایت الٰہی فیضہا یافتہ اند طریقۂ مرا پایدار و باقی دارد و عنایت نامہ دیروز رسید سرتاپا
بخشید و در آمدن خطوط بسیار خوش میشوم شدت انتظار مکدر داشتہ بود والحمد للہ کہ بعنایت الٰہی بواسطہ
تحریر آنجناب رفع شد از ترقیات باطن شریف و مستفیدان نوشتہ باشند ہمت و توجہ بآنجا بجناب حضرت
حق سبحانہ بواسطہ مشائخ کرام رحمۃ اللہ علیہم و خود را در خیال این فقیر را متخیل نمودہ در ترقی طالبان سعی فرمایند
ہرگاہ حضور و جمعیت و توجہ و جذبات و واردات لطائف عالم امر را دریابد
توجہ بر لطیفہ نفس نمایند پس بلطائف عالم خلق و دیگر درجات باید نمود کسے
را کہ حضور قلب و لطیفہ نفس حاصل شود قابل اجازت است و آنچہ از تقدیر ملائم و ناملائم ظہور نماید شکر
و استغفار لازم شناسند مطالعہ و ملاحظہ بکنند کہ این نامعافق چرا رسیدہ و از ان احتراز واجب شناسند
حضرت مولوی بشارت اللہ صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ یکسال درین جا بودہ بوطن رفتند خذ العفو و
اعرض عن الجاہلین خلق کریم خود نمایند و مرا در دعایا دوارند چہ خوش بود کہ در بغداد شریف و آن دیار لعانیت
رسیدہ اشاعت طریقہ فرمایند از دوستان سلام و بدوستان سلام رسانند :

مکتوب صد و پنجم

بمولوی بشارت اللہ صدور یافتہ در اظہار افترائے بعضے مردم کہ تکفیر قائلان توحید وجودی و تفضیل طریقہ خود بر طرق دیگر بجناب حضرت ایشان نسبت کردہ بودند و ماینا سب ذلک

مولوی صاحب والامناقب عالی مراتب حضرت مولوی بشارت اللہ صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ
السلام علیکم و رحمۃ اللہ قبل ازین خطے بنام شریف در خط حضرت ابوسعید صاحب فرستادہ شدہ حق
تعالیٰ برساند مزاج فقیر بدستور است و ضعف مستولی و اندک حرکت تشدد تنفس می شود و مرضے دیگر دعا
فرمایند کہ حق تعالیٰ عاقبت بخیر کند ملا عابد آمدہ گفتند کہ بزرگان لکھنؤ میگویند کہ غلام علیشاہ تکفیر
قایلان توحید وجودی و تفضیل طریقہ نقشبندی بر جمیع طرق اہل اللہ می نماید کبرت کلمۃ تخرج
من افواھم ان یقولون الا کذبا فقیر می گویم کسے کہ بخلوت و ترک و تجرید و ریاضت و مجاہدہ و
کثرت اذکار و عبادات مغلوب محبت میشود و این کلمات بگوید از سکر محبت معذور می تواند شد و
بتقلید و خیال پختن و وہم بستن و مطالعہ رسایل توحید این اسرار مستان محبت بر زبان آوردن جا بر نیست
قاضی منع کند کہ بجناب قدس الٰہی بے ادبی نکنند و در وقت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و اصحاب

کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم ازین توحیدات مذکورے نبود بعد زمان پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم این امر
سکر بہ ظہور یافتہ پس آیات و حدیث را بتاویل تابع این معرفت نمودن طریقہ ساختہ اند و تطبیق معرفت
حضرت مجدد با معرفت حضرت شیخ ابن عربی از فوت علمی است نہ در حقیقت و واقع بدانکہ تفضیل
یکے بر دیگرے بے حجت شرعی آیت محکمہ و حدیث صحیح و اجماع نمی تواند شد پس آنچہ این قوم مشہور کردہ
اند نسبت باین فقیر افترا و کذب است کفی بالمرء کذبا ان یحدث بکل ما سمع مردم بے تحقیق
بخدمت بزرگان سخنان غیر واقع میرسانند مگر کسے کہ در صحبت او تصفیہ و تزکیہ و اتباع سنت و تہذیب اخلاق
و احوال محبت بطالبان بسیارے رسد او را فضل ثابت است بلے اولیا را خاصہ ہا است بآن خصائص
از یکدیگر امتیازے دارند حضرت مجدد بیمن تربیت حضرت خواجہ بطریق جدیدہ رسیدہ اند و آن طریقہ متضمن
لطائف عشرہ و احوال و انوار و اسرار بسیار است و سوائے آن نیز حق تعالیٰ ہر کرا می خواہد بآن مراتب
میرساند فلیشری لکم ما دون ہمتان کجا و آن مقامات کجا الا ان یشاء اللہ در سیر قلب اسرار این معرفت
و در سیر لطائف دیگر معرفت توحید شہودی و در سیر لطائف عالم خلق الحق حق والعبد عبد ظاہر میشود
کہ مشرب انبیاء است علیہم السلام فرمودہ سیر با حضرت مجدد اسرار و معارف توحید در سیر تجلیات افعالیہ و
صفاتیہ پیش می آید و در سیر تجلی ذاتی دائمی عبدیت محضہ العبد عبد والحق حق عیان میگردد آن مشرب
انبیاء است علیہم السلام و کسانے کہ بتجلی افعالیہ و صفاتیہ رسیدہ باسرار توحید زبان کشادہ و رسائل توحید
نوشتہ اند ممکن است کہ از آنجا ترقیات کردہ باشند چنانچہ این فقیر اول علم این معرفۃ داشتہ باز
بعیان و شہود مبدل شد بانہ بجذب عنایت حضرت حق سبحانہ بواسطہ حضرت شیخ المشائخ حضرت
خواجہ بمعارف حضرات انبیاء کرام مشرف شد فالحمد للہ کما ہو اہلہ عجب عجب شمارا ترک طمانینت
در رکوع و سجود و قومہ و جلسہ طبائع می نماید و شنیدن تار و نغمہ و تعزیہ ہا و مرثیہ ہا و صور تصاویر
سبحیہ دارند معاذ اللہ ثم معاذ اللہ اکابر چشتیہ و قادریہ رحمۃ اللہ علیہم ما مریدانرا باین بدعتہا
نفرمودہ اند انا للہ مسلمانی اگر این است کہ حافظ دارد ما را ماتم دین خود باید داشت بگرییم شاید
رحمت ظہور فرماید و فلاحے و صلاحے بنظر آید حال مشائخ و پیران باین تباہی باشد مریدان طرطہ
مستقیم و دین قویم را کم می شناسند ؛

مکتوب صد و ششم

به سید امین الدین در جواب عریضۃ البنان که درخواست اجازت تعلیم طریقه نموده بودند صدور یافته مع بیان بعضے روش طریقه

پیر صاحب عالی مناقب حضرت سید امین الدین صاحب سلمہ اللہ تعالے السلام علیکم ورحمۃ اللہ از روز یکہ تشریف بآن صوب بردہ اند دو قطعہ عنایت نامہ رسیدہ بیک مضمون کہ احوال باطن خوب است در ترقی و کسے را توجہ کردہ می شود و تاثیر میشود و اجازت نامہ طریقہ نقشبندیہ رحمۃ اللہ علیہم بفرستید طریقہ این بزرگان جمعیت و حضور و جذبات و واردات است وانوار نسبت تمام بدن را احاطہ کند اگر این امور حاصل است و بدیگران میرسد اجازت است بارک اللہ فیما اعطاکم فاتحہ حضرت شاہ نقشبند و پیران و خلفاء ایشان خواندہ و بندہ را در دل داشتہ بسمت و توجہ نمایند ذکر یکہ از بزرگان رسیدہ است در دل طالب در آید و حرکت پیدا شود ہمچنین در لطیفہ و لبعد ذاکر شدن لطائف توجہ کنند کہ انوار جمعیت و حضور از بزرگان کہ رسیدہ است در دل طالب نازل شود و باز توجہ برائے انجذاب قلب کردہ باشند تا انجذاب بعرش شود ہمچنین بر ہر لطیفہ و در ہر لحظہ و لمحہ از پر داخت نسبت باطن و نفی خواطر و دوام توجہ و دوام ذکر لازم گیرید تا فردا آن حسرت و انفعال حاصل نہ شود صلی اللہ علی خیر خلقہ محمد و آلہ و اصحابہ و بارک وسلم و بدوستان و عزیزاں سلام والتماس دعا رسانند ظاہر با اعمال صالحہ آراستن و باطن از خواطر و آرزو و غفلت پیراستن معمول مقربان بارگاہ الٰہی است بحانہ

ع این کار دولت ست کنوں تا کرا رسد توجہ و دوام آگاہی را حقیقت ذکر و نسبت باطن گویند ہر گاہ این حضور و آگاہی در بے خطرگی یا کم خطرگی یا کیفیت قلبی دست دہد آنرا اندراج نہایت در بدایت گویند ؛

مکتوب صد و ہفتم

بمولوی عبد الرحمٰن شاہجہانپوری در جواب معنی این دو شعر صدور یافت

ع یا تبر بر گیر د مردانہ بزن ؛ تو علی وار این در خیبر بکن

یا چو صدیق و چو فاروق مہین ؛ رو طریق دیگر آنرا بر گزین

معنی بیت اول جہاد اکبر کہ با نفس تا تہذیب آن حاصل شود و معنی بیت ثانی جہاد اصغر بکن با کفار و اعمال ظاہر لازم گیر ہر کرا عقل است میداند کہ امر جہاد اکبر و جہاد اصغر ہمہ اصحاب را است رضی اللہ تعالے عنہم ہر دو جہاد اصحاب میکردند و متابعت در اعمال ظاہر لازم می گو فتند صبر و توکل و تسلیم و رضا اعمال باطن است و تلاوت و تہجد و صدقات اعمال ظاہر ہیچ مسلمانی نیست کہ این اعمال ظاہر و باطن نکند والا مسلمانی کجا پس بہ ترک اعمال باطن و اختیار محض اعمال ظاہر مسلمانی درست نمی شود در حق صحابہ این گمان رافضیان است قرآن مجید در مدح صحابہ نازل است احمقان نمی فہمند مگر مناقب جزئیہ کہ از حضرت امیر المومنین علی رضی اللہ تعالے عنہم مروی بسیار است بآن مناقب فضل ثابت نمایند قدم اسلام و اخوت و قرابت و مدح حضرت خاتون جنت بودن و در خیبر بزور ولایت شکستن

دعمر ودود ریکشتن این چنین مناقب در تحفه اثنا عشریه نقل کرده باشد هزار رکعت میخواندند و افطار
بسویق می نمودند و ختم قرآن مجید در ساعتی از اوقات میفرمودند از حق سبحانه محبت اہل بیت عظام و
محبت اصحاب کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم بر کمال میخواہم اہل بیت حضرت پیغمبر خدا و اصحاب کرام مروج
دین مصطفی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بندہ این چنین مذکور نگاهی تمیکند بخیر مرگ در آخرت مراد یافته است
اللہ تعالیٰ بواسطہ اصحاب کرام و اہل بیت عظام رضی اللہ تعالیٰ عنہم خاتمہ بخیر فرماید آمین عقیدہ حضرت
غوث الثقلین و حضرت گنج شکر رحمۃ اللہ علیہما که تمهیدات سلمی و رعقاید بحضرت نظام الدین اولیاء
درج کرده اند و عمل بر سنیت و ترک بدعت و اعراض از افراط و تفریط روافض و خوارج اللہ تعالیٰ
ما مریدان را کرامت فرماید تا نجات دارین حاصل شود آمین ظاہر است که این دو شعر از مثنوی حضرت ملای
روم نیست، ایشان از اکمل اولیاء و علماء اہل سنت و جماعت اند رحمۃ اللہ علیہ و تفضیلی نیستند آنحضرت صلی
اللہ علیہ وآلہ وسلم اگر اسرار علم باطن بحضرت امیر المؤمنین علی رضی اللہ تعالیٰ عنہ می گفتند و بدیگران نمی فرمودند
خلاف این آیه می شد انا ارسلناک للناس کافة پس علم ظاہر و باطن ہمہ مسلمانان ارشاد کردند حضرت امیر
میفرمودند از علوم و احکام که ہمہ اہل اسلام میفرمودند ہمان علوم بما گفته اند پس بقول صوفیه تخصیص علوم باطن
بحضرت امیر ثابت نمی شود فرایض و واجبات و اخلاق و حسن معاملات و جهاد اصغر و جهاد اکبر و اتباع سنن ہدی
و اعراض از دنیا و اقبال بآخرت ہمہ را تلقین کردند بقبول این ارشاد تصفیه قلب و تزکیه نفس و مرتبه احسان کانک
تراه ہمہ اصحاب را حاصل شد مگر از صحابه رضی اللہ تعالیٰ عنہم کثرت خرق عادات مروی نیست که ظہور خوارق
موجب فضل نمیشود از اولیاء آنقدر کرامات مروی است که از اصحاب کرام مروی نشده وجه فضل ترویج اسلام و
موافقت مسلمانان و اشاعت علوم دین و اجتناب از بدعت و محدثات است گفته اند آنقدر مناقب حضرت
امیر مروی است که از اصحاب منقول نیست لیک فضل حضرات شیخین راست رضی اللہ تعالیٰ عنہما برائے
ظہور بکثرت آن امور اربعه از بینہا ؛

مکتوب صد و ہشتم

بشیخ غلام مرتضی صدور یافته در جواب عریضه مع طریق ذکر اسم ذات و نفی و اثبات و مراقبه احدیت و معیت و دیگر نصایح ضروری

بخدمت شریف شیخ صاحب مہربان شیخ غلام محمد مرتضی صاحب سلمه اللہ تعالیٰ ابدا السلام علیکم و
رحمۃ اللہ گذارش می نماید رقیمه کریمه در رسید موجب مسرت رسانید و مندرجه اش واضح شد درین ضعف پیری و

مرض حرکت سفر ہرگز مناسب نیست در خلوتے نشستہ و در اختلاط بروئے خلق بستہ باستغفار
و ندامت از گذشتہ و ارمان و حسرت از آئندہ تا چہ پیش آید و تلاوت و درود و قضائے مافات و ذکر اسم
ذات و نفی و اثبات لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ بطریقہ کہ معمول است بلحاظ معنی نیست ہیچ مقصود بجز
ذات پاک اگر بجہر متوسط برائے ذوق و شوق ہم کردہ شود مضایقہ ندارد و دوام توجہ بحضرت ذات
و نفی خواطر و رجوع بمشائخ کرام کہ بہمت متوجہ ایشان است رحمۃ اللہ علیہم اوقات معمور داشتن موجب
قرب الٰہی است سبحانہ اللہ تعالیٰ توفیق کرامت فرماید آمین این پیر عمر ضائع کردہ فرصت ندارد کہ باین
اعمال بپردازد و درین پیری و ضعف قویٰ و مرضے کہ تلاوت و نماز متعسر است و بے مدد برخاستن و برائے
استنجا و وضو رفتن متعذر و در مسجد و مزار پیر خود حاضر شدن کہ گویا حج رفتن است نتوانم رفت کثرت
توجہ و ورود ارباب حاجت برائے دعا بسیار شدہ الحمد للہ تشبہ بصالحین کردہ می شود من تشبہ
بقوم فہو منہم انشاء اللہ تعالیٰ امن و این نعمتہائے متکاثرہ متوافرہ حضرت منعم حقیقی عم نوالہ و
احسان ہائے کثیرہ حضرت رحمۃ للعالمین صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و انعامہائے لا تعد و لا تحصی حضرت
پیر و مرشد برحق رضی اللہ تعالیٰ عنہم و جزاہم اللہ سبحانہ عنی خیر الجزا گیاہی ضعیفے را نواختند و خاک افتادہ
را از مذلت خواری دور ساختند الحمد للہ ع اگر بر روید از تن صد زبانم ٭ تہجا من شکر یک نعمت گذارم ٭
چہ گویم و چہ نویسم کہ این لاشی چہ معاملات جمالی ظہور یافتہ و چہ سلوک ہائے خوشحالی بر عرصہ بروز شتافتہ و ان
تعدوا نعمۃ اللہ لا تحصوہا اگر معاش است فراغت و در فراغت ہیچ یکے از اجداد و مرا عشر عشیر آن
میسر شدہ و اگر معاد است فیوض و برکات و کرامات معلوم نیست کہ درین وقت کسے را باین حالات و انواع
نواختہ باشند سبحان ربک رب العزۃ عما یصفون و سلام علی المرسلین و الحمد للہ رب العالمین
وقتے مراقبہ احدیت مسمی ہو اللہ سبحانہ موصوف بجمیع کمالات و منزہ از جمیع نقصانات در لحاظ داشتہ توجہ
و ذکر نگہداشت معمول است و وقتے مراقبہ معیت و ہو معکم اینما کنتم مفہوم معیت حضرت حق سبحانہ
در لحاظ داشتہ کہ با ما ست بل در جان و بدن شغل می نمایند بذکر و توجہ بقلب و در ذکر چند کرت معمول است
بہ نماز تمام بدل این دعا ع اے خدا قربان احسانت شوم ٭ این چہ احسان است قربانت شوم ٭ مقصود
من توئی محبت و معرفت خود دہ آنچہ از نوافل نماز میسر شود معمول است زبان از لایعنی و لغو و غیبت و سخن چینی و
عیب بینی پاک می باید استغفار برائے خود و مسلمانان و برائے کسے کہ حق او ثابت است بالطعن و لعن و
غیبت و بدگوئی مواخذہ او ثابت شدہ لازم است و انفعال از گذشتہ و حسرت از آئندہ لقد وقت باشد
شیخ فضل علی پسر ایشان سلمہما اللہ تعالیٰ بدین نوشتہ عمل فرض شناسد و السلام و ہمہ عزیزان و دوستان
بقبول سلام و دعائے خیر برائے این ناچیز نمایند سخن کم کردن کم در خلق بودن کم خفتن و در ہر امر توسط نمودن

و دوام ذکر این است طریقہ طالبان حق سبحانہ در ادنی حرکت و نماز تشدد تنفس و کوفت ساق در آن می شود اسباب حیات قوت اعضا نماندہ ست محض بارادہ قادر قوی سبحانہ صورت حیات باقی ست

؎ خدایا بحق بنی فاطمہ ؛ کہ بر قول ایمان کنی خاتمہ ؛ مغلوب احوال محبت و در شہود حضرت حق سبحانہ مرگ می خواہم و آرزو ے معنی این بیت ابن یمین کبروی دارم ؎ منگر کہ دل ابن یمین پر خون شد ؛ بنگر کہ ازین جہان فانی چون شد ؛ مصحف بکف و پا برہ و دیدہ بدوست ؛ با پیک اجل خندہ زنان بیرون شد ؛

مکتوب صد و نہم

بخدمت علماء و فضلاء و غیر ہا از شرفائے کرد و سائے اقلیم روم صدور یافتہ در بیان احوال مولانا خالد سلمہم اللہ تعالیٰ

بعد حمد و صلوٰۃ بخدمت خدام ذو الاحترام علماء و فضلاء و حفاظ و امراء و حکام و شرفاء آن دیار برکت آثار گذارش میشود کہ مجمع فضائل ظاہر و باطن مولانا خالد سلمہم اللہ تعالیٰ باشارات غیبی در ہند در شاہجہان آباد نزد این حقر لاشی رسیدہ در طریقہ نقشبندیہ مجددیہ مصافحہ بیعت نمودہ باذکار و اشغال و مراقبات در خلوتے پرواختند بعنایت الٰہی سبحانہ بواسطہ مشائخ کرام ایشان از حضور و جمعیت و بیخودی و جذبات و واردات و کیفیات و حالات وافر حاصل شد و مناسبتے بہ نسبت قلبی نقشبندیہ دست داد باز توجہات بر لطائف عالم امر و لطائف عالم خلق ایشان کردہ شد و باین توجہات بمنی انعکاسہا ے نسبتہاے حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ بہرہ یافتہ و باین حالات و مقامات اجازت و خلافت کہ در تلقین و ارشاد طالبان ایشان را دادہ شد و بوطن رسیدہ بریاضات و بہ دوام نسبت باطن مشغول شدند و ایشان را قبولے پیدا شد و بعنایت حضرت خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ اشاعت طریقہ نقشبندیہ در آن دیار نمودند فالحمد للہ دست ایشان دست من و یدن ایشان دیدن من دوستی ایشان دوستی من و عداوت ایشان بمن میرسد و مقبول ایشان مقبول پیران کبار من اعنی حضرت شاہ نقشبند و خواجہ احرار و خواجہ محمد باقی و حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہم تعظیم و احترام ایشان بر مسلمانان آن ملک و دعائے خیر خواہی و مزید حیات و حفاظت ایشان برین فقیر واجب است خیر الناس من ینفع الناس وجود ایشان را غنیمت دانند و محبت و دوستی و رعایت آداب آن واجب شناسند در حدیث دین اسلام چہار چیز مقرر است توحید و اعمال و ایمان و مرتبہ احسان و تصدیق بقیامت مرتبہ احسان جان دین مبین است سبحان اللہ بخدمت ایشان این مرتبہ دست میدہد و توفیق اقبال با معرفت و اعراض از دنیا

نقد وقت میشود در قرن اصحاب کرام رضی الله تعالی عنهم فیضے از پیغمبر خدا میرسید که سکینه و طمانیت قویه
دست میداد و فیض از آن حضرت صلی الله علیه و آله وسلم بر دلهاے اولیاء رحمة الله علیهم وارد شد
بیتابی ها و اضطراب و ولوله و نعره را باعث گشت نعره هاے حضرت شبلی رحمه الله از عجایب احوال
صوفیه گفته اند در صحبت حضرت خواجه باقی بالله میر محمد نعمان و مرزا مراد بیگ و رحم اشرف این هر دو از ین فقیر
استفاده داشتند نعره و آه و بیتابی ها بسیار حاصل می شد و در خاندان حضرت میر ابو العلی النقشبندی آه و ناله
بسیار است اگر در اصحاب مولانا خالد این امر ظاهر شد هنر و خوبی مولانا خالد است نه جاے طعن نادانان
و این فیوض پیغمبر با لخصایص محل مقتضی صیاح و بیقرار بهاست و فیض از پیغمبر با لخواجه نقشبند رحمه الله
رسید استهلاک و اضمحلال در نسبت اصحاب حضرت خواجه نقشبند سرایت نمود و فیض از پیغمبر صلی الله
علیه و آله وسلم بر باطن حضرت مجدد در رود یافت جامع این حالات مسطوره اولیاء رحمة الله علیه و شامل
کیفیات نسبتهاے اصحاب کرام رضی الله عنهم که بس عالی و لطیف و بیرنگ از تجلی ذاتی دائمی ناشی است
و تمام بدن را جذبات و واردات میرساند و از لطائف عالم امر و عالم خلق برتر است سبحان الله و
بحمده الحمد لله که مولانا خالد از جمیع حالات و درجات فیوض از بیجا بهره یافتند و مناسب استعدادات
طالبان افاضه آن می نمایند این چنین گوهر نایاب در آن ملک باشد سعادت آن زمین و مستفیدان با یقین
است در هیچ عصرے و قرنے از قرون صوفیه این چنین مجامع و کثرت فیوض را معلوم نیست که باشد
تائید ایشان و اخلاص و محبت و استفاده از ایشان واجب است حضرت مجدد در اصحاب کرام حضرت
خواجه محمد باقی و حضرت آدم بنوری در اصحاب حضرت مجدد و مولانا خالد در اصحاب این لاشی امتیازها دارند بلکه
اینقدر کثرت فیوض در صحبت آن اکابر هم نبود الحمد لله ثم الحمد لله ایذا و عداوت حاسدان از خدمت
حضرت مولانا دفع نمایند و ثواب رسند والا حق سبحانه ناصر و معین کافی است همه راه اخلاص میگیرند
حضرت مجدد طریقه چشتیه و قادریه و سهروردیه از والد خود و کبرویه از مولانا یعقوب صرفی گرفته استفاده نقشبندیه
از حضرت شیخ المشائخ خواجه محمد باقی نموده و در اندک زمانه با سرار و انوار و حالات و کیفیات و جذبات
و واردات کثیره رسیدند باز بهمین ترتیب حضرت خواجه محمد باقی بطریقه جدیده و راے طریقه صوفیه
علوم و معارف بلند غیر متعارفه صوفیه فائز شدند حضرت خواجه فرموده اند علوم شما صحیح قابل آن است که بنظر
انبیاء علیهم السلام در آید میفرمودند شیخ احمد نام حضرت مجدد است آفتابی است که مثل ما هزاران ستاره در
سایه او گم اند مثل ایشان زیر فلک نیست ملا عبد الحکیم سیالکوٹی گفته که ایشان مجدد این الف اند امام المحدثین
شاه ولی الله در مکه شریفه رساله که در رد رد و افض حضرت مجدد نوشته اند آن را بلفظ عربی از فارسی ترجمه کرده
اند و در آنجا نوشته اند بلغ امره الی ان لا یحبه الا مومن تقی ولا یبغضه الا منافق شقی پس شد بلاد اسلام
از فیوض حضرت مجدد واجب شد بر مسلمانان شکر فیوض قلت این فیوض متنوعه که در طریقه جدیده خود بیان کرده اند

از صوفیه مروی نیست مولانا خالد و مولوی هراتی و مولوی قمرالدین پشوری انکار بعید از تحریر میرسانید ند پیش بنده آمده فیوض مجددیه کسب کرده در مجددیه بیعت کردند که این فیوض در کتب وصدور بلکه در قبور هم یابیم علماء و فضلاء بدرجات مقامات طریقه مجددیه اقرار دارند سنده در مناقشه برزنجی نیست عارف نامی که عبارات مکتوبات حضرت مجدد را تحریف نموده عبارت محرفه را ترجمه بلفظ عربی کرده در مدینه منوره رساله فرستاد سید برزنجی ناواقف از جا رفت و بے تحقیق انکار ایشان نوشته رساله در مکه شریفه ارسال داشت و بدست میرزا محمد یار خبر افتاد و عبارات صحیحه مکتوبات از مکتوبات برآورده ترجمه بلفظ عربی نوشت که برین عبارت هیچ گرفتی نیست و بمهر ہائے علمائے مکه آن رساله رسانید که برین عبارت صحیحه هیچ اعتراض نیست و آن رساله در ینجا هست و شیخ عبدالحق از انکار باز آمده در رساله نوشته که با این چنین عزیزان بدبنا باید بود و غشاوه بشریت مانده حضرت مجدد جواب اعتراضات خود نوشته اند و مخلصان هم تاویل در کلام الٰہی سبحانه جاری است در کلام اولیاء نیز همه کلام حضرات اولیاء و نیز همه کلام حضرت مجدد مشروع است جائے اعتراض ندارد و معترضان را از بے ادبی منع باید نمود که منکر اولیاء در خطر الست والسلام گفته اند از قلوب عارفان گاہے معانی مے آید که الفاظ عبارت بآن مساعد نمیگردد پس تسلیم اولیٰ لکھا ہند کر قلب و لطائف از توجه مولانا خالد رسیده اند و روئے قزاقی بدعت گذاشته صلح نمودند و ہزاران بحضور و جذبات فائز شده اند اے برادر انصاف باید داد که این سعادت و دولت از کجا آمده بایں مواہب ایشان را حضرت وہاب سبحانه بواسطه پیران نقشبند رسانیده امید دعا و ہمت از ایشان داریم۔

مکتوب صد و دہم

بمولانا خالد رومی در جواب عریضه ایشان

جامع کمالات ظاہر و باطن و مجمع فیوض الٰہیه حضرت مولانا خالد سلمه الله تعالیٰ السلام علیکم و رحمة الله و برکاته الحمد لله که تا بست و دوم ذی الحجه ۱۲۳۷ھ فقیر بخیریت است و آنچه امر مشائخ کرام است رحمة الله علیهم در تعلیم و تلقین طریقه اوقات معمور دارد۔ رقیمه کریمه رسید و نمود با خبار خیریت مسرور فرمود و اشاعت طریقه که از شما می شود و طالبان فیضها میرسد موجب ادائے ہزاران شکر و حمد بجناب منعم حقیقی عم نواله و ہزاران درود و صلوٰة بر رحمت للعالمین صلی الله علیه و آله وسلم و مدح الوف و ثنا مشائخ عظام رحمة الله علیهم میگردد که مثل شما مقبول بارگاه الٰہی سبحانه ظاہر گردید و بسبب حضور و توجه و یادداشت که آخر مرتبهٔ احسان و شہود و مشاہده گویند دل از خواطر و آرزو پاک و در توجه بحضرت حق سبحانه مستغرق الست مشاہده و غایت آرزوئے عارفان دراں ملک رو بجے یافت و مردم بر اتباع شریعت قائم تر شدند الله تعالیٰ زیاده برین نسبت شریفه و شریعت روا جے بخشد آمین و بر مستفیدان شما که در حقیقت مستفیدان

من اند و جمیع مخلصان و محبان رضائے خاطر شما و اتباع در ہر امر واجب است اگر در اعمال فتور شود و اخلاص باطن باقی بخدمت مرشد خراب نمی شود ظہور بے تابیہا و آہ و نالہ و نعرہ سنت اکابر صوفیہ است در خدمت حضرت غوث الثقلین و ابو علی عقاق کہ باد ستاد مشہور اند از بس اضطراب و شورش مردم میمیروند کاش درین نعرہا جان برآید گر آنجانان را ازین پرتو دیدار حق سبحانہ می میراند ز دست نشان و از مشتاق جان اللھم ارزقنی قتلا بسیف غلبۃ الاشتیاق فی حبک من فتنۃ مجنون فانا دہنیۃ تیغ لا سر خود بیا برد انانیت نماند الا طال الاشتیاق الی لقاء حبیبی زاد اللہ شوقی الیہ بدیدہ گریان و سینہ بریان بروم

صحیف بکف و پابرہ و دیدہ بدوست ؛ ہر فیضی کو رامت فائض شد فیض پیغمبر ماست صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم مگر از ظہور خصائص محل نا گزیر است نور آفتاب در آئینہ باحسب الالوان برنگہائے گوناگون می تابد اسرار توحید وجودی در سیر لطیفہ قلب میشود

ز دریا موج گوناگون برآمد ؛ ز بیچونی برنگ چون برآمد ؛ گہے در کسوت لیلی فرو شد ؛ گہے در صورت مجنوں برآمد ؛ این توحید از شعبہ ہائے غلبہ محبت است کہ از کثرت ذکر و مراقبہ و عبادات و خلوت ہا دست مید ہد مجنوں ہر جا کہ دید صورت لیلی مشاہدہ کرد از غلبۂ محبت حضرت مجدد توحید دیگر بیان نمودہ اند و مشرب انبیاء علیہم السلام العبد عبد و الحق حق فرمودہ اند آنچہ ازین حالات و معارف عنایت فرمایند لائق استعداد طالب خواہد بود چہ گفتم و چہ نویسم مستفیدان و محبان تمام تابع رضائے شما باشند ہیچ کس اختلاف نمایند والسلام

مکتوب صد و یازدہم

بخواجہ حسن صادر یافتہ در رد بعضے طعنہا کہ درین طریقۂ شریفہ و بجناب حضرت مجدد رضی اللہ عنہ تحریر کردہ بود

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمۃ اللہ نوشتہ اند کہ نسبت طریقہ نقشبندیہ انعکاسی است کسا بیکہ بریاضت و عبادت و کثرت اذکار تصفیہ قلب و تزکیہ نفس کردند آن نسبت ایشان را میسر نمود و نیستی و فنا و شکستگی و انکسار و ذل و افتقار نتیجہ رضیہ ایشان گردید مگر کسیکہ در ریاضات و خلوات دائرہ و اقصوری نمود ہمان انعکاس و انوار و کیفیات و توجہ و حضور اکتفا کرد زبان در طعن اولیا رضہ و مساوات با انبیاء بلکہ تفضیل خود بر خیر الانبیاء علیہ وعلیہم السلام زبان کشاد سبحان اللہ ہرگاہ نسبت باطن بکسے میسر شد جز دید قصور و تعظیم مقربان بارگاہ الٰہی سبحانہ از و ظاہر نمیشود و الا از نسبت مع اللہ حظے ندارد حضرت مجدد رضی اللہ تعالے عنہ بعد تلقین اذکار چشتیہ و قادریہ و سہروردیہ از والد ماجد خود و طریقہ کبرویہ از مولانا یعقوب صرفی رحمۃ اللہ علیہم و طریقہ نقشبندیہ از شیخ المشائخ حضرت خواجہ

محمد باقی قدس سرہ یافتند و در اندکی زمان بحضور و شہود و جذبات و واردات و انوار و اسرار توجہ
وجودی کہ در طریقہ احراری است مشرف شدند حضرت خواجہ پیر ایشان در مدح استعداد بلند و
ترقیات ارجمند کہ محض بموہبت الٰہی سبحانہ بآن رسیدہ اند میفرمودند شیخ احمد آفتابی است کہ مثل
ما ہزاران ستارہ ہا در سایہ آن گم اند و مثل ایشان زیر فلک نیست اگرچہ سبب این ہمہ ترقیات
موہبت الٰہیہ و التفات حضرت جناب پیر ایشان است لیکن قوی العلم و کثیر العمل و تابع آنچہ در
طریقہ نقشبندیہ است بودند پس اللہ تعالیٰ ایشان را بواسطہ تربیت حضرت خواجہ محمد باقی طریقہ
جدیدہ عنایت فرمود و آن طریقہ مشتمل بر لطائف عشرہ و ورائے آن و علوم و معارف بسیار است
و اسرار کہ در ہر لطیفہ جدا جدا ظاہر میشود و حالات و کیفیات ہر لطیفہ بسیار دارد حضرت خواجہ محمد باقی
پیر ایشان میفرمودند این علوم شما ہمہ صحیح و قابل مطالعہ انبیاء علیہم السلام است و علماء و عقلاء طریقہ
جدیدہ ایشان را حاصل کردہ شہادت بصحت آن دادند و لا یحیطون بہ علما آیۃ شریف است
کہ بجمیع علوم الٰہی رسیدن امکان بشر نیست پس فضل و تفاضل در اولیاء ظاہر است آنچہ ایشان را
از مقامات اولیاء ظاہر شدہ نوشتہ اند کسے سیر او در تجلی افعالی است و کسے سیر او در تجلی صفاتی و کسے
سیر او در تجلی ذاتی ازین تحریر نقصانے بحضرات اولیاء عاید نمی شود و در سیر مقامات انبیاء کہ خود را
محتظی از ان یافتہ اند میگویند خادم با مخدوم ہمراہ می باشد و با مخدوم مساوات ندارد آیۃ شریفہ یریدون
وجہہ اصحاب کرام را مرید ذات خود فرمود و آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم مرید بودند پس اصحاب
اولو الالباب مرید اند حضرت ذات را حق تعالیٰ در ارادت خود پیغمبر خود و یاران او را مساوات
فرمود ہر کہ باین آیۃ ایمان دارد در مریدی یاران پیغمبر بحضرت ذات شکے نمی آرد در طلب افزونی
مرتبہ خلت ہمہ امت برابر اند از یکے زیادہ و از یکے کم میفرمایند آنچہ مرا حاصل است ہمہ بواسطہ
جناب پیغمبر است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم ہمہ اولیاء و انبیاء بواسطہ محمد رسول اللہ بمراتب قرب رسیدہ
اند آنچہ نوشتہ شدہ ایمان ہمہ اہل اسلام است ازین طریقہ جدیدہ حضرت مجدد عالم عالم بنی آدم فیض
یافتہ و پر شد بلاد اسلام از فیض ایشان حضرت سلامت ہم نوشتہ اند کہ مرا از طرف حضرت آدم
خلیفہ حضرت مجدد اجازت ہست و اجازت نمی باشد مگر بعد حصول فیض و الا اجازت محض لغو باشد
اگر بہ نسبت انعکاسی بس میکردند این فیوض و علوم چگونہ حاصل میشد گاہی ہمہ شب مراقبہ میکردند و اکثر
از نیم شب تا صبح در تہجد تلاوت میفرمودند کم خوردن و شب و روز در ذکر و تلاوت و عبادت و افاضہ
طالبان طریقہ داشتند آنجناب نوشتہ اند کہ طریق چشتیہ بر طریق صوفیہ فضل دارد ہر کرا از خاندانی خاص
فایدہ میرسد آنرا افضل میداند و الا افضل طرق و مشائخ بمقدار اتباع سنت و ترک بدعت است و انسبت
طریقہ حضرت نقشبند ہم نوشتہ اند چشتیہ تربیت طالبان موافق استعداد اینہا می نمایند بر یک طرز تربیت

از حذاقت شیخ دور است حبیب رب العالمین صلی الله علیه وآله وسلم برائے تربیت جمیع عالم یک نسخه شریعت آورده اند ایمانیات وعملیات واخلاق حسنه مسلمانان بهمین یک نسخه از مرض شفا یافتند ومرتبه احسان واقبال بآخرت واعراض از دنیا که همین است شفا پیدا نمودند شاه نقشبند توجه بقلب وبحضرت حق سبحانه ونفی خواطر وذکر خفیه طریقه مقرر فرمودند بهمین یک طرز تربیت جهانی را کامیاب نموده آنچه مفید باشد برائے اصلاح وهلها بحصول مرتبه احسان وبیزاری از دنیا وتوجه بآخرت واستقامت بر اتباع سنت وترک بدعت بیش باید گرفت آنجناب ارشاد نموده اند که بعضے را بجهر وسماع تربیت می نمایند بر هر دو انکار علما است واز آنچه باین هر دو حاصل گردد منکر هرچه بحظوظ شرعی پیدا شود محظور است بعضے بمحض باعمال ظاهر ارشاد می کنند اعمال ظاهر انداره خود می آموزند بر آن اکتفا چگونه کرده شود بعضے را بار بعینات وتشددات در ماکل وصوم وصال میفرمایند این همه از غیر مجوزات سماحت دین محمدی است صلی الله علیه وآله وسلم انما یرید الله بکم الیسر آورده ام برائے شما دینی آسان الحدیث لا رهبانیة فی الاسلام مگر طریقه حضرات نقشبندیه بنائے آن بر توسط اعمال وذکر خفیه که هفتاد درجه از جهر فضل دارد سبحان الله ظاهر باتباع سنت آراسته وباطن از محبت وعلاقه غیر خدا پیراسته ومرتبه احسان در اعمال حاصل گردیده این است طریقه اصحاب کرام رضی الله تعالی عنهم الٰهی حضرت شاه نقشبند وخلفائے ایشان را ازین مسکین هزاران جزائے خیر کرامت فرما وآنچه اینها را کرامت فرموده این پیر ضعیف را نیز عطا فرما آمین آمین بنده از مخلصان اولیا است وثنا خوان مقربان بارگاه الٰهی سبحانه اگر بے ادبی زبان دراز نماید منع آن لازم است جهر وسماع واعمال جوگیه وضروب در اذکار وتشددات در اعمال طریقه صحابه نیست تاب الله علیهم وصیحه ونعره ازین ها مروی نیست منع آن بے ادب از بنده ممکن نیست اولیا واقطاب در تمامه طرق میشوند تخصیص طریقه خاصه نیست آنحضرت سالها شد که منکر پیر ما بالطعن میفرمایند اگر خاموش باشم از اخلاص دور است هر که با پیر تو بدو تو با او نیک در طریقت سگ ازین کس بهتر اگرچه دید وقصد مرا به هیچ چیز فضل نمیدهد لیک باین بے حمیتی وبے غیرتی زیستن حرام اللهم مغفرتک اوسع من ذنوبی ورحمتک ارجی عندی من عملی فاغفرلی فانت غفار الذنوب توحید وجودی از حالات وارده الٰهی است بدوام اذکار وریاضت وعبادت وترک وازدواج بخیال ومطالعه کتب صوفیه قاضی را میرسد که انان منع فرماید از اشعار متضمنه زلف وخال وغیرها واز ذکر سلمی ولیلی التجلیات الٰهیه خواستن وتلمیح بحضرت ذات مقدس منزه نمودن ودر سماع اگرچه بے محظور است باین خیالات رقص نمودن طریقه قرن اوّل نیست وآنچه نه موافق قرن اول باشد اعتبارے ندارد هر طریقه وهر عمل که مشابه بطریق اصحاب خیر الانام صلی الله علیه وآله وسلم نیست جائے خطر است والسلام.

مکتوب صد و دوازدہم

در ردِ طعن ہائے طاعنان کہ خود مرتکب محظورات اند و بجناب مجدد رحمۃ اللہ علیہ الفاظ نامناسب بر زبان می آرند

بسم اللہ الرحمن الرحیم

وبہ نستعین قال اللہ سبحانہ وکان حقا علینا نصر المومنین بر فضل ما واجب است نصرت مومنان بدانند امام ربانی مجدد الف ثانی حضرت شیخ احمد فاروقی نقشبندی سہرندی رحمۃ اللہ علیہم بعد حفظ قرآن مجید وتحصیل علم طریقہ چشتیہ وقادریہ وسہروردیہ از والد ماجد خود خلیفہ حضرت شیخ عبد القدوس گنگوہی وکبرویہ از شیخ یعقوب صرفی کشمیری رحمۃ اللہ علیہم گرفتہ از خدمت شیخ المشائخ حضرت خواجہ محمد باقی احراری طریقہ نقشبندیہ اخذ کردہ بیمن صحبت وتوجہات شریفہ آنجناب نسبت نقشبندی حاصل کردند وآن نسبت عبارت از دوام آگاہی وحضور حضرت حق سبحانہ است وشمول آن جہات ستہ را وحالات وجذبات وواردات وعلوم ومعارف طریقت وحقیقت واسرار توحید پیدا نمودند برکت حمایت آنحضرت وجذبات فضل الٰہی سبحانہ طریقہ جدیدہ بایشان مرحمت شد وآن طریقہ متضمن لطائف عشرہ است وسوائے آن وہر لطیفہ کیفیت علم ومعرفت جدا دارد وعلوم ودقائق وحقائق کثیرہ ومقامات بسیار درین طریقہ بیان نمودہ اند الحمد للہ کہ علماً وعقلاً بحقیقت آن شہادت دادہ اند دران شبہہ و شکے نیست دوام توجہ بقلب ونسبت باطن وتوجہ بحضرت حق سبحانہ کہ آنرا مرتبہ احسان گویند وذکر خفیہ وترک بدعت واتباع سنت مثل اصحاب کبار واخلاص ونیاز بخدمت اولیاء طریقہ ایشان است وآنچہ بے تأمل بر کلام ایشان اعتراض نمایند مخلصان جواب آن گفتہ اند وہیچ جائے انکار نیست پس بایں طریقہ کہ مثل طریقہ اصحاب کرام است ایشان را واصحاب ایشان را کافر گفتن این چہ مسلمانی ست در حدیث آمدہ ہر کہ کسے را تکفیر نماید اگر کافر نیست خود کافر گردد وعقیدہ اہل سنت وتوجہ بحضرت حق سبحانہ وذکر خفیہ واتباع سنت وترک بدعت واخلاص حضرات مشائخ اگر کفر باشد دین اسلام چیست وبدانند مشائخ عظام عقیدہ اہل سنت وجماعت وترک بدعت وذکر خفیہ طریقہ داشتند اما تعزیہ ساختن ومرثیہ خواندن وتصویر پیش خود داشتن وسنگ تراشیدہ نام قدم پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بران نہادہ خلق را سنگ پرست ساختن ورقص زنان دیدن وقصر ریش کردن ونماز ترک نمودن وجلسہ وطمانیت ضائع نمودن ولہو ہا ومرغ جنگا بندن ونغمہ تار طنبور واعمال جوگیان وانواع اذکار کہ از قدما مروی نیست معمول داشتن این طریقہ صحابہ نیست ونہ بزرگان داشتند حلال دانستن آن کفر است والا

فسق عجب مسلمانی است طریقہ صحابہ را کفر میگویند و خود این امور معمول میدانند تاثیر از گرمی حالات قلبی و کشف و خرق عادت از کفار ہم میشود صراط مستقیم اتباع پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در ظاہر و باطن و این است مسلمانی و نزول قرآن مجید برائے ہمیں است اللہ تعالے این فقیر مسکین و جمیع مسلمانان را کرامت فرماید و بر آن ہمت داشتہ از مخلصان و مفلحان گرداند ؛

مکتوب صد و سیزدہم

بسید احمد بغدادی در جواب عریضہ در احوال خلفائے خود با بیان فقر و قناعت صدور یافتہ

سیادت و شرافت مرتبت حضرت سید احمد سلمہم اللہ تعالے والبقاہ لانتفاع المسلمین بطول بقائہ السلام علیکم ورحمۃ اللہ یک دو عنایت نامہ رسیدہ بسیار مسرور و مبتہج و شادکام ساخت جزاکم اللہ خیر الجزاء بمحاسن صفات ذاتیہ آنجناب در ظاہر و باطن و بذل آن مکارم سامیہ دربارہ این فقیر حقیر زیادہ تر و اتق فرمودہ بر عندیہ مطلع نمود حق انیست کہ بودن مثل شما عزیزان مولانا خالد و سید اسمعیل و میان ابو سعید و پسر ش احمد سعید و میان رؤف احمد و مولوی بشارت اللہ و مولوی کرم اللہ و دیگر اعزہ سلمہم اللہ تعالے وجعلہم بالمتقین اماما در این طریقہ و منسوب باین لاشی ساختن از اجلہ نعمائے الہیہ مستغنیہ از تقدیم مراسم شکر و سپاس است ؎ از دست و زبان کہ بر آید ؛ کز عہدہ شکرش بدر آید ؛ شکر نعمتہائے حق چند انکہ نعمتہائے حق بل اضعاف فی الکل از کیفیاتی کہ نقد حال ظاہر و باطن و ترقیاتے کہ در تجلیات صفاتیہ کہ در لطائف عالم امر میشود و تجلیات ذاتیہ کہ در لطائف عالم خلق بکمالات و حقایق دست مے دہد و از احوال مستفیدان و دوام توجہ و حضور و جذبات و واردات متواترہ متواصلہ البتہ بتحریر آن مسرور فرمودہ باشند ما مردم کہ بفضل الہی بزیب و زینت فقر محمدی شرف یافتہ ایم اللہ تعالے بدوام شکر و رضا و تسلیم بمجاری قضا عطا فرماید ؎ مرا بر سادہ لوحیہائے خر بی خندہ می آید؛ کہ عاشق گشتہ و از بہار چشم مرحمت دارد ؛ رضیت باللہ ربا و بمحمد نبیا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اللہم ادر قنا حبک وحب و رضائک در ضائہ و شفاعتہ امین معاذ اللہ این شعر سہواً نوشتہ شدہ ما ضعفا تاب منح فقر نداریم نعوذ باللہ من الفقر والعنت و ضیق الدنیا و ضیق الاخرۃ ونسئلہ دوام العفو والعافیۃ فی الدارین والشکر والرضا ؛

مکتوب صد و چہاردہم

بحاجی عبد اللہ بخاری صدور یافتہ در بیان اجتناب از صحبت صوفیان

متبدعین کہ دزدان دین اند و ترغیب بر التزام صحبت مشایخ طریقہ بہائیہ کہ ہادیان طریقہ الہیہ اند و ما یناسب ذلک

تبارک اللہ سبحانہ یقول الحق و ہو یہدی السبیل و صلی اللہ علی سیدنا محمد و آلہ و صحبہ و بارک و سلم درویشان این شہر اسما میخوانند و تعویذ ہا می نویسند برائے تسخیر و رجوع خلق و تفضیل جناب امیر المومنین علی مرتضے رضی اللہ تعالے عنہ بر خلفاء ثلثہ رضی اللہ تعالے عنہم می نمایند و تعزیہ ہا می سازند و مرثیہ ہا می شنوند و امر می کنند باین دو کار و شنیدن طنبور و سارنگی و بدعتہا طریقہ دارند و صرف در اذکار و اعمال جوگیان معمول می نمایند و ملاقات فساق پیشہ کردہ اند و قومہ و جلسہ در نماز و جماعت و جمعہ ترک دارند این امور و مثل آن در متقدمین ہرگز نبود کہ این ہمہ از دین نیست و علماء اہل سنت و جماعت ازین بدعتہا فتوی میکنند معاذ اللہ کہ این اعمال منہی عنہا در صحابہ رضی اللہ تعالے عنہم باشد ہر کہ دین اسلام خواہد و بر طریقہ سلف صالح باشد ازین دزدان دین دور ماند ذکر و شغل و حبس گرمی و شورش دارد و کشف ہا معتبر نیست جوگیان ہم دارند فاعتبروا یا اولی الابصار دین و دنیا جمع نمی شوند برائے دنیا دین بر باد دادن از عقل نیست مشایخ بخارا ئی شریف توکل و تفویض گزیدہ از دعوت خوانی و آنچہ واسطہ رجوع خلق باشد کہ دل را مشوش میسازد احتراز دارند عقیدہ سلف صالح و عمل سنت و عزیمت و ترک بدعت اختیار کردہ اند آنچہ از حرام و مکروہ کیفیت دست دہد از ان احتراز دارند بحرام آنچہ نقد وقت گردد حرام است ذکر خفیہ کہ افضل از جہر است و پرداخت مرتبہ احسان و دوام توجہ بمبدء فیاض طریقہ ایشان ست بتوجہات آن اکابر دلہا بلکہ جمیع لطائف جاری میشوند و توجہ و حضور و دل خالی از غیر کہ آنرا مشاہدہ گویند و جذبات و واردات و احاطہ انوار ظاہر و باطن اینہا را دست میدہد دل از خطرہ غیر پیراستہ و حضور و مشاہدہ حاصل و باطن باعمال سنت و عزیمت آراستہ سبحان اللہ عجب سعادتے است و عبادتے اللہم ارزقنا بحبیبک المصطفی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و بہولاء المشایخ الکرام رحمۃ اللہ علیہم آمین طریقہ حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ حصول این معانی است در جمیع لطائف و للارض من کاس الکرام نصیب آمین ؛

مکتوب صد و پانزدہم

باین بندہ لاشئے صدور یافتہ در جواب عریضہ و آنکہ استخارہ در ہر امر ضرور است مع احوال بعضے خلفاء خود

بخدمت شریف صاحبزادہ عالی نسب ولایت حسب جامع کمالات ومقامات احمدیہ مجددیہ حضرت
شاہ رؤف احمد صاحب سلمہ اللہ تعالے وجعلہ للمتقین اماما بعد سلام مسنون السلام علیکم
ورحمۃ اللہ واضح می نماید الحمد للہ کہ تا بست ودوئم ذی الحجہ خیر وعافیت است مگر ضعف درغایت
استیلا است اللہ تعالے عاقبت بخیر فرماید بدعا وہمت مدد فرمایند کہ بر قول واحوال ایمان خاتمہ شود
آمین خیریت وعافیت وسلامت واستقامت ایشان درکار عنایت نامہ بعد انتظار بسیار ورود
نمودہ باخبار خیریت مسرور فرمودہ آنچہ از رجوع طالبان وظہور تاثیرات توجہ بحال اینہا نوشتہ اند
دل بسیار محظوظ گشت الحمد للہ اللہم زد فزد واگر طریقہ درآنجا رواج میگیرد وطالبان زیادہ
میشوند توقف درآنجا مناسب است استخارہ در ہر امر ضرور است میاں بشارت اللہ جیو ہنوز
نیامدہ اند شاید تشریف فرما شوند خط مولوی غلام محی الدین قصوری رسیدہ نوشتہ اند کہ مردم بسیار برائے
طریقہ می آیند فوائد می یابند دل بسیار خوش شد نوشتہ ام کہ ملاقات روحانی حاصل است دعنایت
بحال شما شامل در قصد این طرف توقف نمایند گل محمد در کابل قبولی یافتہ اللہ تعالے بطفیل شما مقبولان
این نامقبول را ہم قبولی عطا فرماید والسلام بندہ را در دعا یاد دارند شیخ جلیل الرحمن سلام میرسانند

مکتوب صد وشانزدہم

نیز باین بندہ نالائق رؤف احمد جعل اللہ سبحانہ لذاتہ صدور یافتہ

حضرت سلامت السلام علیکم ورحمۃ اللہ عنایت نامہ رسیدہ وباخبار مترصدہ مسرت بخشید
الحمد للہ بحال طالبان توجہات بلیغہ فرمایند حضور وجمعیت وتوجہ وجذبات وواردات واستہلاک و
اضمحلال وتہذیب اخلاق وشکر وصبر حاصل شود باین احوال وکیفیات اجازت بدہند وطریقہ را رائج
نمایند جلدی درآمدن نکنند تفویض بہ کریم کارساز نمودہ بکار مامور مشغول باشند والسلام وبندہ را
در دعا یاد دارند:

مکتوب صد وہفدہم

نیز باین عاصی پر معاصی عفی عنہ صادر یافتہ

بخدمت شریف صاحبزادہ عالی نسب حضرت شاہ رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالے
السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ الحمد للہ کہ فقیر تا تحریر بعافیت است وضعف مستولی اللہ تعالے
عاقبت بخیر فرماید بدعائے حسن خاتمہ وعافیت دارین یاد دارند فہیمہ کریمہ رسید مندرجہ واضح شد
بموجب تحریر شریف دعاہائے عافیت دارین کردہ شدہ اللہ تعالے اجابت فرماید اللہ تعالے

مارا و شمارا بر طریقۂ پیران کبار ظاہراً و باطناً استقامت کرامت فرماید احوال باطن خود و مستفیدان نوشتہ باشند در ہر امر بواسطہ ارواح طیبہ پیران کبار رحمۃ اللہ علیہم بجناب الٰہی عم نوالہ التجا و تضرع لازم شناسند کہ حاجات دینی و دنیوی بواسطہ ایشان روا نماید والسلام بدوستان السلام ؛

مکتوب صد و ہشتادہم

نیز باین بندہ گنہ گار در بیان ضعف نفس نفیس خود معہ پند و پسند و لبشارات فیض اشارات صدوریافت

بخدمت شریف عالی مراتب والا مناقب حضرت میاں رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالٰے السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ الحمد للہ تا بایں دہم شوال عافیتہا است مگر ضعف پیری و ضعف قلب غالب اللہ تعالٰے عواقب امور بخیر فرماید دیرا است کہ باخبار خیریت رفع انتظار نفرمودند امید کہ ہمیشہ احوال باطن خود و باطن مستفیدان نویسان باشند بامید واثق رحمت واسعہ سابقہ بواسطہ ارواح طیبہ پیران کبار علیہم الرحمۃ بکار مامور مستعد باشند اندیشہ نہ کنند فقیر ہم از دعا و توجہ غافل نیست انشاء اللہ تعالٰے ترقیات ظاہر و باطن نقد وقت می شود در ہر امر دوگانہ نماز و خواندن شجرہ طیبہ و دعا و تضرع لازم شناسند نعمتے بہتر ازیں نیست کہ ظاہر و باطن باعمال مصطفویہ صلی اللہ علی صاحبہا آراستہ و دل از خواطر غیر پیراستہ باشد خدائے تعالٰے مارا و شمارا نصیب فرماید قل اللہ ثم ذرہم حسبنا اللہ و نعم الوکیل کتب تحصیلی ہدایہ و نہایہ و توضیح و تلویح و مسلم و شرح وقایہ و کنز وکتب حدیث و ہر کتابی کہ باشد تفسیر بیضاوی و مدارک و جلالین و مکتوبات شریفہ و عوارف و قشیری و تعرف ہر کتابیکہ ازیں ہا بہم رسد بفرستند و قیمت آن طلب نمایند رسالہ حد فاصل در کتب حضرت سراج احمد رحمۃ اللہ علیہ البتہ باشد اگر بدست آید بفرستند والسلام ؛

مکتوب صد و نوزدہم

نیز باین بندہ در جواب عرضداشت معہ کلمات شوق انگیز و طلب آمیز و عنایت شامل و لبشارت حاصل صدوریافت

از فقیر عبد اللہ معروف غلام علی بخدمت شریف عالی مراتب والا مناقب حضرت میاں شاہ رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالٰے السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ امروز شانزدہم شوال عباد اللہ

رقیمہ کریمہ رسانید و اخبار خیریت مسرور ساخت از تحریر مبالغہ در القاب و آداب بارہا منع کردہ ام
اللہ تعالےٰ برضائے خود و رضائے حبیب خود صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم موافق فرماید تحریر کلمات
دید قصور کہ منبئ از فنا است حضرت خواجہ بزرگ ارشاد کردہ اند دو پر پرواز برائے طیران فضائے عالم
قدس است کثرت اعمال و دید قصور اللہ تعالےٰ بایں دو جناح طیرانے در نیستی خود و استغراق شہود
ہستی حضرت حق سبحانہ میسر آرد و قطع اضافات روزی فرماید مصرع تو مباش اصلا کمال این است
و بس ٭ نسبت ہا منقطع گردد اگر آنجا طالبان جمع آیند اقامت بہتر اگر در مسافت بعیدہ سفر آسان باشد
و استخارہ و شہادت قلبی راہ بدہد این دولت دست دہد مبارک این کلبۂ اخوان بہ تعمیر قدوم انارت
لزوم ہر وقت مشتاق است چہ نعمتے است کہ چندے از خود رفتہ رفتگی باہم و در نیستی ہا پیدا نمایند بیت دمے
کہ یار گذارد قدم بخانۂ ما ٭ سزد کہ کعبہ شود سنگ آستانۂ ما ٭ والسلام ؎

مکتوب صد و بستم

نیز بایں لاشئ صدور یافتہ در احوال مرض خود معہ مواعظ و پند

بخدمت شریف صاحبزادہ ولایت نسب عالی حسب حضرت شاہ رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ
تعالےٰ بعد سلام و نیاز و التماس دعا گذارش می نماید الحمد للہ کہ تا ششم ربیع الاول خیریت ہا است
مگر ضعف پیری و ضعف قلب مستولے است و خارش متالم میدارد اللہ تعالےٰ عاقبت بخیر فرماید
بدعا و ہمت و ثواب تہلیل مدد فرما باشند برائے آبادی این کلبۂ اخوان دعا فرمایند کہ مسکن درویشان
این طریقۂ شریفہ و اہل علم تفسیر و حدیث و فقہ و تصوف ہمیشہ باشد مقضیا مرامہا آمین در طریقے دست
شکستہ پا شکستہ زبان بریدہ و بیں درست یقین درست دلے از ما سوا رستہ در ماتم آرزو نشستہ
دیدہ بر دست دوختہ جگر بآہ اشتیاق سوختہ مصرع اے خدا قربان احسانت شوم ٭ ہر بن
مو بدیدہ دل سجدہ محبت حاصل زندگی یافتہ رضا بقضا سجیۂ خود ساختہ در کار است تا کرامتی از ند
رب انی مسنی الضر و انت ارحم الراحمین این خاک پائے ہمہ را باین اقصیٰ مقاصد عرفا
در باب امین اگر بسببی بے سعی نوازند مضائقہ نیست حضرت ابو سعید و پسر ایشان و جناب شاہ مولوی
بشارت اللہ از برگزیدگان اصحاب اند اللہ تعالےٰ سلامت دارد دیروز عنایت نامہ مرقومہ چند روز
در مژدہ صحت و شفا مسرور ساخت ہمیشہ سلامت با عافیت موفق برضا باشند امروز ششم ربیع الاول
صحیفۂ شریفہ نوشتہ ایام مرض رسیدہ بمندرجہ مرضیہ مشتاق ملاقات و دعا ہائے کثیرہ ساختہ امید کہ
اثر ظاہر شدہ باشد آنچہ مرقوم است اللہ تعالےٰ اعمال دائمی آنجناب و این عمر ضائع کردہ گردانا د بسلامت
و عافیت و استقامت رواج فرمائے طریقۂ شریفہ باشند شرح وقایہ و ہدایہ و تلویح و توضیح و کتب

تحصیلی و حدیث شریف و مقامات حریری و تفسیر و آنچہ نوشتہ اند البتہ می باید اللہ تعالیٰ اگر خواستہ است طلبیدہ شود والسلام بخدمت بزرگان و عزیزان و دوستان سلام و دعا۔

مکتوب صد و بست و یکم

نیز باین بندہ لاشئی رؤف احمد صدور یافتہ و در ارسال این مکتوب کرامت الیشان است کہ دران ایام گفتگوئے توحید وجود و شہود شخصے بمیان آوردہ بود و بسخنان طعن آمیز بجناب حضرت مجدد زبان می راند ناگاہ این عنایت نامہ رسید

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمۃ اللہ حضرت امام ربانی رحمۃ اللہ علیہ و اتباع الیشان میفرمایند کہ معرفت وحدت وجود در شغل قلب و اذکار و ریاضات و عبادات و ازدیاد و مراقبہ معیت دست میدہد و حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ بتفصیل اسرار این معرفت از فیض صحبت شیخ المشائخ حضرت خواجہ رسیدہ اند و در سیر لطیفہ قلب یافتہ پس بہمین تربیت حضرت خواجہ ترقیات کثیرہ نمودہ بمعارف دیگر فایز گشتہ و معرفت وحدت شہود در سیر لطایف دیگر یافتہ اند پس بعنایت حضرت خواجہ ترقیات دیگر واقع شد و حظ وافر از درجات تجلیات ذاتیہ آلہیہ حاصل نمودہ میفرمایند در حصول این درجات نسبت عینیت و ظلیت و توحید وجود و شہود مفقود است و جز غیریت محضہ العبد عبد و الحق حق ثابت نیست انبیاء علیہم السلام و اصحاب اینہا رضی اللہ عنہم ازین مقولہ حرفے نرانده اند مشائخ عظام در ولایت کہ ناشی از تجلیات صفاتیہ است از غلبہ سکر محبت کہ از کثرۃ ذکر و توجہ دست میدہد باین معارف اقلیاز نواختند سبحان اللہ در صحبت این کمترین درویشان اگر قصد کردہ شود این ہر سہ مراتب نقد وقت گردد جناب حضرت محمد فرخ رحمۃ اللہ علیہ رسالہ مسمی بجدا فاصل در حق و باطل درین ہر دو معرفت تحریر فرمودہ اند و رکتب حضرت سراج احمد صاحب البتہ باشد از فرزندان الیشان طلبیدہ یا از ہر جا بہم رسد باید فرستاد و دعائے صحت و شفا برائے فقیر کہ ضعف قوی و عارضہ خارش ہولم وارد و برائے آبادی این کلبہ احزان کہ در تیاری آن رنجہائے بسیار رسیدہ لازم شناسند و بذکر و مراقبہ و شغل و دوام توجہ بحضرت حق سبحانہ بہ نیاز و انکسار و التجا بجناب کبریا عم نوالہ بواسطہ مشائخ کرام رحمۃ اللہ علیہم لازم شناسند جناب حضرت محمد فرخ رحمۃ اللہ علیہ غالب است کہ سلوک علی البصیرت و کشف در مقامات حضرت مجدد کردہ باشند پس ہمیں درجات بیان نمودہ گفتگوئے علمی در آن زیادہ نمودہ باشند۔

مکتوب صد و بست و دوئم

نیز بایں بندہ صدور یافتہ

صاحبزادہ عالی مراتب والا مناقب حضرت شاہ رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالےٰ السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہٗ مدت مدید منقضی میشود کہ احوال ایشان بدریافت نرسیدہ وعنایت نامہ ہم نہ نوشتہ اند وجہش معلوم نیست اللہ تعالےٰ دریاد خود دارد ومیاں محمد حسین بوعدۂ بست روز از ینجا رفتہ اند وشان ہم از حالات خود اطلاع نداده اند لازم کہ حالات خود واحوال مستفیدان نوشتہ باشند وحقیقت مزاج فقیر ایں است کہ سوائے ضعف قلب وخفقان عارضہ خارش نہایت متاذی ومتالم ساختہ از دعا وختمہا مدد فرما باشند اللہ تعالےٰ عاقبت بخیر گرداناد واتباع حبیب خود صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وشوق لقائے جان افزاد قطع ماسوی نصیب ما وشما کناد والسلام رسالہ حد الفاصل بین الحق والباطل کہ تالیف حضرت مولوی فرخ شاہ رحمۃ اللہ علیہ است تلاش نمودہ بفرستید ؛

مکتوب صد و بست و سیوم

نیز بایں عاصی صدور یافتہ در احوال مرض خارش کہ لاحق آنجناب شدہ بود

بخدمت شریف صاحبزادہ ولایت نسب عالی حسب حضرت رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ بعد سلام سنت الاسلام ودعاء عافیت انجام گذارش می نماید الحمد للہ کہ درینجا خیریت ست مگر ضعف استیلاء یافتہ اللہ تعالےٰ عاقبت بخیر فرماید بدعا وہمت وتوجہ وثوابہائے تہلیل وقرآن مجید مدد فرما باشند از چندے خارش ہم لاحق شدہ سزائے اعمال است درین شہر از بیماری تپ وخارش معلوم نیست کہ کسے سالم ماندہ باشد مگر مردم بایں تپ کم می میرند حضرت مولوی بشارت اللہ بطلب پدر وطن رفتند بالیتے کہ دریں وقت مرا نمی گذاشتند بریں ضعف قوی وقریب انتقال رحمۃ سابقہ واسعہ کفایت می نماید انشاء اللہ تعالےٰ عنایت نامہ بعد مدتہا رسید معلوم نیست کہ در تحریر توقف چرامی شود از لحوق عارضہ نوشتہ اند اللہ تعالےٰ شفاء بخشند دعا بتضرع تمام کردہ شد تخفیفے شدہ باشد انشاء اللہ تعالےٰ دبازہم می شود عافاکما اللہ و سلمکما۔ از احوال باطن شریف وکسے کہ برائے استفادہ می آید نوشتہ اند ہمیشہ تحریر فرمودہ باشند۔ حضرت حافظ ابو سعید صاحب وفرزند ایشان در لکھنؤ تشریف دارند ومردم برائے استفادہ می آیند اللّٰہم زد فزد ؛

مکتوب صد و بست و چہارم

نیز باین بندۂ نالائق صدور یافتہ

بخدمت شریف صاحبزادہ ولایت نسب عالی حسب حضرت رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالےٰ السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ مدعا آنکہ بعنایت رقیمہ کریمہ متضمن احوال شریف مسرور نفرمودہ اند ہمیشہ احوال باطن خود و باطن مستفیدان نوشتہ باشند فقیر را ضعف پیری و ضعف قلب مستولی است و از مرض خارش بسیار ایذا ہا است بدعا و ہمت و ثواب ختمہا مدد فرما باشند اللہ تعالےٰ سلامتی ایمان و حسن خاتمہ و دوام عفو و عافیت و دوام رضا و دوام اشتیاق لقائے جانفزا این فقیر و شما راو ہمہ را عنایت فرماید احوال میاں شاہ ابو سعید صاحب و میاں احمد سعید صاحب و مولوی بشارت اللہ صاحب بزنگارند و استقامت بر طریقہ شریفہ ایشان را ہست والسلام ؛

مکتوب صد و بست و پنجم

در مرض الموت بحضرت شاہ ابوسعید صاحب رحمۃ اللہ تعالیٰ نوشتہ اند

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

بجناب صاحبزادہ عالی نسب ولایت حسب حضرت شاہ ابو سعید صاحب و احمد سعید صاحب جعلہما اللہ للمتقین اماماً بعد از سلام مسنون و دعائے عافیت مشحون واضح می نماید کہ مکرر رقیمہ ہائے فقیر برائے طلب شما فرستادہ شد معلوم نیست کہ بخدمت می رسند یا در راہ تلف می شوند احوال مزاج فقیر بسیار سقیم طاقت نشستن نماندہ ہجوم امراض و ندار الرحیل در دادند فقیر را بجز دیدن شما ہیچ آرزوئے نیست بلکہ از غیب القامی شود کہ ابو سعید را باید طلبید و روح مبارک حضرت مجدد رضی اللہ تعالےٰ عنہ برین باعث است و دیدہ ام کہ شما را برین راست غور نشاندہ ام و منصبی کہ آثار آن عنقریب عاید بشما می شوند مفوض نمودہ خانقاہ شما را مبارکباد جلد تر بیائید و توکلا علی اللہ اینجا آمدہ بنشینید اگر اللہ مرا بیامرزید بصدقہ پیران کبار رضی اللہ تعالےٰ عنہم از توجہ و ہمت قاصر نیستم ہرچہ فتوح از غیب رسد صرف ما یحتاج خود و البستہ ہائے خود نمائید و آنچہ باقی ماندہ بر فقرا تقسیم کنند ہمہ اہل خانقاہ و اکثر مردمان شہر شما را می خواہند مثل احمد یار و ابراہیم بیگ و میر خورد و مولوی عظیم و مولوی شیر محمد بلکہ جمیع مردمان شہر بارہا می گویند کہ میاں ابو سعید لائق اند کہ درین جا نشینند و حضرت شاہ عبدالعزیز صاحب و اکثر اعزہ شہر بر اخلاق حسنہ و مسکنت و شکست و حفظ و مشغولی و بردبارے شما نظر کردہ تجویز طلبیدن شما بلا شرکت غیر می شوند بہر صورت عازم اینجا

شوند در جه باله یا در گاڑی بیایند اجرت کهاران اینجا داده خواهد شد اجتماع اهل خانقاه . بر این
شد ایشان را یعنی شما را باید طلبید و مرا نیز الهام کردند که قابلیت این کار فقط در شما است بعد
استخاره ها تنها بیایند و حاجت دیگرے نیست اینجا باشید و رواج طریقه شریفه فرمائید و تدبیر معاش
را حواله بخدا کنید حسبنا الله و نعم الوکیل وعدۂ آلهی کافی است بگذار و بیا بیا وقت ما آخر رسید
چند انفاس باقی مانده را به بلبینید و فیضها بردارید شاید این آرزو دلتو رع آید بیت مرگ آرزو
کنم چو شوی مهربان من ؛ یعنی به بخت خویش مرا اعتماد نیست ؛ جناب حضرتین در وقت انتقال
حضرت مجدد رضی الله تعالے عنه حاضر بودند رضی الله تعالے عنهم و مردمان می گویند که ازین هر دو
شخص یکی را متعین کنید تا بعد شما نزاع واقع نشود اگرچه در کاغذ وصیت نامه مهر فقیر بگواهی
هر سه[3] میاں صاحب و دیگر اعزه نام شما اولی و الیق نوشته ام بالفعل شما را ترجیح دادم و برخوردار
احمد سعید را آنجا گذاشته بمجرد رسیدن رقیمه همه را جواب داده نزد ما بیایند قبر ما در صحن
همیں مکان خواهد شد و تبرکات بر بالین بر گنبد ضیق و مردمان وابسته شما هر وقتیکه خواهند آمد در دو
حویلی باشند و شما این جا بمزار ما باشید و اخراجات خانقاه همه بر طور شما است بهر طور که مناسب دانید
و بردباری و تحمل بسر برید دعائے حسن خاتمه و لقائے جان افزا و اتباع حبیب خدا محمد مصطفے
صلی الله علیه و آله وسلم فرمائید زیاده والسلام ؛

جامع مکاتیب

جامع مکاتیب شریف حضرت شاہ رؤف احمد رحمة الله علیه از اجله خلفاء
حضرت هستند نسب شریف ایشان بواسطه حضرت شیخ محمد یحیی رحمه الله
بحضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی الله عنه میرسد - در علوم ظاهری و باطنی سرآمد علماء عارفین بودند
و صاحب تصانیف کثیره و مفیده بودند در بلده بهوپال قبول تمام یافتند - علماء و فقراء و اُمراء در
حلقه ایشان حاضر می شدند و فیضها بر داشتند - ولادت شریف در سنه ۱۲۰۱ھ در بلده رامپور بوده - وفات
بماه ذیقعده سنه ۱۲۵۳ھ در بندر لیس واقع ملک یمن (عرب) در سفر زیارت حرم واقع شده و در آنجا مدفون
گشتند رضی الله تعالی عنه از اولاد ایشان حضرت شیخ خطیب احمد و حضرت شیخ حسیب احمد جامع کمالات
ظاهری و باطنی بودند - و بعد انتقال والد ماجد خود در بهوپال سکونت اختیار نموده قبول تمام یافتند و اولاد
ایشان در بلده بهوپال هم موجود است ؛ **تمت بالخیر بروز جمعه ۱۷ جمادی الاخری ۱۳۷۱ھ**

(از قلم [illegible] غفر الله تعالی [illegible] آمین)

[3] هر سه میاں صاحب یعنی حضرت مولوی شاه رفیع الدین و مولوی شاه عبد القادر و مولوی شاه عبد العزیز قدس
سرهم از جملۂ فضلاء دهر و علماء عصر مشهوره حضرت دهلی اند و فرزندان حضرت شاه ولی الله محدث دهلوی اند
رضوان الله علیهم ۱۲